

WESTELIJK NIEUW-GUINEA

deel 5

resultaten van het demografisch onderzoek

RESULTATEN VAN HET
DEMOGRAFISCH ONDERZOEK WESTELIJK NIEUW-GUINEA

[I.B.G. PROJECT 11.41.002]

DEEL 5

DE PAPIJA BEVOLKING VAN DE OPNAMEGEBIEDEN

Door Drs. K. Groenewegen en Drs. D. J. van de Kaa

RESULTS OF THE DEMOGRAPHIC RESEARCH PROJECT WESTERN NEW GUINEA

[I.E.C. PROJECT 11.41.002]

PART 5 THE PAPIAN POPULATION OF THE CENSUS AREAS

[with English summary]

Government Printing and Publishing Office, The Hague, 1967

INHOUD

	Pag.
I. INLEIDING	1
II. OMVANG EN NAUWKEURIGHEID	3
A. OMVANG	3
B. NAUWKEURIGHEID	4
1. Het onderzoek	5
2. Vergelijking met bestuursdijfers	6
3. Interne vergelijking	9
III. HET WOMEN	14
A. GROOTTE DER NEDERZETTINGEN	14
B. DE WOONERKENDE	16
1. Geoidfeld aantal inwoners	16
2. Familiebetrokkingen van samenwonenden	18
a. betrekking tot leeftijd geslacht	18
b. betrekking tot leeftijd woonerfheid	23
IV. MIGRATIE	30
A. IN OPNAMEGEBIED GEBOREN EN MOEDERLANDSE PERSONEN	30
B. BUITEN HET OPNAMEGEBIED GEBORENEN	32
C. VERTROKKENEN	38
V. GESLACHT EN GEBOORTEJAAR	40
A. NOEGELIJKEDEN TOT VASTSTELLING	40
1. Vertelling van het geslacht	40
2. Geboorteloesbepaling	40
a. eendertigste vergelijking	41
b. deopgegeven	42
c. eenderzigstgegeven	45
d. historische data	48
e. conclusie en bevestiging	49

	Pag.
B. BEOORDELING VAN DE HANVREURIGHEID	51
1. Bepalingen van de mogelijkheden	51
2. Waardering van de resultaten	52
a. scores	55
b. eindcijfers	59
c. enkele gegevens per volksgroep	63
d. naar taalen	68
C. UITKOMSTEN	72
1. Algemeen	72
a. leeftijdsopbouw	72
b. geslachtsverhouding	79
c. bevolkings- en progressiefuncties	78
2. Opsamelingen	80
a. Scheuten-ellenden	80
b. Maunfoer	81
c. Benodes-Watapoa	85
d. Mimboren	87
e. Fak-Fak	89
f. Masjoe	91
VI. ENIGE ASPECTEN VAN HET HUWELIJK	96
A. DOET GESLOTEN HUWELIJKEN OF ZAMENLEVINGEN	98
1. Vaeachtelijk verkeer	98
2. Doet gesloten eerste huwelijk of samenleving	98
a. leeftijd	96
b. leeftijdsverschil met partner	107
c. beëindiging	110
3. Doet gesloten tweede huwelijk of samenleving	112
4. Frequentie van huwelijken of samenlevingen	114
5. In huwelijk of samenleving deorgedochte jaren	116
B. BURGERLIJKE STAAT	116
VII. SUMMARY	128
LIST OF TABLES	129
LIST OF FIGURES	134
ANNEX I, a : Construction and building materials of dwellings	135
1. b : Sanitary provisions of dwellings	136
II : Non-Papuan population by marital status	137
III : Papuan married per field assistant	138
LITERATUUROPGAVE	128

J. INLEIDING

De cijfermatige uitkomsten, die in de Delen 3 en 4 werden gepubliceerd omtrent de Papoea bevolkingsgroepen van een aantal opnamegebieden op het moment van onderzoek, vormen de overzichts van processen, in migratoire en vitale zin, die in de voorafgaande periodes hebben plaats gevonden en op zich weer beïnvloed werden door een wijfel veld van sociaal-economische gebeurtenissen en ontwikkelingen. Nu is de kennis van de "processen" en "ontwikkelingen", zoals deze zich gedurende de laatste eeuw in de opnamegebieden hebben voorgedaan, en vooral de kennis omtrent het onderling samenstel daarvan beperkt betrouwbaar en fragmentarisch. Dit heeft twanfelol gevolg gehad; enerzijds vloeide hieruit voort, dat de verzamelde gegevens van het project ondanks alle zorg en tijd, die is besteed om zo verbet mogelijk resultaten te verkrijgen, noodgedwongen het kenmerk van schattingen behielden, vocht ongetwijfeld met de mogelijkheid van systematische - d. w. z., door de onderzoekers geïntroduceerde - fouten in het materiaal rekening gehouden moet worden. Anderzijds brengt deze gebrekkige kennis met zich mee, dat, indien in de tabellen van de Delen 3 en 4 bepaalde tendensen kunnen worden afgelezen, de plausibiliteit daarvan veelal niet met stringente redenen verwoyen of aangenomen kan worden en in ieder geval eerst na veel tijdrovende arbeid kan worden aangetoond.

Daar bovendien de gebruikers van de tabellenseries voor een groot deel zullen behoren tot degenen, die ofwel minder thuis zullen zijn op het gebied van de demografie of op het bereik van de specifieke Nieuw-Guineese omstandigheden, stellen de schrijvers, die de gelegenheid hadden het veldwerk te leiden en zich gedurende langere tijd met de problematiek van Nieuw-Guinea bezig te houden, zich voor om in de nu volgende Delen 5 en 6 een toelichting te geven op een aantal factoren van het cijfermateriaal. Daarbij zal worden gepoogd aan te geven, op welke plaatsen onnauwkeurigheden in de cijfers als gevolg van systematische fouten zich voordoen of anomalieën lijken, welke verband ortussen de verschildende gegevens kan worden gelegd, welke algemene tendensen kunnen worden waargenomen en welke oorzaken daarvan mogelijk ten grondslag liggen.

Speciale aandacht zal worden besteed aan de verschillen en overeenkomsten in de karakteristieken van de opnamegebieden onderling. Dit niet alleen, omdat het van belang is om nate gaan of de needs in de Delen 1 en 2 gesignaleerde verscheiden aard van de enquêtegebieden zich in de verkregen demografische gegevens weerspiegelt, maar ook, omdat deze werkwijze de toepellijkheid verlaaft een inzicht te verkrijgen in de nauwkeurigheid van de gegevens en de eventuele gemakke systematische fouten.

De toelichting op de cijfermatige resultaten moet onvermijdelijk een sterk descriptief karakter dragen en tot een aantal factoren beperkt worden. Een deel van de beschikbare gegevens kan niet of niet uitputtend behandeld worden. Met opzet werd ook van het "gladstrifken" en "aanpassen" van de verkregen cijfers afgezien. Dit deels, omdat de beproefde bevolkingsgroep klein van omvang rjst, een beweging geschiedenis achter de rug hebben en aan sterke migraties onderhevig zijn geweest, waardoor onregelmatigheden in de bevolkingscijfers in hoge mate verwachtbaar en rasel zijn en deels omdat door de beperkte kennis van de ontwikkelingen, die in het verleden hebben plaatsgevonden, toepassing van dergelijke technieken een sterk subjectieve inslag zou hebben gehad, en ongewild tot een mistekening zou hebben kunnen leiden. Daarom werd er de voorkeur aan gegeven om uitgaande van de oorspronkelijke cijfers de interne samenhang van het materiaal zo goed mogelijk te doen uitkomen.

Ook is de opstelling van bevolkingsprognoses achterwege gelaten. Dit niet alleen, omdat het materiaal bij het uitbljven van de gegevens, die uit de, op basis van de opnameresultaten van het project ingestelde, bevolkingsregistratie ter beschikking hadden moeten komen, daartoe minder geschikt was, maar ook, omdat na de politieke wijstingen in Nieuw Guinea in oktober 1962 zich ongetwijfeld

beduidende versanderingen in de stand en loop van de bevolkingsgroepen in de eeuwen geleden hebben voorgedraan, waarvan echter omvang noch richting ook maar bij benadering geschat kunnen worden.

In Deel 5 zal de aandacht in het bijzonder worden gericht op de karakteristieken van de opbouw van de de Jura opgenomen bevolking, terwijl in Deel 6 een aantal aspecten van de progenitievegegevens van de de Jura opgenomen Papona vrouwen zullen worden behandeld. Deze tweedeling is niet aangebracht, omdat deze onderwerpen niet onderling vervlechten zouden zijn - het tegendeel is het geval-, doch omdat deze werkwijze compositorisch de voorkeur genoot.

De auteurs stellen zich zeker niet voor, dat met het verkregen cijfermateriaal en de navolgende interpretatie daarvan het laatste woord omtrent het bevolkingsonderzoek van de betrokken gebieden is gesproken, doch zij koesteren de hoop, dat deze gegevens bestuurders en onderzoekers van verschillende wetenschappelijke richtingen aankoopingspunten zullen bieden en een basis zullen verschaffen om op voort te bouwen.

II. OMFANG EN NAUWKEURIGHEID

A. OMFANG

Tijdens het veldwerk in de periode 1959-1962 zijn door het project "Demografisch Onderzoek Westelijk Nieuw-Guinea" in de opnamengebieden in totaal 79.045 de jure personen in het onderzoek betrokken. Deze groep zal niet als geheel worden besproken. Een onderverdeling ervan naar verschillende gezichtspunten lijkt noodzakelijk. Deze leidt tot de vaststelling van enkele grotere subgroepen, die een verschillende mate van aanwezigheid in de besprekingen van de karakteristieken ervan zullen krijgen.

Het eerste gezichtspunt, van waaruit de totale onderzochte groep dient te worden geïnclassificeerd, is dat van de geografische indeling. Zoals reeds gesteld in de inleiding van Deel 3, moet het als gevolg van de met opzet aangestreefde onderlinge diversiteit van de opnamengebieden opjust geacht worden de totale bevolking van die gebieden als eenheid in beschouwing te nemen. Een aanpak, waarbij elk der opnamegebieden apart wordt onderzocht, lijkt derhalve voorgeschreven.

Van de zes opnamengebieden hebben er vijf elk tussen de 5000 en 10.000 inwoners.¹⁾ Het zesde, Schouten-eilanden, heeft een veel grotere bevolking (ca. 35.000). Dit gebied is op zich niet strikt homogeen; vandaar dat in de Delen 3 en 4 vrijwel alle tabellen ook naar de vier districten, die tezamen het opnamegebied Schouten-eilanden vormen, zijn uitgesplitst. In de Delen 5 en 6 zal echter sterk de nadruk worden gelegd op het totaal van dit opnamegebied met de bedoeling althans over één opnamegebied te beschikken, waarbinnen door de grootte van de bevolking de gewenste classificaties niet in al te sterke mate door toevalligheden-omstandigheden zijn beïnvloed.

Het tweede gezichtspunt, van waaruit de totale onderzochte groep kan worden onderverdeeld, is dat van de landaard²⁾. Vergelijking van de tabellen A.1 en A.2 leert, dat het aandeel van de niet-Papoea's in de de jure bevolking van de opnamengebieden Nieuwfoer, Fomedan-Waropen, Nimboran en Moejoe ambetelmidd was en rond 1,6% of lager lag. In de Schouten-eilanden, waar dit aandeel rond 7% bedroeg, vormden de Europeanen³⁾ duidelijk de grootste groep onder de niet-Papoea's. Slechts in het opnamegebied Fak-Fak bestond een aanzienlijk deel (27,5%) van de de jure bevolking uit niet-Papoea's. Van de laatste groep namon de Indoneziërs verreweg de belangrijkste plaats in.

In het opnamegebied Fak-Fak kon een relatief groot deel van de niet-autochtone groep (4,5%), vooral onder de mannelijke Indoneziërs en Chinezen, mede als gevolg van de noodzaak de ademlucht aldaar achterwege te laten, niet worden gekwantificeerd. In de overige gebieden is het aantal niet onderzochten onder de niet-Papoea's in relatieve of absolute zin onbetekenend.

De sex-ratio van de niet-autochtone bevolkingsgroepen bleek over het algemeen vrij sterk masculien. Dit was verwachtbaar, gezien het feit, dat deze groepen overwegend uit recente immigranten bestonden. Ook de leeftijdopbouw⁴⁾ van de niet-autochtonen in de Schouten-eilanden wees in de richting van een immigrantenbevolking; de volwassen mannen namen er een opvallende positie in de bevolkingspyramide in.

Ongewijzigd is de samenstelling van de niet-autochtone groepen na de bestuursoverdracht in 1962 sterk gewijzigd. De Europese bevolking is als gevolg van repatriëring vrijwel tot nul gereduceerd. Ook moet worden aangenomen, dat vele Chinezen het land hebben verlaten. Daarentegen is de groep Indoneziërs volgens de beschikbare berichten zeer sterk in omvang toegenomen.

In verband met de geobeteerde radicale wijziging van de samenstelling van de niet-autochtonen lijkt een beschouwing van deze groepen nog slechts historische waar-

de te hebben. Om die reden zullen de niet-Papoesbewoners van de opnamengebieden in dit Eindverslag dan ook alleen worden besproken, voorzover deze demografische binding vertoonden met de autochtonen.

Mede daarom zal in Deel 5 de aandacht vooral gericht worden op de Papoes-, en wel in het bijzonder op de de jure Papoes bevolking van de opnamengebieden. Deze groep valt op zich weer in tweeën uiteen; enerzijds diegenen, die in een uitvoerig sociaal interview konden worden ondervraagd en anderzijds diegenen, die noch tijdens de opnameperiode noch tijdens de afsluitingstournee werden aangetroffen. De laatste groep is overal betrakkelijk klein van omvang, maar alet in alle opnamengebieden van gelijke relatieve grootte (zie tabel II. 1). Het grootste percentage niet-opgenomenen wordt gevonden voor het opnamengebied Fak-Fak. Het feit, dat door de politieke omstandigheden de afsluiting in dit gebied niet kon worden uitgevoerd is hieraan zeker niet vreemd.

Tabel II. 1

The de jure non-assessed Papuan population as a percentage of the total de jure Papuan population.

Caseid area	Males	Females	TOTAL
Schollecoralanden	3,3	1,1	2,5
Noemfoer	6,4	1,5	3,7
Bontoe-Waepen	1,1	4,2	5,6
Membran	1,6	2,4	5,3
Fak-Fak	3,4	5,5	7,6
Moeloe	1,6	3,7	5,6

Gezien de arbeidsomgankelijkheid, die in de verbeholdende opnamengebieden werd geconstateerd en die vooral een mobiliteit onder de mannen te weeg bracht, verwacht men, dat het percentage niet-opgenomenen onder de mannelijke bevolking groter zou zijn dan onder de vrouwelijke. Dit vermoeden wordt inderdaad door de cijfers bevestigd.

Van de de jure niet-opgenomenen, die dus niet in een persoonlijk ondervraging werden betrekken, zijn maar een beperkt aantal gegevens bekend geworden. Slechts voorzover deze personen tot de ouders, echtgenooten of kinderen van de jure opgenomenen behoorden, konden de geboortejaren en de burgerlijke staat worden gesignaleerd. De leeftijd en het geslacht werden voor alle niet-geïnterviewde de jure personen aangestemd.

Als gevolg van de beperkte kennis van de kenmerken van deze groep niet-opgenomenen, zullen deze personen, waar nodig, in de toelichtingen in de volgende hoofdstukken buiten studie gelaten worden. Hoewel deze groepen in een aantal geboorteklassen enige omvang bereiken, kan gesteld, dat de waarde van de betreffende beschouwingen, vooral indien het om vrouwen handelt, niet essentieel wordt aangetast.

8. MAWAKSURIENSIS

In alle census geven systematische en toevallige fouten aanleiding tot het ontstaan van een zekere divergentie tussen de omvang van de populatie, die men wenst te onderzoeken, en die van de bevolking, die in feite wordt waargenomen. Deze constatering geldt reeds voor tellingen in hoog ontwikkelde gebieden en de kans op afwijkingen is daarom zeker aanwezig bij een bevolkingsonderzoek als het hier in

bespreking zijnde, dat immers onder vrij extreme omstandigheden werd uitgevoerd. Voor een goed begrip van de door het project verzamelde gegevens lijft het dan ook allereerst noodzakelijk een indruk te verkrijgen van de mate van divergentie tussen de ware bevolking (true population) en de vastgestelde bevolking van de opnamegebieden. Met opzet is hier de term "indruk" gekozen; als gevolg van de specifieke situatie in deze gebieden kan nl. de nauwkeurigheid van de vastgestelde bevolking niet in een exact cijfer of binnen exacte grenzen berekend worden. Daarom zal in het navolgende worden volstaan met het aangeven van een orde van grootte van nauwkeurigheid, die zich manifesteert, indien de omvang van de bevolking uit een aantal gezichtspunten wordt beschouwd.

1. Het onderzoek

De nauwkeurigheid van de gevonden cijfers zal uiteraard sterk samenhangen met de omstandigheden waarvoor en de methode waarvoor het onderzoek is uitgevoerd. Op deze punten is reeds uitvoerig in Deel 1 en 2 van dit Eindverslag ingegaan. Ten aanzien van de juiste vaststelling van de omvang van de bevolking kan, deels samenvattend, worden opgemerkt:

- 1) De door het demografisch onderzoek geselecteerde gebieden behoorden tot de meest geavanceerde van Nieuw-Guinea. Nomadische groepen kwamen daar ten tijde van de enquête niet of nauwelijks meer voor. De bevolking woonde geconcentreerd in dorpen, waarvan de localisatie en globale omvang aan het bestuur bekend waren. Wiltwaar deed zich een mobiliteit onder de bevolking voor in de vorm van arbeidsmigratie, bezoek aan verwanten en handelsrelaties en verblijf op de agro-arealen, de lakengakken of vlawateren, maar dit neemt niet weg, dat over het algemeen duidelijk vaststeld welke personen tot elk van de woelingen in elk van de dorpen behoorden.
- 2) Met uitzondering van enkele dorpen van het opnamegebied Beneden-Waropen en een aantal, vooral Indonesische groepen, in het opnamegebied Fak-Fak, die politieke bezwaren voelden, kroeg de bereidheid tot medewerking van de bevolking aan het onderzoek positief beoordeeld worden⁵⁾. De vragen, die tijdens het onderzoek werden gesteld over de wederwaardigheden betreffende de familie in het verleden stonden in de belangstellingssfeer van de gekwaatorden, terwijl het onderzoek en de daaruitvolgende bevolkingsregistratie werd gezien als een stap in de richting van "kennadjoem", vooruitgang. Samenhang tussen het onderzoek en gevaar voor occurrentie werd niet door de bevolking gezien. Mogelijk werd wel een verband gelegd tussen de werkzaamheden van het project en de belastingdruk. De belasting voor de autochtonen - zo deze werd geboden - was echter gering en drukkend. De vraag voor belastingen heeft naar de mening van de schrijvers de bereidheid tot medewerking dan ook niet sterk beïnvloed. Bovendien is de bevolking er steeds op gewend, dat het project niet tot bestuur, zending of misdaat behoorde.
- 3) De veldassistenten verbleven langdurig in hun opnamecrossen en kregen zodoende de gelegenheid het gebied goed te leren kennen en met de bevolking op vertrouwelijke voet te geraken. De kans, dat groepjes personen, b.v. in verspreide woningen, zouden zijn gemist is hoopeloos laag. Bovendien sullopen de afsluitingsstroom, de gebruikelijke navraagloosheid en de toornen ten behoeve van de uittreking van de gehoordebewijzen de mogelijkheid oventuele door de opnemende veldassistent gemiste fouten ten aanzien van individuele personen op te sporen en te corrigeren.
- 4) Het tijds-criterium, dat op verzoek van het gouvernement werd gehanteerd bij het bepalen van de vraag of een persoon af of niet tot de de Jure bevolking behoorde, was vrij laag⁶⁾. Het bleek niet steeds eenvoudig vast te stellen of een aangetroffen persoon korter of langer dan twee jaar in de kampung vertoefde e.g. een niet aangetroffen persoon korter of langer dan twee jaar afwezig was. Daar stond tegenvoor, dat het gebruik van dit lange tijds-criterium het aantal moet-

Hijne beslissingen terzake van de de jure woonplaats van de in het onderzoek betrokkenen heeft beperkt, aangezien daarmede de onder de onderzochten veel voorkomende verplaatsingen van korte tijdsduur voor een groot deel buiten beschouwing gelaten konden worden.

- 5) Tijdens de opname werden door de veldassistenten zowel de de facto als de de jure bevolking van de nederzettingen getoetst. Door de revisiegroep werden de in een gebied aangetroffen tijdelijk aanwezige personen stuk voor stuk vergeleken met de de jure afwezige personen, zodat de mogelijkheid van het ontstaan van omissies en dubbelstellingen sterk werd beperkt. Dubbelstellingen werden tevens voorkomen door controle van de alfabetisch lexicografisch gerangschikte stamkaarten²¹, terwijl omissies voorts voor een groot deel werden vermeden door het naspeuren van de verblijf- en woonplaats van de progenituurleden van de jure opgenomen vrouwen.

Bovenvermelde overwegingen staan toe het vertrouwen uit te spreken, dat - ook al kunnen in een aantal geboorteklassen divergenties zijn opgetreden - in het algemeen de fouten bij het vaststellen van de totale de jure bevolking zeer beperkt zijn gebleven.

2. Vergelijking met bestuurscijfers

De meest gebruikelijke en meest vruchtbare weg voor het testen van de nauwkeurigheid van een census ligt in de vergelijking van de betreffende telling met andere tellingen en/of registraties, die tegelijk met of voorafgaand aan deze census zijn gebeuren en betrouwbaar worden geacht. Hetzija zijn er in het geval van

Table K. 2

Comparison of the numbers and the sex ratios of the de jure Papuan population according to the returns of the Government and the Demographic Research Project.

Area 1)	Total de jure Papuan population			Sex ratio (males per 1000 pop.)					
				15 years and older		17 years and younger		total population	
	Government	Project	$\frac{\text{Govt.}}{\text{Project}} \times 100$	Government	Project ²⁾	Government	Project ²⁾	Government	Project
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Dist. Soegardi	5321	5820	101.2	471	481	568	540	613	513
Dist. Noord-Salak	5881	6070	103.3	467	471	583	515	494	489
Dist. Zuid-Salak	14256	14412	101.1	351	317*	338	323	530	327*
Dist. Oost-Salak	1220	1688	138.3	461	473	628	323	420	301
C. A. Schouten-eil.	32373	36020	109.2	501	404*	525	528	522	511
C. A. Niropok	4554	4837	107.3	458	473	505	511	482	484
C. A. Bea. - Waipapan	8078	8405	104.0	443	460	488	301	472	480
C. A. Misboran	9136	9713	106.3	483	301	520	518	500	600
C. A. Pak-Fak ³⁾	5027	7126	141.8	541	341	661	322	651	632
C. A. Moeloe ⁴⁾	7181	7183	101.3	438	439	483	411	480	470

1) data of Governmental returns C. A. Schouten-eilanden and Noerkoel eerd of 1960, other areas end of 1961. Figures of the Project datum post date, with the exception of C. A. Pak-Fak (Jan./May, 1963).

2) de jure non-censused population "year of birth unknown" distributed proportionally in the jure censused population "year of birth known".

3) including boarding schools.

4) including partly censused villages and Mindurua-Koa.

5) difference significant at 5% level.

het onderhavige onderzoek slechts geringe mogelijkheden om deze weg te bewandelen. De enige gegevens, die ter vergelijking ter beschikking staan, zijn de jaarlijkse opgaven van de bevolking door het bestuur⁸⁾. Deze opgaven berusten echter niet op een hoofdelijke telling zoals die van het project, de data van telling vallen voor een deel niet samen, de criteria, waarmee de de jure bevolking werd vastgesteld, zijn niet gelijk en in een aantal gevallen is het niet geheel zeker, dat de grenzen van de gebieden, waarover de opgaven worden gedaan, exact overeenkomen. De aanwezigheid van divergenties tussen de bestuurscijfers en die van het project is dan ook stellig te verwachten. Zoals uit de eerste kolommen van tabel II. 2 blijkt, wordt deze mening bevestigd. Met uitzondering van het opnamegebied Moesjoe blijkt de door het project vastgestelde de jure bevolking van de onderzochte gebieden steeds groter dan die van het bestuur. Vooral voor Noemfoor is deze divergentie groot. Het lijkt geen toeval, dat juist dat gebied relatief het sterkst aan arbeidsmigratie onderhevig was: daardoor deden zich immers de verschillen tussen de twee opgaven in de criteria, waarmee de de jure bevolking werd vastgesteld, zich het meest gevoelen. Voor Fak-Fak, dat eerder een immigratie dan een emigratiegebied genoemd kan worden, zou men hebben verwacht dat de bestuursopgave hoger zou hebben gelegen dan het door het project gevonden aantal. Dat dit niet het geval is kan voor een deel worden geveren aan een gebrek aan overeenkomst tussen de afgrenzing van de door beide instanties in de opgave in beschouwing genomen bevolking (Internsten), terwijl mogelijk ook het achterwege blijven van een afsluitingscensus bij het onderzoek in deze een rol gespeeld heeft.

Een vergelijking tussen de cijfers van het bestuur en van het onderzoek wint aan kracht, indien niet alleen het totaal aantal, maar ook de groepering naar geslacht en leeftijd in beschouwing wordt genomen. Uit tabel II. 3, waarin de sexratio's van de bevolking van 18 jaar en ouder, 17 jaar en jonger en van alle leeftijden wordt gegeven, blijkt, dat er over het algemeen overeenstemming bestaat tussen de bestuurs- en projectopgaven. Waar door het gouvernement een sterke masculiniteit, een sterke feminiteit of een betrekkelijk geringe afwijking van een sex-ratio van 500 per 1000 werden aangetroffen is dit ook voor het demografisch onderzoek het geval. Daarbij dient opgemerkt, dat de door het project gevonden waarden, vooral voor de groep van 18 jaar en ouder, vrijwel steeds minder extreem zijn dan die van het Gouvernement. De verschillen tussen de sex-ratio's gevonden door het bestuur en het demografisch onderzoek waren gezien de ongelijkheid van de de jure criteria en het gebrek aan overeenstemming tussen de leeftijdsbepaling verwachbaar. Desondanks berikken deze verschillen slechts in twee gebieden zodanige omvang, dat zij niet op toevalligheid kunnen worden ontstaan. Deze gebieden zijn het district Zuid-Biak en het gehele opnamegebied Schouten-eilanden. Tabel II. 3 geeft een meer gedetailleerd overzicht van de verschillen, die in deze gebieden voor de onderzochte categorieën konden worden gaten. Uit deze opstelling blijkt, dat door het project in dit opnamegebied als geheel een groter aantal vrouwen (6%) - vooral jonge vrouwen (7%) - tot de de jure bevolking werd gerekend dan door het bestuur; daarentegen zijn voor de mannen de verschillen klein (1%). Dit laatste blijkt wel, het gevolg van het feit, dat door het project in Biak-stad en omgeving (district Zuid-Biak) een beduidend aantal volwassen mannen minder werd geteld dan door het bestuur. Daar Biak-stad veel werkgelegenheid verschafte aan tijdelijke arbeidsmigranten, niet alleen afkomstig uit de andere districten van het eiland, maar ook uit andere delen van Nieuw-Guinea (vooral Japen en Noemfoor) is deze divergentie gezien het verschil in de jure criteria niet overtuigend; mogelijk hebben ook de terugkeer naar het herkomstgebied van Blakkers, die jarenlang voor de oliemaatschappij N. N. G. P. M. op het vaste land van Nieuw-Guinea hadden gewerkt en een dubbeltelling door het bestuur van de in militaire kampeementen werkzame Japanezen tot deze afwijkende cijfers aanleiding gegeven. Vergelijken wij de percentages personen van 17 jaar en jonger, die door het project en door het bestuur onder de mannelijke, vrouwelijke en totale de jure bevolking van de opnamegebieden Noemfoor tot en met Moesjoe (vide tabel II. 4) wer-

den aangetroffen, dan blijken deze zeldzigm overeen te stemmen, dat slechts voor de mannen van het opnamagebied Mamberan een significant verschil kan worden geconstateerd. Voor dit gebied noteerde het project 364 mannen, waarvan 269 van 18 jaar en ouder, meer dan het bestuur. Ook tot deze verschillen moeten de ongelijkheid in de jure criteria en in de leeftijdsbepaling hebben bijgedragen.

Voor het opnamagebied Schouwen-eflandsen knantenop aanzien van de jeugdpercentages op meerdere plaatsen significante verschillen tussen de project- en bestuursgegevens worden waargenomen (vide tabel II.4). Voor een gedetailleerd

Table II. 3

Differences¹⁾ between the returns of the Government and the Demographic Research Project, C. A. Schouwen-eflandsen (end of 1960).

District	Males		Females		Total	
	18 years and older	17 years and younger	18 years and older	17 years and younger	M	F
1	2	3	4	5	6	7
Scepterl	+ 136	- 183	+ 82	- 14	+ 9	+ 68
Noord-Biak	+ 193	+ 82	- 57	+ 101	+ 253	+ 106
Zuid-Biak	+ 643	+ 319	- 86	+ 423	- 307	+ 419
Oost-Biak	+ 104	+ 181	- 37	+ 171	+ 268	+ 160
Total	+ 794	+ 425	+ 182	+ 493	+ 141	+ 811

1) project results higher + ; project returns lower - .

Table II. 4

Comparison of the percentage of persons 17 years and younger of the de jure Papuan population according to the returns of the Government and the Demographic Research Project¹⁾.

Area	Percentages of persons 17 years and younger of total					
	males		females		total population	
	Government	Project	Government	Project	Government	Project
1	2	3	4	5	6	7
Dist. Scepterl	60,8	68,1 [*]	59,1	60,4	60,6	69,3 [*]
Dist. Noord-Biak	68,9	66,4	59,6	61,0	63,1	63,0
Dist. Zuid-Biak	43,4	55,7 [*]	52,4	54,9 [*]	56,2	55,0 [*]
Dist. Oost-Biak	58,0	56,9 [*]	48,0	51,6 [*]	52,4	51,0
C. A. Schouwen-efl.	57,4	56,0 [*]	51,2	52,7 [*]	52,6	54,3 [*]
C. A. Noeinfoer	59,0	51,5	50,0	50,3	64,1	56,6
C. A. Den. -Waropen	62,2	62,1	49,3	49,0	55,4	56,0
C. A. Northman	55,1	60,0 [*]	51,0	51,0	59,3	52,2
C. A. Kaitum	41,3	47,0	50,0	49,1	48,9	49,2
C. A. Moejoe	50,8	51,0	47,4	47,0	46,6	47,0

1) vide totus of Table II.2.

overzicht hiervan zij weer verwezen naar tabel II. 3. En ten slotte bestaat, dat de afwijkingen tussen de twee tellingen voor wat betreft de mannen van het district Soepori en de mannen en vrouwen van de districten Zuid- en Oost-Biak voor een deel beïnvloed zijn door een uiteenlopende wijze van leeftijdsbepaling. De factoren genoemd voor de afwijkingen in de sex-ratio van volwassenen in Zuid-Biak hebben uiteraard eveneens bijgedragen tot de divergentie in het jeugdpercentage van de mannen van Zuid-Biak.

Samenvattend kan gesteld, dat voor de opnamegebieden Noemfoor tot en met Moejoe bij vergelijking van de bevolkingscijfers van het bestuur en project slechts op één plaats (het jeugdpercentage van de mannen van Nimboran) zodanige verschillen kunnen worden geconstateerd, dat deze op 6% afwaken significant zijn. Daarentegen ondreekt voor het opnamegebied Schuten-eilanden overeenkomst tussen de bestuur- en projectgegevens op vele punten. De oorzaken daarvan kunnen bevredigend worden aangeduid en blijken te moeten worden teruggevoerd op de besproken verschillen in criteria. Dit opnamegebied met zijn relatief grote bevolking is als geheel een emigratiegebied, maar ondergaat lokaal ook immigratie (b. v. de omgeving van Biak-stad) en is bovendien onderhevig aan interne migratie; uit deze complexe bevolkingsbewegingen kunnen gemakkelijk ongelijke resultaten worden verkregen, indien tellingen met verschillende uitgangspunten worden ondernomen. De conclusie moet dan ook luiden, dat er voldoende gronden bestaan om aan te nemen, dat bij gelijkgezeten criteria de bestuurscijfers en die van het project waznlijk van elkaar zouden hebben afgeweken. Hiermede zij uiteraard niet beweerd, dat nu is aangetoond, dat de cijfers van het project nauwkeurig zijn. Het is immers niet uitgesloten, dat beide tellingen tengevolge van gelijksoortige systematische fouten tot dezelfde, doch onjuiste resultaten aanleiding hebben gegeven.

3. Interne vergelijking

Een beeld van de nauwkeurigheid van de omvang van de door het project vastgestelde bevolking kan worden verkregen door na te gaan, in hoeverre de beschikbare gegevens omtrent de de jure bevolking verband houden met die betreffende de de facto bevolking. In verband hiermee dient in beraamting gebracht te worden⁸⁾, dat de de jure bevolking van een gebied op een bepaalde datum van telling uiteenvalt in een drietal groepen:

- a) de de jure bevolking, die wordt aangetroffen in de eigen woonplaats,
- b) de de jure bevolking, die wordt aangetroffen in een andere nederzetting binnen het woongebied en
- c) de de jure bevolking, die tijdelijk buiten het woongebied verblijft houdt.

Onder de de facto bevolking van een gebied kunnen op een bepaalde datum vaststelling eveneens drie groepen worden onderscheiden:

- 1) de de jure bevolking aangetroffen in de eigen woonplaats,
- 2) de tijdelijk in de nederzettingen van het gebied aanwezige personen, die hun woonplaats in een andere nederzetting van het gebied hebben en
- 3) de tijdelijk in de nederzettingen van het gebied aanwezigen, die buiten het gebied woonachtig zijn. Het is duidelijk, dat de groepen 1 en 3 geheel overeenkomstig van elkaar zijn, doch dat de groepen 2 en 1 eveneens de groepen 1 en 2 theoretisch nauwkeurig overeen moeten komen, indien bij een telling de de jure en de facto bevolking per nederzetting worden vastgesteld.

Door het project nu werd de zo nauwkeurig mogelijk bepaling van de de jure bevolking op afsluitingsdatum voor alle opnamegebieden behalve Fak-Fak¹⁰⁾ zorgvuldig nagetroefd. De vaststelling van de de facto bevolking op afsluitingsdatum is echter minder consequent tot doel gesteld. Voor de Schuten-eilanden is dit gegeven niet nader uitgewerkt, terwijl daarentegen in Nimboran¹¹⁾ alle mogelijke moeite werd gedaan een zo correct mogelijk inzicht in de de facto bevolking

Table II. 5

The de jure population of the canvass areas¹⁾ absent from their village of de jure residence on datum point dates, distributed according to place of temporary residence.

Persons	Place of temporary residence						Total			
	outside canvass area		outside canvass area		subtown					
	M	F	M	F	M	F	M	F	T	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
C. A. Noeritje ²⁾										
canvassed	-	-	38	33	-	-	36	33	49	
not-canvassed	2	-	143	85	1	1	146	37	183	
Total	2	-	179	118	1	1	182	70	232	
C. A. Soudan-Waropen ²⁾										
canvassed	50	41	236	131	1	-	287	173	460	
not-canvassed	48	47	240	128	3	2	292	181	473	
Total	98	88	476	259	4	2	579	354	933	
C. A. Nimboran ²⁾										
canvassed	144	126	103	73	3	-	280	218	498	
not-canvassed	8	30	303	81	1	1	384	102	470	
Total	152	156	406	154	4	1	664	320	984	
C. A. Woejan ²⁾										
canvassed	215	230	98	21	10	3	356	218	574	
not-canvassed	32	75	240	51	3	3	302	146	447	
Total	247	305	271	72	13	6	658	364	1021	

1) excluding C. A. Soeban-eilanden, C. A. Fai-Pai and the villages west of the Bob river of Nimbwan district.

2) Papua, Indera-river and Gilima.

3) Papua only.

op afsluitingsdatum te verkrijgen door niet alleen de afsluitingstournees van de veldassistenten tot enkele dagen te beperken, maar ook de in elke nederzetting aanwezige voorlopige registratoren een lijst van de op de avond van de afsluitingsdatum aanwezige personen te laten opstellen. De resultaten hiervan zijn, zoals uit vergelijking van tabel II. 5 en 6 blijkt, afwisselend bevredigend geweest. Voor 158 de jure mannen en 146 de jure vrouwen werd gerapporteerd, dat zij op afsluitingsdatum niet in de eigen woonkamp, doch in een andere nederzetting binnen het afgesloten deel van het opnamengebied aanwezig waren, terwijl anderzijds voor 147 mannen en 145 vrouwen, die als tijdelijk aanwezige in een nederzetting van het betreffende opnamengebied werden gerapporteerd, werd vermeld, dat zij in een andere kamp van het opnamengebied woonachtig waren. Meer in detail gezien en de groep "hukbaw" tot de groep "outside canvass area" rekenend, werden er in het opnamengebied in een woonplaats als "tijdelijk afwezig" 3 opgenomen mannen en 1 niet-opgenomen vrouw meer en 1 opgenomen vrouw minder gemeld, dan er als "tijdelijk aanwezig", doch elders in het opnamengebied woonachtig werden aangetroffen. Dergelijke verschillen konden gemakkelijk ontstaan, b. v. omdat personen, die aan hun verwanten in hun woonkamp hadden

Table II. 5

Population temporarily staying in the villages of the census areas on definite dates, distributed according to place of de jure residence¹⁾,

Persons	Place of de jure residence						Total			
	Inside census area		Outside census area		unknown		M	F	T	
	M	F	M	F	M	F				
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
	C. A. Nongstoeur									
enumerated	4	1	151	151	-	-	181	158	339	
non-enumerated	-	-	1	1	-	-	1	1	2	
Total	4	1	152	152	-	-	182	159	341	
	C. A. Bepedan's kopou									
enumerated	51	31	33	30	-	-	78	67	145	
non-enumerated	8	7	-	-	-	-	8	7	15	
Total	59	38	33	30	-	-	86	74	160	
	C. A. Nimboung									
enumerated	138	196	31	118	1	2	171	236	407	
non-enumerated	8	9	4	8	-	-	12	16	28	
Total	146	205	35	126	1	2	183	252	435	
	C. A. Moeje									
enumerated	126	116	16	3	-	-	142	119	261	
non-enumerated	12	18	3	-	-	-	15	18	33	
Total	138	134	19	3	-	-	157	137	294	

1) vide notes of Table II. 5.

medagedeeld, dat zij zich naar een andere nederzetting van het opnamegebied wilden verplanten, anderen besloten het opnamegebied te verlaten o. g. zich binnen het opnamegebied op een afgelegen plaats (Ladang, Sago-areal of jachttarred) bevonden, waardoor hun aanwezigheid niet werd vasteld. Omgekeerd kon het intenaard ook gebeuren, dat een persoon, die aan zijn verstant bij de uitvoering van de voor de afsluiting gegeven instructies laat vooral de afsluiting tussen de niet-opgenomen van de kolommen 2 en 3 van de tabellen II. 5 en 6 te wensen over. In de Moeje hebben de politieke ontwikkelingen tot de noodzaak van een bepaling van de voorbereiding van de afsluiting geleid, waardoor van een notitie van de de facto bevolking op de avond van afsluiting door de voorlopige registratoren moet worden afgezien. In beide opnamegebieden moest bovendien de datum van afsluiting op een voor wat betreft de vaststelling van de de facto bevolking enigzins ongelukkig tijdstip worden gekozen: nl. op 31 augustus, een

datum, waarop de schoolvacanties teneinde liepen en zich uit dien hoofde ongeveer veel verplaatsingen voordeden.

Het opnamegebied Noemfoor werd volgens de in de eerste periode van het veldwerk gebruikte methode afgesloten. Hoewel in dit gebied aan de voorloopige registratoren werd opgedragen aantekeningen te maken inzake van de bevolking op datum van afsluiting, hebben het geringe aantal registratoren^{1,2}) en de vertraagde controle van hun werk als gevolg van de, met de gebruikelijke afsluitingsmethode samenhangende, lange duur van de afsluitingsperiode een exacte bepaling van de de facto bevolking bemoeilijkt. Bovendien bestaat de indruk, dat sterk de nadruk is gelegd op de de jure afwezigen, die het opnamegebied hadden verlaten, dan wel op de tijdelijk aanwezigen, die buiten Noemfoor woonachtig waren. Aan de personen, die zich op afsluitingsdatum binnen Noemfoor zelf verplaatst hadden, is kennelijk minder aandacht besteed, zodat de kolommen 2 en 3 van de tabellen II.5 en II.6 als moeielijk basebouwd moeten worden.

Het verschil tussen de aantallen mannelijke en vrouwelijke de jure, op datum afsluiting in de woonkamping afwezige personen, die tijdelijk in een andere nederzetting van het opnamegebied verbleven en de als tijdelijk aanwezig aangetroffenen, die in een kampje van het opnamegebied woonachtig waren, bedroeg voor de Bendoen-Waropen zowel voor mannen als vrouwen rond 1½ van de de jure bevolking. Voor de Moedoe waren deze percentages resp. 3% en 4%, terwijl zij voor de Ninkoran een fractie van een procent bedroegen.

Het feit, dat de aangegeven verschillen klein zijn gebleven in die gebieden, waar, zoals in Ninkoran, alle moetta kon worden haastad om de de facto bevolking op afsluitingsdatum te bepalen, wektigt de veronderstelling, dat ook de door het veldwerk vastgestelde de jure bevolking van elk der opnamegebieden slechts weinig van de werkelijke de jure bevolking van die gebieden op afsluitingsdatum afwijkt. Terwijl immers de wijzigingen in de de facto bevolking, die zich in de vorm van tijdelijke verplaatsingen rondom de datum van afsluiting voordeden, vrij frequent konden zijn en gemakkelijk konden worden vergeeten op het moment, dat de veldassistent op zijn afsluitingsbeurten de aangewezenen oedervroeg, was dit type van moeielijk controleerbare verplaatsingen van geen betekenis voor de vaststelling van de de jure bevolking op afsluitingsdatum. De vraag of een persoon op dat tijdstip al of niet in zijn woonplaats aanwezig was, deed ten aanzien van zijn de jure status niets toe zake. Hierdoor was een grote bron van onzuiverheden in de resultaten uitgesloten.

Directe invloed op een juiste bepaling van de de jure bevolking op afsluitingsdatum werd uitgeoefend door geboorten en sterfgevallen oeder de woonbevolking. Hiaraan is door het project de grootste aandacht besteed. Dergelijke mutaties werden door de voorloopige registratoren in de periode tussen de opening en afsluiting van het gebied doorlopend gecontroleerd; de resultaten daarvan konden bovendien door de veldassistenten tijdens de afsluiting eenvoudig aan de hand van de opnamereportieuren worden gecontroleerd.

Fruchten, die mogelijk toch nog aanwezig zijn in de gevonden aantallen de jure personen van elk opnamegebied, zouden dan ook voornamelijk gezocht moeten worden in:

1. het abusievelijk tot de woonbevolking rekenen van een persoon, die korter dan 24 maanden in de betrokken plaats aanwezig was, o.g. langer dan 24 maanden afwezig was; dan wel het niet tot de woonbevolking rekenen van een persoon, die langer dan 24 maanden in de woonplaats aanwezig was, o.g. korter dan 24 maanden afwezig was.
2. de discrepantie, die kan zijn ontstaan door de de jure bevolking niet vast te stellen voor het opnamegebied als geheel, naar voor elk der aangenomene nederzettingen afzonderlijk. Zo zou een persoon, die 26 maanden voor de afsluiting het opnamegebied binnentrok, 14 maanden in kampung A en daarna 12 maanden in kampung B verbleef, voor het gebied als geheel als een de jure

re bewoner moeten zijn beschouwd, doch hij zal als zodanig in geen van beide nederzettingen zijn aangemerkt.

Naar verwachting zijn deze fouten echter beperkt gebleven en hebben zij elkaar voor een groot deel opgeheven. Samenvatend kan dan ook gesteld, dat noch de beschrijving van de gevolgte werkmethode, noch de vergelijking met de bevolkingscijfers of de vastgestelde de facto bevolking aanleiding geven tot de veronderstelling, dat de door het project gevonden cijfers voor de de jure bevolking van de verschillende opnamergebieden behoudens afwijken van de werkelijkheid. Het lijkt derhalve geoorloofd de fouten, die mogelijk van gebied tot gebied mogelijk in omvang verschillen, te verwaarlozen.

Naam

- 1) Deel 3, tabel A.1.
- 2) Vids ook Deel 2, hoofdstuk IV, B.2. b.
- 3) Hieronder zijn alle in hetzelve gelegen of op nabijgelegen plaatsen gelegen gebouwen.
- 4) Groenwegen en van de Kaak 1; IV, V, VI.
- 5) In een aantal gevallen van de zelfde aard van een overname van bezit of in medewerking. Zo leefden een groep oud-Bewoners (230 personen) van de Kampong Bayou (C. A. November), die reeds enige jaren woonachtig waren in de omgeving van Blandouai (A.G. West-Nieuw-Guinea), tegen de structuren in naar de kampong Bayou terug bezit of zich daar als bewoner te doen opstellen. Deze groep, die ontstaan door de verlamming werd oederloos, werd waarschijnlijk door een goedvoornemens; wellicht hebben echter ook in het verleden (tijd van de jacht) in hun gebied plaats door de bezitters bij de geboorte van Cheloung en op een andere manier (bevoegd om in het gebied van bezit in verlaten maaide maaide waaier en bewijf levend deelschig te worden aan het gebruik).
- 6) Vids Deel 2, hoofdstuk IV, B.2. b.
- 7) Vids Deel 2, hoofdstuk V.2.
- 8) Rapporten en tevens niet gepubliceerde cijfers per kampong, Vids ook Deel 1, hoofdstuk VII.
- 9) Vids Deel 2, pag. 38.
- 10) Als gevolg van de militair-politieke controverse met Indonesië bleef de afsluiting in Bak-Pak onmogelijk.
- 11) Mins de werkelijk van de Bob-tiviet gelegen kampong.
- 12) Zie voor alle van de drie dorpsgemeenschappen van Blandouai.

III. HET WÏNEN

Nadat in het voorgaande in het kort de omvang van de bevolking van elk der opnamegebieden, die in dit Deel in beschouwing worden genomen, is geschetst, zal nu aandacht worden besteed aan de woonwijze van deze groepen. Over dit onderwerp zijn tijdens het onderzoek gegevens verzameld, die voor een deel nog de traditionele toestand weer spiegelen en waaraan anderdeels kan worden afgeleid tot welk resultaat de bestuursmaatregelen, die in de afgesloten doelen zijn genomen, hebben gevoerd.

A. GROOTTE DER NEDERZETTINGEN

In de tabellen III 1 en 2 wordt aangegeven hoe de nederzettingen en de daarin woonachtige Papoea bevolking naar grootteklasse waren verdeeld¹⁾ (zie ook Fig. 1 van Deel 1).

Het gebied met verreweg de grootste nederzettingen blijkt de Boneden-Waropen te zijn; bijna 85% van de bevolking van dit gebied woont in een kampung, waarin 500 of meer mensen woonachtig zijn. Het gemiddelde van 404 personen per dorp wordt bovendien nog gedrukt door de zuid van Waren gelegen "buran" kampoenge. De nederzettingen van de "echte" Waropeners zijn van een voor Nieuw-Guinea respectabele omvang. Dit was vermoedelijk reeds in het eind van de vorige eeuw het geval. Wichmann²⁾ vermeldt, dat de Cleroq in 1888 in de kampung Kal (Noe-boest) reeds 50 huizen telde, terwijl in het Verslag van de militaire exploratie (1907-1916)³⁾ wordt medegedeeld, dat verscheidene grotere dorpen worden aangetroffen (n. v. 30 huizen in Waroen). Daar er in die tijd zeker nog sprake was van het wonen in "jong houses" wijzen deze schattingen van het aantal huizen op grote aantallen bewoners per kampung. Ook de bestuurslijfers van 1930⁴⁾ bevestigen deze indruk: voor de kampoenge Wontf, Hisei, Sejeti, Noehoeai, Marn-boed, Paradoi en Waren werden resp. 1010, 468, 467, 1702, 541, 594 en 648 inwoners opgegeven. De godsichte, dat dergelijke grote nederzettingen mede konden worden gevormd en in stand gehouden door de eenzijdige afhankelijkheid van aarzo als hoofdvoedingsgewas, lijkt niet te ver gezocht⁵⁾.

Ook in het oymangebiet Mitojoe werd tijdens het onderzoek een relatief hoog gemiddeld aantal bewoners per nederzetting aangetroffen. In tegenstelling met de Boneden-Waropen was er daarbij echter geen sprake van een lang bestaan bewaardgebleven; bestuur en misde hebben hier vanaf het midden van de dertiger jaren sterke aandrang op de bevolking uitgenoodigd om de oorspronkelijke zeer kleine en verspreide nederzettingen te verlaten en in grotere eenheden te gaan samenwonen. Het feit, dat de bevolking zo sterk (85%) geconcentreerd woont in dorpen van 150 tot 300 bewoners wijst op het enigzins kunstmatig karakter van deze nederzettingen.

De nederzettingen van Noemfoer en het geheel van de Schouten-eilanden hebben een gemiddelde grootte, die min of meer vergelijkbaar is met het gemiddelde van geheel Nieuw-Guinea. Toch doen zich tussen de districten onderscheidingen nog bezielden verschillen voor. Het ligt voor de hand de grotere omvang van de nederzettingen in het district Zuid-Biak in verband te brengen met de ontwikkeling van het stedelijk centrum aldaar en de daarmee samenhangende trek naar de zuidkant van Biak. Men dient echter niet te vergeten, dat reeds rond de eeuwwisseling grote nederzettingen werden gemeld. Zo schreef Penifitza de Bruyn⁶⁾: de "Zuid kant van Biak is zeer dicht bevolkt. Gemiddeld trof men er op elke 2 km van de kustlijn een kampung van een 400 tal zielen aan".

De invloed van het bestuur op de kampungvorming is in de nederzetting Schouten-eilanden beperkt gebleven. Op Biak bepaalde deze instantie zich in hoofdzaak tot het uitroepen van aandrang op de binnenlandse bevolking om zich aan de kust te ver-

Table III. 1

The number of settlements in each size class of settlements.

Area	Number of settlements	Size class ¹⁾ of settlements						
		0-74	75-149	150-299	300-499	500-999	1000-1999	2000 and more
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Dist. Soegerei	48	13	17	9	3	-	3	-
Dist. Noord-Biak	41	19	16	10	3	2	-	-
Dist. Zuid-Biak	53	6	12	21	8	4	2	*
Dist. Oost-Biak	68	26	15	22	5	1	-	-
C.A. Schouten-eil.	138	62	58	62	16	7	3	-
C.A. Noemfoer	34	16	8	5	3	1	-	-
C.A. Bun. -Wanopen	17	8	3	2	-	4	2	1
C.A. Nibberan	30	27	29	22	2	-	-	-
C.A. Fak-Fak	88	26	22	8	2	1	-	-
C.A. Moeseby	32	1	2	21	1	-	1	*

1) de jure Papuan only.

2) including 2 partly censused villages.

Table III. 2

The number of de jure Papuan, the mean number of inhabitants per settlement, and for each size class of settlements the number of de jure Papuan as a percentage of total de jure Papuan.

Area	Number of de jure Papuan	Size class of settlements							Mean number per settlement
		0-74	75-149	150-299	300-499	500-999	1000-1999	2000 and more	
		%	%	%	%	%	%	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Dist. Soegerei	5890	13.2	29.8	28.2	3.3	-	22.8	-	123
Dist. Noord-Biak	4070	9.2	29.2	37.6	3.5	19.5	-	-	143
Dist. Zuid-Biak	14412	1.6	10.2	30.6	20.8	19.0	12.4	-	272
Dist. Oost-Biak	1648	13.1	21.0	36.2	22.4	6.4	-	-	152
C.A. Schouten-eil.	24020	1.2	18.3	35.0	12.6	13.4	11.2	-	119
C.A. Noemfoer	4097	14.9	20.4	29.9	23.1	14.1	-	-	147
C.A. Bun. -Wanopen	2406	2.3	4.1	5.8	-	22.3	31.1	24.4	424
C.A. Nibberan	9512	14.4	32.1	48.8	2.1	-	-	-	121
C.A. Fak-Fak	7390	14.8	17.8	21.8	2.6	1.2	-	-	136
C.A. Moeseby	2871	0.7	2.7	38.2	22.0	-	18.7	-	218

1) including 2 partly censused villages.

tigen, waar de welvaartslijensten zich het eenvoudigst konden ontploeden als gevolg van het feit, dat de zoe veelal de enige transportweg vormde. Daarnaast deden zich incidenteel kampoverplaatsingen en -samenvoegingen op last van hoger hand voor, b. v. in verband met uitbreiding en aanleg van vliegvelden rond Biak-stad en op Noemboor.

Van de Nimbora is bekend, dat daar Guor het bestuur vele oude kampen zijn verplaatst en voor een deel samen gevoegt. Desondanks is de gemiddelde grootte ervan klein gebleven. De Demta-kust (rond 200 personen per dorp) onderscheidt zich wat dat betreft duidelijk van de rest van het opnamegebied; het vermoeden bestaat bovendien, dat de omvang van de kampen aan de kust reeds in het begin van deze eeuw wat groter was dan in het binnenland.

Ook in het Fak-Paloe heeft het bestuur aandrang op een deel van de bevolking uitgeoefend de oude woonplaatsen te verlaten en daar geconcentreerd aan de kust te gaan wonen. Dat dit streven niet volledig is geslaagd, blijkt wel uit de geringe gemiddelde grootte van de nederzettingen in dit gebied en uit het feit, dat een deel van de bewoners nog steeds in het binnenland was gevestigd. Mogelijk heeft de heterogene samenstelling van de bevolking van het Onin-Soberelland hierbij een rol gespeeld.

Samenvatkend kan worden gesteld, dat het bestuur betrekkelijk weinig invloed heeft uitgeoefend op de omvang van de kustnederzettingen, ofwel omdat deze reeds voor de openlegging een betrekkelijk grote omvang hadden ofwel omdat zij bij goede woonsomstandigheden overzege - ook onderling - goed bereikbaar waren. De meest al verspreid woende binnenlandbevolking werd wel ten behoeve van de vorming van grotere woonplaatsen onder druk gezet; dit heeft echter alleen in de Moejoe toe voor Klein-Guinese begrippen grote kampen geleid. Toegevoegd dient te worden, dat de bestuurs invloed in alle gebieden stabilaarsred op de eenmal gevormde dorpen heeft gewerkt; de eertijds spontaan voorkomende splitsingen en samenvoegingen van groepen samenwonenden werden nu de openlegging beperkt.

II. DE WOONEENHEID

1. Gemiddeld aantal inwoners

In de kampen van de opnamegebieden leverde de vaststelling van de wooneenheden weinig moeilijkheden op. Ten tijde van de enquête woonden de kampgeboewers in huizen⁷⁾, die los van elkaar en vrij uniform, volgens voorschriften van het bestuur, waren gebouwd. Elk van deze bouwsels, voorzover permanent bewoond, werd als wooneenheid beschouwd⁸⁾. In de tabellen III 3 en 4 wordt een overzicht gegeven van de door het project gevonden aantallen de juist bewoners per woning met een Papoea hoofd van de wooneenheid.

Het gemiddeld aantal personen, dat op een gegeven moment in een gebied per woning wordt aangetroffen, is de resultante van de werking van een groot aantal factoren, zoals sociale organisatie, huwelijksgewoonten, vruchtbaarheid van de vrouwen e. d. In de opnamegebieden van het project is in deze totbestuursbeleid een zeer sterke neiging geweest. Vele berichten wijzen er al. op, dat de huizen van de autochtonen voor de bestuursvestiging veel groter zijn geweest en een groter aantal inwoners, dan gewoonlijk tezamen aan elen, subelen of liassea vormden, bevatten. Zo stelt de Clerx⁹⁾ voor de kustnederzettingen van Biak ".... dat er gemiddeld 20 personen in één huis wonen, voor de grotere huizen een zeer lage schatting" en schrijft Faullletau¹⁰⁾ voor hetzelfde gebied "Het samenwonen met 50 en meer personen in één huis doet van de individuen een grote mate van verdraagsaamheid", terwijl van Goudt¹¹⁾ in zijn Memorie van overgave mededeelt, dat "De afdelingen die tot kort voor de 2e wereldoorlog werden aangetroffen" aan 50 tot 100 personen onderdak gaven.

Voor Noemboor kan eveneens worden aangenomen, dat de bevolking aldaar eertijds kernstapels¹²⁾ een huis bewoonde. Naar aanleiding van zijn onderzoek in

Table III. 3

The dwellings with a Papuan head of the dwelling, by number of de jure inhabitants per dwelling (in percentages).

Area	Total number of dwellings	Number of de jure inhabitants per dwelling								Average number of inhabitants per dwelling
		1-4	5-8	9-9	10-14	15-19	20-24	25-49	50 and over	
		%	%	%	%	%	%	%	%	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Ditr. Soepati	670	14.7	37.0	25.4	22.1	10.2	6.8	4.4	5.2	15.3
Ditr. Konedobuk	862	14.2	26.1	21.9	24.3	8.7	1.8	2.0	-	8.1
Ditr. Ford-Biak	1608	15.5	19.9	27.1	21.9	8.7	3.0	3.2	3.1	8.3
Ditr. Oker-Kau	787	15.5	16.6	26.8	21.9	11.8	6.2	2.4	1.3	12.1
C. A. Subudoh-oli	2601	16.3	18.8	23.9	22.2	9.7	4.2	3.0	2.1	3.7
C. A. Namfui	541	18.8	17.6	24.8	21.9	8.2	3.6	1.3	-	3.3
C. A. Ben. -Wacapan	747	13.4	19.8	22.8	23.1	11.4	7.8	5.0	1.1	13.2
C. A. Nimbaur	1479	27.7	10.8	27.0	19.1	1.9	0.1	-	1.1	4.5
C. A. Fak-Fak	971	26.8	21.9	23.7	11.8	4.3	1.0	0.6	-	7.4
C. A. Moejoe	1221	22.8	24.7	29.9	15.8	3.3	0.8	0.1	-	7.3

Table III. 4

The de jure inhabitants of the dwellings with a Papuan head of the dwelling, by number of de jure inhabitants per dwelling (in percentages).

Area	Total number of de jure inhabitants (1)	Number of de jure persons per dwelling							
		1-4	5-8	9-9	10-14	15-19	20-24	25-49	50 and more
		%	%	%	%	%	%	%	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Ditr. Soepati	5237	4.3	3.1	19.5	26.8	18.7	12.3	12.2	3.2
Ditr. Konedobuk	6062	4.2	12.7	24.1	30.7	18.0	4.3	5.0	-
Ditr. Ford-Biak	14267	3.0	11.6	22.5	27.0	16.2	8.4	10.0	0.4
Ditr. Oker-Biak	7547	4.4	9.1	21.1	24.8	18.8	12.2	7.4	1.4
C. A. Subudoh-oli	22885	4.1	10.7	21.7	26.7	18.8	0.4	9.1	2.1
C. A. Namfui	5020	3.3	10.5	23.3	24.4	10.5	8.0	4.0	-
C. A. Ben. -Wacapan	3400	3.3	8.8	18.6	25.2	17.1	14.9	14.4	0.6
C. A. Nimbaur	911	18.4	25.9	22.4	22.1	4.8	0.5	-	6.2
C. A. Fak-Fak	7157	10.9	16.4	30.8	27.1	8.8	5.0	1.6	-
C. A. Moejoe	2923	10.2	18.7	12.7	22.3	7.8	2.0	8.1	-

1) the total number of de jure inhabitants of dwellings with a Papuan head of the dwelling does not tally with the number of de jure Papuans of the census area because there is a net difference between non-Papuan living in dwellings with a Papuan head and Papuan living in dwellings with a non-Papuan head of the dwelling.

Noeboom (Beheden-Waropen) in 1938 schreef Held¹⁵⁾: "Een aantal jaren geleden heeft het bestuur de z.g. roomsch parochie in deze gewesten afgeschaft in een streven naar gezinslidverening. Het resultaat hiervan was een grondige bezetting van het kampongplan en een verduistering van de genealogische groep". Daar op grond van de onderzoekgegevens van Held een gemiddeld aantal van 18 personen per huis berekend kan worden, kan worden geconcludeerd, dat voor het ingrijpen van het bestuur dit aantal dan ook groter geweest moet zijn.

Wishumna, die tot de eerste reizigers in het binnenland van Nimburaan behoorde, geeft geen bijzonderheden omtrent de aanslagen inwoners per huis. De indruk bestaat echter, dat de woningen, die hij aantroef, mogelijk meer gestamtonomvatten dan tijdens het onderzoek het geval was, maar toch niet groot waren¹⁴⁾ en dus ook minder mensen konden herbergen dan die van de vermeldde gebieden.

Voor Fak-Pak werd in het Verslag van de militaire exploratie¹⁶⁾ geconstateerd, dat de kampongs Salakiti, Pakipi en Roombati 663 zielen en 88 woningen omvatten. Tijdens het onderzoek werden daar 483 zielen en 85 woningen aangetroffen. Dit wijst op een slechts geringe wijziging in het aantal personen per woning in de tussentijdse verloop van 5 decennia. Deze kampongs namen, zoals reeds vermeld in Deel 2, VIII, F, echter een speciale positie in het Ombi-achtgebied in.

In de Militaire memoerie van Boven Digoel van 1938 wordt vermeld, dat in het Moeloe-Kao gebied twee tot vijf gezinnen per woning werden aangetroffen. Dit mededelingen van Schoorl¹⁶⁾ kan echter worden opgemerkt, dat ook eengezinwoningen voorkwamen. Men krijgt de indruk, dat elk geslacht - bestaande uit een of enkele gezinnen - in een klein of meer geconcentreerde nederzetting bijeen woonden en wel, naar gelang van de omstandigheden, met meerdere gezinnen in een huis of per gezin in een huis.

Samenfassend kan dan ook gesteld, dat onder drang van de toenemende westerse beïnvloeding vooral in de opstamingsgebieden in het Geelvinkbasin-gebied de traditionele grote "karié" en "ruhna" huizen zijn gesplitst in huizen, waarin slechts één of enkele gezinnen woonden. Hoewel hiervan nog veel minder zekerheid bestaat, kan tevens worden opgemerkt, dat het proces van splitsing in de andere opstamingsgebieden minder sterk is geweest, omdat daar eertijds reeds een geringe neiging tot samenwonen in een huis van grote groepen verwanten heeft bestaan.

2. Familiebetrekkingen van samenwonenden

a. betrekking tot hoofd gezin

Indien wij nu de familiebetrekkingen van de personen, die tijdens het onderzoek in de wooneenheden samenwoonden, in beschouwing willen nemen, dan dient er op te worden gewezen, dat de projectgegevens, die omtrent deze complexe materie ter beschikking zijn gekomen, niet geheel bevredigend genoemd kunnen worden. De oorzaak hiervan schuilt onder meer in de praktische noodzaak tijdens het veldwerk niet verder te gaan dan de notitie van de biologische relaties tussen de betrokkenen, terwijl tevens bij de opstelling van het overzicht op dit punt beperkingen moesten worden aangehouden¹⁷⁾. Het noemt niet weg, dat de verkregen resultaten een bruikbaar beeld kunnen geven van de samenstelling van de groepen, die in de wooneenheden samenwonen. Opgemerkt zij nog, dat bij de notitie van de betrekking tot het hoofd gezin, dan kan allereerst onderscheid gemaakt worden tussen alleenstaanden (independents) enerzijds en in gezinsverband woonden zijden (vide tabel III, 5).

De alleenstaanden zijn die volwassen personen, die niet samenwonen met echtgenoot(en) en ongehuwde kinderen en niet als opgevoemen in het gezinsverband van (pleeg)ouders of -broers en -zusters kunnen worden beschouwd. De familiële alleenstaanden bestaan in alle opstamingsgebieden behalve Noamfoor¹⁸⁾ sterk

Table III. 5

The de jure censused Papuan population of the census areas, by sex and relationship to the head of family (ego), in percentages.

Relationship to head of family ¹⁾	C.A. Seim-tan-eil		C.A. Hutuboe		C.A. Ben-Waropen		C.A. Nidibeau		C.A. Fak-Fak		C.A. Moejoe		
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Independent:	3.9		9.1		3.6		3.8		8.7		7.3		
head of family	34.0		36.3		37.9		33.1		35.1		34.0		
spouse	3.6		4.9		8.3		4.3		4.4		11.4		
son	36.2		39.1		33.3		36.0		37.4		31.7		
daughter	50.2		51.2		48.6		48.3		43.2		49.4		
brother	3.7		3.1		4.0		4.5		8.3		5.6		
sister	2.8		3.2		3.8		3.1		7.8		4.3		
step-son	1.4		1.1		1.0		2.3		1.2		2.6		
step-daughter	1.9		2.7		0.7		1.7		1.0		2.1		
others ²⁾	3.5		1.1		0.1		0.4		0.2		0.4		
	0.4		1.5		2.6		2.2		2.7		2.4		
Total	4		4		4		4		4		4		
number	102	110	190	106	110	106	110	105	110	100	100	100	
	18526	16345	2323	2431	2748	4131	4554	2859	3443	2183	3390	4481	

1) to = son, da = daughter, br = brother, sl = sister.

2) Including no relation and unknown.

overwegend uit personen met een leeftijd van ongeveer 15-45 jaar; daarsategen is het aantal vrouwelijke alleenstaanden ouder dan 45 jaar ongeveer groter dan dat met een leeftijd tussen de 15 en 45 jaar. De bedoelde mannen zijn dan ook voornamelijk jonge vrijgezellen, terwijl de vrouwen overwegend uit weduwen en gezinshoofden zonder ongehuwde kinderen bestaan.

Onder de persoon, die werden aangemerkt als in gezinsverband wonend, kunnen in de eerste plaats de gezinshoofden zelf worden onderscheiden. Deze omvatten voor wat de mannen betreft overwegend gehuwde personen en voor een kleiner deel weduwnaren met nog inwonende ongehuwde (pleeg)kinderen. Het percentage, dat de mannelijke gezinshoofden van de totale mannelijke bevolking uitmaken, ligt voor alle opzamegebieden met uitzondering van Beneden-Waropen en Nimbora vrijwel op hetzelfde niveau. Voor wat het vergelijkbare percentage van de vrouwelijke gezinshoofden betreft vormen vooral Beneden-Waropen en Moejoe een uitzondering. Vrouwen worden als gezinshoofd beschouwd, indien zij gehuwd geweest waren en nog samenwoonden met hun ongehuwde (pleeg)kinderen; indien nog gehuwde vrouwen met inwonende ongehuwde (pleeg)kinderen, b. v. vanwege een echtelijk ruzie of een geschieden woonwijze van de vrouwen van een polygame man, langdurig geschieden leefden van hun (adatrechtelijke) echtgenoot, werden ook deze vrouwen als gezinshoofd aangemerkt¹⁸⁾. Deze gevallen waren echter uitzondering, totdat dan ook het percentage vrouwelijke hoofden van gezinnen onder alle de jure opgenomen vrouwen naar samenhangt met het percentage weduwen onder die vrouwen²⁰⁾.

Zoals te verwachten, vormen de zonen en dochters van de gezinshoofden verreweg de grootste groep van de in gezinsverband levende mannelijke en vrouwelijke de jure opgenomenen. Er blijken echter tussen de diverse opnamengebieden onderling duidelijke verschillen voor te komen (zie tabel III, 5), die samenhang vertonen met de fertilitas- en mortaliteitstendenzen in deze gebieden en met de leeftijd, waarop de jeugd gewoonlijk in verband met overlijden van ouders, adoptie, huwelijk of arbeidsmigratie het gezinsverband verlaat. Het geslachtsaspectieve karakter van deze verschillen weerspiegelt zich dan ook in het percentage, dat de zonen en dochters uitmaken van resp. het totaal aan mannen en vrouwen van de betreffende opnamengebieden; de voor dochters gevonden waarden blijken steeds lager te liggen dan die voor zonen. Het zou geïnteresseerd zijn uit het verhoudingsgewijs jonge mannen van vrouwen de conclusie te trekken, dat het percentage jonger dan vijftienjarigen onder de dochters van Papoea gezinshoofden groter zou moeten zijn, dan dat onder de zonen. Zoals blijkt uit tabel III, 8, blijkt zulks voor vier van de zes opnamengebieden inderdaad het geval, terwijl migratie van jonge mannen wellicht de stijfers van Niamfoor verhoogd heeft.

Een interessante groep wordt nog gevormd door de in het gezinsverband van Papoea gezinshoofden opgenomen zonen en dochters van zonen, dochters, broers, zusters, vaders, moeders of echtgenotes van die gezinshoofden, waaraan in tabel III, 8 ook pleegkinderen, waarvan de verwantschap niet nader wordt aangegeven, zijn toegevoegd. Het gaat hier doels om wesen of half-wesen, deels om kinderen, waarvan beide ouders nog in leven zijn, maar die door de betrokken gezinshoofden zijn geadopteerd of voor langere tijd zijn of zullen worden verzorgd. Het onderscheid tussen adoptie en pleegverhoudingen wordt door de Papoea's niet scherp getrokken. Tijdens het onderzoek is er daarom niet naar gestreefd een dergelijk onderscheid aan te brengen, maar is aangesloten op het onder de bevinding levende begrip "mak piara" ²¹⁾. Dit begrip omvat een scala van situaties uiteenlopende van wat men een "logoorpartij" van meerdere jaren zou kunnen noemen tot een in rechten en plichten volledige integratie van het pleegkind in het gezin en de verwantengroep van de pleegouders.

De groepen "hr, halbr, so so, da so, br so, sl so and fosteres" en de vrouwelijke tegenhangers daarvan (tabel III, 5) zullen nu als pleegkinderen worden beschouwd, in het volle bewustzijn, dat daarmee een (beperkt) aantal fouten wordt gemaakt, aangesien er moerzijds onder deze groep personen kunnen zijn, die niet de status van pleegkind hebben, terwijl zich anderzijds onder de groep "others" (tabel III, 5) personen kunnen bevinden, die die status wel bezitten. Bezien wij nu de voor de bedoelde groep gevonden waarden, dan blijkt, dat de adoptie van kinderen vooral in het Fak-Fakse wijd verbreid is, een verschijnsel, dat samenhang vertoont met de lage percentages, die voor "so" en "da" werden waargenomen. De omvang, die de adoptie in de verschillende gebieden aantoont, wordt nog eens extra geaccentueerd, indien wij het aandeel van de jonger dan vijftienjarigen (geslacht op basis van de geboortjaarindeling) van de bedoelde pleegkinderen-groep van het totaal van de vijftienjarigen in de verschillende opnamengebieden berekenen (zie tabel III, 7). Een voorkeur voor adoptie van meisjes (die bij het bereiken van de huwbare leeftijd voor de pleegouders een bruidschot kunnen opleveren) wordt door de gevonden cijfers zeker niet aannemelijk gemaakt. Voorts blijkt uit vergelijking van de tabellen III, 8 en III, 6, dat het percentage, dat de jonger dan vijftienjarigen van de bedoelde groep van pleegkinderen uitmaken van de totale groep, geringer is dan dat, wat wordt waargenomen bij de eigen kinderen van de gezinshoofden. Dit hangt uiteraard samen met het feit, dat de pleegkinderen door hun biologische ouders veelal pas aan de pleegouders worden overgegeven als deze kinderen ten minste enige jaren oud zijn.

Het is opvallend, dat wesen slechts een beperkt deel van de pleegkinderen uitmaken. Wordt nl. voor de jongste drie leeftijdsklassen het aantal de jure opgenomen Papoea's, waarvan volgens tabel A, 13, 1 t/m 5 beide ouders overleden of onbekend ²²⁾ zijn, vergeleken met de bedoelde groep van pleegkinderen van dezelfde leeftijdsklassen ²³⁾, dan kan worden geconstateerd, dat het percentage wesen ervan, hoewel van gebied tot gebied schommelend, geen grote proporties aantoont ²⁴⁾.

Table III. 6

The number of de jure canvassed Papuans aged¹⁾ 14 years and younger and classified as sons and daughters of the head of family as a percentage of the total number of de jure canvassed Papuans of the relationship indicated.

Relationship to head of family	C.A. Schouten-ell.	C.A. Noeinbor	C.A. Ben-Waropen	C.A. Nanducan	C.A. Fak-fak	C.A. Moejoe
	% S.E.	% S.E.	% S.E.	% S.E.	% S.E.	% S.E.
1	2	3	4	5	6	7
son	88 0.3	84 0.0	82 0.0	82 0.7	81 0.9	80 0.9
daughter	92 0.3	81 0.0	84 0.6	84 0.7	81 0.6	80 0.9

1) estimated on the basis of the classification by year of birth.

Table III. 7

The number of de jure canvassed Papuans aged¹⁾ 14 years and younger with a relationship to the head of family as indicated, as a percentage of the total number of de jure canvassed Papuans in that age group, by sex.

Relationship to head of family	C.A. Schouten-ell.	C.A. Noeinbor	C.A. Ben-Waropen	C.A. Nanducan	C.A. Fak-fak	C.A. Moejoe
	% S.E.	% S.E.	% S.E.	% S.E.	% S.E.	% S.E.
1	2	3	4	5	6	7
hc, half-hc, ad ad, da ad, bc ad, al ad, foster-ad	6.4 0.2	4.3 0.6	4.9 0.5	6.3 0.5	15.0 0.9	8.8 0.8
l, half-l, ad da, da da, hc da, u da, foster-da	6.6 0.2	5.4 0.5	4.7 0.5	5.0 0.6	11.0 0.9	3.1 0.8

1) estimated on the basis of the classification by year of birth.

(vide tabel III. 6). Doch het opnamegebied Moejoe, waar waarden van 88% worden bereikt, vormt een aparte uitzondering; in die streek leidden het hoge sterfentevens onder de volwassenen en de hoge leeftijd bij eerste huwelijk tot een relatief groot aantal wesen onder de jeugdige geboortegeneraties. Naast de adoptie van weeskinderen bestond er blijkbaar slechts een geringe neiging tot het aannemen van andere pleegkinderen: dit zou ook de relatief hoge leeftijdsopstelling van de pleegkinderen kunnen verklaaren.

Twee aantallen van de stiefkinderen van gezinshoofden kan opgemerkt, dat alle omghebrade kinderen, waarvan de vader overleden is en de moeder nog leeft als zodanig zullen zijn genoteerd. In deze moeder niet betrouwd, dan zal zij normaliter als hoofd gezin en haar kinderen als zonen en dochters zijn aangeboord. Ingeval zij wel is betrouwd kunnen haar kinderen ofwel als stiefkinderen (als de kinderen bij het nieuwe echtpaar wonen) ofwel als pleegkinderen van het gezin-

Table III 8

The de jure canvassed Papuans with a relationship to the head of family as indicated, by sex and age¹⁾. In cumulative percentages.

Dr. half-br. to so, da m. br so. si so, fuit-mo and M. half-sl. to da, da da, br da. si da, fuit-mo of age	C.A. Schou- ten-eil.		C.A. Moersee		C.A. Ben- Wampoc		C.A. Nimbocag		C.A. Fak-Fak		C.A. Moeloe	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0 - 4 years	3	8	14	12	10	10	15	15	21	21	5	4
5 - 9 years	22	30	42	43	34	38	46	43	45	35	22	15
10 - 14 years	17	27	10	22	20	17	23	23	29	22	28	25
15 - 19 years	22	22	18	26	22	27	22	27	27	22	22	24
Total (in numbers)	620	424	71	80	248	149	204	141	345	243	219	212

¹⁾ estimated on the basis of the classification by year of birth.

Table III 9

For the de jure canvassed Papuans aged¹⁾ 14 years and younger with a relationship to the head of family as indicated, the percentage of orphans, by sex.

Relationship to head of family	C.A. Schou- ten-eil.		C.A. Moersee		C.A. Ben- Wampoc		C.A. Nimbocag		C.A. Fak-Fak		C.A. Moeloe	
	%	S.E.	%	S.E.	%	S.E.	%	S.E.	%	S.E.	%	S.E.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Dr. half-br. to so, da m. br so. si so, fuit-mo	15	1.6	11	4.1	20	4.2	21	3.7	12	2.1	22	4.3
M. half-sl. to da, da da, br da, si da, fuit-mo	26	2.1	17	4.6	25	4.7	30	4.4	13	2.4	25	4.8

¹⁾ estimated on the basis of classification by year of birth.

hoofd (als de kinderen door de familie van de eerste echtgenoot of door de familie van de vrouw zelf worden verzorgd) in het cijfermateriaal zijn opgenomen. Daarentegen zullen de kinderen van een echtgenoot, waarvan de vrouw overleden is, indien zij bij de vader blijven inwonen, als zonen en dochters dan wel, indien zij in een pleeggezin worden opgenomen, als pleegkinderen van het gezinshoofd, doch slechts bij uitzondering als stiefkinderen zijn genoteerd.

Naam wij tenslotte de gemiddelde gezinsgrootte na, dan kan van verschillende berekeningen worden uitgegaan. Tabel III 10 geeft hier van een beeld, dat overigens niet geheel zelfver in, maar slechts de jure opgenomen Papoea's zijn verwerkt.

Table III, 10

Different calculations of the mean family size based on the relationship of the de jure canvassed Papuans to the head of family.

Group	Divided by	C.A. Sebat- kon-ell.	C.A. Nocmfoor	C.A. Mo- Wardosa	C.A. Nimbuan	C.A. Fak-Fak	C.A. Moejoe
1	2	3	4	5	6	7	8
married 14 years and younger 1/2	male and female heads	2.1	2.5	2.6	2.1	1.9	1.7
total males and females minus independents	male and female heads	4.9	5.4	4.8	4.0	4.5	4.2
total males and females	male and female heads plus independents	4.2	4.3	3.8	4.0	3.8	3.5

1) estimated on the basis of the classification by year of birth.

b. betrekking tot hoofd wooneenheid

Behalve de betrekking tot het hoofd gezin is tijdens de enquête ook de betrekking van de de jure opgenomen personen tot het hoofd van de wooneenheid (in ego) nagegaan. In principe zou het aantal aangetroffen woningen met een Papoea hoofd wooneenheid gelijk dienen te zijn aan de gevonden amballem Papoea's, die als hoofd van een wooneenheid zijn aangemerkt. Dit is niet het geval, zangstem een deel van de hoofden wooneenheid niet zijn geklasseerd. De verschillen bedragen echter nogmaals meer dan 3%, behalve in Fak-Fak, waar een verschil van 6% werd geconstateerd.

Het is mogelijk, dat personen, die als "independent" (tabel III. 5) zijn aangerekend tevens als hoofd van een wooneenheid fungeren, b.v. omdat de persoon alleen of met enige niet-verwanten in een huis woont, terwijl zich ongetwijfeld ook geval-
len voordoen, waarbij een oudere weduwe, die in zijn betrekking tot het hoofd gezin als alleenstaand is opgegeven, samenwoont met een gehuwde zoon en als hoofd van de wooneenheid optreedt. Veel gebruikelijker is het echter, dat een gezinshoofd de plaats van hoofd van de wooneenheid inneemt (25). Delen wij nu de als hoofd gezin aangemerkte de jure opgenomen Papoea's door de als hoofd wooneenheid genoteerde, dan verkrijgen wij daarom een bevestiging van het gemiddelde aantal gezinnen per wooneenheid. De waarden lopen uiteen voor de verschillende opnamegebieden (Sobutee-ellanden I, II; Nocufoor I, II; Beneden-Waropen I, II; Nimbuan I, II; Fak-Fak I, II; Moejoe I, II) en vertonen, zoals te verwachten was, een zekere samenhang met het gemiddelde aantal inwoners per woning met Papoea hoofd wooneenheid. D. w. z. waar het laatste gemiddelde groot is, is ook het aantal gezinnen per woning groot en omgekeerd. De mate, waarin het in de verschillende opnamegebieden gewoonte is met meerdere gezinnen een huis te bewoont, beïnvloedt natuurlijk ook het percentage van alle de jure opgenomen Papoea mannen, dat als hoofd wooneenheid kon worden genoteerd (zie tabel III. 12).

Uit tabel III. 11 kan worden afgeleid, dat van de vrouwelijke gezinshoofden slechts een klein deel als hoofd wooneenheid fungeert. Een gezin, waarvan de mannelijke

partner ontbreekt, zal dan ook vrijwel steeds bij een ander gesl. waarbij wel een mannelijk gezinshoofd aanwezig is, inwonen.

Het zijn niet steeds de oudste mannelijke personen, die als hoofd van de woon-eenheid optreden (vide tabel III. 12). In alle opnamegebieden werden kleine aantallen, voor een deel nog gehuwde oudere mannen aangetroffen, die met hun vrouw, pleeg-, kleinzoon of neven e. v. dochters of nietten samenwoonden, maar zelf niet als hoofd woon-eenheid werden beschouwd. Meestal van de met ouderdom samenhangende slechte lichamelijke of geestelijke gezondheid hiervan de reden. Dat de bij de hoofden woon-eenheid inwonende "fa, stopfa, fosterfa, fa fa, mo fa, fa br, mo br" vrijwel steeds zowel absoluut als relatief geringer in aantal zijn dan de vrouwelijke tegenhangers daarvan vloeit logischerwijze voort uit de geslachts-specifieke sterfte onder deze oude mannen en uit het feit, dat het aantal gehuwden onder de oude mannen veel groter is dan dat onder de oude vrouwen.

Behalve de verenigende oudere generatie worden natuurlijk ook vijf geslale-den bij het hoofd woon-eenheid in. Bij deling van het aantal zoons en dochters van 14 jaar en jonger van de hoofden woon-eenheid door het aantal hoefden woon-eenheid worden in de gebruikelijke volgorde van de opnamegebieden de volgende waarden verkregen: 2, 9; 2, 7; 2, 4; 2, 3; 2, 1; 1, 8.

Table III. 13

Median estimated age of the de Jure unvisited Papuan heads of dwelling, heads of family and their spouses.

Relationship	G.A. Schwan- gan-ell,	G.A. Noochicoe	G.A. Man- Marapan	G.A. Mintobani	G.A. Tuk-Tuk	G.A. Moojoe
1	2	3	4	5	6	7
heads of dwelling	36.8	45.5	40.9	31.2	39.3	37.1
heads of family	34.2	43.7	38.1	42.9	38.5	36.8
spouses of heads of dwelling	34.4	38.3	38.3	36.5	34.3	34.4
spouses of heads of family	32.3	35.3	39.9	34.6	31.9	33.4

Warden deze bedragen vergeleken met die, welke zijn verkregen voor de gezins-hoofden (tabel III. 12), dan blijken de laatste cijfers steeds lager te liggen. Dit was ook te verwachten, omdat de leeftijd van de echtgenooten van mannelijke gezinshoofden lager is dan die van de echtgenooten van hoefden woon-eenheid (vide tabel III. 12).

Het percentage, dat de echtgenooten van hoefden woon-eenheid van het totaal aantal vrouwen in elk opnamegebied uitmaken hangt uiteraard nauw samen met de mate, waarmee men in die gebieden - al of niet als gevolg van polygamie - met meerdere gezinnen pleegt samen te wonen. Dit laatste geldt ook voor de percentages, die de zoons en dochters van hoefden woon-eenheid uitmaken van het totaal aantal mannen, resp. vrouwen van de opnamegebieden, hoewel in dit geval natuurlijk de verschillen in de vigerende fertilitatis- en mortaliteitsindex medewerken tot het ontstaan van divergenties.

Een deel van de inwonende zoons en dochters van de hoefden woon-eenheid is gehuwd, zodat ook echtgenooten en kinderen van deze zoons en dochters worden aangetroffen. Zouden wij aannemen, dat geen van de inwonende schoonzons of -dochters weduwnaar of weduwe is of deelneemt in een polygaam huwelijk, dan kan gesteld, dat van de inwonende zoons resp. dochters van 16 jaar en ouder van hoefden woon-eenheid in de Schwan-gebieden 36, 4 resp. 7, 2; in Noochicoe 39, 4 resp. 3, 5;

in Beneden-Waropen 30,4 resp. 7,5; in Nibhoran 23,8 resp. 6,3; in Fak-Fak 27,0 resp. 11,8 en in Moejoe 15,1 resp. 0,4 te getuigd. Het gemiddeld aantal bij deze echtparen inwonende kinderen kan niet nauwkeurig worden berekend, want weliswaar kan men in tabel III. 12 het percentage "so so, da so, so da so da da" terugvinden, doch men dient te bedenken, dat een deel van deze kinderen, zo als uit tabel III. 5 blijkt, als pleegkinderen zullen moeten worden beschouwd.

Bahalve de eigen gestructuren wonen bij de hoofden woonruimte volle, stief- en pleegbroers en -zusters in. Voorzover deze nog niet volwassen zijn kunnen zij mededeels als pleegkinderen worden beschouwd. De volwassenen onder hen zijn echter veelal getrouwd, zodat ook echtgenoten en kinderen van broers of zusters in de woonruimten worden aangetroffen. Zouden wij aannemen, dat geen van de als echtgenoten van stief-, pleegbroers of zusters aangemerkte personen weduwnaar of weduwe is of deelneemt in een polygaam huwelijk, dan kan worden opgemerkt dat van de bij een hoofd woonruimte inwonende broers of zusters van 15 jaren onder in Schouten-landen 23,1 resp. 18,3; in Nuemfoer 28,2 resp. 18,6; in Beneden-Waropen 77,0 resp. 13,8; in Nibhoran 48,0 resp. 8,0; in Fak-Fak 27,6 resp. 11,8 en in Moejoe 26,6 resp. 7,3 procent is getruwd. Geheel volgens de verwachting liggen deze cijfers hoger dan die voor de zonen of dochters van het hoofd woonruimte (vide vorige alinea), daar de leeftijd van de (stief-, pleeg-) broers en zusters die van de (stief-, pleeg-) zonen en -dochters overtreft. Naarmate immers de kinderen van een hoofd woonruimte ouder worden is de kans dat deze overlijdt groter; is dit hoofd inderdaad overleden, dan gebeurt het vaak, dat de onopzettelijk inwonende kinderen en hun eventuele gezinsleden (vijve samenwonen, waarbij veelal de oudste broer de taak van hoofd woonruimte op zich neemt. Het samenwonen van getrouwde broers en zusters lijkt vooral uitsluitend in de opnamegebieden van het Geelvinkbaalgebied.

De kinderen van de broers of zusters van het hoofd van de woonruimte kunnen voor een deel pleegkinderen van het hoofd zelf zijn, deels als kinderen in het gezin van de ouders leven en deels reeds in dezelfde woning aan gezin gesticht hebben. In dit laatste het geval dan zijn hun kinderen in tabel III. 13 gerangschikt onder groep "other relations".

Deze groep "other relations" verdient enige toelichting. Zij omvat voor een gedeelte personen, wier verwantschap niet overeenkomt met de voorgenoemde, maar toch in twee afzettingen kan worden weergegeven, b.v. echtgenoot(s)(te)s, vader, -moeder, -broer, -zuster of -echtgenoot(s); bovendien omvat de groep verwanten van het hoofd woonruimte, wier verwantschap in drie afzettingen kan worden geschreven²⁷⁾, zoals b.v. "Is br so en mo br dr". Tenslotte zijn hierin ook de andere verwanten van de hoofden woonruimte opgenomen. Deze laatste subgroep neemt, gesplitst naar mannen en vrouwen, in de Schouten-landen 54 en 55, en in Nuemfoer 61 en 61, in Beneden-Waropen 52 en 53, in Nibhoran 41 en 36, in Fak-Fak 35 en 34 en in Moejoe 41 en 25 procent van de totale mannelijke resp. vrouwelijke groep "other relations" in beslag.

Tenslotte zijn in tabel III. 12 nog onderscheiden personen, die met het hoofd van de woonruimte samenwonen, doch volgens de ondervragingen geen verwantschap dan wel geen traceerbare verwantschap met dit hoofd hebben. De percentages, die deze groepen tezamen uitmaken van de totale bevolking, variëren tussen de 10 en 12 procent, met uitzondering van Beneden-Waropen, waar hogere waarden en van Nibhoran, waar lagere waarden worden aangetroffen. Het verband hier van met het gemiddeld aantal personen per huis lijkt evident.

In de opnamegebieden van het project is de sociale organisatie in meerdere of mindere mate patriëtaal gericht en zij is hetwelk over het algemeen patriëtaal. Door de bepalingen in de codering en mechanische tabulering²⁸⁾ geven de verkregen cijferopstellingen daarvan geen zwaar beeld; desondanks kunnen sterke aanwijzingen in het materiaal worden gevonden. Wellicht de meest sprekende daarvan vloekt voort uit een vergelijking van de echtgenoten van zonen en broers enerzijds en die van dochters en zusters anderzijds (vide tabel III. 14).

Hoewel de kleine aantallen tot voorzichtigheid aansporen, lijkt vooral voor de Schouteg-eilanden de conclusie gewettigd, dat er een duidelijke voorkeur bestaat voor het introuwen van de vrouw in het huw. van de familie van de man²⁹⁾.

Table III. 14

Comparison of the number of persons with the indicated relationship to the head of dwelling.

Relationship to head of dwelling	C.A. Schouteg-eil.	C.A., Neudoer	C.A., Broekeroepen	C.A., Nimbrian	C.A., Fak-Fak	C.A., Moejoe
1	2	3	4	5	6	7
to spouse, to spouse in prison, to spouse	78 803	18 120	23 203	21 154	24 82	16 53

Ter illustratie zij hier een kort overzicht ingezonden aan de woning op de Schouteg-eilanden met het grootste aantal personen. Dit volgens de traditionele wettelijke huw. omvang is totaal 11 personen, waarvan 23 personen als behoorde tot echtpaar, 1 als weduwe en 20 als kinderen daarvan. Mannen worden aangegeven, terwijl er ook 4 alleenstaanden en 2 pleegkinderen in huw. houden. Alle personen worden getalwoord.

Van de 71 personen zijn er 21 in mannelijke lijn verwant (10 mannelijke gezinshoofden, 1 weduwe en 10 kinderen daarvan), terwijl er 11 echtparen, 3 voormalige echtparen en 2 stiefkinderen van deze in mannelijke lijn verwant personen worden aangegeven. Voor de betreffende 5 personen is een positieve verwantschap met het hoofd van de woonruimte niet bekend en ook niet waarschijnlijk; het is eerder aan te nemen, dat de aanwezigheid van het echtpaar Roembandoe-Mancofandoe, en de vertwijger Kalfje tijdens woning overstulst uit de naar verwantschap met een van de echtparen van de in vertwijger lijn verwante personen. De verwantschap van de weduwen blijkt niet altijd getalwoord te zijn gegeven; voorbeeld: bij de weduwen (Mancofandoe, Roembandoe, Mamawa) nog steeds aanwezig in zijn in de woning van de familie van de overleden echtpaar, terwijl er één (Kandoe) naar de woning van de eigen vaders is teruggegaan.

De echtpaar 411 de gezinshoofden en de weduwe met een gezin hebben tezamen 26 mannelijke of 26 vrouwelijke kinderen, waarvan 5 resp. 8 doodgeboren of overleden zijn. Dat wil zeggen, dat er 6 mannelijke kinderen nog in leven zijn, doch hier meer in het gezin van de moeder leven. Twee hiervan, geboren in 1927 en 1937, worden met hun eigen gezin elders; de vier anderen, geboren in de periode 1943 tot 1949, zijn kinderen uit eerdere huwelijken van de hier bedoelde vrouwen.

Wat nu we het voorgaande kort samenvatten, dan kan gesteld, dat de gezinsstructuur, die tijdens het onderzoek werd aangetroffen, over het algemeen weinig complex is. Naast alleenstaanden, vnl. bestaande uit jonge ongehuwde mannen en oudere niet meer gehuwde vrouwen, werden gezinnen waargenomen, die zijn samengesteld uit hoofdzakelijk mannelijke gezinshoofden, hun echtparen en kinderen (overwegend jonger dan 20 jaar). Tot deze gezinnen behoren tevens pleegkinderen en stiefkinderen. Adoptie blijkt vooral sterk in Fak-Fak, terwijl in Moejoe het percentage wezen onder de geadopteerde kinderen groot blijkt.

Het samenwonen met een groot aantal gezinnen in een woning was eertijds gebruikelijk in de omliggende gebieden van het Geelvinkbestgebied, doch hierin is onder de westere invloed een wijziging gekomen. Toch kan dit patroon nog edigzins worden teruggevonden. Het gemiddeld aantal gezinnen per woning in de omliggende gebieden van het Geelvinkbestgebied en speciaal in Benacoen-Waropen is groter dan dat van de andere omliggende gebieden. Behalve alleenstaanden wonen bij het gezin van het hoofd van de woonruimte de gezinnen van broers of zusters, de gezinnen van zoons of dochters en de gezinnen van vaders of moeders. Er is reden aan te

namen, dat vooral in de Sebauken-ellenden het gebruikelijk is, dat de vrouw bij haar huwelijk intrekt in het huis van de familie van haar echtgenoot; voor Fak-Fak en Moesoe is dit patroon minder uitgesproken. In alle omvanggebieden wordt een niet onaanmerkelijk aantal personen aangetroffen, dat geen of geen traceerbare verwantschap met het hoofd van de woonstelsel heeft.

Table III. 15

Relationship of the inhabitants of a large dwelling of Sewek (Distr. Noord-Biak) to head of dwelling and head of family.

Afkomsel 1)	Relatieschip hoofd		Year of birth	Marital status	Kinship of (former) spouse	Number of resident children		Period of birth
	dwelling	family				so	da	
1	2	3	4	5	6	7	8	
Mandoe G.	head	head	1825	married	Socobekwan	4	2 ²⁾	1847-1859
Mandoe W.	bi	head	1836	married	Koeni	-	-	
Mandoe bi.	bi	head	1838	married	Wakababa	-	-	
Mandoe M.	fa fa br so	head	1838	married	Rengahwa	5	-	1848-1858
Mandoe S.	fa fa fa be so so	head	1828	married	1 ^o Warum 2 ^o Menoefandoe	1	1	1840-1854
						4 ³⁾	2	1848-1858
Mandoe E.	fa fa da bi so so	head	1821	married	Socobekwan	2	1	1848-1858
Mandoe S.	fa fa fa br so so	head	1828	married	Kafar	-	3	1848-1859
Mandoe T.	fa fa fa br so	head	1825	married	Arakoa	3	4	1838-1848
Mandoe P.	unknown	head	1818	married	Menoefandoe	2	3	1851-1860
Mandoe N.	fa bi so	head	1828	married	Kawer	2	1	1858-1858
Mandoe D.	fa bi so	head	1837	married	Menoefandoe	-	-	
Menoefandoe M.	fa bi spouse	head	1815	widow	Mitudo	3	-	1845-1861
Rengahwa S.	no	Unkown- debi	1806	widow	Mitudo	-	-	
Mandoe A.	fa fa fa be da	Unkown- debi	1806	widow	Menoefandoe	-	-	
Mandoe A.	fa bi spouse	Unkown- debi	1805	widow	Mandoe	-	-	
Kafar Z.	unknown	Unkown- debi	1820	widow	Menoefandoe	-	-	

1) name of (sub) class.

2) of which 1 former-child.

3) of which 2 former-children.

Notes

1) Daar deze woonstelsels, die door het bestuur als spara-kampings zijn opgegeven, door het project zijn samengevoegd (en ongeteld), wijken in beide bronnen (vgl. tabel D1, [in Deel I] pag. 132) de laatste kampings naamszins van elkaar af.

2) Wicromans: 3: B, 2e p., pag. 402.

3) Wicromans: 4: pag. 240.

4) Held: 6: pag. 22.

5) vide Deel I, pag. 99.

6) Desfosses de Bruye: 8: pag. 21.

- 7) Voor een overzicht van de bouwwijze, de gebruikelijke materialen en de gebruikte voorkeuzen in deze woningen zie Annex L 1 en 2.
- 8) Inrichtingen, voor geen particulier (bezoeker) bedoeld personeel woonachtig was, werden niet als woonruimte aangerekend. Geboorten van inrichtingen, waarin niet-toegeweerd- of anderszins woonachtig waren werden elk als één woonruimte beschouwd. Indien in één gebouw meerdere gezinnen werden aangebracht, dan was elk een aparte woonruimte was toegewezen, werd zijders de ruimte elke woonruimte als een aparte woonruimte getaxteerd.
- 9) de Citeer: 7; pag. 300.
- 10) Feuilleton de Bray: 6; pag. 127.
- 11) van Gerdt: 8; pag. 15.
- 12) vide Deel 2, Ziehoofdstuk VIII, 3.
- 13) Heik: 5; pag. 64.
- 14) Wietman (3pIV) geeft veelal wel natuur bijeenkomsten, treden de door hem aangebrachte woningen opvallen door hun omvang, vide b.v., de beschrijving van Ward, K.3ak.
- 15) Mollat'se rapporten: 4; pag. 282.
- 16) Schenk: 9; pag. 15.
- 17) Bovendien omvatten de vermeldde cijfers uitsluitend alleen de de pure opgenomen Papoea personen, geslacht naar de beschrijving tot het hoofd van het gezin of de woonruimte, ook al deze van de Papoea lander of wel van Papoea lander, maar niet-afgehoorden zijn.
- 18) Een gevolg van de sterke emigratie uit dit gebied, hetgeen nog wordt versterkt, doordat de pure niet-afgehoorden niet in de cijferopstelling zijn begrepen.
- 19) Mede daartoe ontboden kleine divergeries (Beneden-Waogen 3%, de andere opnamegebieden 1% of minder) tussen het aantal als afgehoorden van mannelijke gezinsleden opgegeven vrouwen en het aantal gehuwde Papoea mannen.
- 20) vide Deel 3, Table E.1 en 2.
- 21) Ploegkinderen.
- 22) Het aantal de pure opgenomen personen, waarvan de ouders ontboden zijn of waarvan het al of niet doet zijn van de ouders ontboden is, is zeer gering.
- 23) Hiebij wordt afgezien van het feit, dat een zeer gering deel van de waanen heeft een ander betrekking tot hoofd gezin kan hebben, b.v. spijze.
- 24) De omvang van de half-waanen in de groep van ploegkinderen kan met de tot beschikking staande gegevens niet exact worden aangegeven, aangezien deze personen niet alleen als ploegkinderen, maar ook als studiumkinderen of als kinderen van waanen en vrouwen, in een gezinsverband kunnen zijn opgenomen.
- 25) Dit verschijnsel wordt bevestigd, doordat het percentage, dat de "spouses" van hoofden woonruimte uitmaken van de "spouses" van hoofden gezin vrijwel identiek is met het percentage, dat de mannelijke huwelijke woonruimte zelf (mensen van de mannelijke gezin uitmaken).
- 26) Deze subgroep bestaat in de opnamegebieden van de Geestverstaaf minder dan 5% (mensen van Beneden-Waogen 3%) van de totale groep "other natives". Deze percentages betreffen voor de andere gebieden, onderverdeeld naar geslacht: 9 en 15; 10 en 11; 7 en 13.
- 27) Dit zijn dus overwegend te of de gronds verwoest van de in tabel III. 12 gespecificeerde verwoest van hoofden woonruimte.
- 28) Zo werd geen rekening gemaakt tussen een familieleden met een na ontrief dan wel een vrouwelijke hoofd woonruimte.
- 29) vide ook hoofdstuk IV.

IV. MIGRATIE

A. IN OPNAMEGEBIED GEBOREN EN WOONACHTIGE PERSOENEN

Op basis van een retrospectief onderzoek was het achterward niet mogelijk de migratoire bewegingen, die in elk van de aan de enquête voorafgaande jaren hebben plaats gehad, in hun omvang en richting te reconstrueren. Wel is gepoogd door het aantekenen van geboorte- en woonplaats¹⁾ van alle de jure opgenomen Papoea's althans de resultaten van de verplaatsingen, die zich in het verleden hebben voorgedaan, vast te leggen (vide Deel 2, tabel A. 7. 1 t/m 8 en A. 8. 1 t/m 6²⁾). Indien het gehele onder bestuur gebrachte deel van Nieuw-Guinea ware geweest, zou deze werkwijze een vrij volledig beeld van de migraties, die hebben plaats gehad, hebben gegeven; nu echter slechts delen van het bestuurde gebied van Nieuw-Guinea intensief zijn onderzocht, geeft de relatie tussen de geboorte- en woonplaats van de onderzochte personen slechts inzicht in de interne migraties in de opnamegebieden en in de trek van buiten de opnamegebieden naar deze volledig onderzochte landstreek.

Bij beschouwing van de gevonden cijfers, kan allereerst worden opgemerkt, dat een vrij hoog percentage van de de jure opgenomen nog (o.d. weer) woonachtig is in het geboortedorp, d. i. vood 60% voor de opnamegebieden Schouten-landen, Noemfoer, Nimboran en Fak-Pak. Dit percentage berokt in de Bundes-Waropen zelfs 83 procent, doch bedraagt in de Moefoe slechts 37 procent; hieruit wordt voor deze gebieden de indruk van een significant divergerende mobiliteit gewakt.

De redenen, waarom een persoon niet meer in zijn geboorteplaats woont kunnen velelei zijn. Als voorbeelden kunnen worden genoemd: samenvoeging en verplaatsing³⁾ van voormalige dorpen (al of niet onder druk van het bestuur) en uitbreng van families of dorpen, b. v. tengerolven van rustes of grondgebrek. Dit zijn gevallen, waarbij gehele gezinnen migreren en dus weinig sprake zal zijn van geslachts- en leeftijdspecificiteit. Daarnaast bestaat een migratoire beweging, die meer op mobiliteit van individuen berust, zoals de arbeidsmigratie van overwegend mannen in de leeftijdsgroep van ca. 20 tot 35 jaar. Een andere, in de Papoea maatschappij zeer belangrijke oorzaak voor het individueel verlaten van de woonplaats en daarmee dan veelal van de geboorteplaats is het huwelijk. Uiteraard komen huwelijken voor tussen twee personen, die beide in hetzelfde dorpgen geboren en woonachtig zijn. De frequentie, waarmee dit type van huwelijken optreedt, zal onder meer afhankelijk zijn van het aantal potentiële huwelijkspartners, waaruit in het dorp een keuze gemaakt kan worden. Dit aantal vloeit niet alleen voort uit de vigerende huwelijksregelingen en het al of niet samenwonen van meerdere verwantschapsgroeperingen in een nederzetting, maar ook van het totaal aantal personen van de huwbare leeftijd in de kerangon. Gezien de in het algemeen beperkte omvang van de dorpen van de opnamegebieden is de mogelijkheid tot het kiezen van een partner in de eigen woonkerning begrensd. Men zal dus in een groot deel van de gevallen een huwelijksverbindele aangaan met een persoon uit een ander dorp. In Bundes-Waropen met zijn stabiele, grote kampege, waar in steeds meerdere verwantschapsgroeperingen wonen, die in onderlinge huwelijksrelaties staan, is er minder noodzaak een partner buiten het dorp te zoeken. Van daar het reeds genoemde, hoge percentage van 83%. De dorpen in de Moefoe zijn eveneens vrij groot voor Nieuw-Guinea begrippen; dat er desondanks zo'n laag percentage nog in de geboorteplaats woonachtig wordt aangetroffen, moet worden geweten aan de vrij rigoreuze samenvoegingen van dorpen in dat gebied.

Aangezien de huwelijken in de opnamegebieden overwegend patriarcaal zijn, houdt dit in, dat er onder de volwassen vrouwen relatief minder zullen zijn, die in hun geboortedorp woonachtig zijn dan onder de volwassen mannen. Dit wordt bevestigd door de gevonden cijfers (vide A. 7. 1 t/m 6). Nog duidelijker komt dit verschil naar voren, indien wij nagaan welk deel van de gezinshoofden en hun echtgeno-

Table IV. 1

The de jure canvassed male Papuan heads of family and spouses of heads of family born in villages of residence as percentage of the total number of de jure canvassed male Papuan heads of family and spouses of heads of family respectively.

Relationship	C.A. Scheuten-eil.	C.A. Neomfoor	C.A. Beneden-Waropen	C.A. Nimboean	C.A. Fak-Fak	C.A. Moejoe
	% S.E.	% S.E.	% S.E.	% S.E.	% S.E.	% S.E.
1	2	3	4	5	6	7
heads	51.5 2.5	45.6 1.7	73.0 1.0	61.6 1.2	40.1 1.4	2.5 0.8
spouses	25.3 0.4	26.1 1.0	87.6 1.2	19.3 0.9	29.0 1.0	6.2 0.7

ten woonachtig zijn in hun geboortedorp. Deze opstelling is weergegeven in tabel IV. 1.

Het aandeel van de in de geboorteplaats woonachtigen onder de personen, die ca. 14 jaar of jonger zijn, divergeert slechts weinig per geslacht. Dit was ook te verwachten, aangezien het hier kinderen betreft, die nog in gezinsverband leven en alleen uit het geboortedorp zullen vertrekken, indien de ouders zich om een of andere reden verplaatsen. Omdat de motieven voor individuele migratie onder deze jeugdigen nog niet hebben gewerkt, is het aandeel in de geboorteplaats woonachtigen uiteraard beduidend groter dan onder de volwassenen. Het bedoelde percentage onder de jeugdigen varieert per opnamegebied en is waar het hoogst in Beneden-Waropen en het laagst in de Moejoe. De afwijking van het laatste gebied is echter aanzienlijk geringer dan het geval was onder de volwassenen, doordat een aanzienlijk deel van de jeugdigen is geboren, nadat de nieuwe kampopvoering beeld plaats gehad.

Ten aanzien van de interne migratie binnen elk van de opnamegebieden, zoals deze zich manifesteert door vergelijking van de geboorte- en woonplaats van de de jure opgenomen personen, kan in het algemeen het volgende worden aangetekend:

1. het aandeel van de inwoners van de equatorgebieden, dat buiten de woonkamp, maar binnen het equatorgebied is geboren, vormt als het ware het spiegelbeeld van het aandeel van de inwoners, dat in de woonkamp is geboren. Waar het laatste groot is, is het eerste klein en omgekeerd. Indien wij alle opgenomen inwoners in beschouwing nemen, blijkt - met uitzondering van Moejoe - in alle opnamegebieden het aandeel van de in de woonkamp geboren groter dan de daarbuiten doch in het opnamegebied ter wereld gekomenen. Bezien wij de bevolking echter in vijftienjaarklassen van geboorte, zoals in tabel A. 7. 1 t/m 8 t), dan verkrijgen wij een meer gevarieerd beeld. Voor de vrouwen van de oudste twee geboorteklassen is in alle gebieden, behalve in Beneden-Waropen, het aandeel van de in de buiten de woonkamp gelegen delen van het opnamegebied geboren groter dan dat van de in de woonkamp ter wereld gekomenen. Voor de opnamegebieden Scheuten-eilanden en Neomfoor en de districten Nimboean, Kantoeek-Gresate, Fak-Fak, Mindiptana en Worepke is dit ook het geval voor de klasse van rond 15 tot 30 jarige vrouwen. Voor mannen is hiervan eveneens sprake: voor het opnamegebied Nimboean met uitzondering van het district Kantoeek-Gresate voor wat betreft de oudste geboorteklasse, voor Fak-Fak voor wat betreft de oudste twee geboorteklassen, voor Moejoe voor wat betreft de oudste drie geboorteklassen en voor het district Zuid-Bluk voor wat betreft de leeftijdsklasse van 15 tot 30 jaar.
2. het aandeel van de mannen van de jongste geboorteklasse, dat in de buiten de woonkamp gelegen delen van het opnamegebied is geboren, benadert

- steeds sterk dat van dezelfde vrouwengroep. In de oudere gebourdejaarklassen nemen de percentages van degenen, die buiten de woonplaats, doch in het opnamegebied zijn geboren, steeds toe ⁵⁾, waarbij - met uitzondering van de Mimoo - in alle opnamegebieden de waarden voor de vrouwen hoger liggen dan voor de mannen. Voregaande constateringen bevestigen het reeds bij de bespreking van de groep autoctonen, die woonachtig is in de geboorteplaats, gemaakte opmerkingen; deze hielden in, dat personen van de jongste onder-soorten geboorteklassissen zich gewoonlyk in gezinsverband hebben verplaatst, dat de kans dat een persoon niet meer in de geboorteplaats woont toeneemt naarmate hij of zij ouder is en dat de kans, dat volwassen vrouwen niet meer in de geboortekamping wonen groter is dan het geval is bij mannen als gevolg van de overwegend patrikloale vorm van de huwelijken. De omvang van de in de buiten het woonort gelegen delen van de opnamegebieden geboren inwooners varieert voor de verschillende opnamegebieden in samenhang met de grootte van de kampings, de mate waarop kampings in het verleden onder drang van het bestuur verplaatst zijn, de vigerende huwelijksregelingen en de economische aanwettigheid van een economisch zwaartepunt in het opnamegebied.
3. uit de cijfers kan verder afgeleid worden, dat de autoctonen zich overwegend over korte afstand verplaatsen. De personen, die in het buiten de woonplaats-gelegen deel van het woondistrict zijn geboren, overtrekken in aantal steeds degenen, die in het binnen het district, waarin de woonkamping is gevestigd, gelegen deel van het opnamegebied het eerste levenslicht zagen. Weliswaar vormt deze classificatie geen accurate maatstaf voor de distantie tussen het woon- en geboortedorp - immers de afstand tussen twee oederzettingen ter weerszijde van een districtsgrens, waarin een persoon geboren dan wel woonachtig kan zijn, kan geringe zijn dan die tussen de twee willekeurige dorpen binnen hetzelfde district -, maar toch geeft zij genoegzaam aan, dat de verplaatsingen van de autoctonen zich overwegend binnen een beperkte kring voordoen.

In de Schouten-eilanden lag de situatie echter meer gecompliceerd. In dit gebied bleef de voorkeur voor een korte-aftand-huwatng in hoofdzaak beperkt tot de vrouwen. De mannen migreerden daarentegen binnen de Schouten-eilanden meer over grote afstand. De groei van het stedelijk centrum Blak en de daarmee samenhangende werkgelegenheid had namelijk aantrekkingskracht voor niet-waanzienlijke groepen - overwegend ongehuwde en 15 tot 30 jaar oude - mannen, die zich uit deze hoede vermit de overige delen van deze eilandengroep naar Blak-Kota en naastliggende dorpsgemeenschappen verplaatsten. In het kader van deze publicatie kan echter niet meer gedetailleerd op deze interne migraties worden ingegaan.

9. BUITEN HET OPNAMEGEBIED GEBORENEN

Het aantal personen, dat tijdens het onderzoek in de opnamegebieden woonde, maar buiten Nieuw-Guinea was geboren, was gering. Alleen in het district Zuid-Blak en in de opnamegebieden Noumfoor en Moejos belooft deze groep meerdere tiendallen mensen; voor de eerste twee gebieden betreft het overwegend de kinderen van Papoea's, die naar Morotai (Indonesië) migreerden en na de oorlog naar hun geboorte weer terugkeerden. In Moejos hebben onder meer de relaties met de bevolking van het aangrenzende deel van Australisch Nieuw-Guinea tot enige immigratie geleid.

Van groter importantie is de migratie van binnen Nieuw-Guinea geboren en naar de opnamegebieden. Hierbij kunnen wij een oederzocht maken tussen de migratie van het ene intensief oederzochte gebied naar het andere en die van de niet-gehuwde-toende gebieden naar de opnamegebieden. De eerst genoemde is alleen toebestwaard tussen de Schouten-eilanden en Noumfoor.

In Deel 2 (VIII, C.) is reeds medegedeeld, dat op basis van mededelingen van de bevolking moet worden aangenomen, dat slechts de zgn. Noemfoor-toelen, de bevolking van een aantal aan de Westkust (D.G. Petroe) gelagen karnpoeng afzammelingen zijn van mensen, die reeds enige eeuwen op dit eiland woonden en dat de rest van de Noemfoorse bevolking bestaat uit Blakkers, die zich sinds de tweede helft van de 18e eeuw op Noemfoor vestigden, en de nakomelingen daarvan. Deze mededelingen kunnen in de optamingsgegevens worden teruggevonden, Tabel IV. 2 laat zien, dat van de opgenomen autochtoon, die op Noemfoor woonachtig zijn, maar in de Sabouten-eilanden geboren waren, het aantal, dat voor 1916 was geboren, een opvallend groot aandeel had (ruud 44%).

Onder de oudere leeftijdsklassen van Noemfoor nemen de personen, die Blakker van van geboorte zijn, dan ook een grote plaats in. Van de de jure opgenomen Papoea mensen van Noemfoor, geboren voor 1916, zag ruud 50% het eerste levenslicht in de Sabouten-eilanden; bij de vrouwen luidt dit cijfer 36%. Zoals teverwachten liggen deze percentages vooral in de dorpgemeenschap Sajori hoog (resp. 89 en 46%). Deze cijfers stijgen naarmate men oudere groepen in beschouwing neemt; van de voor 1896 geboren is ruud tweederde vanuit Blak gekimmigreerd. Voor de dorpgemeenschap Sajori is dit aandeel zelfs ca. zeven achtste.

Table IV. 2

Sex and age composition of the "migrants" between the various areas Sabouten-eilanden and Noemfoor.

Birth year group	Number of de jure citizens Papuan residents of			
	C.A. Noemfoor born in C.A. Sabouten-eilanden		C.A. Sabouten-eilanden born in C.A. Noemfoor	
	M	F	M	F
1	2	3	4	5
1948-1960/61	51	42	108	101
1916-1948	81	191	194	187
before 1916	111	179	81	60
Total	243	312	383	348

De naar Noemfoor gekerde westkust van het eiland Blak is het belangrijkste herkomstgebied van de Blakke immigranten op Noemfoor. De dorpgemeenschap Barman (district Z.-Blak) behoort in alle drie de dorpgemeenschappen van Noemfoor een vooraanstaande plaats als geboortegebied van de uit de Sabouten-eilanden in Noemfoor gekimmigreerde personen; in de dorpgemeenschap Petroe vormen de immigranten uit de dorpgemeenschap Sierstari (district Z.-Blak) en in de dorpgemeenschap Sajori die uit de dorpgemeenschap Kandiboedi (district Z.-Blak) de grootste groepen. Ook van in het district Soepori - met de nadruk op de dorpgemeenschap Sajori - geboren zijn er in Noemfoor enkele tientallen tijdens de enquête aangetroffen; de leeftijdsamenstelling daarvan is echter anders dan die van de groep afkomstig uit de dorpgemeenschappen Kandiboedi, Sierstari en Barman. In het eerste geval is slechts een derde, in het tweede geval iets meer dan de helft geboren voor 1916. Indien geen andere verhoudingen dit beeld vertoebeld hebben¹⁰⁾, zou hiervan kunnen worden afgeleid, dat de beweging van de mensen uit Soepori naar Noemfoor enigszins later is gekomen dan die vanuit de dorpgemeenschappen aan de westkust van het eiland Blak.

Tegenover deze migratoire beweging van Schouten-eilanden naar Noemfoor heeft - zij het vermoedelijk in meer recente tijd - een stroom in tegengestelde richting plaats gehad, die in absolute cijfers gezien zelfs beduidend groter is. Zoals de richting van de beweging aangeeft, is deze migratie voor een deel gevolg van het handhaven van de betrekkingen tussen de families, die eertijds van de Schouten-eilanden naar de kusten van Noemfoor overstaken, en die, welke in de Schouten-eilanden achterbleven. De in het voorgaande als expulsieregieden genoemde dorpsgemeenschappen Kamliboendi, Snerbari, Barmani en het district Seaplori (met nadruk op de dorpsgemeenschap Bajori) treden tevens, op de voorgrond als "omvanggebieden" van op Noemfoor geboren en op de Schouten-eilanden geboren personen het grootst in, levert tevens het grootste deel van de op de Schouten-eilanden woonachtigen, die in Noemfoor zijn geboren; dit geldt speciaal in de dorpsgemeenschap Kamliboendi.

Naast deze grotendeels op familiebetrekkingen en daarmee samenhangende huwelijks- en adoptierelaties berustende verplaatsingen van overwegend kinderen van oorspronkelijk Biakkers, is er tevens oft meer strikt economische motieven een trek van personen, die in Noemfoor ter wereld kwamen, naar het stedelijk centrum Biak en de naastgelegen dorpsgemeenschappen Sorido en Saucandi geweest. Gezien de ontwikkeling van de werkgelegenheid aldaar, valt het aan te nemen, dat deze beweging dateert vanuit de tweede helft van de vijftiger jaren. Overeenkomstig de verwachtingen betreft het hier overwegend jonge volwassen mannen.

Behalve aan bovengeschreven verplaatsingen tussen de opnamegebieden onderling, dient nog enige aandacht besteed aan de bewegingen vanuit de niet intensief onderzochte delen van Nieuw-Guinea naar de enquêtegebieden. Zoals uit tabel A. 8.1 (Deel 3) valt af te lezen werden er in de Schouten-eilanden bijna 1500 Papoea (wonen) opgenomen, die niet in dat gebied of een van de andere opnamegebieden waren geboren. Deze personen waren in hoofdzaak afkomstig van het eiland Japen en de omstreken van de stedelijke centra Sorong, Manokwari en Hollandia; zij werden voornamelijk langs de zuidkust van het eiland Biak, de dorpsgemeenschappen Barmani tot en met Palaido omvattend, aangetrokken. Gezien ook de vooraanstaande positie van Biak-Kota als aantrekkingspunt voor immigranten, lijkt het voor de hand te liggen overwegend economische motieven aan deze migratie toe te schrijven. Toch dient dit standpunt genuanceerder te worden bekeken, want allereerst de immigranten uit de onderzochte Japan-Waropen vertoonden de daarvoor kenmerkende leeftijdsopbouw. Bijna tweederde van deze groep heeft een leeftijd van 16 tot 45 jaar⁷¹. Daarnaast is onder degenen, die in de afdelingen Hollandia en West Nieuw-Guinea ter wereld kwamen, niet minder dan driekwart 14 jaar of jonger. Het betreft hier ten duidlijkste overwegend kinderen van Biakse ouders, die eertijds naar de omgeving van Sorong, Manokwari en Hollandia vertrokken, aldaar nakomelingen verwekten en studeerden om verschillende redenen, zoals b.v. de inkringing van de activiteiten van de oliemaatschappij, weer naar de Schouten-eilanden terugkeerden. Dat deze groep zich in hoofdzaak langs de zuidkust van het eiland Biak vestigde, zou er op kunnen duiden, dat deze kuststrook hun oorspronggebied is. Het is echter ook zeer wel denkbaar, dat deze ex-emigranten, die over voldoende beschikking en een oorspronkelijk woonland waren, werden aangetrokken door de werkgelegenheid, die in en rond Biak-Kota werd geboden. Overigens is het niet uitgesloten, dat een aantal van de jeugdige inwoners, die in de afdelingen Hollandia en West Nieuw-Guinea het eerste levenslicht zagen, niet in het gezinsverband van hun ouders, maar in dat van plaatselijke zoodanigen opgenomen. Het motief daarvoor zou kunnen zijn, dat de gezinsgreerde ouders wensden, dat hun kinderen in een Biakse sfeer worden opgevoed.

Zoals in het vervolg van dit betoog zal worden uiteengezet, is het eiland Noemfoor expulsieregied bij uitstek. Op het eerste oog wekt het dan ook verbazing, dat in dit enquêtegebied het deel van de bevolkers, dat niet in het gebied zelf is ge-

boren (rond 17%), verreweg het grootste is van dat van alle andere opnamagebieden. Het verdient daarom wellicht de voorkeur dit eiland niet als expulsie- doch als doorstromingsgebied te karakteriseren. De bewegingen tussen de Schouten-eilanden en Noemfoor zijn reeds uitvoerig toegelicht. Daarnaast kan ook een kloof-stroom migranten vanuit de omgevingen van Maboewari en Sorong - de puntten waarheen de Noemforezen van oudsher uitwonderden - naar Noemfoor worden aangenomen. Daar Noemfoor slechts weinig mogelijkheden voor het vertrekken van een looninkomen biedt, is het niet waarschijnlijk, dat hier sprake is van werkzoekende, voorafzienbare bewoners van de Vogelskop. Gezien ook de leeftijds-opbouw van deze immigranten (rond tweederde ervan is geboren in 1946 of later), moet voelzer gedacht worden aan een situatie als omschreven voor de immigranten uit Hollandia en West Nieuw-Guinea in de Schouten-eilanden. Van de Papoea inwoners van Noemfoor, die in West Nieuw-Guinea het eerste levenslicht zagen, bevindt zich ongeveer de helft in de dorpsgemeenschap Peirac 87. Maar gedetailleerd onderzoek leert, dat vooral onder de Noemfoor-toelen - om overigens onbekende redenen 88 - deze aantallen immigranten relatief groot zijn.

In het opnamagebied Beneden-Waropen is het deel van de geëquipeerde inwoners, dat binnen Nieuw-Guinea, maar buiten de opnamagebieden is geboren, evenmin zeer omvangrijk (rond 8%), doch ook hier kan men enige migratoire bewegingen van verschillende aard onderscheiden. Allereerst kan worden gewezen op de huidige binding tussen het eiland Japen en de dorpsgemeenschap Uroi-Faisei (vide fig. 4, Deel 2); verschillende kampongs in dit laatste gebied, zoals Nau en Soemangge, zijn gesticht of aangevuld vanuit Seruel en Ansoes (eiland Japen). Het verbaast dan ook niet, dat van de bewoone van Uroi-Faisei, die zijn geboren in het niet-geëquipeerde deel van de onderafdeling Japen-Waropen voor een groot deel - bijna tweederde - uit personen bestaat, die voor 1946 het levenslicht aanschouwden. De laatste groep neemt ook in de dorpsgemeenschap Mastrei, waar b, v, in de kampong Wouli een aantal gebroedre personen werden aangetroffen, die in het Dembaee (district Boven-Waropen) waren geboren, een overwegende positie onder de getrouwdeerden in. Merkwaardig is, dat in de dorpsgemeenschap Manusawa immigranten uit het niet-geëquipeerde deel van de onderafdeling Japen-Waropen niet alleen gering in aantal zijn, maar zelfs vrijwel geheel uit onvolwassenen bestaan. Held 10) merkt op: "De gewoonte, dat broers hun gebroedre zusters moeten helpen bij het sagokloppen, maakt, dat er telkens mensen van de ene kampong in de andere zitten, mensen van Waropen Kai 11) te Napua of op Japen tot in Ansoes toe". Hieruit zou men afleiden, dat er voortdurend door de Waropenere vrouwen aan de bewoners van Japen worden geleverd. Gezien de gebruikelijke "do ut des" mentaliteit van de Papoea, had men mogen verwachten, dat wederkerig Japense vrouwen aan de Waropenere werden uitgehuwelijkt, die daar nu nog zouden moeten worden aangetroffen. Dit blijft althans in de D. O. Manusawa niet het geval.

De groep immigranten vanuit het niet-geëquipeerde gebied van de onderafdeling Japen-Waropen in de dorpsgemeenschappen Uroi Faisei en Mastrei bestaat dus voor een groot deel uit personen, die of wel enige decennia geleden dan wel in recente tijd - maar dan op volwassen leeftijd - het opnamagebied binnentrokken. Daarnaast zijn degenen, die in de Beneden-Waropen werden geëquipeerd, doch buiten de onderafdeling Japen-Waropen in Nieuw-Guinea ter wereld kwamen, zeer jong: 150 van deze groep van 174 personen zijn na 1945 geboren. Het lijkt geen twijfel, dat het hier kinderen van Waropeners ouders betreft, die na een verblijf van korter of langer daar buiten Beneden-Waropen naar het oorspronggebied terugkeerden.

Het patroon in het opnamagebied Nimboran ligt betrekkelijk eenvoudig. Er is een kleine stroom van immigranten geweest vanuit het district Gony (38 mannen en

21 vrouwen), die zich vrijwel uitsluitend in het district Nimboran heeft neergezet en sterk overwegend uit volwassenen bestaat. De overige gekweteerde Papoea inwoners van het opnamegebied, die elders binnen Nieuw-Guinea zijn geboren, zijn voor het overgrote deel afkomstig van de oostafdeling Hollandia. De daarin gelegen strook Hollandia-haven, Hollandia-binnen, Sentani bood de inwoners van het opnamegebied Nimboran sinds de laatste oorlog werkgelegenheid. Dit resulteerde op de reeds voor de voorgaande opnamegebieden omschreven wijze in de aanwezigheid van een overwegend jeugdige groep immigranten in het opnamegebied. Alleen omfor de in de elders in de afdeling Hollandia geboren vrouwen van het kustgebied van het district Deinat hebben de volwassenen sterk de overhand als gevolg van reeds lang bestaande huwelijksrelaties met het district Depepre (oostafdeling Hollandia).

Het Oain-schiereiland stond bekend als een immigratiegebied. In eerste instantie wordt deze naam niet door de cijfers van het onderzoek bevestigd; het percentage "ouders in Nieuw-Guinea geboren" onder de gekweteerde Papoea bevolking van het opnamegebied Fak-Pak¹²⁾ is rond 5% en daarmee eerder lager dan hoger dan in de verangeseemde enquêtegebieden. Toch is de naam van immigratiegebied niet geheel onwerdand, Laten wij nl. op de groep jonge volwassen mannen (geboren 1932-1945), dan springt het grote aandeel (bijna 20%) van de buiten de oostafdeling Fak-Pak geboren in het oog. Terwee valt op, dat er zich onder de 145 opgenomen mannelijke inwoners van het opgenomen deel van het district Fak-Pak die voor 1947 en buiten de oostafdeling Fak-Pak ter wereld kwamen, slechts 41 gezinshoofden bevinden. De conclusie ligt dan ook voor de hand, dat het hier jonge ongehuwde mannen inf. uit de oostafdelingen Kaimasi en Miliika en uit de Vagelkop betreft, die op de werkgelegenheid, die het district Fak-Pak onder meer door zijn palm-cultuur biedt, zijn afgekomen. In het district Kokas ontbreekt een dergelijke immigratie.

Ook in het opnamegebied Moejoel¹³⁾ treden de aantallen personen, die nabungehoorte vanuit de buiten de oostafdeling Moejoe gelegen delen van Nieuw-Guinea zijn binnengekomen, weinig sandacht.

C. VERTRONKENEN

Zoals reeds opgemerkt, kan de vergelijking van de geboorte- en de woonplaats van de gekweteerde inwoners van de opnamegebieden slechts enig inzicht verschaffen in de emigratie van het ene opnamegebied naar het andere, doch niet in die van de enquêtegebieden naar de overige delen van Nieuw-Guinea. Daar juist in die overige delen de meest belangrijke immigratiegebieden zijn gelegen, dient naar een ander gegeven te worden omgierd ten einde een indruk te verkrijgen van het deel van de bevolking, dat in de tijd voorafgaand aan de afsluiting van het onderzoek de opnamegebieden metterwoon verlaten heeft. Het enige gegeven, dat hiertoe ter beschikking staat, is de classificatie naar woonplaats van de nog levende progentuurleden van de de jure opgesomde Papoea vrouwen. Het aantal van deze progentuurleden, dat niet in de enquêtegebieden woont, is echter een weinig exacte maatstaf voor de emigratie vanuit deze gebieden. De volgende overwegingen spelen daarbij een rol:

1. de gekweteerde maatstaf geeft niet alle migratoire bewegingen aan, die door de bedoelde groep progentuurleden in het verleden zijn uitgevoerd, doch alleen de resultaten daarvan op datum van afsluiting van het onderzoek. In dit opzicht is de maatstaf vergelijkbaar met de in het voorgaande besproken vergelijking van geboorte- en woonplaats.
2. de maatstaf omvat niet alleen progentuurleden, die het enquêtegebied metterwoon hebben verlaten, doch voor een deel ook - overwegend volwassen - progentuurleden, die zelf nimmer in de opnamegebieden hebben gewoond, maar waarvan de moeder zich in de enquêtegebieden heeft gevestigd en aldus in een officieel interview is betrokken.

3. voor de oudste geboorteklassen worden geen, of vrijwel geen, ongetrouwde progentourleden aangetroffen. Daarom ontbreekt de mogelijkheid een indruk te krijgen van de migratoire bewegingen van die groepen, die voor b. v. de Schouten-dilmanen naar verwachting niet onwettelijk zijn geweest.
4. het feit, dat de kinderen van vijftien tot twintig jaar en jonger normaliter bij de moeder inwonen en zich niet individueel verplaatsen, veroorzaakt geringe percentages buiten het opnamegebied woonachtigen onder de progentourleden van de jongste geboorteklassen. Dit betekent een onderwaardering van het vertrek van jeugdige personen, zangasien kinderen van vertrokken vrouwen hun moeder meestal gevolgd zullen hebben. Doordat deze moeders echter niet opgenomen konden worden, zullen de betrokken kinderen niet als vertrekkenden in de progentourgegevens teruggevoerd kunnen worden.

Uit de voorgaande overwegingen valt gemakkelijk op te maken, dat de in tabel IV. 3 vermelde gegevens niet direct tot de vaststelling van de aantallen personen, die in de afgelopen decennia de opnamegebieden metterwoon hebben verlaten, kunnen leiden. Indien wij ons echter concentreren op de in 1940 resp. 1941 en daarvoor geboren, dan kan deze tabel ons wel een algemeen indruk geven van de grote mobiliteit, die onder de bevolking voorkwam, en de diversiteit, die zich ten aanzien daarvan tussen de verschillende opnamegebieden voordeed. Het blijkt, dat in het opnamegebied Fak-Fak¹⁴⁾, waar de neiging tot vertrek het kleinst is geweest, toch nog reed 10% van de nog levende progentourleden het gebied in de loop van de tijd verlaten heeft. In de andere opnamegebieden liggen deze percentages vrijwel steeds beduidend hoger; in het opnamegebied Noemafoor - bekend om zijn sterke emigratie - bevond zich zelfs meer dan de helft van de tussen 1831 en 1940 geboren nog levende progentourleden buiten het opnamegebied, Gozien het voornamelijkste

Table IV. 3

For all the Jure canvassed Papuan women the percentages of children living outside the canvass area, by birth year group and sex.

Birth year group	Number still alive		% living outside C.A. 2)		Number still alive		% living outside C.A. 2)		Number still alive		% living outside C.A. 2)	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
C.A. Schouten-terebanden												
1811-1899	1008	1084	14	8	974	120	43	33	318	341	24	18
1901-1904	756	784	49	12	134	121	62	34	287	511	38	34
1905-1908	1082	874	37	13	233	134	41	47	494	332	38	34
1909-1912	894	816	11	6	173	122	23	20	241	343	13	11
1913-1916/17-21)	3351	3494	1	1	1173	1111	1	1	1788	1728	1	1
Total	3209	3191	3	3	1968	1792	20	16	3113	2884	11	8
C.A. Mamberan												
1811-1899	284	252	23	16	170	160	13	11	148	135	21	12
1901-1904	336	284	21	20	139	112	8	18	211	173	34	21
1905-1908	819	888	31	24	170	144	13	8	397	350	23	23
1909-1912	317	233	14	8	129	170	6	8	231	221	8	6
1913-1916/17-21)	3284	3292	1	1	1448	1398	2	2	1613	1557	1	1
Total	2796	2661	3	6	2196	1922	4	4	2334	2174	8	6
C.A. Fak-Fak												
1811-1899	284	252	23	16	170	160	13	11	148	135	21	12
1901-1904	336	284	21	20	139	112	8	18	211	173	34	21
1905-1908	819	888	31	24	170	144	13	8	397	350	23	23
1909-1912	317	233	14	8	129	170	6	8	231	221	8	6
1913-1916/17-21)	3284	3292	1	1	1448	1398	2	2	1613	1557	1	1
Total	2796	2661	3	6	2196	1922	4	4	2334	2174	8	6

1) up to 1917 only date.

2) including pregnancy - ascertain whether place of the last residence in the outside canvass area is the Schouten-terebanden, Fak-Fak and Mamberan, including canvassed property.

nomische karakter van de emigratie, die in de vijftiger jaren vanuit de opnamegebieden heeft plaats gehad, verhaast het verder niet, dat de percentages vretrokken progentuurlieden geboren in 1940 resp. 1941 en daarvoor voor de mannen significant hoger liggen dan voor de vrouwen in alle opnamegebieden behalve Nimboran, waar de nabije ligging van Hollandia ook sterke aantrekkingskracht had voor de vrouwen, en Fak-Fak, waar slechts geringe economische motieven voor emigratie aanwezig waren.

De richting van de emigratie verloopt volgens de verwachtingen. Van alle progentuurlieden, waarvan de moeders tot de de jure opgenomenen van het opnamegebied Schouten-eilanden behoren en waarvan bekend is, dat zij buiten de Schouten-eilanden woonachtig zijn, bevraagt rond 28% zich in de onderafdeling Hollandia en 12% in de afdeling West Nieuw-Guinea, de meest zeldzaam elders in Westelijk Nieuw-Guinea of buiten dit gebied; voor het opnamegebied Nieuw-Guinea geldt, dat 20% in het opnamegebied Schouten-eilanden en 58% in de onderafdeling Manokwari woont, terwijl de rest hoofdzakelijk verdeeld is over de onderafdelingen Hollandia en Sorong; voor het opnamegebied Betiden-Waropen kan opgemerkt, dat zich 27% (waarvan ca. tweederde vrouwen) in de overige delen van de onderafdeling Japan-Waropen, 29% (waarvan ca. tweederde mannen) in de onderafdeling Hollandia, 10% in de onderafdeling Manokwari en de rest vnl. in andere delen van Nieuw-Guinea bevindt. De niet in het opnamegebied woonachtige progentuurlieden van Nimboran vrouwen waren vrij sterk (88%) in de strook Hollandia-haven, Hollandia-binnen, Sentani geconcentreerd, terwijl verder ook de overige delen van de afdeling aantrekkingskracht uitoefenden (14%). De buiten het opnamegebied woonde progentuurlieden van de Fak-Fakke vrouwen hadden zich voor de helft, waaronder vooral de vrouwen sterk vertegenwoordigd zijn, in de niet-opgenomen delen van de onderafdeling Fak-Fak gevestigd en voor 14% in de afdeling West Nieuw-Guinea. Tenslotte kan voor de Moejoe worden opgemerkt, dat 21% (waarvan driekwart vrouwen) zich in de niet-gevestigde delen van de onderafdeling Moejoe, 38% in de afdeling Meruke en 20% in de overige onderafdelingen van de afdeling Zuid Nieuw-Guinea heeft gevestigd. In het algemeen kan gesteld, dat de bewegingen van de ten noorden van het Centrale Bergland gelegen delen van Westelijk Nieuw-Guinea naar die ten zuiden daarvan en omgekeerd beperkt bleven, dat vooral de stedelijke centra buiten de opnamegebieden grote aantrekkingskracht bleken te hebben en dat de trek naar gebieden buiten Westelijk Nieuw-Guinea slechts een geringe omvang aannam (5).

Noten

- 1) Vgl. opmerkingen daaromtrent in Deel 2, hoofdstuk IV, B, 2, b.
- 2) Ingevoegd zij, dat de gegevens in deze tabellen zijn gebaseerd op de feitelijke getrouwenplaat en niet naar de woonplaats van de moeder bij de geboorte van de betrouwen, Omdat dit volgens het laatste kenmerk zou wellicht een enigzins ander beeld van de migratie van de vrouwen hebben gegeven dan in het volgende beoogd zal worden kon, dit geldt ook indien de getrouwenplaat van de niet-gevestigde personen (1) de beschrijving betrekken hadden kon worden.
- 3) Vgl. Foreword van Deel 2.
- 4) Vgl. Deel 2.
- 5) Voor de ruimt-geboorteklasse gaat deze algemeenschap, o. m. in verband met de kleine aantallen personen waarover bij deze tabellen, niet gaat op. Ook kan naar de beweging van de vrouwen naar en vooral wegwaarts naar het zuidelijk deel van het gebied.
- 6) B. v. een jonge vrouw of een veddece man van weer weggetrokken van het Soepot of Soemtent getrouwengebied; deze personen in met de bijbehorende cijfers niet te tellen.
- 7) Deze groep is alleen in Blak-Kuu verkend; elders van de zuiden van de gebiedsklasse van de wegand lemboite. Mogelijk spelen die familierelaties met de aan de noordkant van het gebied wonende bewonersgroepen van Blak-Kuu oorsprong tevens een rol.

- 2) In deze dorpsgeboortemap bevindt zich de diensthoofdplaats Kameri. In de bestuurlijke hoofdplaatsen worden gewooslijk een aantal groepen beambten en politiefunctionarissen - alsof met vergetelheid van hun gezinnen - aangeworven, die van buiten het opnamegebied afkomstig zijn.
- 3) Wellicht heeft de druk, waaronder de noemboren-voelen van de zijde van de noemborezen van zulke oorsprong stonden, en de dringing van verlies van goedrechten hier invloed uitgeoefend.
- 10) Hield: 6; pag. 10.
- 11) Kai is de naam van de rivier, die bij Noembori (D.G. MARISSA) de zee bereikt, en zij is ook geïdentificeerd als naam voor het koninkrijk van Warea tot Wumi en de bewoende oever.
- 12) De analyse van de migratie wordt bemoeilijkt, doordat diarische - en opnamegebieden niet samen vallen, ook het ontbreken van een inventaris en het daarmee samenhangende langdurige proces met uitsluiting onder de voorbehoeding bij de toezichting.
- 13) Zie de lijst van de voorgezette 1900.
- 14) De lijsten van Schouw-ellanden, Fak-Fak en Moejos zijn ten opzichte van de andere opnamegebieden enigszins gebrekkig, omdat zij de opnamegebieden, hoewel het opnamegebied waarschijnlijk juist is beschreven, niet in beschrijving gescheiden worden.
- 15) 4% van de vertrokken progressieven van de just opgetreden Popoet Vrouwen van de Schouw-ellanden: voor de andere gebieden luiden deze cijfers in de getalrijke volgorde 1%, 4%, 0%, 2%, en 3%.

V. GESLACHT EN GEBOORTEJAAR

A. MOEDELIJKHEDEN TOT VASTSTELLING

Nadat in het voorgaande een overzicht is gegeven over de wijze van samenwonen en de mobiliteit van de bevolkingen in de opnamegebieden, zal nu nader worden ingegaan op de samenstelling van de bevolking naar leeftijd en geslacht. De vaststelling van deze kenmerken behoort tot de kernpunten van de enquêtewerkzaamheden. Alvorens nu de resultaten daarvan nader in detail te bespreken, lijkt het nuttig eerst enige aandacht te besteden aan een aantal secundaire gegevens, die een indruk kunnen geven van de mogelijkheden, die in de verschillende opnamegebieden aanwezig waren, om ten aanzien van deze kenmerken nauwkeurige uitkomsten te bereiken.

1. Vaststelling van het geslacht

De vaststelling van het geslacht van de ondervraagde personen heeft, ongeacht hun leeftijd, tijdens de enquête nimmer moeilijkheden opgeleverd. Om redenen, die in Deel 6, hoofdstuk III, zullen worden uiteengezet, kan de kans, dat op dit punt fouten in het materiaal zijn geslopen, verwaarloosd worden. Iets anders ligt het met de bepaling van het geslacht van de niet-ondervraagden. Omdat deze personen niet door de veldassistenten zijn gezien, zijn bij deze groep fouten bij de aanpakking van het geslacht niet uitgesloten. Het is echter niet aannemelijk, dat dergelijke onjuistheden ook maar enige omvang aangenomen hebben. De bevolking was zeer wel bekend met de sexe van de niet-opgenomenen; bovendien verschafte de doopnaam vrijwel steeds een bruikbaar controlemiddel. Ook vormde voor de volwassenen de functie in het gezin (b. v. echtgenoot of echtgenote) een heldere aanwijzing, terwijl voor de kinderen tot ca. 15 jaar geldt, dat zowel in absolute als relative zin het aantal niet-getrouwden beperkt is gebleven. Voorts kan opgemerkt, dat, indien door het personeel van het project administratieve fouten zijn gemaakt, het niet aannemelijk is, dat deze in uitgesproken vorm aan der beide geslachten zouden hebben bevoordeeld.

De enquête moet dan ook lukken, dat indien de door het project gevonden geslachtsamenstelling van de de jure bevolking een beeld vertoont, dat van het verwachte afwijkt, de oorzaak daarvan niet gezocht moet worden in de onjuiste vaststelling van het geslacht van de betrokken personen, doch eerder in geboorte-, sterfte- en migratieprocessen met een merkwaardig geslachtspecifiek karakter ofwel in het statistiek wettigen o. a. dubbel tellen van tot de de jure bevolking behorende personen. Tegen dit soort van fouten is echter tijdens de veldwerkzaamheden voortdurend gewaakt.

2. Geboortepopulatie

In Deel 2, hoofdstuk IV, B, is reeds omstandig uiteengezet, welke moeilijkheden tijdens het onderzoek werden ondervonden bij het vaststellen van de geboortetallen van de ondervraagden en welke technische daarbij werden geboden. Een aantal in onderling samenhang toegepaste werkwijzen werden onderzocht: de observatie van lichamelijke verschijnselen, de bepaling binnen het verband van biologische veramengingen - van de leeftijdsverschillen tussen de getrouwden onderling, het raadplegen van documenten en de vergelijking met bekende historische gebeurtenissen. Omrent de eerstgenoemde verschijnselen werden slechts bij uitondering enige gegevens genoteerd¹⁾. Op een aantal gegevens, die omtrent de andere technieken bekend zijn, wordt hieronder nader ingegaan.

e. vaderlijke verhouding

Daar de basis van de geboortjaar bepaling was gelegen in het naspuren van de biologische verwantschapsrelaties tussen de opgenomen personen en het daaruit afleiden van de relatieve leeftijden, is het van belang na te gaan voor welk aandeel van de geïnterviewden het mogelijk was de leeftijd in het verband van een kring van nauwverwanten te beschouwen. De tabellen in hoofdstuk III betreffende de betrekking van de de jure opgenomen persoon tot het hoofd van het gezin zijn ten aanzien van dit punt illustratief. Het overgrote gedeelte van deze personen staat in een verwantschapsverhouding tot het hoofd gezin, die zich in een of twee

Table V. 1

The de jure canvassed Papuans whose father or mother has been canvassed as a percentage of the total de jure canvassed Papuans 1), per birth year group and sex.

Tanceu with canvassed	Sex	Birth year group										Total	
		1881- 1911	1881- 1895	1900- 1905	1910- 1914	1920- 1924	1925- 1929	1930- 1934	1935- 1939	1940- 1944	before 1945		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
C.A. Schouten-Indonesien													
father	M	83	90	81	87	67	88	88	17	10	0	1	88
	F	84	90	79	88	45	84	76	7	7	0	1	88
mother	M	88	70	89	89	87	81	40	81	15	5	5	87
	F	83	74	86	73	60	80	45	82	21	0	0	80
C.A. Pongkor													
father	M	89	88	78	68	85	45	26	15	0	1	87	
	F	88	89	79	75	60	31	39	0	0	0	0	84
mother	M	88	81	41	73	82	88	83	23	77	0	0	85
	F	81	73	78	70	63	60	41	20	90	0	0	80
C.A. Sebatik-Waropen													
father	M	88	83	78	63	47	30	15	10	0	1	84	
	F	88	74	70	61	44	24	17	0	0	1	81	
mother	M	88	79	87	77	67	60	48	30	17	0	0	84
	F	85	88	81	72	73	39	38	28	11	0	0	80
1881-1909 2)													
C.A. Nambouw													
father	M	88	83	70	68	60	38	14	0	0	1	81	
	F	84	85	70	81	44	29	10	0	0	1	81	
mother	M	87	88	83	83	43	45	33	18	10	0	83	
	F	81	70	80	74	68	44	82	23	0	0	80	
C.A. Fak-Fak													
father	M	82	84	72	45	20	28	11	15	0	1	49	
	F	88	81	74	68	28	20	31	14	14	0	33	
mother	M	82	81	70	45	45	30	26	30	10	0	30	
	F	88	83	71	68	45	40	38	27	18	0	58	
C.A. Mooljae													
father	M	81	71	63	40	20	11	0	0	1	0	43	
	F	84	78	67	68	32	10	0	0	1	0	38	
mother	M	85	80	73	42	40	23	22	17	7	0	55	
	F	87	88	71	82	51	39	34	12	0	1	67	

1) For statistical tabulation of the de jure canvassed Papuans vide Table B.1.1.a and b.

2) up to Census year date.

afkortingen juist noteren. Bovendien moet worden bedacht, dat de onder "independent" gerangschikte personen veelal nauwe verwanten in de betreffende woonwijken of in één van de andere wijkgebieden in het opnamegebied bezaten. Papoea's, die in het geheel geen eerste of tweede graads familieleden meer hadden, vormden een uitzondering.

Binnen het kader van het qua leeftijd ingedeeld geëtiquetteerde potvoet in het verband van zijn/haar biologische verwanten viel de nadruk nog weer sterk op het rangschikken van de betrokkenen in de progenituurreeks van zijn/haar moeder. Dit laatste kon het nauwkeurigheid geschieden, indien deze moeders opgenomen geëtiquetteerd konden worden. Tabel V, 1 nu geeft duidelijk een wijk deel van de de jaren opgenomen Papoea's van elk der geboorteklassen een opgenomen moeder²⁾ had, terwijl ook is aangegeven welk deel een geëtiquetteerde vader had. De bedoelde percentages zijn voor de jongste geboorteklassen hoog en nemen naar mate men oudere geboorteklassen beschouwd af; in de Schouten-eilanden en de Rendam-Waropen hebben meer dan 50% van de personen van de geboorteklassen 1931-1933 nog een moeder, die opgenomen is. Hierin, zij het per geslacht afwijkend, kan van Noordtoer gezegd worden, terwijl deze grenzen in de andere opnamegebieden één (Nimboran en Moejoe) of twee (Fak-Fak) geboorteklassen jonger ligt. Het leit, dat, naarmate oudere geboorteklassen worden beschouwd, het percentage personen met een opgenomen vader of moeder daalt, vóórt logischerwijze voort uit de mate de leeftijd toemerkende kans op overlijden en migratie van deze ouders³⁾, terwijl het verhoijnsal, dat het aandeel van de personen met een opgenomen vader vrijwel steeds lager is dan het aandeel van de personen met een opgenomen moeder, samenhangt met het massale karakter van deze mobiliteit en sterfte, terwijl ook op het leeftijdsverschil van de huwelijkspartners moet worden gewezen (zie hoofdstuk VI).

b. doorgegeven

Tegelijk met de vaststelling van de relatieve leeftijd van de geëtiquetteerden in het kader van hun verwantengroepen, werd gepoord de aldus verkregen pyramidale opbouw door toetsing met alle bekende historische feiten zo juist mogelijk in de tijd vast te leggen. Hiervoor kon soms van de opgave van de exacte geboortedatum door de geëtiquetteerden zelf gebruik gemaakt worden; de kans, dat deze mogelijkheid zich voordeed nam toe naarmate het gebied in sterker mate was opengelegd. Het ligt voor de hand om opdermeer de mate van kerstening hierbij als maatstaf te hanteren. Tabel A. 9, 1 t/m 6 laat zien, dat de Hiakkers, Noemfororen, Warupenoren en Nimboranoren zich vrijwel uitsluitend als protestanten beschouwen. In Fak-Fak is bijna de helft van de Papoeabevolking islamiet, rond een kwart protestant en een ander kwart katholiek, terwijl de Moejoe voor het overgrote deel tot het katholieke geloof zijn overgegaan. Personen, die niet één van de geïntroduceerde godsdiensten aanhangen, worden slechte in het opnamegebied Nimboran - in het bijzonder in de kampen Djadam en omliggende dorpen - en in de Moejoe in noemenswaardige aantallen aangetroffen. Deze gebieden behoorden dan ook - tezamen met de "hutan"-kampen van Rendam-Waropen tot de laatst opengelegde delen van de door het project internatief onderzocht landstreek.

Aan gezien het overgrote deel van de bevolking van de opnamegebieden is gekersted, was kennis van de Christelijke feestdagen en jaartelling tot op zekere hoogte tot de bevolking doorgedrongen, zodat hiervan tijdens de enquête gebruik gemaakt kon worden. In Fak-Fak met zijn groot aandeel islamieten onder de bevolking zal echter het gebruik van zowel de Islamitische als de Christelijke jaartelling in enkele gevallen verwarring onder de onderzoekers veroorzaken hebben.

Kerstening heeft niet alleen tot een zekere kennis van de Westerse tijdsindeling onder de bevolking geleid, maar ging vooral ook gepaard met de inlichting van een bevolkingregistratie, die door de plaatselijke geestelijke leiders (guru's)

werd opgebouwd. In Deel 2, hoofdstuk II, B, werd er reeds op gewezen, dat deze administraties laag niet altijd volledig of correct werden bijgehouden. Desondanks heeft het zin op een van de onderwerpen van deze registratie, nl. de doop, even nadier in te gaan. Van deze kerkelijke gebeurtenis kan gezegd, dat hij van eminent belang was voor zowel de protestanten als de katholieke bevolkingsadministraties, omdat de doop in Nieuw-Guinea niet alleen de gebruikelijke kerkelijke betekenis had, maar tevens veelal als bewijs van bevruchting en daarmee als grand-mater voor het succes van de missionaire arbeid wordt gevoeld. De doop behoorde dan ook tot de meest geregistreerde onderwerpen van de kerkelijke registers. Ook was ten aanzien van de geboorteaarbepaling tijdens de enquête van het project onder de kerkelijke gebeurtenissen de doop van het grootste belang; deze plechtigheid volgde immers gewoonlijk korte tijd na de geboorte en de doopdatum gaf steeds een tijdstip aan, waarop de betrokkene in ieder geval reeds in leven was.

Uit tabel A. 5 1 t/m 6 kan worden afgelezen, dat de protestanten en rooms-katholieke de jure opgenomen Papoea's zich in alle opvattingengebieden behalve Fak-Fak voor 91 tot 98 procent als gedoopt rapporteerden. In de protestantse gemeenten is het aantal ongedoopten vooral groot onder de jongste personen, omdat de doop aldaar met vrij ruime tussentijdse plaats vindt, danwel omdat de doop bij sommige soorten eerst na de puberteit wordt toegelaten. In de katholieke gemeenschappen daarentegen worden - onder meer als gevolg van een andere houding van de

Tabel V. 2

The de jure censused Papuans whose date of baptism was known as percentage of the total number of de jure censused Papuans, per birth year group.

Birth year group	Numbers	Date of baptism known on the basis of		Numbers	Date of baptism known on the basis of		Numbers	Date of baptism known on the basis of	
		certificates %	other sources %		certificates %	other sources %		certificates %	other sources %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	C.A. Schoutenre-Gaidoa			C.A. Naemfoe			C.A. Bessendeh-Walopeti		
before 1921	5082	13.0	32.7	920	9.1	47.8	1488	26.1	82.1
1921-1930	4249	16.6	50.1	429	6.2	48.4	911	36.1	61.6
1931-1940	4866	15.6	22.5	627	7.6	38.6	1088	39.7	40.2
1941-1946	2126	20.2	16.0	371	11.7	44.0	581	36.6	41.0
1946-1950	4181	22.6	24.4	740	15.6	64.7	380	17.1	32.2
1951-1955	5008	25.7	28.2	714	18.0	64.7	927	41.8	37.9
1956-1961(m ¹⁾)	7683	25.1	27.5	1064	18.1	54.3	1152	32.1	31.1
Total	37167	23.5	26.9	4814	13.2	50.2	7926	34.1	42.2
	C.A. Himboun			C.A. Fak-Fak			C.A. Mooye		
before 1922	1344	36.4	50.0	1207	2.1	7.5	1412	-	6.7
1922-1931	7167	24.6	20.6	600	4.2	11.8	1220	0.4	3.1
1932-1941	1111	24.0	21.9	1109	4.9	9.4	1160	0.3	2.4
1942-1946	812	21.2	22.2	496	3.9	14.2	201	0.1	12.0
1947-1951	1072	22.9	21.6	683	6.6	15.6	1642	0.2	16.3
1952-1955	1920	30.5	21.2	822	9.2	11.2	1841	0.3	3.1
1957-1962 ¹⁾	3378	25.6	24.2	1152	10.0	16.9	1105	0.6	25.1
Total	2224	21.4	22.2	8466	4.5	12.9	8414	0.4	11.2

1) op de datum polje 1961.

kark ten opzichte van in polygame levende personen - niet-gedoopten onder alle geboorteaarklassen aangetroffen.

In drie opnamengebieden, waar de bevolking vrijwel in zijn geheel gekerstend is, vertoont het percentage gedoopten onder de gehele autochtone bevolking uiteraard nagenoeg een zelfde beeld als boven geschetst. Slechts voor Fak-Fak wijkt het aandeel van de gedoopten onder de protestantische en katholicke bevolking (rond 88%) in verband met de aanwezigheid van een grote groep Islamieten sterk af van het aandeel van de gedoopten onder de totale bevolking (rond 44%). Geen wijf nu na - een gegeven, dat ons in het bijzonder in verband met de beschouwing van de mogelijkheden tot een juiste geboorteaarbepaling interesseert - voor welk deel van de jaren opgenomen Papoea's uit de zgn. "soerat 2) permasidan" 4) en andere bronnen een doopdatum bekend geworden is, dan kan uit tabel V. 2 worden opgemaakt, dat zich ten aanzien van dit punt tussen de opnamengebieden aanzienlijke verschillen voordoen. Voor de aan de noordkant van Nieuw-Guinea gelegen, protestantse enkwetsgebieden schommelt het percentage personen met een bekend doopdatum tussen de 60 (Schouten-eilanden) en 72% (Beneden-Waropen). In Fak-Fak met zijn grote groep Islamieten en in Moejoe blijven deze waarden onder de 20%. In de laatste twee gebieden is het aantal personen, dat in het bezit was van een doopcertificaat, gering of verwaarloosbaar. Overklaarbaar blijft waarom het kaartrytuum van de missie, waaryn tijdens het onderzoek gebruik kon worden gemaakt, vooral voor de jongere geboorteaarklassen geen groter kennis van de doopdata heeft opgeleverd. Ook in Noemfoer is het aantal uitgereikte doopbewijzen klein, doch daar wordt dit bewaar gecomposeerd, doordat voor valm een doopdatum in de doopboeken van de kerkelijke gemeenten kon worden achterhaald. Dat in Schouten-eilanden, toch een van de oudste en meest intensief gekerstende gebieden, de kennis betreffende de doopdata van de bewoners beperkt bleef, kan niet alleen aan het verlopen gaan van registers door oorlogsomstandigheden worden geweten; ook na de oorlog is de kerkelijke bevolkingsadministratie aldaar niet op peil gekomen.

Men zou verwachten, dat het aandeel van de personen met een bekend doopjaar zou toenemen naarmate men jongere geboorteaarklassen in beschouwing neemt; in de Beneden-Waropen en Nimboran blijkt echter het omgekeerde het geval. De oorzaak daarvan moet worden gezocht in de massa-dooplechtheden, die in de eerste dagen van de kerstening werden gehouden; deze uiterst belangrijke gebeurtenissen, die een keerpunt betekenden in het leven van de toenmalige bewoners, werden goed aangetekend en opgehouden. De daarna volgende, steeds weerkerende dooplechtheden van enkele individuen waren van geringere importantie voor de gehele groep en werden dan ook gemakkelijker vergeten, ook bij de registratie ervan in de doopboeken.

In verband met de genoemde dooplechtheden moet er nog op worden gewezen, dat met het gebruik van de kennis van de doopdata als indicator voor de mogelijkheid tijdens het veldwerk nauwkeurige geboortedata vast te stellen grote voorzichtigheid betracht moet worden. Voor het opnamagebied Beneden-Waropen wordt daarvoor een treffend voorbeeld gevonden; van de voor 1931 geboren en in dat gebied heeft bijna negentiende een bekende doopdatum. De kerstening in dat gebied begon echter eerst in de tweede helft van de dertiger jaren; de participanten aan de eerste dooplechtheden waren dus voor een groot deel reeds op adolentie of volwassen leeftijd, zodat de datum van de doop weinig stemp gaf bij de geboorteaarbepaling. Dit verschijnsel heeft ook in de andere geboorteaarklassen en in de andere opnamengebieden een min of meer grote rol gespeeld. Daarnaast moet gesteld, dat de doopbewijzen en -registers niet zelden onvoldoende of onjuist waren ingevuld. In dit verband kan er bijvoorbeeld op worden gewezen, dat in de Schouten-eilanden 450 personen werden aangetroffen, die over een doopbewijs beschikten, waaryn geen doopdatum was aangetekend.

Ondanks de bovengenoemde bezwaren zijn de doopgegevens bij de geboorteaarbepaling tijdens het veldwerk een grote stem geweest. Dit niet alleen omdat zij -mits kritisch bezien - in een groot aantal gevallen zekerheid verschaffen over

de datum, waarop de ondervraagden reeds of (voor overledenen) nog in leven waren, maar ook, omdat in vele gevallen op de doopbescheiden de al of niet geschatte leeftijden of geboortedata van de betrokkenen waren aangehouden.

c. onderwijsgegevens

Naast de herstening is ook het onderwijs een grote steun geweest bij de retrospectieve geboorteaarvaartaalting van de ondervraagden. Dit om twee redenen. Enerzijds omdat de leerstof zelf de bevolking meer "datumbewust" maakte, anderzijds omdat de ambstermijnen van de onderwijzers veelal bekend waren en voor elke kampong specifieke referentiepunten opleverden, waaraan de geboorte-, huwelijk- en sterfdata van de dorpsbewoners konden worden afgemeten. Het heeft in dat verband dan ook zin wat verder op de door het project verzamelde onderwijsgegevens in te gaan.

Indien de jonge kinderen, die nog niet de schoolgaande leeftijd hebben bereikt, en oude personen, die de schoolgaande leeftijd al verre handen overschreden op het moment, dat het gebied werd opengelgd⁶⁾, buiten beschouwing worden gelaten, dan tonen de cijfers van de tabellen A. 10, 1 t/m B, A. 11.1 t/m 6 en A. 12, 1 t/m 6 (Deel E), dat gelijke het ontbreken van leerplicht voor autochtonen de onderwijs-situatie in de opnamegebieden niet gunstig genoemd kan worden. Vooral in Noord-foor, waar rond 1910 de eerste scholen werden gesticht, is het percentage personen, dat nooit enige school had bezocht, laag. Daar het niet valt aan te nemen, dat speciaal autochtonen zonder opleiding het gebied hebben verlaten, kan daarom - zij het in verband met de kleine aantallen, met de nodige voorzichtigheid - worden afgeleid, dat het schoolbrekook in dit gebied door de jaren heen beter is geweest dan in de andere opnamegebieden. De aantallen nog niet schoolgaanden onder de rond vijf tot tienjarige zijn in vergelijking met de overige onderzochte landstreek relatief gering; hoewel een comparatief jonge leeftijd bij eerste schoolbezoek hierin kan weerspiegelen, lijkt vooral de specifieke leeftijdsamenstelling van de betreffende vijfjarige klassen daarvan de oorzaak te zijn. Ook de "ongeschoolden" onder de oudere geboorteaar klassen zijn vergeleken onderwijs gering in aantal, hetgeen duidelijk voortvloeit uit het vroege tijdstip, waarop de zending met het onderwijs in dit gebied startte.

In de Soehelen-afstanden werden de eerste scholen eveneens rond 1910 gesticht, zodat ook in dit gebied zich onder de oudere bevolking reeds een niet onaanvaardig deel bevindt, dat een of andere vorm van onderwijs heeft genoten. Ten minste van de jongere geboorteaar klassen kan opgemerkt, dat het volgen van een school in de twee noordelijke districten minder gebruikelijk lijkt te zijn geweest dan in de districten Zuid- en Oost-Biak. Of er hier sprake is van slechter school-faciliteiten, d. v. door minder goede bereikbaarheid of van een geringer belangstelling ervoor of wellicht deels ook van een specifieke migratie van "geschoolden" van de noordelijke naar de zuidelijke districten valt met de beschikbare cijfers niet na te gaan.

Ook in het opnamegebied Fak-Fak is het onderwijs voor de autochtonen in een vroeg stadium begonnen. Doch het proces van uitbreiding van scholenbouw is een tijdlang onderbroken geweest, terwijl van de zijde van de Mohammedaanse bevolking geen grote belangstelling heeft bestaan voor scholen, waar anders onderwerpen aan de Koran worden gedoceerd. De aantallen nooit geschoolden zijn in dit gebied dan ook speciaal onder de jongeren relatief groot. Dit laatste geldt eveneens voor het opnamegebied Nimboran, waar aan de Domsloot reeds voor 1920 en in het binnenland na 1925 de eerste scholen werden geopend. De latst en weinig intensieve openlogging van de dorpen westelijk van de Bob rivier is hieraan voor een deel debet.

Een geheel ander beeld vertonen de opnamegebieden Beseden-Waropen en Moes-joe. Daar werd eerst in de tweede helft van de dertiger jaren met de scholenbouw

een aanvang gemaakt. De cijfers van tabel A. 12 geven aan, dat vooral in de Moejoe zuiden door het overgrote deel van de bevolking enig onderwijs is gevolgd. Het is in deze gebieden ook onder de personen, die voor de tweede helft van de dertiger jaren zijn geboren, nog een zeker aantal voorkomt, dat een opleiding genoot, kan meermijds worden verklaard uit het feit, dat aan het bezoek van dorps- en beschavingscholen aanvankelijk geen leeftijds grenzen werden gesteld. Bij de opening van de eerste scholen konden daar ook tien tot twintig jarigen aan de lessen deelnemen. Anderzijds zijn er in deze gebieden ook personen te vinden, die uit andere delen van Nieuw-Guinea waar op een vroeger tijdstip onderwijsfaciliteiten waren geschapen, afkomstig waren. In dit verband denken men b. v. aan de guru's en hun echtgenoten en voor Beneden-Waropen aan immigranten uit Japan.

In alle opzamegebieden is het percentage van de mannen, dat minner naar school ging, kleiner dan dat der vrouwen. Dit voor onderontwikkelde gebieden normale patroon ligt ook in de reken. De jongens hebben in hun jeugd weinig specifieke taken in het gezin, maar van hun wordt wel verwacht, dat zij op volwassen leeftijd gekomen door loonarbeid een geldinkomen kunnen verdienen. Daarentegen hebben de meisjes in hun jeugd tot taak de moeder te helpen bij het huishouden, terwijl een schoolopleiding voor hun latere leven minder noodzakelijk en soms zelfs ongewenst is) geschikt wordt. Het is uiteraard niet uitgesloten, dat de uitwerking van deze houding ten opzichte van het onderwijs in de oeffers van het onderzoek is versterkt, doordat mannen uit een zeker schaamtgevoel minder gauw geneigd zouden zijn geweest toe te geven, dat zij geen school hadden bezocht. Groot kan de invloed van het laatste effect echter niet geweest zijn, doordat, indien een persoon aan de veldassistent mededeelde onderwijs te hebben gevolgd, door hem ook de namen van de onderwijzers, het aantal doorlopen klassen en de periode, waarin de lessen werden gevolgd, moesten worden opgegeven. Bovendien werden zijn beweringen, waar mogelijk, aan de hand van presentielijsten nagegaan. Het aantal fouten opgeven is door deze werkwijze sterk beperkt.

Uit het voorgaande kan afgeleid worden, dat het aantal "goetboelden" onder de Papoea bevolking, hoevel gebied tot gebied en per sex verscheiden, vooral garken de termijn van de opening en het oeffbreken van een leerplicht zeker niet onbevredigend genoemd kan worden en de vergelijking met menig ander ontwikkelingsland kan doorstaan. Anders ligt dit echter, indien wij op de kwaliteit van de opleiding letten. Uit tabel A. 12. I t/m 6 komt namelijk duidelijk naar voren, dat de overgrote meerderheid van degenen, die hun onderwijs beëindigd hebben, het niveau van de dorps- of beschavingschool niet hebben gepasseerd. Na geven deze schooljes met een drie- of vierjarig lesprogramma 7) slechts een zeer elementaire opleiding, die zeker niet met een driejarige cursus op een Europese lagere school vergeleken kan worden. Daar bovendien het geleerde in het latere leven nauwelijks meer beoefend werd, was het percentage analisaten onder de bevolking veel groter dan op basis van het aantal "goetboelden" verwacht kan worden. Dit geldt te meer, omdat in de tabellen A. 11 en A. 12 niet is aangegeven welk opleidingsniveau is voltooid, doch slechts op welk niveau de opleiding is gestaan. Bij verdere berekening blijkt dan, dat van diegenen, die rond vijftien jaar of ouder waren en hun opleiding na de dorpschool niet verder hebben voortgezet zelfs rond een vijfde - in Noord- en Beneden-Waropen - of een derde - in de andere opzamegebieden - niet de derde klasse van de dorpschool bereikt heeft.

Men zou voorts verwachten, dat zich onder de groep van rond 15 tot 20 jarige Papoea's vrijwel geen personen meer zouden voordoen, die nog de dorpschool bezochten. Dit standpunt blijkt, althans voor de Moejoe en in mindere mate voor de districten Soepori en Noord-Biak, niet juist. Dit verschijnsel kan zeer wel samenhangen met bijzondere situaties in die gebieden, zoals een relatief oudere leeftijd bij de aanvang van de eerste lessen en een relatief lang verblijf op de dorpscholen b. v. als gevolg van sterk schoolbeentefame of het toevoegen van leerzelden, die niet op het normale lesprogramma stonden. Zo schrijft Schoorl B)

In zijn dissertatie over de Moesjoe: "Toch is er van miserie-zijde steeds getracht de jeugd zo lang mogelijk aan de school te binden. Hoewel het onderwijs zeer beperkt is, blijven de jongeren vaak vanaf hun 6e à 7e jaartal hun 17e à 20ste jaar op school" en "Door de instelling van een 4e klas, die buiten het programma van de dorpschool (C en B) valt, weet de miserie echter haar doel te bereiken". Tervens moet er in dit gebied rekening mee gehouden worden, dat een aantal kampong-scholen slechts kort geleden voor het eerst bereikbaar werden. Behalve aan die genoemde bijzondere situaties (wie in dit verband echter ook aan afwijkingen in de leeftijdsbepaling worden gedacht?)

De gegevens, die in de tabellen A. 10 tot en met A. 12 over de na de dorpschool volgende opleidingen zijn genoemd, dienen voorzichtig te worden geïnterpreteerd. In het algemeen kan worden opgemerkt, dat het aantal personen, dat meer dan dorpschoolonderwijs genoot of had genoten, zowel in absolute als relatieve zin niet groot is en dat uit de aard der zaak de aantallen, die de vervolgstudies van de lagere school betreffen of bezocht hadden, daarvander het grootste deel vormen. Bij nadere beschouwing van de betreffende tabellen doet zich echter tussen de opnamegebieden sterke verschillen voor. Deze hangen voor de schoolgaanden voor een deel samen met het al of niet ontbreken van een opleidingsmogelijkheid in het gebied zelf. Zo bevond zich in de Niborran wijk een V. V. S. (10) voor meisjes, doch niet voor jongens. De laatste waren aangewezen op cursussen in het Sebutanoe (Joka). Aangezien opname en afsluiting in dit opnamegebied overwegend buiten vacantiestijd plaats hadden, zijn degenen, die de vervolgschool in Joka volgden, niet persoonlijk ondervraagd en dus ook niet in de opstellingen A. 10, 4 en A. 12, 4 begrepen. Dit verklaart waarom het aantal van de schoolgaande leerlingen van vervolopleidingen onder de de jure opgenomen in dit gebied zo gering is, terwijl toch het aandeel van degenen, die hun lessen aan vervolgscholen beëindigden, in vergelijking met de andere opnamegebieden niet ongunstig is. In Noemfoer en Beneden-Waropen ontbraken de mogelijkheden voor vervolgonderwijs geheel. Dat desondanks de gevonden cijfers niet hetzelfde beeld geven als in Niborran, kan voor Noemfoer enerzijds worden verklaard uit het feit, dat door de Noemfoerese jeugd voor een deel werd gebruikt gemaakt van de vervolgscholen en voortgezette cursussen op de Sebutanoe-eilanden. Tijdens de enquête van het laatste gebied werden deze jongeren als tijdelijk aanwezigen ondervraagd en later administratief naar hun woongebied Noemfoer teruggevoerd. Ten aanzien van Beneden-Waropen kan er op gewezen, dat het merendeel van de leerlingen, die buiten het opnamegebied vervolgscholen en voortgezette cursussen volgden, kan worden opgenomen, omdat de enquête en de afsluiting gedeeltelijk in vacantiestijd velen en omdat de leerlingen, die aan de V. V. S. en O. D. O. opleidingen in Seroei op het eiland Japen - het vormingscentrum voor de Waropeners - deelnamen, voorzover zij tot de de jure bevolking van Beneden-Waropen behoorden, in een apart opnamecursus door een veldassistent werden ondervraagd.

In de Moesjoe bestaat sinds het midden van de vijftiger jaren een vervolgschool voor jongens en voor meisjes. Voor die tijd werden intelligente jonge Moesjoes in de gelegenheid gesteld op hun dorpsonderwijs in Mersuke voort te bouwen. Vandaar, dat dit relatief laat opengedede gebied op het stuk van het voortgezet onderwijs vergeleken met de andere opnamegebieden zeker geen slecht cijfer slaat, ook al blijft het ten achter bij opname-gebieden als Sebutanoe-eilanden en Fak-Fak, die reeds in een vroeg stadium door missionaire en bestuuractiviteiten waren beïnvloed. Het valt overigens op, dat de districten Noord-Biak en vooral Soepori, waar de zetting van onderhoeren steunpunt had in de kampong Korido, vergeloken bij de zuidoostelijke districten relatief weinig schoolgaande leerlingen van vervolgscholen en andere aansluitende cursussen tellen. Het is niet uitgesloten, dat migratie hier, in nog sterkere mate dan bij de dorpschoolbezoekenden het geval was, als een roef gewerkt heeft; daarbij zouden dan de enigszins conservatief gezinde families, die minder behoefte voelden aan deelname te het westere arbeidsproces en daartoe aan een westere gericht oeholing (man-liehe ook

op het relatief grote aantal "niet-geschoolden" in de noordelijke districten) overwegend in het oorspronkelijke gebied zijn blijven wonen, terwijl de meer progressieven, die deze beboefden wel gevoelden naar de zuidkust van het eiland Blak zoodanig zijn vertrokken. In dit verband zij ook verwezen naar de leeftijdsopbouw van de bevolking van de verschillende delen van de Schouten-eilanden (zie tabel A. G. 1); in de noordelijke districten zijn de oudere en gewoonlijk minst progressieve groepen sterker vertegenwoordigd dan in de zuidelijke.

Het opnamegebied Fak-Fak vertoont een opmerkelijk patroon. Terwijl enerzijds het percentage van de personen, die nimmer enige schoolopleiding genoten, er zeer groot is, is anderzijds het aandeel van degenen, die met een boven het niveau van de dorpschool uitgaande opleiding doende waren, eveneens groot. Het blijkt dus, dat er in dat gebied naast groepen, die geen heil zagen in enigerlei vorm van westers onderwijs, andere groepen bestonden, die daaraan grote waarde hechtten en die daarvoor in Fak-Fak-Kota met zijn vele opleidingsinstellingen ruime gelegenheid vonden. Helass staat het beschikbare cijfermateriaal niet toe naar een relatie hiervan met de verschillende religieuze, taalkundige of administratieve groeperingen, die in het Fak-Fakse voorkomen, te zoeken.

Werd tenslotte in het kort de situatie ten aanzien van degenen, die hun vervolgoefender voortgezet onderwijs beëindigd hebben, in beschouwing genomen dan kan worden opgemerkt, dat de omvang van deze klasse van "afgestudeerden" in de verschillende opnamegebieden niet alleen is voortgevoeld oft de opleidingsmogelijkheden, die in deze of naastgelegen gebieden in het verleden werden geboden, maar ook van de werkgelegenheid, die er kon worden gevonden. Personen uit Noemboor, Bepador-Waropen, Nimbora en Bicojoe, die hun betere opleidingen nikté willen maken, treffen in hun eigen woongebied slechts een zeer beperkt aantal passende functies aan. Zij waren dan veelal gedwongen ofwel in het gebied te blijven zonder hun kennis aan te kunnen wenden ofwel te vertrekken. Tengevolge van de meer uitgebreide werkgelegenheid in de gouvernements- en particuliere sfeer lag deze situatie in de zuidelijke districten van Schouten-eilanden en in het Fak-Fakse veel gunstiger. Het een en ander weerspiegelt zich in de gevonden cijfers.

4. historische data

Uit de voorgaande uitwijdingen ontrent de schoolopleidingen kan worden opgemerkt, dat verondersteld kan worden, dat een zeer brede laag van de bevolking enigzins "historischbewust" is gemaakt, dat echter voor een overgroot en het opnamegebied variërend deel van die laag dit bewustzijn weinig intensief zal zijn en dat speciaal onder de ouderen de kennis van data zal ontbreken.

Zoals reeds eerder opgemerkt, heeft de educatie van de autochtonen voor het demografisch onderzoek niet alleen het voordeel gegeven van een zekere mate van westers tijdsbegrip onder de bevolking, doch ook in een groot aantal dorpshistorische gebeurtenissen opgeleverd, waarvan de data bekend waren en die met de demografische gebeurtenissen konden worden vergeleken. De tabellen V. 3 en V. 4 geven een overzicht van het aantal oederzettingen, waarvoor aan de hand van bronbestudies en vooronderzoek vaststaande jaartallen - in hoofdzaak ambstermijnen van guru's omvattend - voor de aanvang van het veldwerk konden worden gevonden. Algemeen, voor gehele landstreek of gehele opnamegebieden geldende data, zoals b. v. van de Korfir-beweging in Noemboor en Schouten-eilanden of de grieptijd van 1918, zijn hierin niet opgenomen.

De tabellen geven slechts een graf beeld van het nut van de historische documentatie tijdens het onderzoek. Want enerzijds geven zij een onderwaarding. De beschikbare bronnen waren veelal niet compleet en konden vaak door de valdisistenten tijdens zijn veldwerk met behulp van lokaal aangeetroffen documenten worden aangevuld. Bovendien werden de lessen van de guru's, over wier ambstermijn het hier handelt, niet alleen gevolgd door de bewoners van het dorp, waar zich de school bevond, maar ook door die van de omliggende oederzettingen, zodat de historische gegevens een veel wijdere strekking hadden dan uit de tabellen naar voren komt. Anderzijds geven de overzichten V. 3 en V. 4 een over-

Table V. 3

Number of villages of which village specific historical data ¹⁾ were known before the beginning of the field work, according to the oldest of these data.

Census area	Number of villages														
	total	villages specific data	with specific historical data, the oldest is the year(s)												
			1790-1849	1850-1899	1900-1949	1950-1999	2000-2049	2050-2099	2100-2149	2150-2199	2200-2249	2250-2299	2300-2349	2350-2399	
1	9	8	4	8	8	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
Schooten-eil.	204	204	1	-	1	8	8	2	12	8	8	10	15	-	
Noemfoer	24	8	-	-	2	8	5	2	8	-	8	8	6	2	
Ben.-Waropen	17	8	-	-	-	-	4	2	1	-	-	-	-	-	
Nimboroo	84	54	1	-	2	2	2	2	21	8	2	2	-	-	
Far-Wak	88	88	-	8	4	2	8	9	21	8	2	2	-	-	
Moejoj	28	-	-	4	8	8	-	12	6	-	-	-	-	-	

¹⁾ each term of office of a teacher.

²⁾ For Moesoe, Far-Wak and Moesoe area 1861-1868, 1888-1898, etc.

³⁾ up to Dutch police data.

Table V. 4

Number of villages of which village specific historical data were known before the beginning of the field work, according to the total number of these data ¹⁾.

Census areas	Number of villages with historical data						
	Total	Number of data					
		1-3	4-10	11-18	19-26	27-50	51 and over
1	8	3	4	5	6	7	3
Schooten-eil.	78	23	22	8	11	8	4
Noemfoer	24	14	8	2	3	8	-
Ben.-Waropen	8	-	-	2	4	2	-
Nimboroo	54	3	4	14	2	1	-
Far-Wak	88	8	10	11	4	-	-
Moejoj	28	7	11	3	5	-	-

¹⁾ each term of office of a teacher counted as 1.

waardering. Het is immers duidelijk, dat niet alle uit bronnenstudies verkregen historische gebeurtenissen ook nog van de bevolking duidelijk voor ogen stonden, in die gevallen, waar dit niet het geval was, was de waarde van de historische documentatie betrekkelijk en kon zelfs tot verwarring aanleiding geven.

Handt men deze beperkingen voor ogen, dan hebben de bedoelde tabellen toch nuttige informatie te bieden. Duidelijk komt uit, dat voor gebieden als Schooten-eilanden en Noemfoer bij de geboorteaarbepaling voor veel oudere personen nog naar historische data teruggegrepen kon worden dan voor Benepoa-Waropen en Moesoe. Ook blijkt, dat althans in een deel van de opgenomen kampen van een aanzienlijk aantal aanknopingspunten bij de vaststelling van de geboortedata gebruik gemaakt kon worden.

• conclusie en bewaaring

Overschien wij hetgeen in de twee voorgaande paragrafen gesteld is aangaande verwantschapsrelaties, leestelling en oederwijze, dan kan daaruit worden afgeleid, dat

de mogelijkheden tot een nauwkeurige bepaling van de geboortejaren van de registratieerden:

1. groter waren dan gezien de recente ontwikkelingsgeschiedenis van Nieuw-Guinea op het eerste oog verwacht zou worden.
2. sterk in aantal en precisie afnemen naarmate men tere oudere personen te maken had.
3. van opnamemogelijkheid tot opnamengebied = zelfs voor onderdelen daarvan = varieerden.

Deze conclusies kunnen nog op andere wijze worden ondersteund.

Indien nl. een veldassistent op het opnameformulier van een onderverraagde een datum, naam of kwartaal van geboorte noteerde, betekende dit vrijwel steeds, dat hij op basis van registratiebescheiden of andere bronnen vrij zeker was van het geboortejaar. Gaan wij nu na voor welke percentages van elke geboorteklas van de de jure opgenomen Papoea's het niet mogelijk bleek om nadere precisering van het geboortetijdstip binnen het vastgestelde geboorteaar te verkrijgen, dan ontstaat een beeld, dat een fraaie bevestiging vormt van de bovenomschreven conclusies. Uit de totaal kolom van tabel V.5 spreekt, dat althans voor een aantal opnamengebieden^{1,2)} voor tenminste meer dan de helft van de bevolking een geboortedatum vastgesteld kon worden, die met een hoge mate van zekerheid betrouwbaar geacht moet worden. Deze constatering vindt ten aanzien van de betrouwbaarheid van de door het project gevoerde leeftijdsopbouw nog een waarde, indien men bedenkt, dat naarmate het aandeel van de bevolking, waarvoor een geprecieerde geboortedatum wordt achterhaald, groter is ook de mogelijkheid om voor de overige bevolking nauwkeurige geboortejaren te bepalen, tevens.

Table V. 5

The de jure canvassed Papuans with date¹⁾ of birth unknown as percentages of the total de jure canvassed Papuan population, per birth year group and sex²⁾.

Canvass area	Sex	Birth year group ³⁾							Total
		1937-1939/41 ⁴⁾	1941-1943	1944-1946	1947-1949	1950-1952	1953-1955	unknown	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Schouw-enai	M	4	15	50	54	54	57	57	46
	F	4	21	51	57	67	61	60	49
Nasinon	M	1	2	13	27	44	51	58	38
	F	1	2	11	28	50	51	58	41
Dm. Waropen	M	3	16	23	29	56	57	100	60
	F	3	14	31	38	62	50	100	54
Ninchoran ⁵⁾	M	3	21	26	50	65	58	91	58
	F	3	22	28	61	71	61	100	59
Pak-Fak	M	21	26	54	48	62	66	88	62
	F	23	28	64	76	91	97	100	63
Moojoe	M	2	21	41	71	94	100	100	61
	F	1	22	29	74	81	100	100	68

1) as date, month or quarter of birth.

2) for absolute numbers see Table B.1. 1 up to 2 inclusive

3) for Ninchoran, Pak-Fak, Moojoe read 1957-1962, 1952-1961, etc.

4) up to datum point date.

5) excluding Iapet-Sawa group.

Tevens toont de tabel, dat het relatieve aantal personen, zonder gespecificeerde geboortedatum, anal met de leeftijd toeneemt en reeds voor de in de twintiger jaren geboren en tussen de 50 en 100% bedraagt. In de jongere geboorteklassen vertonen de opnamegebieden duidelijke verschillen, die de in de voorgaande paragrafen geschetste situaties weerspiegelen: de lange, vrij intensieve openlegginggeschiedenis van Nieuw-Guinea en de Schouten-eilanden, de eveneens lange, doch op bevolkingsadministratief gebied minder succesvolle openlegging van Nieuw-Bornia en Fak-Fak en ten slotte de relatief recente ontwikkeling van Beneden-Waopen en Moepoe. Er lijkt een zekere tendens te zijn, dat het aandeel van de personen zonder gespecificeerde geboortedatum bij de vrouwen wat groter is dan bij de mannen; voor de waarden van kolon 10 is dit verspreid op 6% niveau zelfs significant voor alle gebieden behalve Fak-Fak. Hoewel deze tendens verwachtbaar genoemd kan worden, dient men niet te vergeten dat de geslachtspecifieke leeftijdsamenstelling op deze cijfers van de totaalbevolking en de onderzochten ticsjaarklassen een grote invloed heeft.

9. BEOORDELING VAN DE NIEUWKEURIGHEID

1. Bepalingen van de nouwkeurigheid

Demografische beschouwingen over de nauwkeurigheid van de in een telling gevonden geslachts- en leeftijdsbouw hebben, evenals die over de volledigheid van de telling, steeds een drietal uitgangspunten. Het eerste daarvan omvat een waardering van de gevulde werkwijze en de situatie, waarin de telling werd verricht. In de Deelen 1 en 2 en in de voorgaande hoofdstukken werd in die zin inzake het onderzoek van het onderzochte project reeds uitvoerig bericht. Als tweede uitgangspunt kan de vergelijking van de resultaten van de betreffende telling met de uitkomsten van voorgaande tellingen of registratiesystemen worden genoemd. Ten aanzien van de door het project in Nieuw-Guinea gevonden feiten is, zoals in hoofdstuk II werd aangegeven, slechts een vergelijking met de cijfers van de jaarlijksse huistussellingen¹³⁾ mogelijk; uit de tabellen II. 3 en II. 4 kon reeds worden opgemaakt, dat de verschillen tussen de uitkomsten van het project en die van het bestuur voor het merendeel van de opnamegebieden statistisch niet significant zijn, terwijl zij - voorzover zij dit wel zijn - gedeeltelijk verklaard kunnen worden uit

Table V. 6

The de jure non-censused Papuans as percentage of the total de jure Papuans, per broad age group and sex.

Age group	C.A. Schouten-eil.		C.A. Nieuw-Guinea		C.A. Beneden-Waopen		C.A. Nieuw-Bornia		C.A. Fak-Fak		C.A. Moepoe	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0 - 14	1,8	1,8	1,6	1,3	2,6	2,9	4,2	2,6	5,5	2,1	2,3	2,4
15 - 29	2,0	1,9	2,7	2,6	12,7	9,8	22,9	4,1	21,7	2,6	12,4	4,8
30 - 44	1,2	0,1	4,9	0,3	2,9	2,2	4,6	1,2	2,3	2,6	2,2	2,3
45 - 59	1,1	1,3	1,0	2,0	2,1	1,4	1,2	0,4	1,9	2,5	1,0	2,5
60 and over	2,0	1,0	2,2	1,1	-	2,5	1,2	2,6	-	2,4	2,5	-
Total	1,9	1,7	2,9	1,6	7,1	4,2	7,9	2,4	9,4	2,5	7,6	3,1

1) estimated in 1952 based on the classification by year of birth, for the censused Papuan age structure distributed proportionally; 13) non-censused Papuan age data.

de afwijkende criteria, waarop beide tellingen zijn gebaseerd. Dit sluit echter niet uit, dat beide tellingen juistheden kunnen bevatten als gevolg van gelijksortige fouten.

Als derde uitgangspunt kan de controle op de onderlinge samenhang van de gevonden absolute en relatieve cijfers worden vermeld. Uit dit oogpunt levert de relatief kleine omvang van de bevolkingen van de verschillende opnamergebieden - en zeker van de naar leeftijd en geslacht onderscheiden groeperingen daartoe - bezwaar op; allerlei toevallige oorzaken, die elkander in grote populaties voor het merendeel compenseren, kunnen in een kleine bevolking de samenhang van de resultaten vertroebelen. Dit geldt te meer, omdat de mobiliteit van de inwoners van de enquêtegebieden zo groot was. Op het aanzienlijke percentage vertrokkenen onder de prognosticiëden van de de jaren opgegeven Papoea vrouwen is reeds in tabel IV.3 gewezen. Bovendien kan in dit verband de aandacht worden gevestigd op tabel V.8, waaruit naar voren komt, dat vooral onder de mannen van vijftien tot dertig jaar een groot deel niet kan worden geïdentificeerd, omdat zij noch bij de opname, noch bij de afsluiting werden aangetroffen. Daar echter het merendeel van deze niet-opgenomenen als ouders, oeffenanten of kinderen op de formulieren van de opgenomenen waren aangegeven, is voor veelvuldig toch een geboortjaar bekend geworden. Indien wij nu de personen, waarvoor geen geboortjaar werd vastgesteld, proportioneel verdeelen naar de leeftijdsopbouw van de groep niet-opgenomenen, waarvoor wel een geboortjaar werd gevonden, dan blijkt (vide tabel V.7), dat de aldus verdeelde personen slechts een fractioneel onderdeel uitmaken in elke onderscheiden leeftijds-groep van de totale de jaren bevolking. Deze verhoudingswijze verdeling is enigzins arbitrair van karakter maar zal door het geringe aantal van de betrokkenen weinig aanleiding tot afwijkingen in de resulterende leeftijdsopbouw van de gehele bevolking geven. Uitsondering vormt mogelijk echter de leeftijdsklasse 15-29 jaar, vooral in de opnamengebieden Benedee-Waropen en Fak-Fak. In het laatste gebied is het percentage personen, waarvan geen geboortjaar bekend is, over het geheel hoog als gevolg van het achterwege blijven van een naaig- en een afsluitingscourtoes.

De in de voorgaande alinea's genoemde aspecten, die de mogelijkheden voor de waardering van de nauwkeurigheid van de gevonden leeftijdsopbouw aantasten - te weten de beperkte omvang van het materiaal, de mobiliteit van de bevolking en de geringe kennis van de stand en loop van de bevolking in het verleden -, waren oeffenaar reeds voor en tijdens het veldwerk bekend. Men kan zich daarvan afvragen, waarom niet gebruik gemaakt is van een controle methode, die sinds

Table V. 7

The de jaren non-censused Papuans age unknown distributed proportionally to non-censused Papuans age known as percentage of the total de jaren Papuans, per broad age group and sex 1).

Age group	G.A. Schou- luren		G.A. Nominer		G.A. Ben- Woropen		G.A. Numboran		G.A. Paj Paj		G.A. Moeroe	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
L	2	2	4	1	6	5	8	8	12	11	12	13
0 - 14	0.5	0.2	0.2	0.0	0.6	1.1	0.9	0.4	2.6	3.1	0.2	0.9
15 - 20	2.4	0.8	2.0	0.8	4.6	8.5	1.7	0.6	10.4	7.4	2.0	2.1
20 - 40	0.3	0.4	0.8	-	0.9	0.8	0.8	0.1	2.4	2.2	0.4	0.8
45 and over	0.4	0.0	-	0.1	0.6	0.8	-	-	0.8	1.8	-	1.0
Total	0.8	0.1	0.6	0.4	1.6	1.8	0.6	0.3	4.6	3.1	1.0	1.2

1) = de reie 1) Table V. 6.

de laatste twee decennia veelvuldig bij onderzoekingen wordt toegepast, nl. die van een vertelling op steekproefbasis. De eerste reden, waarom van deze methode werd afgezien, is gelegen in de eis tot het halen van een zekere minimum productie ten aanzien van de enquête. Dit speelde ook, omdat het in de bedoeling lag op basis van het demografisch onderzoek zo groot mogelijk bevolkingsgroepen in een bevolkingsregistratie te betrekken. Wilde een vertelling voor vergelijkingsdoeleinden echter waarde hebben, dan had een aanzienlijk deel (5 à 10%) van de geënquêteerde bevolking opnieuw geteld moeten worden. Het is duidelijk, dat een dergelijk onvraaglijke taak bij de bestaande personeelsbezetting en aanwezige fondsen slechts door inkrimping van de totale productie verricht kon worden. Onder het motto "liever minder, maar zeker dan meer, maar onzeker" zou een dergelijke werkwijze dan wellicht het overwegen waard zijn geweest, ware er geen andere tegengestanelementen geweest. Een vertelling heeft immers slechts werkelijke waarde, indien de tellers bij de normale enquête een betere vooropleiding hebben of over meer documenten, betere opnametechnieken en meer tijd voor de ondervraging zouden beschikken dan degenen, die de normale telling hebben verricht. In het geval van het project waren enquêteurs van de beste beschikbare kwaliteit echter reeds direct bij de opname ingezet, waarbij zij gebruik maakten van alle documenten, die ter beschikking stonden, en min tijd hadden voor de ondervraging. Heropname zou dan ook niet meer opgeleverd hebben dan een tweede, niet noodzakelijkerwijs betere, leeftijdschatting; deze zou weliswaar nut gehad hebben om een inzicht te krijgen in de marges, waarbinnen de schattingen zich bewegen, doch niet als een standaard hebben kunnen fungeren, waartegen de nauwkeurigheid van de volledige opname zou kunnen worden afgemeten.

In dit verband is een onderzoek, dat Gemmink als adviseur van de Statistiek volgens de later bij het project toegepaste opnametechnieken in de kampong Simpuro (district Sentani, onderafdeling Idoelands) verrichtte¹⁴, van interesse. Voor deze nedertelling bestond een kaartstelsel van de bevolking, dat door de arts Dr. Metelaar in het kader van de malariebestrijdingsactie was ingericht. Gemmink en Metelaar hebben gezamenlijk ter plaatse de door hen langs resp. "demografische" en "medisch-registratieve" weg vastgestelde leeftijden vergeleken en, waar deze onderling verschilden, in gemeenschappelijk overleg de definitief bepaald. Van de 193 personen, die in de vergelijking betrokken werden, hadden er 86 in de oorspronkelijke opstellingen van Gemmink en Metelaar ongelijke leeftijden; voor de resterende 107 moest in 13 gevallen een wijziging in de demografische en in 94 gevallen in de medische leeftijdsbepaling aangebracht worden. De 13 rectificaties in de demografische opstelling betroffen voor het grootste deel (11) kinderen van 0-4 jaar, wier exacte geboortedata wel in de medische registratie doch niet in de registratie van de plaatselijke guru waren opgenomen. Deze afwijkingen in de leeftijdsbepaling beperkten zich tot afwijkingen in maanden. Geheel anders lag de situatie met de door de medicus vastgestelde leeftijden; de geboortedata van de nul tot en met negenjarigen werden correct bevestigd, doch naar mate men oudere geboortejarrijassen beschouwde moest een groter deel gecorrigeerd worden. Bij de 54 gevallen, waarin de medische leeftijdsbepaling gecorrigeerd werd, bedroeg deze correctie voor 33 personen 1 jaar, voor 23 personen 2, voor 12 personen 3 jaar en de overigen 4 tot en met 11 jaar; de afwijkingen waren voor de vrouwen geringer in aantal dan voor mannen, terwijl voor de mannen meer sprake was van overschatting dan van onderschatting van de leeftijden. Bij de vrouwen hielden over- en onderschatting elkaar vrijwel in evenwicht.

2. Waardering van de resultaten

a. methode

Dit onderzoek in Simpuro levert een voorbeeld op, waarin een bepaalde vastgestelde leeftijdsopbouw (de medische) door de toepassing van een tweede, op een

andere technieken (de-demografische) gebaseerde enquête kan worden gereëctificeerd. Zoals vermeld, stonden dergelijke mogelijkheden bij het veldwerk van het project echter niet ten dienste. Tenslotte toch een inzicht te verkrijgen in de marge, waarbinnen de door de veldassistenten vastgestelde geboortejaren zich zouden hebben kunnen bewegen, zijn hieromtrekt in een aantal optiesgebieden notities gemaakt. Daar het echter moeilijk bleek scherpe en van subjectieve overwegingen onblote criteria op te stellen, op basis waarvan de enquêteurs in elk individueel geval de marges dienen te bepalen, is de waarde ervan betrekkelijk. Er zal hier dan ook worden volstaan met het geven van een tweetal voorbeelden. Het eerste (vide tabel V. 8. a) omvat twee groepen van dorpen, die beide door dezelfde veldassistent zijn geënfoteerd. De groep Wapaga t/m Desawa bestaat uit de recent geformeerde zgn. "hutankampungs", waar aantekening van de geboorten eerst enkele jaren voor het onderzoek van het project werd aangevangen. Daaromtegen is voor de groep Solohangga-Paradad, hoewel in vergelijking met de meeste nederzettingen van de Schouten-landen, Noemfoor, Numboran en Fak-Fak relatief laat opgelegd, de situatie ten aanzien van de notering van de geboorten veel gunstiger dan in de hutankampungs. Aantekening van de geboorten had hier sinds de tweede helft van de dertiger jaren voor het meervoud van de aangetroffen personeel plaats (vide kolom 2). Door de betrokken veldassistent werd tijdens de enquête niet alleen het volgens hem meest waarschijnlijke geboortjaar van de onderzochten vastgesteld, doch ook het mogelijk vroegste en het mogelijk laatste geboortjaar. Als criterium voor deze grensjaren werd daarbij door hem gebaseerd de overweging, dat hij, indien een andere veldassistent dezelfde periode enquêteerend een dergelijk grensjaar als geboortjaar zou aanhouden, daarin zonder meer zou kunnen berusten. In tabel V. 8. a is de nu door eenvoudige aftrekking van geboorte- en grensjaar het verschil van resp. mogelijk vroegste en mogelijk laatste geboortjaar met het vastgestelde geboortjaar aangegeven. Hoewel de cijfers ruw zijn en slechts kleine groepen omvatten, tonen zij toch zekere ten-

Table V. 8. a

Estimated margins of established years of birth of the population of two groups of villages in G. A. Bomden-Waropen as reported by field assistant 8.

Village	Number of persons interviewed	This survey is years before possible earliest year of birth each month from year of birth							Difference in years between possible youngest year of birth and established year of birth							Total number
		Year of birth							Year of birth							
		1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942		
Village Wapaga, Bomden, Tenom, Desawa, P.																
Wapaga 1931	-	8, 12	4	4	1	-	-	-	4	-	-	-	-	1, 64	13	
Wapaga 1932	-	3, 18	1	7	7	4	-	1	4	7	-	-	-	1, 11	25	
Wapaga 1933	-	3, 20	-	1	10	2	14	3	10	16	3	-	-	1, 18	39	
Wapaga 1934	1	1, 12	-	-	5	11	20	4	19	28	11	3	-	1, 05	14	
Wapaga 1935	2	3, 21	-	-	-	11	20	12	23	31	-	-	-	2, 68	30	
Wapaga 1936	78	3, 20	-	-	-	15	26	28	3	-	-	-	-	3, 07	134	
Total	81	1, 18	4	9	22	34	37	15	59	72	14	3	3	3, 77	205	
Village Porengga and Puseh																
Porengga 1931	-	4, 12	-	1	12	19	2	-	1	15	14	8	-	1, 40	38	
Porengga 1932	-	1, 12	-	1	8	11	11	5	14	14	20	4	-	1, 22	57	
Porengga 1933	5	3, 22	-	-	-	12	24	15	19	14	20	-	-	1, 14	74	
Porengga 1934	16	3, 14	-	-	-	3	12	24	13	24	11	-	-	3, 19	102	
Porengga 1935	20	3, 20	-	-	-	-	4	17	10	15	11	-	-	3, 11	123	
Porengga 1936	54	3, 15	-	-	-	-	3	10	24	3	-	-	-	3, 21	103	
Total	75	3, 14	-	1	23	32	19	14	42	72	48	14	-	3, 38	333	

1930-1936 population of 1936-1942.

30-1936 population of 1936-1942.

denzen. Voor de jongere geboorteklassen lijkt de volledigheid weinig aan de juistheid van de door hen bepaalde geboortejaren te twijfelen; maarzame met oudere geboorteklassen beschouwd, worden de marges, waarbinnen de betreffende geboortejaren zijn bepaald, echter breder. Dit geldt sterker voor de buitenkomers, waar de onzekerheden voor het onderzoek extraomgunstig waren, dan voor de Soemangga-Paradot groep. Tevens lijkt de volledigheid in de buitenkomers de geboorteklassen binnen de gestelde marges over het algemeen betrekkelijk "jong" gemaakt te hebben. Dit verschijnsel treedt ook op bij de oudste geboorteklassen van de Soemangga-Paradot groep, doch een ongelooferd tendens is waarneembaar voor de jongere geboorteklassen van die nederzetting.

Een tweede voorbeeld kan worden gegeven aan de hand van cijfers voor het opgemengd Nimboraan. Deze zijn in tabel V. B. b eveneens in twee delen opgesteld. Het ene deel, de door de veldassistenten 1 en 5 geïnterviewde Demia-kant omringd, wordt gekenmerkt door de relatief goede documentatie, die ten behoeve van de geboorteklassering ter beschikking stond. De kwaliteit van de documentatie van het andere onderaankend deel, i.e., de rest van het opgemengd, ligt tussen die van de Wapogse kamping Wapoga tot en met Dosaava overzijds en Soemangga en Paradot anderszijds in.

Hoewel voor de marge-bepaling in de Nimboraan een enigszins gewijzigd criterium¹⁵⁾ is nagehouden, treffen we in de cijfers van dit gebied in grote lijnen dezelfde tendenzen als in het voorgaande voorbeeld. De marges worden groter naarmate oudere geboorteklassen worden beschouwd en naarmate het een strek met geringere historische documentatie betreft. Tevens duiden de cijfers op een neiging van de veldassistenten om vooral in de oudere geboorteklassen de geboorteklassen binnen de marges relatief "jong" te maken; deze neiging is sterker in de strek met de minder volledige registratie. Tenslotte kan opgemerkt, dat de veldassistenten voor de oudere personen grotere verschillen tussen het vastgestelde en het mogelijk oudste of jongste geboortjaar bij de mannen dan bij de vrouwen aannemelijk achten, terwijl dit bij de jongeren omgekeerd lag. Gesten

Table V. B. b

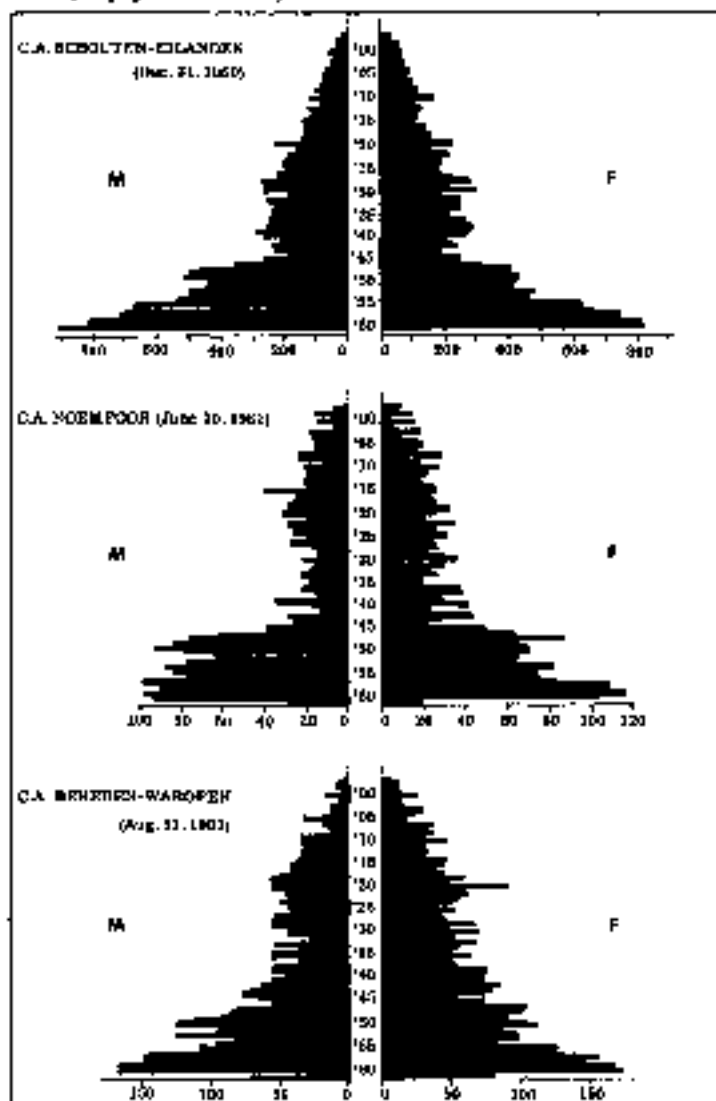
Estimated margins of established years of birth of the population of two parts of the C. A. Nimboraan as reported by the field assistants.

Year of birth	Number of persons	Estimated years of birth					Estimated years of birth					Total		
		1880-1900					1900-1920					M	F	
		1880	1885	1890	1895	1900	1905	1910	1915	1920				
C. A. Nimboraan (Demia-kant)														
1880-1884	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1885-1889	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1890-1894	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1895-1899	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1900-1904	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1905-1909	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1910-1914	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1915-1919	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1920-1924	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
C. A. Nimboraan (Wapoga-kant)														
1880-1884	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1885-1889	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1890-1894	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1895-1899	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1900-1904	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1905-1909	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1910-1914	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1915-1919	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
1920-1924	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10	10
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

¹⁵⁾ See the notes on the margin of the table for the definition of the method of estimation of the possible years of birth of each person.

Fig. V. 1. a

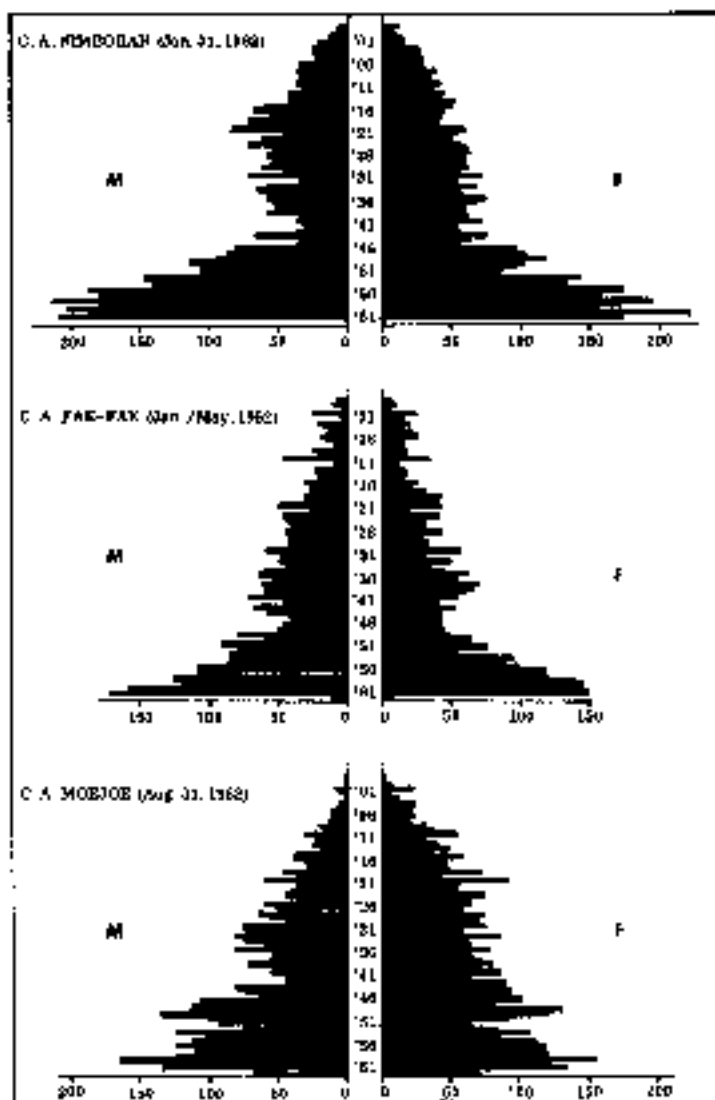
Pyramids of the de jure registered Papuan population of the census areas, by year of birth^{*)}.

^{*)} population born before 1960 excluded

Fig. V. 1. b.

Pyramids of the de jure canvassed Papuan population of the canvassed areas, by year of birth*).

de frequentie van zeer ruime marges in de tabellen V, 8. a en b zou men wellicht geneigd zijn de door het project vastgestelde leeftijdsopbouw bijzonder onnatuurlijk te achten. Men diens echter te bedenken, dat de bedoelde marges elkaar voor een belangrijk deel compenseren; zo zullen personen, wier geboortjaar werd vastgesteld op 1932 doch wier feitelijke geboortjaar 1831 was, voor een belangrijk deel worden gecompenseerd door die personen, wier geboortjaar werd bepaald op 1931 doch wier feitelijke geboortjaar 1932 was. Hetzelfde effect treedt begrijpelijkwijze in versterkte vorm op, indien van jaarklassen van geboorten wordt uitgegaan.

Indien wij nu uitgaan van tien jaarklassen van geboorten, waarin de bevolking gelijkmatig over alle der geboortejaren is verdeeld en indien wij aannemen, dat het geboortjaar van alle personen in die groep 1 jaar te jong zou zijn vastgesteld, dan valt gemakkelijk in te zien, dat een tiende van de bevolking van die klasse naar de naastliggende oudere klasse verplaatst zou moeten worden. Waren de geboortejaren van de personen van de betreffende groep niet 1 jaar te jong doch 1 jaar te oud bepaald, dan zou een tiende naar de naastliggende jongere klasse verplaatst moeten worden, terwijl bij een verschil van 2 jaar een verschuiving van tweestiende en bij een verschil van 3 jaar een verschuiving van drie tiende van de bevolking van de betreffende klassen naar boven of beneden moet worden toegepast.

Toepassing van deze totwat ruwe benaderingswijze op de gegevens van tabel V, 8. a

Table V, 8. c

Estimates of the composition of the population by birth year group, on the basis of Tables V, 8. a and b.

Birth year 1907	Number of population estimated	Number of population when using					
		older possible year of birth		younger possible year of birth		both adjusted	
		number	% col. 2=101	number	% col. 3=100	number	% col. 2+100
1	2	3	4	5	6	7	8
Villages of C. A. Bete-de-Wajoen							
before 1911	43	43	143.2	85	88.8	66	151.8
1911-1920	125	152	99.2	112	89.6	111	86.8
1921-1930	162	143	91.1	163	100.0	144	94.7
1931-1940	162	148	91.4	161	105.3	168	132.8
1941-1950	161	168	91.4	194	120.8	191	120.0
1951-1961	319	267	88.7	373	101.1	372	101.1
Total	1032	1032	100.0	1082	100.0	1092	100.0
C. A. Ninkema							
before 1906	636	636	121.1	471	91.6	580	112.4
1906-1911	828	824	100.1	785	94.8	793	95.6
1912-1921	1124	1099	97.6	1321	98.6	1092	97.2
1922-1931	1128	1091	96.5	1365	101.9	1318	99.8
1932-1941	1094	1078	98.1	1384	108.2	1318	121.8
1942-1951	2756	2729	99.4	2761	100.4	2730	99.7
1952-1962	3652	3630	99.2	3526	101.2	3524	101.4
Total	8948	8937	100.0	8743	100.0	8943	100.0

* composition by birth year group differs significantly (at 5% level) from composition as reported in col. 2.

en b) levert een opstelling op, zoals vermeld in tabel V, 8. c¹⁶). Daarın is naast de door de veldassistinten vastgestelde opbouw van de bevolking in geboorteklassen ook de opbouw weergegeven, die ontstaat, indien consequent de oudste mogelijke geboorteklassen dan wel de jongst mogelijke geboorteklassen gehanteerd zouden zijn, terwijl tevens de opbouw is aangegeven, die wordt verkregen, indien men het effect van deze beide uitgangspunten elkaar laat compenseren. Het is duidelijk dat, indien door de veldassistinten steeds de oudsten dan wel steeds de jongste geboorteklassen zouden zijn vastgesteld, voornamelijk de oudste twee geboorteklassen in sterke mate van de huidige zouden hebben afgeweken. Doch alleen voor de hantering van de oudste mogelijke geboorteklassen in het opnamegebied Nimboren zou dit tot een significant andere opbouw naar geboorteklassen geleid hebben¹⁷). Hoewel men in verband met het subjectieve karakter van de cijfers voorzichtigheid dient te betrachten, kan gesteld, dat de opstelling van tabel V, 8. c wijkt in de richting van een op zijn minst gezond bruikbare kwaliteit van de door het project vastgestelde leeftijdsopbouw. Dit geldt te meer, aangezien het niet aannemelijk geacht moet worden, dat alle vastgestelde geboorteklassen, waarvoor door de veldassistinten marges zijn aangegeven, fout zijn geweest en dat deze geboorteklassen dan consequent bij het oudst, dan wel het jongst mogelijke jaar zouden hebben moeten liggen. Bovendien heeft de suppositie, dat de persoonsgetalrijke over de geboorteklassen van elke geboorteklassieklaasse verdoeld zijn, de afwijkingen van de kolommen 3 en 4 van de kolom 2 van tabel V, 8. c eerder nadelig dan gunstig beïnvloed.

4. mindcijfers

Uitgaande van het ervaringsfeit, dat de omvang van de cohorten, die van jaar tot jaar worden geboren, op het aandeel van de geboortecohorten, dat een bepaalde leeftijd bereikt, in grote bevolkingen onder normale omstandigheden van jaar tot jaar slechts gering variëren, kan worden verwacht, dat de uitkomsten van een op een gegeven moment gehouden volkstelling zullen aangeven, dat het aantal personen van elke leeftijd slechts weinig zal verschillen van dat in de naastgelegen leeftijden, zodat - van jong naar oud gaande - een min of meer geteldelijke afnemning van het aantal personen in elk leeftijdsjaar geconstateerd zal kunnen worden.

Indien nu uit een volkstelling resultaten voortvloeien, die niet gekenmerkt zijn door de bedoelde geleidelijkheid, doch juist door grote verschillen in de aantallen personen in de naastliggende leeftijden, dan kan men - tenzij zich bijzondere omstandigheden hebben voorgedaan - daaraan concluderen, dat fouten, ofwel in de volledigheid van de telling ofwel in de leeftijdsbepaling zijn opgetreden. Een klassiek voorbeeld van een dergelijke situatie kan men onder andere vinden in de volkstelling¹⁸) in Turkije van 1946; volgens de uitkomsten van die census is de bezetting van de leeftijden elendigend op een 0 en een 6, vooral bij de personen van 20 jaar en ouder, vele malen - op sommige plaatsen zelfs enige tientallen malen groter dan die van de leeftijden met een ander eldcijfer.

Gevat wij nu de door het project gebruikteerde de jure Papoea bevolking naar geslacht en geboorteklassieklaas in een pyramide waar (vide fig. 1), dan ontstaat een beeld, dat weliswaar bij lange na niet zo ongunstig is als het als voorbeeld genomen Turkije, doch ongewijfeld duidelijk variaties in de bezetting van de verschillende geboorteklassen laat zien. Aangenomen, dat geen onjuistheden ten aanzien van de volledigheid van het materiaal zijn opgetreden, zou men dan ook het de aanwezigheid van fouten in de leeftijdsbepaling van de opgenomenen moeten besluiten. Het optreden van onjuistheden op dit stuk is gezien de omstandigheden in Nieuw-Guinea zeker niet oververklaarbaar. Uit dat oogpunt bezien is de onregelmatigheid in de bezetting van de geboorteklassen, zoals door het project vastgesteld, zelfs relatief gering. Dit geldt te meer, indien men bedenkt, dat het hier kleine bevolkingsgroepen betreft. De pyramide van de Schouten-villaards met zijn bevolking van ca. 33.000 personen geeft nog een betrekkelijk rustig beeld, doch

de andere, veel kleinere opnamegebieden vertonen veel meer samenhangen in de bezetting van de geboortejaren. In de laatste bedoelde bevolkingsgroepen spelen allerlei toevallige oorzaken op het stuk van aantal geboortes, aantallen overledenen, vertrek- of aankomstoverschotten een rol; in grote populaties plegen deze oorzaken elkaar in vrij sterke mate te compenseren, doch in kleine - het overgrote deel van de geboortejaren van de opnamegebieden Noemfoer tot aan het Moes-je omvat 100 personen of minder - is dit veel minder het geval.

Belangrijker dan de aanwezigheid van samenhangen op zich is dan ook de vraag of aloh in die samenhangen bepaalde tendensen voordoen. Worden de personen, die geboren zijn in de periode 1901-1960 resp. 1902-1961, procentsgewijs verdeeld naar eindcijfer van geboortjaar, dan ontstaat een opstelling, zoals weergegeven in tabel V. 9. Het is duidelijk, dat met een dergelijke werkwijze niet verwacht kan worden, dat de aantallen personen van elk eindcijfer een tiende van de totale bevolking uitmaken, integendeel, in verband met de vorm van de pyramide zou juist, afhankelijk van het tijdstip van afsluiting van het onderzoek, een aflopende reeks van percentages voorspeld kunnen worden. Dit blijkt inderdaad

Table V. 9

Distribution of the age unrounded Papuan population according to digit of year of birth, in percentages.

Census areas	Digit of year of birth in percentages											Total	
	for the periods 1901-1961 or 1902-1961 resp.											%	number
	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Schouten-eil.	18.5	7.0	8.8	7.8	7.0	8.2	10.4	11.4	13.3	12.4	100	33314	
Noemfoer	18.5	1.1	3.3	8.5	7.8	3.5	11.0	12.2	10.9	12.4	100	4561	
Bes.-Wazopen	10.7	1.8	3.8	8.1	7.8	9.2	10.2	10.1	11.6	11.3	100	7581	
Nimboan	12.1	10.2	2.5	8.9	8.2	8.6	10.3	11.1	11.0	10.3	100	3820	
Suk-Pak	18.7	11.3	8.1	7.9	8.0	9.3	5.2	10.1	11.4	10.8	100	3271	
Moesje	11.8	10.2	7.9	8.3	8.4	8.8	9.7	9.3	11.1	11.7	100	3118	

in grote lijn in de cijfers van tabel V. 9 het geval te zijn. Zo vormen de percentages voor de Schouten-eilanden, waar de afsluiting op ultimo 1960 plaats had, vrijwel doorlopend een dalende reeks in de volgorde van eindcijfer 0, 9, 8, 7, 1, waarbij de eindcijfers 0 tot en met 8 boven en de eindcijfers 5 tot en met 1 beneden de 10% liggen. Voor de andere opnamegebieden is waarneembaar, dat, naarmate de afsluiting van het onderzoek te een later jaar valt, het eindcijfer de neiging heeft een waarde boven de 10% te bereiken, terwijl tevens eerst het eindcijfer 8 en daarna ook het eindcijfer 7 de neiging heeft onder de 10% te dalen. Hoewel zich ongetwijfeld onregelmatigheden voordoen, is het bedoelde algemeen patroon genoegzaam duidelijk.

Aan de in het voorgaande gehanteerde procenten verdeling van de eindcijfers klooft het bezwaar, dat wel vastgesteld kan worden, dat een dalende reeks verwachtbaar is, doch niet zonder meer kan worden aangegeven hoeveel elk der percentages zou moeten bedragen. Myers¹⁸⁾ heeft ter verrijking van dit concept op empirische basis een systeem van wagingen voorgesteld, dat tot doel heeft de gevolgen van de naar de top toelopende vorm van de bevolkingspyramide, in zijn gebruikelijke gedaante, zoveel mogelijk te compenseren. Daardoor kan verwacht worden, dat bij toepassing van zijn methode op een "ongetuigd" sterftetafel bevolking het aantal personen van elk der tien eindcijfers van geboorte- of leef-

tijdsjaar steeds dicht nader tot 10% van de totale zgn. bloedbevolking. Omgekeerd kan gesteld, dat, indien zich bij de telling van een bevolking met het voornemens karakter na toepassing van de wegingen van Myers aanzienlijke afwijkingen van 10% voordoen, dit wijst op onnauwkeurigheden in de leeftijdsbepaling. De halve som van de afwijkingen van 10% van elk der eindcijfers kan dan als een index beschouwd worden, die het netto percentage personen met een onjuist eindcijfer van geboorte- of leeftijdsjaar aangeeft.

In de tabel v. 10 zijn de waarden, die met behulp van de methode van Myers op basis van de door het project getranskriteerde de jure Papoea's worden berekend, opgenomen. Uit deze cijfers treedt in alle opzamengebieden een duidelijke opeenvolging bij het eindcijfer 0 ten koste van de aangrenzende eindcijfers 1 en 9 naar voren. Voor de andere eindcijfers zijn de afwijkingen van 10% over het algemeen geringer en niet geheel uniform voor alle gebieden, alhoewel een zekere licht

Table V. 10

Preferences for unit digits in the years of birth of the de jure unassimilated Papuans, by sex.

Digit of year of birth	Percentage of total blood ¹⁾ population								
	M	F	T	M	F	T	M	F	T
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	C. A. Schurean-eilanden			C. A. Noemfoer			C. A. Beretjes-Wampex		
5	9.82	9.92	9.99	11.79	10.98	10.97	11.00	9.38	10.24
4	9.55	9.57	9.83	8.96	8.98	8.91	10.10	8.43	9.22
3	9.28	9.01	8.12	10.84	8.90	9.69	9.51	9.19	9.24
2	10.13	10.58	10.38	10.37	10.64	10.38	10.44	10.16	12.33
1	9.97	9.66	8.47	7.94	8.85	8.42	8.89	10.01	9.47
0	11.33	12.61	12.21	10.94	12.33	11.82	10.80	15.12	17.24
9	10.30	9.45	8.81	8.81	10.41	9.80	9.85	9.48	9.54
8	10.78	11.14	10.88	8.83	8.10	8.88	10.71	11.10	11.26
7	9.26	10.10	10.03	9.33	11.71	10.80	8.99	8.98	8.10
6	10.19	10.06	10.19	11.01	10.83	10.67	9.88	8.87	9.28
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Index	3.16	4.44	3.79	4.83	5.10	4.48	3.02	5.60	4.12
	C. A. Numboran			C. A. Pak-Pak			C. A. Mngape		
5	11.40	10.48	10.48	8.89	10.23	10.00	8.24	8.80	8.08
4	9.78	11.11	10.46	9.91	10.88	10.88	11.79	10.40	11.02
3	8.35	10.12	8.43	9.59	8.85	9.29	9.28	9.04	9.18
2	11.45	9.64	10.08	9.27	7.62	8.02	10.19	10.38	10.24
1	9.99	10.11	10.05	11.03	10.25	10.70	10.00	10.41	10.24
0	11.28	9.10	8.21	7.89	8.78	9.20	9.36	8.10	8.78
9	11.43	11.28	11.35	14.21	13.48	13.83	12.04	12.86	12.27
8	8.92	8.98	8.85	8.87	9.27	9.18	7.93	8.44	8.78
7	11.53	9.97	10.42	10.02	11.39	10.71	10.78	11.04	10.89
6	10.98	9.45	10.11	9.44	10.89	10.03	9.92	9.44	8.42
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100
Index	6.13	3.96	3.85	8.36	7.32	6.88	4.75	4.82	4.80

1) covering 4 decades, starting years 1946 and 1956 for Schurean-eil., Noemfoer and Beretjes-Wampex and 1946 and 1951 for the other eastern areas (see Myers' 11 and 12).

tendens tot onderbezetting van de eindcijfers 3 en 4 en overbezetting van de eindcijfers 2, 8 en 5 kan worden samengevoerd.

De berekende indices zijn zeer acceptabel; zij overschrijden in het algemeen nauwelijks een waarde van vijf. Wel doet het merkwaardig aan, dat juist de indices van de vrouwen, aan de leeftijd waarvan met het oog op de vaststelling van de progenfluurreeksen speciale aandacht werd besteed, in alle opnamengebieden met uitzondering van Nimbora hoger liggen dan die van de mannen. Dit verschijnsel hangt begreepelijk samen met het feit, dat voor de vrouwen door de veldassistenten een sterker opeenhoping rood "normaal graasde waarden" werd getoond ten aanzien van de leeftijden, waarop zij bepaalde ervaringen meemaakten (leeftijd bij eerste huwelijk, geboorte van eerste kind e.d. 20) dan voor mannen het geval was.

Bij de beoordeling van de fouten in de leeftijdsbepaling, zoals weergegeven in tabel V. 10, zal men enerzijds moeten overwegen, dat deze cijfers onder-schat zijn. Immers de groep personen van ca. 65 jaar en ouder, waaronder ook in Westeren gebieden veel fouten in de leeftijdsopgave voorkomen, is ieder bijlen beschouwing gelaten. Bovendien goet de Myers methode, zoals opgemerkt, slechts het net-toantal fouten²¹⁾ aan. Anderzijds kan men stellen, dat de berekende indices van Myers een overschatting inhouden. Allereerst, omdat de betrokken bevolkingsgroepen relatief klein zijn, zodat toevallighedsfactoren een rol kunnen spelen op het de vraag is of de waarden van efr der eindcijfers wel op 10% gesteld hadden behoren te worden. Ten tweede is de groep van de jongste drie leeftijdsklassen, waarvoor op basis van de in de sectie A van dit hoofdstuk besproken indicaties een nauwkeuriger leeftijdsbepaling kan worden aangenomen, in de opstelling van tabel V. 10 buiten beschouwing gelaten. Op de derde plaats heeft de index van Myers het bezwaar, dat niet nauwkeurig kan worden geformuleerd onder welke theoretische condities deze index exact 0 zou zijn²²⁾. Bepaalde concrete bevolkingspyramiden kunnen daareboven afwijking zijn tot - op zich juiste - afwijkingen van de index waarde nul, dit geldt in het bijzonder, indien door bepaalde oorzaken zich, op enkele jaren geconcentreerde, "insnoeringen" of "uitwasen" in de bevolkingspyramide hebben voorgedaan. Zo heeft bijvoorbeeld de Japanse bezetting in de Schouten-elanden de fertiliteit en mortaliteit in de jaren 1943, 1944 en 1945 nadelig beïnvloed²³⁾. De daardoor ontstane humpoering doet een afwijking voor de eindcijfers 3, 4 en 5 ontstaan, die niet op een fout in de leeftijdsbepaling berust, doch reëel is. Door de wijze van weging, zoals voorgesteld door Myers, doet het bovendien ter sake op welke plaats in het beschouwde interval de "insnoeringen" of "uitwasen" optreden. Zonder nader op dit punt in te gaan zij hier vermeld, dat de laatste overweging reëel is geweest om niet, zoals Myers zelf doet, leeftijd 10, doch leeftijd ca. 15 jaar als beginpunt te aanvaarden²⁴⁾.

Ondanks deze opmerkingen kan Myers index als een redelijke indicator van de leeftijd van de leeftijdsbepaling naar althanszich beschouwd worden. De conclusie moet dan ook luiden, dat ondanks zekere aparte fouten²⁵⁾ de resultaten van het project, gezien de omstandigheden, waarvoor het onderzoek plaats had, op dit punt in verhoopende mate nauwkeurig blijken te zijn. Dit geldt te meer, indien men bedenkt, dat in het merendeel van de demografisch relevante opstellingen en berekeningen van vijfjaarklassen wordt uitgegaan, waarbij voorkomen of afwijken van bepaalde eindcijfers elkaar voor een deel zullen compenseren. Stelken wij de tien eindcijfers op in twee groepen van vijf, dan zou bij volledige compensatie elke groep een waarde van 50% bereiken. De tabel V. 11 laat zien, dat bij groepering van de eindcijfers conform de in Deel 3 en 4 gebatteerde jaarklassen slechts betrekkelijk geringe afwijkingen van 50% in de uitkomsten van het onderzoek werden gevonden. Zij bleven steeds ruim tot zeer ruim binnen een marge van 4%.

Ongewijfeld hebben fouten in de geboortefijdsbepaling invloed uitgeoefend op de opstellingen, waarbij de gesnquetsoorden zijn geclassificeerd naar de leeftijd, waarop zij zekere ervaringen - zoals eerste huwelijksafsluiting, geboorte eerste

kind e.d. - doormakten. Een persoon, voor wie een geboortjaar 1930 wordt vastgesteld, terwijl dit feitelijk 1931 had moeten zijn, zal indien hij in 1951 huwde, gerekend zijn onder de groep "op 21 jaar (gemiddelde exacte leeftijd) getrouwd", hoewel hij onder de groep "op 20 jaar (gemiddelde exacte leeftijd) getrouwd" behoorde. Dergelijke fouten zullen elkaar voor de gehele populatie ten dele, doch - gezien de voorzorg voor zekere eindexiffers - niet geheel compenseren³⁶), tenzij - al of niet toevallig - uverenkomstenige veranderingen in het vastgestelde jaartal van de betreffende ervaring plaats vondop.

Reeds werd gesteld, dat ten aanzien van het eindexffer 0 een voorkeur is opgetreden, die ten koste van de eindexiffers 1 en 9 is gegaan. De vraag doet zich voor of deze constatering verband houdt met de eerder gemaakte opmerking, dat fouten in de geboortjaerbepaling zullen toeneemen met de ouderdom van de betrokkenen. In gedachte houdend, dat het aantal personen geboren in een bepaald jaar met eindexffer 0 ongeveer een derde zal uitmaken van het totaal aantal personen geboren in dat jaar en het voorafgaande en het volgende jaar, kan nu uit tabel V. 12 worden afgelezen, dat de gevonden percentages de volging hebben zich verder van deze verhouding te verwijden naarmate oudere geboortejaren worden beschouwd. Enkel zodanig, dat de voorkeur voor het eindexffer 0 toeneemt met de ouderdom.

c. enkele gegevens per veldassistent

Onder zekere voorwaarden is het zeer wel mogelijk, dat de uitkomsten van een telling ten aanzien van de eindexiffers van de geboortejaren een afwisselend opletoren, die in de omgeving van nul gelogen is, terwijl toch bij groepering van de getelde bevolking in jaarklassen van geboorteaangeleefwaardige resultaten worden bereikt. Mede daarom is het van belang de samenhang van de gegevens van het project ook uit dit laatste oogpunt naar te beschouwen.

Teneinde een indruk te krijgen van de homogeenheit, waarmee de veldassistenten de door hen getaxeteerde bevolking in geboorteaarklassen hebben ingedeeld, is in tabel V. 13 voor de door een aantal veldassistenten opgenomen groepen de jure Papoea's de verdeling naar enkele grote klassen aangegeven. Een eerste beschouwing van die tabel leert, dat in het algemeen in elk der opnamegebieden toedruzen voorkomen, die door ongeveer alle enquêteurs worden ondersteund. Duidelijke voorbeelden zijn onder meer de relatief zware bezetting van de oudste en jongste geboorteaarklassen in Nounifoor, de geringe bezetting van de jongste geboorteaarklassen in Benaden-Warapan, Fak-Pak en vooral Moejoe en de relatief hoge percentages voor de on. 15 tot 30 jarigen in het laatste gebied.

Naast deze overeenkomsten worden echter ook variaties tussen de resultaten van de veldassistenten aangetroffen. Behalve door onderlinge afwijkingen in de leeftijdsbepalingen - men denke hierbij onder meer aan de verschillen in mate van de voorkeur voor bepaalde eindexiffers van geboortejaren - worden de bedoelde variaties ook teweeg gebracht door andere factoren. In dit verband kan worden gewezen op de voor veldassistent wisselende verbouwing tussen de aantallen de jure niet-opgenomen en de de jure opgenomen personen (zie tabel V. 14), hetgeen gezien het leeftijdsopelike karakter van de niet-opgenomen tot beduidende afwijkingen in de percentageverdelingen van tabel V. 13 kan leiden.

Daarnaast moet opgemerkt, dat de in het algemeen kleine aantallen personen, die iedere veldassistent in elk opnamegebied heeft getaxeteerd, woonachtig waren in een beperkt aantal kampongs, waarvan één of meer door bepaalde oorshen, zoals emigratie, ziekten e.d., zeer wel een bijzondere leeftijdsaanstelling konden hebben. Indien wij nu, bij gebrek aan een andere maatstaf, de leeftijdsverdeling van alle de jure opgenomen personen als verwacht samenmen den kunnen aan de hand van de chi kwadraat toets de veldassistenten worden aangegeven, van wie

Table V. 11

Grouped figures of Table V. 10

Group of digits	Percentage of rural blinded population			Group of digits	Percentage of rural blinded population		
	M	F	T		M	F	T
1	2	3	4	5	6	7	8
C.A. Schouwen-ollander				C.A. Noorden			
1-5	47.02	46.89	46.61	1-5	43.75	47.04	42.27
6-0	52.87	53.36	53.16	6-0	56.25	52.97	51.72
Total	100	100	100	Total	100	100	100
C.A. Beneden-Waopce							
1-5	48.76	47.56	48.66	2-6	51.19	46.23	45.17
6-0	50.23	52.43	51.54	1-3	48.80	53.77	51.83
Total	100	100	100	Total	100	100	100
C.A. Nimbren				C.A. Eek-En			
2-6	51.43	51.47	51.41	2-6	49.17	47.81	48.00
7-1	48.56	48.54	48.56	7-1	50.83	52.19	51.00
Total	100	100	100	Total	100	100	100
C.A. Moesje							
2-8	50.50	49.32	49.71	3-7	49.56	48.75	48.20
7-1	49.49	50.67	50.29	8-2	50.44	51.24	51.11
Total	100	100	100	Total	100	100	100

Table V. 12

Table showing preferences for digit 0 compared with digits 1 and 2.

Year of birth (x)	De jonk overleden Pyramide		Year of birth (y)	De jonk overleden Pyramide	
	Number born in $(x+1)+(x-1)+(x-2)+\dots+(x-10)+(x-11)$	Number born in $x+(x-10)$ as % of col. 2		Number born in $(x+1)+(x-1)+(x-2)+\dots+(x-10)+(x-11)$	Number born in $x+(x-10)$ as % of col. 5
3	2	3	4	5	6
C.A. Schouwen-ollander			C.A. Noorden		
1850	47.43	32.3	1860	49.8	34.1
1870	54.6	41.4	1880	55.6	36.5
1910	47.0	41.8	1910	51.1	42.2
C.A. Beneden-Waopce			C.A. Nimbren		
1900	50.1	38.3	1950	50.1	34.5
1920	62.2	41.0	1980	57.0	42.5
1940	47.7	42.7	1910	57.5	35.4
C.A. Eek-En			C.A. Moesje		
1950	79.9	35.5	1950	57.5	34.2
1880	49.0	45.9	1980	52.7	41.7
1910	22.2	50.9	1910	50.6	46.3

Table V.13

The de jure censused Papuan population¹⁾ censused by each field assistant²⁾ by broad birth year group, in percentages.

Field assistant	Birth year groups															
	before 1945					1945-1950					1950-1960					
	1905-1910	1910-1915	1915-1920	1920-1925	1925-1930	1930-1935	1935-1940	1940-1945	1945-1950	1950-1955	1955-1960	1960-1965	1965-1970	1970-1975	1975-1980	
1	18.8	18.8	24.0	20.4	100*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
2	11.8	17.9	20.1	21.1	100*	14.8	15.7	17.0	19.7	100	-	-	-	-	-	
3	19.8	18.8	19.1	22.0	100*	18.5	19.8	20.7	22.1	100	-	-	-	-	-	
4	21.8	17.7	21.4	24.7	100	18.2	18.8	19.7	22.0	100	22.4	19.9	22.4	22.2	100	
5	11.1	17.9	19.6	21.5	100*	14.5	18.1	16.3	16.7	100	15.9	17.6	17.9	16.3	100	
6	19.7	18.2	17.9	19.6	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
7	2.8	18.8	26.2	29.7	100*	16.2	16.1	16.1	18.8	100	1.8	22.8	24.1	26.0	100*	
8	8.8	18.4	18.9	20.9	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
9	18.8	17.4	21.4	22.9	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
10	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
11	18.8	17.4	21.4	22.9	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
12	8.7	18.8	24.4	26.4	100*	-	-	-	-	-	12.8	11.4	22.9	24.4	100	
13	8.7	18.8	24.4	26.4	100*	-	-	-	-	-	12.8	11.4	22.9	24.4	100	
Total for group Papuan	18.8	17.8	21.1	22.0	100	15.8	15.4	15.8	18.1	100	12.1	18.9	20.1	21.4	100	
Field assistant	C.A. Korooro					C.A. Fak-Fak					C.A. Meepe					
	1	18.8	18.8	22.0	22.0	100*	15.3	17.4	22.8	27.7	100	12.8	11.5	20.0	24.0	100
	2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13.8	22.0	27.8	25.1	100
	3	18.8	18.8	22.1	22.0	100	18.8	18.9	20.2	22.2	100	-	-	-	-	-
	4	18.8	18.8	22.2	22.0	100*	-	-	-	-	-	17.8	22.0	27.9	24.1	100
	5	18.8	18.8	22.0	22.0	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	6	17.2	18.8	22.4	22.7	100*	18.2	18.4	20.3	22.4	100*	11.1	21.2	24.1	22.8	100
	7	-	-	-	-	-	12.8	18.8	22.8	22.1	100	18.7	21.7	22.8	22.2	100*
	8	18.4	18.8	22.8	21.9	100	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	9	-	-	-	-	-	8.7	15.9	22.8	27.8	100*	8.1	22.8	24.0	21.4	100
	10	8.8	18.7	22.7	21.9	100*	-	-	-	-	-	12.8	21.8	24.0	21.1	100*
	11	-	-	-	-	-	18.2	18.7	22.8	22.9	100*	12.8	21.8	24.0	21.4	100*
	12	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8.7	17.8	22.8	22.9	100*
Total for group Papuan	18.2	18.8	22.8	22.4	100	12.2	18.8	22.8	22.8	100	12.8	22.7	24.0	22.1	100	

1) For absolute numbers see Table 2.

2) Fields in this table censused more than 500 persons in each census area.

*) For C.A. Korooro, Fak-Fak and Meepe: censused before 1965, 1970-1982, 1983-1988, 1987-1988.

*) indicates that the significance (in 5% level) from the chi-square test of the 1961 de jure censused Papuan population is the next smallest.

De leeftijdsverdelingen significant afwijken van de verwachte. Het valt dan op, dat in de Schonten-eilanden voor bijna de helft van de veldassistenten een dergelijke afwijking wordt gevonden. Duidelijk komt dit uit voor de groep "mixed", waarin de jonge volwassenen, speciaal die van het mannelijk geslacht, zeer sterk zijn vertegenwoordigd. Dit hangt samen met het feit, dat de in deze groep begrepen geïmigreerden voor meer dan 70 procent in of in de directe omgeving van het stedelijk centrum met zijn sterk door immigratie beïnvloede bevolking woonachtig waren. Ook de veldassistent nr. 8 rapporteerde een relatief sterke bezetting van de leeftijdsklasse van ca. 15 tot 30 jarigen, die vrijwel uitsluitend veroorzaakt werd door de merkwaardige leeftijdsopbouw van één enkele, in de onmiddellijke omgeving van Hjak-Kota gelegen nederzetting²⁷⁾. Trekken wij de geïmigreerden van de veldassistent 8 en van de groep "mixed" af van het totaal aantal ondervraagden van dit opstapgebied en berekenen wij vervolgens de significantie van de afwijkingen van de resultaten van de overige veldassistenten ten opzichte van het daarvoor verkregen totaal, dan blijken geen verschillen van betekenis meer

Table V. 14

For each field assistant the number of the pure non-convulsed Papuans as a percentage of the de jure convulsed Papuans ¹⁾.

Field assistant	C.A.Schoe- nevel.	C.A. Noemfoor	C.A.Bep- Wapoen	C.A. Nimboran	C.A. Fak-Fak	C.A. Moepa
1	2	3	4	5	6	7
1	2.2	-	-	1.4	1.1	2.8
2	2.7	-	1.2	1.8	1.1	2.9
3	2.3	1.0	1.7	-	-	1.1
4	1.0	1.0	-	1.7	1.0	-
5	2.4	1.4	1.4	2.0	-	4.3
6	2.8	1.8	4.9	-	-	-
7	2.7	-	-	-	-	-
8	1.9	1.7	4.6	4.2	-	-
9	1.1	-	-	-	-	-
10	1.8	-	-	-	-	-
11	-	-	-	4.1	1.8	2.0
12	-	-	-	-	4.9	1.4
13	-	-	-	1.8	-	-
14	-	1.7	1.2	-	1.4	2.1
15	-	-	-	-	1.4	1.9
16	-	-	-	1.4	1.1	1.1
17	-	-	-	-	1.6	1.1
mixed	1.9	-	1.9	16.5	13.0	3.5
Total	2.2	1.6	1.9	4.4	2.2	4.7

1) In absolute numbers vide Annex III.

voor te komen. Dit wijst er op, dat migratie inderdaad een zekere invloed op de variaties in de leeftijdsverdelingen van de verschillende enquêteurs heeft gehad.

In Noemfoor en Bemedan-Wapoen zijn de resultaten meer uniform; alleen de verdeling van veldassistent 6 wijkt opert af. Gezien het feit, dat deze enquêteur opzamen verrichtte in de zgn. "hutan"-kampoen (vide tabel V. 8.a), met hem oerert recent gevestigde bevolking, verbaast deze afwijking niet.

Veel heterogener blijft de situatie in Nimboran. De relatief zeer hoge percentages, die daar door de veldassistenten 1 en 3 worden aangegeven voor de groep vóór 1917 geboren personen, moeten als reëel beschouwd worden. Het betreft hier de Demia-luistreek, waar, zoals vermeld, een relatief goede historische documentatie beschikbaar was. De bedoelde enquêteurs meldten reeds tijdens hun veldwerk, dat zij daar een relatief veel grotere groep oudere mensen aantreffen dan in de eerder onderzochte opnamegebieden. Doch ook indien alleen de variatie van de leeftijdsverdelingen van de overige veldassistenten ten opzichte van de verdeling van de gehele in het binnenland van het opnamegebied Nimboran gevestigde bevolking in beschouwing wordt genomen, blijven de afwijkingen van de resultaten van een tweetal enquêteurs (no. 4 en 12) van betekenis. Deze heterogeniteit is niet in strijd met de verscheidenheid van het gebied zelve, zich onder meer uitend in een sterker vertrokkenheid uit de omgeving van Genjam dan maakt het Kamboek-Groesiee en in de relatief achtergebleven ontwikkeling van de Japel-Sawe groepen en de oostelijke Groesiee streek.

Heterogeniteit wordt ook aangetroffen in het enquêtegebied Fak-Fak. Hoewel het hoge percentage niet-ogenomenen hierin opgetuifd mede een rol speelt, doet de tegenstelling tussen de districten Kokas en Fak-Fak zich ook gelden. Het eerste, een expulatiegebied, wordt gekarakteriseerd door een betrekkelijk geringe bezet-

ting van de groep jonge volwassenen (de veldassistenten 1, 4 en 11), terwijl vooral voor de omgeving van Fak-Fak-Kota (de veldassistent 15) hogere waarden werden aangetroffen. Het grote aandeel van de vóór 1917 geboren en in de reeks van de enquêteur op 12 blijkt niet irreëel, indien men er rekening mee houdt, dat deze veldassistent vrijwel uitsluitend onderzoek verrichtte in de omgeving van de Paipit-baai met zijn wel uitzonderlijk gearde bevolking.

De interpretatie van de variaties in de resultaten voor het opnamegebied Moejoe ligt minder eenvoudig. Behalve de vrij extreme schommelingen in de percentages de jure niet-ogegenomenen per veldassistent, doet ook de betrekkelijk recente en willkeurige vorming van de onderzochte nedersettingen zijn invloed gelden. De onder "mixed" gerekende gebouweerde waren in Mindiapiña woonachtig. Dit groeiende bestuurscentrum bood werkgelegenheid, zodat het voor die groep gevonden hoge percentage jonge volwassenen ook verwacht kon worden. De veldassistenten 12 en 17 gaven een geringer aantal de jure opgenomen aan in de groep van ca. 15 tot 30 jarigen dan in die van de ca. 30 tot 45 jarigen. Dit geldt speciaal voor de kampen Inalo, Womun, Wangkakihi en Kanggewot, die in de omgeving van of aan de weg naar Mindiapiña zijn gelegen. De jonge volwassenen uit deze dorpen hebben mede tot de groei van het bestuurscentrum bijgedragen en aan de trek naar Merisue deelgenomen.

Table V. 16

The sex ratio of the de jure censused Papuan population canvassed by each field assistant (males per 1000 population)¹⁾.

Field ass. no.	Sex per group																	
	before 1914	1915- 1917	1918- 1920	1921- 1923	1924- 1926	1927	before 1914	1915- 1917	1918- 1920	1921- 1923	1924- 1926	1927	before 1914	1915- 1917	1918- 1920	1921- 1923	1924- 1926	1927
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	C.A. Korohehene						C.A. Moejoe						C.A. Besaka-wagons					
1	460	559	447	490	455	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
2	718	562	442	540	511	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
3	465	517	480	511	578	599	595	575	537	574	-	-	-	-	-	-	-	-
4	442	471	474	515	504	513	455	521	551	465	-	-	-	-	-	-	-	-
5	549	482	485	514	505	463	465	464	434	464	447	430	434	433	433	428	428	428
6	567	482	438	478	471	548	505	455	485	437	421	437	447	437	437	437	437	437
7	568	507	475	478	471	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
8	492	446	434	471	528	417	443	443	392	446	444	454	433	433	433	433	433	433
9	507	454	438	478	488	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
10	471	484	481	478	474	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	551*	530	434	434	434	434	434	434
12	481	507*	447*	511	528	-	-	-	-	-	449	449	431	434	434	434	434	434
Total of censused Papua	549	734	638	679	678	137	545	736	734	744	416	449	658	674	674	674	674	674
	C.A. Korohehene						C.A. Fak-Fak						C.A. Hekeri					
1	460	524	425	471	541	437	305	416	323	433	321	424	438	417	417	417	417	417
2	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	734	474	474	474	474	474	474	474
3	427	416	444	474	502	386	507	437	434	434	-	-	-	-	-	-	-	-
4	555	459	474*	507	471	-	-	-	-	-	370	348*	348*	341	341	341	341	341
5	440	394	438	434	465	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
11	438	438	438	438	438	334	424*	447*	431	438	436	438	474	474	474	474	474	474
16	-	-	-	-	-	534	525	525	434	434	440	440	440	440	440	440	440	440
19	438	438	414	431	431	-	-	-	-	-	337	433	440	440	440	440	440	440
25	-	-	-	-	-	334	334	334	334	334	337	433	440	440	440	440	440	440
26	440	434	428	437	434	-	-	-	-	-	418	434	434	434	434	434	434	434
27	-	-	-	-	-	441	441	434	434	434	434	434	434	434	434	434	434	434
ward	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	337*	437*	397*	397*	397*	397*	397*	397*
Total of censused Papua	431	437	438	434	434	420	437	434	434	434	434	434	434	434	434	434	434	434

¹⁾ Field notes of 1924-1927.

²⁾ The field notes of 1924-1927 were the only ones of the type of the present census-censuses of the field-assistant group concerned.

Indien voor de in tabel V. 13 in beschouwing genomen geboorteklassen en veldassistenten de geslachtsverhouding van de de jure opgenomen Papoea's wordt berekend, worden resultaten verkregen, zoals aangegeven in tabel V. 15. Hoewel deze een grote mate van variatie lijken te vertonen, zijn de schommelingen echter slechts in een betrekkelijk klein aantal gevallen statistisch van betekenis en dan veelal nog verkiarbaar. Zo houdt het mannelijke karakter van de ca. 15 tot 45 jarigen van de "mixed" groepen van de Schoeten-ellenden en Moesjoen uiteraard verband met de reeds gerefereerde toestrooming van werkkrachten naar de betreffende opstamerssoorten (reep, Blak-Kots en Mindiptana). Voor het laatste geldt dat wellicht sprake is geweest van een relatief te veel plaatsen van mannen in de geboorteklassene 1917-1931 in plaats van in die van "voor 1917", doch de merkwaardige sex-ratio van de groep van ca. 45 jaar en ouderen kan uiteraard ook door niet meer te achterhalen gebeurtenissen zijn teweeg gebracht. Het gaat immers hierbij om een groep van in totaal slechts 52 personen; een toeroging van slechts 3 mannen zou reeds tot een niet meer significant verschil aanleiding zijn. De laatste opmerkingen zijn ook van toepassing op de oudste leeftijdsklasse van veldassistent 14 in de Besoden-Waropen. De feminantiteit van de ca. 15 tot 45 jarigen opgenomen door de veldassistent 11 in Fak-Fak wordt vooral veroorzaakt door de situatie in de kampong Roembati, op het bijzonder karakter waarvan reeds eerder werd gewezen; tevens moet het hoge percentage niet-ondervraagden in het oog gehouden worden. Om dezelfde reden rapporteert de veldassistent 5 een sterk vrouwenoverschot in de Nimboran. De laatste vond ook in de Moesjoe een relatief klein aantal mannen ten opzichte van vrouwen vergeleken bij de waarden voor het gehele gebied, waarschijnlijk als gevolg van de trek naar de bestuurlijke centra in en buiten de Moesjoe. De geslachtsverhoudingscijfers van deze veldassistent wijken dan ook niet significant af, indien berekend ten opzichte van de opgenomen bevolking van de Moesjoe minus Mindiptana.

Bij tabel V. 15 kan nog worden geadstrueerd, dat er ten aanzien van de leeftidsgroep van ca. 5 tot 15 jaar, die op het punt van de geslachtsverhouding het minst gevoelig zijn voor migratie-effecten, bij de veldassistenten, die in meerdere opnamegebieden hebben gewerkt, geen sprake is van consequent extreem hoge of lage waarden. Dit wijst er op, dat systematische fouten op dit stuk beperkt zijn gebleven.

Ten overvloede wordt er de nadruk op gelegd, dat de vergelijkingen gemaakt naar aanleiding van de tabel V. 13 en V. 15 geen uitsluitend geven over de juistheid van de betreffende cijfers, doch slechts een indruk waken van de mate van homogeniteit van de resultaten van de enquêtes²⁸⁾. Met de nodige voorzichtigheid kan worden gesteld, dat de geconstateerde variaties tussen de veldassistenten in het algemeen binnen de toevalligheids grenzen bleven en dat, voorzover dit niet het geval was, merendeels plausible oorzaken voor de afwijkingen kunnen worden aangegeven.

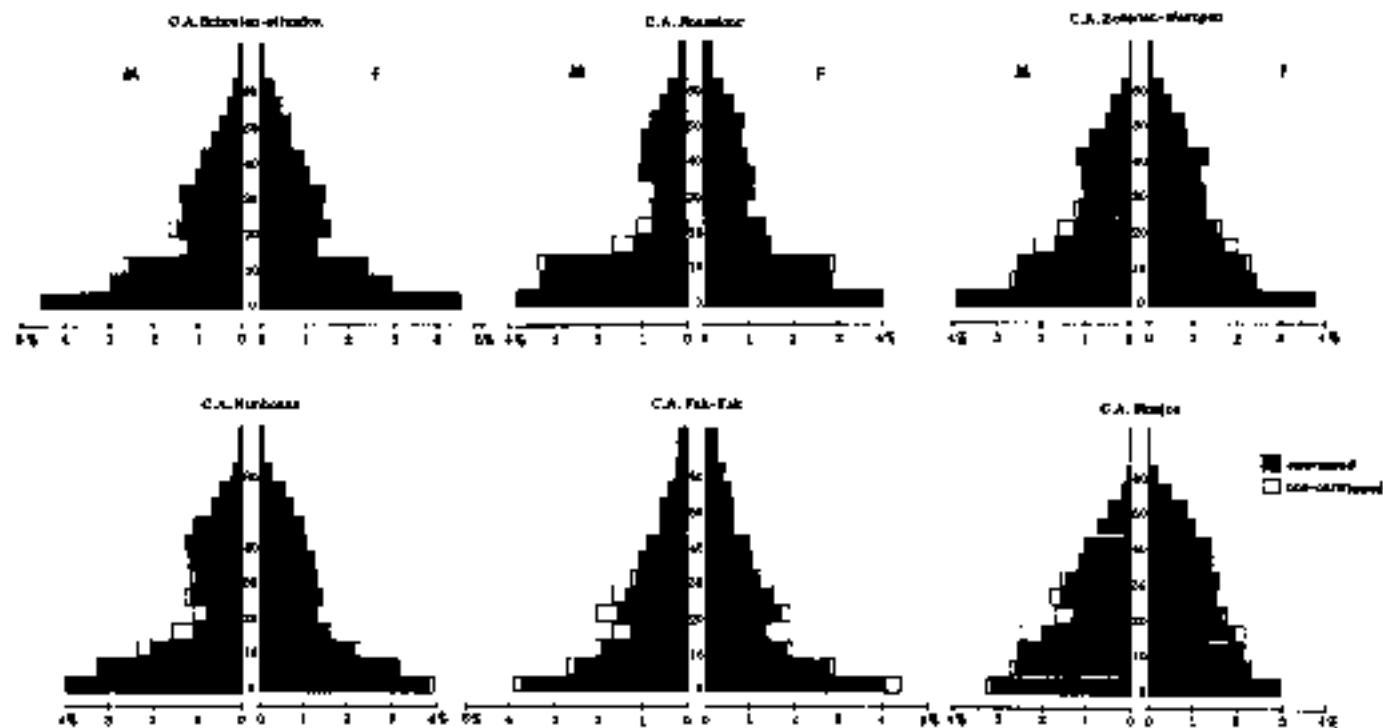
d. Twee fouten

Het merendeel van de in het voorgaande gegeven cijferopstellingen had het bezwaar, dat door het gebruik van aanfallen de jure opgenomen personen per geboorteklasse de cijfers van de verschillende enquêtegebieden niet volledig waren en niet geheel onderling vergelijkbaar. Aan dit bezwaar kan tegemoet gekomen worden door aan te nemen, dat de verdeling van de de jure niet-opgenomen personen, waarvan het geboortekjaar niet kon worden vastgesteld, naar geboortekjaar proportioneel is met die van de de jure niet-opgenomen bevolking, waarvan het geboortekjaar wel bekend is en door vervolgens te veruaderstellen, dat de bevolking in elk geboortekjaar gelijkelijk over het jaar verdeeld geboren is. Op die wijze kan de leeftidsoptbouw in doorlopen jaren van de gehele de jure Papoea bevolking worden geschat (zie de tabel V. 16).

Drukken wij deze leeftidsoptbouw uit in procenten van respectievelijk het totaal

Fig. V. 2

PYRAMIDS OF THE TOTAL DE JURE PAPUAN POPULATION OF THE CANVASS AREAS, BY AGE GROUP 1),
IN PERCENTAGES PER YEAR OF EACH SEX.

1) 15-yearly age groups (vide Part 3, table A.6.3.7). de jure non-resident population year of birth unknown distributed proportional to de jure non-resident population year of birth known

Table V. 16

The de jure Papuan population of the canvass areas, by age¹⁾ group.

Age group	C.A. Schouten-ell.		C.A. Noemfoer		C.A. Reten-Waropen		C.A. Nimbora		C.A. Fak-Fak		C.A. Moejoe	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
3	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
0-4	2067	2970	472	304	738	821	169	929	747	738	610	896
5-9	2644	2489	408	362	852	669	114	747	860	439	878	518
10-14	2543	1891	409	387	418	501	591	338	384	328	548	509
15-19	1291	1070	205	184	440	441	397	381	320	349	332	609
20-24	1425	1370	183	174	386	364	297	316	356	274	360	458
25-29	1176	1160	109	124	259	268	196	338	239	259	354	368
30-34	1238	1208	98	140	328	281	385	318	246	308	312	371
35-39	884	921	159	148	232	247	308	229	276	277	298	236
40-44	809	800	185	223	267	309	320	244	189	169	222	324
45-49	577	541	121	104	133	163	264	213	189	108	159	247
50-54	486	552	98	113	118	180	171	185	112	128	114	184
55-59	278	342	73	38	87	118	120	124	83	97	43	133
60-64	189	247	51	60	40	71	86	89	61	84	21	43
65 and older	39	178	41	43	9	42	22	42	39	16	6	16
Total	17891	14829	6669	2628	4037	3369	4947	4764	3388	3387	4254	4657

1) non-canvassed persons "year of birth unknown" distributed proportionally to non-canvassed persons "year of birth known": age estimated on the basis of the classification by year of birth.

santal mannen en vrouwen, dan ontstaat een beeld zoals weergegeven in figuur V.2. Duidelijk blijkt, dat de pyramiden van de verschillende opnamegebieden naast opzamekematige trekken ook onderlinge variaties vertonen. Alvorens nu op deze aspecten nader in te gaan, kan de aandacht gevestigd worden op een aantal kwesties van de nauwkeurigheid van de opbouw van bevolkingen naar leeftijdsklasse en geslacht. Vooral in verband met de bestudering van de in het algemeen weinig correcte bevolkingcijfers van de ontwikkelingslanden is reeds door tien-tallen schrijvers gezocht naar een eenvoudige methode om de nauwkeurigheid van dergelijke gegevens te toetsen²⁹⁾. De egn. "joint score" toets³⁰⁾, die door de Population Division van de Verenigde Naties werd ontwikkeld, is één van de meest bekende. Deze toets is gebaseerd op de gedachte, dat in een bevolking, die niet aan eebokagewijze veranderingen heeft blootgestaan, de "sex ratio's"³¹⁾ en "age ratios"³²⁾ rijk van de een leeftijdsklasse op de andere slechts geleidelijk zullen wijzigen. Derhalve zullen de "sex-ratio score" - d.i. in het gemiddelde verschil tussen de sex ratios van de opeenvolgende leeftijdsklassen (ongeacht het tekort) en de "age-ratio scores" van elk der geslachten - dit zijn de gemiddelde afwijkingen van age ratios van 100% (ongeacht het tekort) - en daarmee ook de "joint score", die wordt verkregen door optelling van drie maal de sex-ratio score met de som van de twee age ratio scores, gering zijn. Onnauwkeurigheden in een census zullen echter de geleidelijke overgangen van leeftijdsklasse tot leeftijdsklasse aantasten en daarmee de joint-score doen stijgen. Dit laatste effect wordt echter ook veroorzaakt door eebokagewijs optredende demografische gebeurtenissen (oorlog, "babyboom" of plotseling optredende migratie). Volgens de joint score methode is het dan geoorloofd bepaalde aangetaste leeftijdsklassen buiten beschouwing te laten. Bovendien worden in verband met het feit, dat in kleine bevolkingen toevalligheden een grote invloed uitoefenen, bepaalde correcties voorgeschreven. Bij berekening van de joint scores voor verschillende opnamergebied-

den worden waarden verkregeen, zoals weergegeven in tabel V. 17. De ontwerpers van de joint score toets beschouwden consensusresultaten, die een joint score opleverden van 0 tot 20 als betrouwbaar, die 20 tot 40 opleverden als vrij onbetrouwbaar en die meer dan 40 opleverden als zeer onbetrouwbaar. Zij vermelden echter tegelijkertijd ook, dat de door hen aangegeven reeks van "correctiecijfers voor kleine omvang van de bevolking" aanvechtbaar is, vooral voor bevolkingsgroepen van minder dan 10,000 personen. Daarom kan aan de hand van tabel V. 17 weinig meer geconcludeerd worden, dan dat de project resultaten vermoedelijk ruud de gr̃ns van "betrouwbaar" en "vrij onbetrouwbaar" gelegen zijn.

Table V. 17

Joint scores¹⁾ resulting from age-accuracy tests²⁾ for the de jure Papuan population³⁾.

Score	C.A. Schouten- Bloomf.	C.A. Noemfoor	C.A. Beas- Waropen	C.A. Mimboran	C.A. Fak-Fak	C.A. Moljoe
1	2	3	4	5	6	7
estimated population 0-69 years	33693	4857	1331	3078	7110	5020
sex-ratio index	4.3	14.1	10.6	10.6	10.0	10.6
age-ratio score M	11.7	13.3	3.8	10.6	9.3	11.8
F	13.8	12.1	11.9	1.5	11.3	3.4
joint score without adjustment	43.1	84.7	62.6	43.5	51.7	32.0
joint score with adjust- ment for smallness	23.1	17.7	17.0	16.5	13.7	18.0

1) U.N.: 17.

2) Based on quinquennial groups. Age group 85-89 exempted from test-joint scores for all areas; age groups 15-19 and 23-24 from age-ratio scores for Schouten-Bloomf. and Noemfoor.

3) vide Table V. 16; age group 65-69 estimated on the basis of model life table with $n_0 = 27$ (U.N.: 13; pag. 28).

Table V. 18

The accuracy tests of Ajit Das-Gupta¹⁾ applied to the age distribution of the de jure Papuan population²⁾.

Index	C.A. Schouten- Bloomf.	C.A. Noemfoor	C.A. Beas- Waropen	C.A. Mimboran	C.A. Fak-Fak	C.A. Moljoe
1	2	3	4	5	6	7
sex-ratio index	3.0	13.3	9.4	10.1	12.4	3.1
age-ratio index M	1.6	1.1	1.1	1.9	1.3	2.1
F	1.6	1.4	1.4	1.6	1.3	1.1
grouped accuracy index	1.2	20.0	20.4	20.6	18.6	20.4
integer bias index ³⁾	1.2	1.1	1.1	1.1	1.4	1.1
comp. accuracy index	6.3	33.4	24.9	31.7	25.1	24.3

1) Ajit Das-Gupta: 12.

2) vide Table V. 16.

3) number of persons born in 1902, 1910, 1920, 1930 divided by one tenth the number of persons 20-64 years of age.

Ajit Das-Gupta³³) waarop een aantal berouwen tegen de joint soore toets op en afstel-
 den, op basis van dezelfde uitgangspunten, een andere berekeningswijze van een
 nauwkeurigheidstest voor, die naar zijn mening correcties voor antropometrische
 veranderingen en een kleine omvang van de bevolking overbodig zou maken. Hij
 berekent een "sex ratio index" (I) door na aftrek van het verschil in sex ratios
 van de leeftijdsklassen 0-5 en 60-65 van het totaal van de sex ratio verschillen
 (ongeacht het teken) daarvan het gemiddelde te nemen. Daarnaast berekent hij
 voor mannen en vrouwen apart een "age ratio index" (J reep I) volgens de for-
 mule $D: (R_2 - 100 + R_1 - R_3)$, waarin D het totaal van de age ratio³⁴) afwijkingen van
 100% (ongeacht het teken), en R_2 en R_1 de percentage verhoudingen van resp. de
 grootste en de laatste leeftijdsklasse tot het gemiddelde van de eerste leeftijds-
 groepen 0-4 en 5-9 voorstellen. Het product I.J.I' levert de "grouped accuracy
 index" (G. I.). Ten einde ook fouten in de vaststelling van individuele geboorteta-
 ren in de test te verwerken vermenigvuldigt Das-Gupta de G.I. nog met een "in-
 terger bias index"³⁵) (de verhouding van het aantal personen in de leeftijd 30, 40,
 50 en 60 tot een tiende van de bevolking in de leeftijdsgroep 25-34) en verkrijgt zo
 een "composite accuracy index". Naar zijn mening kunnen eenmaal zijn re-
 sultaten, die een composite accuracy index van 0-10, 10-40 en meer dan 40 geven, resp. als
 nauwkeurig, onnauwkeurig en zeer onnauwkeurig worden aangemerkt. Het valt op,
 dat de Schouten-eilanden in de joint-soore test in de zone "vrij betrouwbaar"
 valt en in de test van Das-Gupta in de groep "nauwkeurig", terwijl dit voor de an-
 dere opnamegebieden juist omgekeerd is. De uitkomsten van de tweede toets lij-
 ken trouwens niet steeds aanvaardbaar. Zo kan op basis van alle in de voorgaande
 besproken indicaties worden verwacht, dat de enquête op het eiland Noemfoer ten-
 minste even accurate resultaten opleverde als die op de Schouten-eilanden. Dat
 de berekende composite accuracy index voor Noemfoer daarentegen bijna vier
 maal zo groot is als die van de Schouten-eilanden moet dan ook noodzakelijkge-
 wesen worden aan de mobiliteit en de geringe omvang van de bevolking. De bete-
 kenis van het laatste spreekt ook uit het feit, dat de index voor het opnamegebied
 met een relatief grote bevolking, Schouten-eilanden, laag ligt, terwijl hij voor
 alle andere, die een veel geringere bevolkingstal hebben, een hoge waarde bereikt.
 De conclusie lijkt dan ook gewettigd, dat de toets van Das-Gupta voor bevolkingen
 van minder dan 10.000 personen³⁶) minder ongevoelig is voor bijzondere demogra-
 fische gebeurtenissen, die op die bevolking hebben ingewerkt, en voor de kleine
 omvang van de groep dan de opsteller heeft gemeend. Vooral de sex ratio index
 blijkt niet aan deze effecten te ontkomen. De gegevens wijzen er op, dat de joint
 soore toets voor kleine bevolkingsgroepen tendent naar overschatting en de Das-
 Gupta test naar onderschatting van de nauwkeurigheid van de tellingresultaten ;
 geen van beide zijn voldoende verfijnd om verschillen in accuratesse van de en-
 quêtes in de opnamegebieden aan te geven³⁷). De algemene indruk bestaat echter,
 dat de nauwkeurigheid van de projectresultaten in de omgeving van het grensge-
 bied tussen de qualificaties "betrouwbaar" en "matig betrouwbaar" geplaatst kan
 worden. Dit kan, gezien de aard van de gebruikte gebieden, voorwaar geen
 onbevredigende afslag genoemd worden.

C. UITKOMSTEN

1. Algemeen

a. Leeftijdsoverbouw

Bij beschouwing van de pyramiden van de zes opnamegebieden springt in het oog,
 dat deze naast onderlinge verschillen ook een aantal overeenkomstige kenmerken
 bezitten. De meest ostentatieve daarvan is wel de "jongheid" van de zes bevolking-
 groepen. De pyramiden hebben een lage amplito top en op één na een brede voet.
 Voor de mannen van Schouten-eilanden en Noemfoer bestaat de groep nul tot en
 met veertienjarigen zelfs meer dan 50%, terwijl overal elders met uitzondering
 van de vrouwen-groep van Moeroe dit percentage tussen de 40 en 50% schommelt.

Table V. 19

The percentage distribution according to broad age-groups. The median age and the child-woman ratio of the de Jerni Papuan population¹⁾.

Age group	C.A. Schouwenend,		C.A. Noemfoe		C.A. Den-Neapen		C.A. Numikan		C.A. Fak-Fak		C.A. Moelne	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
	2		3		4		5		6		7	
15 and over	0.2	1.1	1.1	1.7	0.2	1.0	0.5	1.0	2.4	2.2	0.1	0.3
45-64	6.8	15.1	13.9	17.8	20.6	32.8	32.1	39.0	9.9	11.0	7.9	12.9
25-44	39.3	39.2	32.3	35.6	48.3	43.9	38.8	29.6	44.2	46.9	48.7	48.3
0-14	51.6	49.3	52.2	49.0	46.9	42.4	49.2	46.8	18.0	16.9	42.8	37.4
Total	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
median age	14.4	15.5	14.3	16.7	17.2	18.8	18.1	17.2	18.8	17.8	18.0	21.0
child-woman ratio ²⁾	5137		4990		626		1615		1073		603	

1) In absolute figures vide Table V. 18.

2) number of persons 0-4 years per 1000 women 15-44 years.

De medianen van de leeftijd voor de ophangoebieden wijzen uiteraard eveneens op een grote jeugdigheid van de onderzochte groepen (vide tabel V. 19). De verschillen in de mediaan leeftijd tussen de beide geslachten lijken behalve van het sterfte patroon vooral afhankelijk van de migratie te zijn. Daar, waar een vertrekoverschot van volwassen mannen gevonden werd, ligt het cijfer van de mannen lager dan dat van de vrouwen; in Fak-Fak, waar eerder van immigratie sprake is, geldt juist het omgekeerde.

De top van de pyramide is steeds klein. De groep personen van 85 jaar en ouder maakt slechts een fractie van de totale bevolking van elk der ophangoebieden uit en blijft daarmee onder de cijfers (2,9% voor mannen en 3,6% voor vrouwen), die berekend kunnen worden voor een modelsterftetabelbevolking 38 met hoog sterfteenveer. Nu gaat het bij de gemiddelde bevolkingsgroepen althans om stationaire, gesloten populaties, zoals dit bij de sterftetabelbevolking het geval is. De sterke daling van het sterftecijfer in de laatste jaren voor de enquête kwam vooral de jongere leeftijdsklassen ten goede, waardoor het percentage ouder dan 65 jaren gedrukt werd. Anderzijds zijn niet onaanmerkelijke aantallen jongerevolwassenen gesungevord, hetgeen het aandeel van de oudste onderscheiden leeftijdsklasse deed toenemen. Doch ook specifieke ervaringen van deze klasse van 85 jaar en ouder zelf kunnen het percentage, dat zij in de onderzochte bevolkingen vormen, beïnvloed hebben. De indruk bestaat, dat het bedoelde aandeel van de oudste leeftijdsklasse, realiter enkele procenten hoger had kunnen liggen dan in de projectcijfers tot uitgang komt. Er is in de voorgaande paragrafen reeds op gewezen, dat het aantal fouten in de leeftijdsbepaling vermoedelijk is toegenomen naarmate het om oudere personen ging en dat de veldassistenten mogelijk de neiging gehad hebben de leeftijd van oudere personen eerder te onderschatten dan te overschatten. Daar staat tegenover, dat de groep van 65 jaren ouder geboren is en voor een deel zijn jeugd doorbracht in een periode, waarin het Nederlands bestuur nog niet of nauwelijks gevestigd was, zodat allerlei onheleerde gebeurtenissen op deze groep kunnen hebben ingewerkt. Voorzover deze gebeurtenissen wel bekend zijn geworden, wijzen zij erop, dat de projectcijfers in grote lijn nannemelijk zijn.

Onder B van dit hoofdstuk is erop gewezen, dat bij de leeftijdsbepaling van de personen van rond 20 tot 45 jaar door de veldassistenten tot op zekere hoogte voorkeur is getoond voor bepaalde eilandcijfers van geboortejaren en dat deze voorkeuren elkaar bij groepering in vijfjaarsklassen van geboorte niet geheel compenseren. Het spreekt wel haast van zelf, dat deze preferenties zich - zij het in enigzins gemiddelde vorm - ook in de opstelling naar leeftijdsklassen, die uit de verdeling naar geboortjaar werd afgeleid, zullen manifesteren. Als gevolg daarvan¹⁾ kan men verwachten, dat de leeftijdsklassen eindigend met cijfers 0 tot en met 4 in het algemeen enigzins overbobot zullen zijn voor mannen VROUWEN in de Schouten-eilanden en Fak-Fak en voor vrouwen in Noemfoor, Benedam-Waropen en Moejoo. Een geringe overbezetting van de leeftijdsklassen eindigend op 5 tot en met 8 kan worden verwacht voor beide geslachten in Numboran en voor de mannen in Noemfoor.

In tabel V. 20 nu is elke leeftijdsklasse uitgedrukt in procenten van de halve som van de beide aansluitende klassen. Hieruit volgt, dat, indien steeds b. v. de eilandcijfers 0 tot en met 4 voorkeur hebben moeten boven die van 5 tot en met 9, voor de reeks leeftijdsklassen van elk opnamegebied afnemende percentagewaarden zullen worden gevonden. Bij beschouwing van tabel V. 20 kan worden geconstateerd, dat voor de leeftijdsklassen van 30 jaar en ouder dit effect weerspraak niet consequent, doch wel in grote lijn optreedt en samenhang vertoont met de in de vorige aflevering genoemde verwachte preferenties.

Bij de beoordeling van de afwijking van honderd procent van elke leeftijdsklasse dient men er overigens wel rekening mee te houden, dat een leeftijdsklasse in zoveel uitsteekt op de percentagewaarden, die voor beide aansluitende klassen worden berekend. Zo geeft de in Schouten-eilanden reeds kleine leeftijdsgroep van 15-19 een extreme uitslag voor zowel de klassen 10-14 als de klassen 20-24. De berekeningwijze geeft dan ook een overdreven beeld van de onregelmatigheden in de leeftijdsopbouw. In de pyramiden van de opnamegebieden (fig. V. 2) is het al-

Table V. 20

Each age group ¹⁾ of the jero Papuans as a percentage of one half of the sum of the adjoining age groups, by sex.

Age group	G. A. Schouten-eil.,		G. A. Noemfoor		G. A. Benedam-Waropen		G. A. Numboran		G. A. Fak-Fak		G. A. Moejoo	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
0-4	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
5-9	83.6	84.1	92.6	23.6	84.8	80.0	107.8	203.2	81.2	92.8	93.2	91.8
10-14	116.3	132.4	177.4	151.2	104.8	103.2	98.2	95.4	92.1	87.5	98.4	95.0
15-19	81.2	64.1	16.7	11.7	102.9	102.0	80.5	25.2	84.4	18.1	115.4	112.4
20-24	115.8	115.4	26.5	128.4	96.2	102.1	72.6	85.2	123.2	133.0	78.8	43.1
25-29	81.3	81.1	91.6	79.0	87.2	88.7	115.5	104.1	100.0	84.0	105.4	80.6
30-34	113.9	116.3	83.4	126.2	92.2	101.4	92.2	81.1	90.1	56.4	106.5	101.7
35-39	98.2	81.2	118.2	128.0	96.7	86.0	101.2	101.4	104.1	88.9	91.5	98.1
40-44	107.8	102.5	129.3	100.0	121.0	127.9	128.2	11.7	102.8	119.4	105.5	111.2
45-49	80.5	84.0	108.0	88.1	112.2	115.2	108.9	106.5	83.6	71.2	104.6	85.4
50-54	108.2	121.6	151.2	120.0	87.4	111.7	88.2	106.2	116.1	101.5	112.9	127.8
55-59	88.0	85.2	88.8	101.2	110.1	94.0	112.1	105.2	91.1	116.2	68.7	92.4
60-64	103.4	102.3	128.5	95.2	87.0	102.2	80.6	81.2	84.4	94.8	91.2	79.2
65-69	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

¹⁾ For age-ratio, compare Table V. 17.

teruwend effect ten gevolge van eencijfervoorkoor in het algemeen dan ook minder uitgesproken:

Zoals reeds werd aangegeven in tabel V. 12 is de voorkoor voor bepaalde eencijfers in de geboorteaar-bepaling van de rond 10 tot 30 jarigen minder ernstig geweest. Het feit, dat in deze leeftijdsgroepen desondanks, zoals tabel V. 20 laat zien, belangrijke schommelingen voorkomen, moet dan ook aan andere oorzaken worden geketen. Deze oorzaken, nl. de mobiliteit van de bevolking en de gevolgen van gebeurtenissen als de tweede wereldoorlog en hellenbewegingen, hebben weliswaar de groep van 30 jaar en ouder niet onbeïnvloed gelaten, maar toch wel zeer speciaal de klassen van 15 tot 30 jarigen aangetast.

Gezien het feit, dat de geboorte van de klassen van de 0-10 jarigen betrekkelijk recent voor de enquête had plaats gehad, dat er in het algemeen voor deze periode een redelijke historische documentatie beschikbaar was, dat voor het overgrote deel van deze personen een op een dag, maand of kwartaal gespecificeerde geboortedatum (vide tabel V. 5) kon worden gevonden en dat deze groep eveneens in hoge mate in de procentuairereaksen van de moeders voorkomt (vide tabel V. 1 en fig. V. 4), versterken de indruk, dat de twee jongste leeftijdsgroepen tot de meest nauwkeurige van de pyramiden behoren. De omvang van de bedoelde klassen houdt nauw verband met de wijziging, die zich het laatstentertal jaren voor de enquête ten aanzien van mortaliteit en nataliteit (vide Deel 6) heeft voorgedaan en met de groeiende maas, die uit de bestuurscijfers kunnen worden afgeleid. Het is een ervaringsfeit, dat in uitkomsten van weinig nauwkeurige tellingen het aantal personen in de jongste leeftijdsklasse bij vergelijking met registratieresultaten te klein blijkt te zijn, omdat de bevolking bij de census de rugelings voor een deel vergeet te vermelden. Door het ontbreken van een goede bevolkingsregistratie in de periode voorafgaande aan het project valt een dergelijke controle niet uit te voeren, doch gezien de aandacht, die tijdens de enquête is besteed aan het opstellen van volledige procentuairereaksen en gezien ook het feit, dat daarbij steeds gebruik is gemaakt van registers, voorover deze nauwkeurig waren, lijkt het niet onaanvaardig, dat het vergeten van kinderen, die op het moment van enquête rugeling waren, op grote schaal heeft plaats gehad. Deze gedachte wordt nog bevestigd als wij het percentage berekenen, dat het aantal totaal geboren procentuairereaksen van de jure opgenomen Papoese vrouwen met leeftijd en uitkomst van het gemiddeld aantal procentuairereaksen van de leeftijd 1 tot en met 3, in verband met de vorm van de procentuairpyramide (vide fig. V. 4), zou men daarbij percentages van even boven de 100% verwachten. Uit tabel V. 21

Table V. 21

Number of persons 0 years of age as a percentage of the mean number of persons 1, 2 and 3 years of age ¹⁾.

As calculated on the basis of	C. A. Scheu- nanal.		C. A. Neomfoe		C. A. Ben- Wainjan		C. A. Namboran		C. A. Fala-Fala		C. A. Noejeo	
	number age 0	%	number age 0	%	number age 0	%	number age 0	%	number age 0	%	number age 0	%
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
total born pregnancy ²⁾	1346	103	207	85	377	102	485	85	334	111	340	100
de jure censused Papua's	1174	111	183	83	332	107	267	89	255	118	300	110

1) ages estimated on the basis of the classification by jaar m. bith.

2) of the jure censused Papua's women.

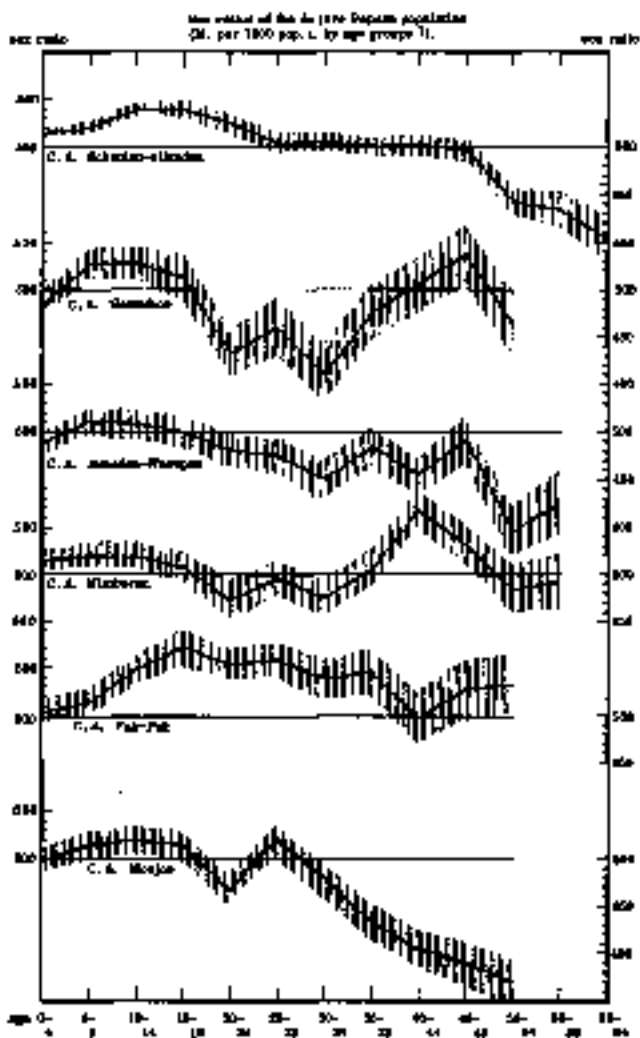
hijna, dat dit in 3 openbaarheidsleden inderdaad het geval is, doch dat in Noemfoor en Nimboran nog geen 100% wordt bereikt. Er kan daarbij uiteraard sprake zijn van een toevallige jaartijdsche samenvalling in het geboortecijfer. Bovendien moet gewaarschuwd worden op de mogelijke fouten, die zijn geïntroduceerd door de schatting van het aantal personen naar leeftijd, en op de lichte tendens tot fertiliteitsdaling in Noemfoor (zie Deel 6), in tabel V. 21 zijn tevens de op dezelfde wijze berekende percentages, waarbij is uitgegaan van de de jure opgenomen bevolking weergegeven; deze liggen als gevolg van de landaardskwestie (zie hoofdstuk IV, C), de mobiliteit en vooral de sterfte, waaraan de 1 tot en met 3 jarigen langer onderhevig zijn geweest, uiteraard hoger dan de eerste reeks percentages. Ondersteuning voor de stelling, dat het aantal nuljarigen, dat door het project werd geconstateerd in grote lijn correct is, kan ook worden verkregen aan de hand van de bevolkingsregistratie van het Gouvernement. De Afdeling Bevolkingsregistratie antwoorde voor de Schouten-afdeling in 1961 1368 geboorten, en voor Noemfoor in de tweede helft van 1961 103 geboorten; daar zich geen essentiële wijzigingen in de omvang van de de jure bevolking in dat jaar hebben voorgedaan, laten deze aantallen zich uitstekend vergelijken met die, welke in tabel V. 21 voor deze gebieden zijn genoemd.

b. geslachtsverhouding

In figuur V. 3 is de geslachtsverhouding in elke leeftijdsklasse van de de jure bevolking respectievelijk in aantallen mannen per 100 vrouwen en aantallen mannen per 1000 van de bevolking weergegeven. De verkregen resultaten zijn uiteraard enerzijds afhankelijk van de verbouding tussen de geslachten bij de geboorte van de betreffende cohorten en anderzijds van de geslachtsproportie bij de sterfte en de migratie, die onder die cohorten aldaar de geboorte heeft plaatsgevonden. Voorts doen de eventuele fouten in de leeftijdsbepalingen en de enigszins arbitraire wijziging van verdeling van de de jure niet opgenomen personen met onbekend geboortjaar hen tyloed gelden. Het is niet mogelijk aan de hand van het beschikbare materiaal exact na te gaan hoe de voor de onderscheiden leeftijdsklassen gevonden sex-ratio's tot stand zijn gekomen. Een indruk van de invloed, die de bedoelde verhoudingen bij geboorte en sterfte in dit opzicht hebben gehad, kan echter worden verkregen door bestudering van de verzamelde registratiegegevens. In Deel 6 wordt aan de geslachtsverhoudingen onder de rijksoverheid van de de jure opgenomen Papoea vrouwen uitvoerig aandacht gewijd. Er zij hier slechts op gewezen, dat deze gegevens weliswaar vrij sterke schommelingen tussen de verschillende leeftijdsklassen te zien geven, maar in het algemeen op een relatief sterke masculiniteit bij de geboorte wijzen.

Bij beschouwing van figuur V. 3 kan worden opgemerkt, dat in het bijzonder ten aanzien van de sex-ratio's van de leeftijdsklassen van 20 jaar en ouder in de kleinste vijf openbaarheidsleden (Noemfoor tot en met Moegoe) een onregelmatig zwaartendefect optreedt. Gezien de geringe omvang van de betreffende groepen was een dergelijk effect onvermijdelijk, omdat toevallige gebeurtenissen een merkbare invloed op de geslachtsverhouding kunnen hebben gehad. Een algemene tendens in de loop van de curve van de zes openbaarheidsleden is voor de personen van 20 jaar en ouder echter niet waarneembaar. De curve van Schouten-afdeling en Beneden-Waropen verloopt - zij het elk op een verschillend niveau - min of meer horizontaal voor de 20 tot 50 en 50 jarigen op gegeven vervolgens sterk feminine waarden aan. De krommen van Noemfoor en Nimboran voor de bedoelde leeftijdsgroepen vertonen in sterke mate de vorm van een U-gedeeft, welk effect in Noemfoor vooral wordt bereikt door de grote vrouwenoverschotten onder de 20 tot 40 jarigen en in Nimboran door de uitzonderlijke mannenoverschotten van de 40 tot 50 jarigen. De curve van Pako-Pak springt in het oog door het vrijwel constant extreme mannenoverschot onder de personen van 10 tot 35 jaar, terwijl benoemde

Fig. V. 3

U. De statistiek van 1970 of 1970-Deputen (Table V. 3, age groups of less than 20 years combined) in case of 1
copy of R. C. of each state to show

In het openbaar gebied Moejon onder de bevolking van 35 jaar en ouder merkwaardige grote vrouwenverschootten optreden. Hoewel gebreken in de leeftijdsoepaling tot op zekere hoogte tot de loop van de beschreven curven hebben bijgedragen, duidt de verscheidenheid in de vorm van de krommen zeker niet in de richting van ernstige consequente systematische fouten in het materiaal. Veelzeker houdt het verloop van de curven verband met de historische gebeurtenissen, die de peransen van de verschillende leeftijdsklassen tijdens hun leven hebben mee-

gemaakt. Bij de bespreking van de bevolkingspyramiden van elk der opnamegebieden zal op dit punt nader aandacht worden besteed.

Ten aanzien van de geslachtsverhouding onder de personen van 0 tot 20 jaar vertoont de curven van de opnamegebieden, ondanks onduidelijke variaties, een meer uniform beeld. De manneoverschotten onder de leeftijdsklasse 0-4 jaar blijken steeds kleiner dan die onder de oudere klassen. Bij de levend geboren progentaurlieden is dit echter slechts in 2 (Noemfoor, Muejoo) van de 6 opnamegebieden het geval, terwijl dit verschijnsel bij de nog levende progentaurlieden in 4 (Schouten-ellanden, Noemfoor, Boneden-Waropen, Moejoo) van de 6 gebieden voorkomt. Dit wijst er op, dat er hier niet noodzakelijk een sprake is van geslachtspecifieke fouten in de geboorteaarbepaling⁴¹⁾, doch dat ook het sex-specifieke verloop van de mortaliteit, de migratie en de verdeling van de niet-opgenomenen met onbekend geboortjaar hun invloed hebben doen gelden.

Zou worden aangenomen, dat wat betreft de geslachtsverhouding van de levend-geborenen een aantal van 320 jongens per 1000 jongens en meisjes als normaal beschouwd kan worden, dan zou kunnen worden verwacht, dat rekening houdend met de sterftentaux in de opnamegebieden de geslachtsverhouding van de jongste vier leeftijdsklassen een orde van grootte van 814 per 1000 zou bereiken; zou men de eerste verhouding op het meer gebruikelijke getal van 512 per 1000 stellen, dan wordt het tweede getal 506. Beschouwt men nu de geslachtsverhouding van de jongste vier leeftijdsklassen van de jure bevolking dan blijken op 5½ niveau alleen significante afwijkingen van de waarden 814 en 508 voor te komen in de Schouten-ellanden en Fak-Yak (leeftijdsklassen 10-14 en 15-19). Wat het laatste gebied betreft kan gezegd worden op het feit, dat de geslachtsverhouding van alle vier hier beschouwde klassen zowel van levend geboren als nog levende progentaurlieden schommelt rondom 520. De excessieve manneoverschotten onder de klassen 10-14 (556 + 18) en vooral 15-19 (578 + 21), moet dus in het bijzonder geconstateerd zijn in het deel van deze groepen, waarvan de moeder niet opgenomen is. Nadere analyses leert, dat de afwijkende loop van de curven van de geslachtsverhouding van de vier bedoelde klassen van nog levende progentaurlieden enerzijds en van de jure bevolking anderzijds zeer waarschijnlijk samenhangt met immigratie (vooral de klasse van 15-19) en met de in dit gebied relatief grote groep de jure niet-opgenomenen met onbekend geboortjaar⁴²⁾ (vooral voor de klasse 10-14).

In de Schouten-ellanden bedraagt de geslachtsverhouding van de leeftijdsklasse 10-14 rond 640 per 1000; eenzelfde masculiniteit wordt echter gevonden in de gelijkleeftijdsgroep van de levendgeboren en nog levende progentaurliefelingen⁴³⁾. Dit zou kunnen duiden op een systematische fout in de geboorteaarbepaling⁴⁴⁾, doch het is niet geheel uitgesloten, dat hier sprake is van een soortige geboorte effect, zoals dat ook wel elders in de wereld werd gesignaleerd. Het grote manneoverschot in de de jure bevolking van de leeftijd 15-19 doet zich echter niet voor bij de levend-geboren en de nog levende progentaurlieden van dezelfde klassen en evenzinnig bij de de jure opgenomen bevolking. Migratie en de gevolgen van de toegepaste proportioneering van de niet-opgenomenen met onbekend geboortjaar spelen hier een rol.

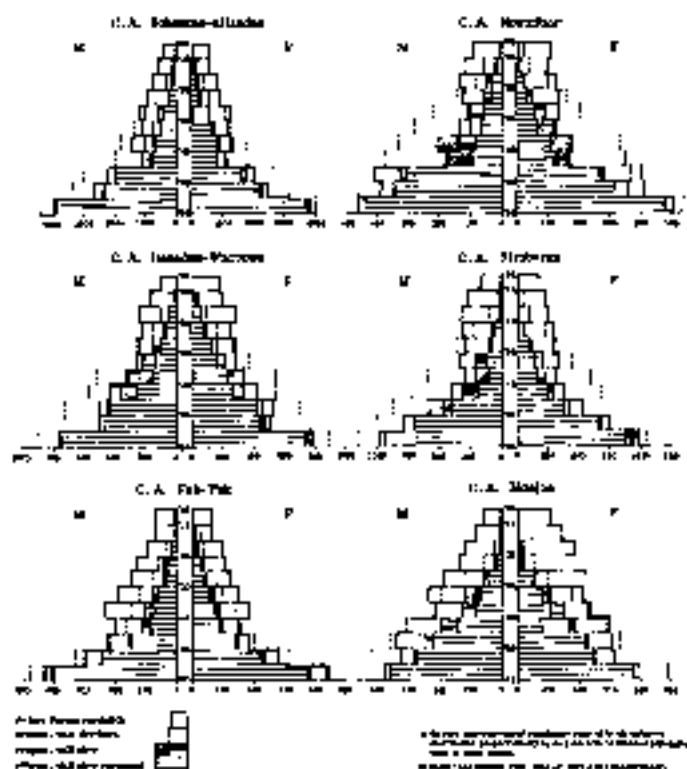
c. bevolking- en progentaurlieden

Bij de bespreking van de bevolkingspyramiden van elk der opnamegebieden, die in het laatste deel van dit hoofdstuk zal volgen, is het van belang in gedachte te houden welke verstand of bestant tussen enerzijds de opstelling van de de jure Papoea bevolking naar geslacht en leeftijd - in het vervolg bevolkingspyramide genoemd - en anderzijds de opstelling van de levendgeboren (a), nog levende (b) en opgenomen (c) progentaurlieden van de de jure opgenomen Papoea vrouwen naar geslacht en leeftijd - in het vervolg progentaurliefpyramide genoemd. Deze pyramiden zijn in figuur V. 4 in beeld gebracht.

Allereerst kan worden opgemerkt, dat de pyramiden elkaar ten aanzien van de

Fig. V. 4

Ten de jure Tawera papoeëris (I) en de (II) niet-Papoeë, still alive and still alive deceased progress of de jure-censused Papoeë women, by sex, Q.

landiard niet geheel dekken. De bevolkingspyramide bestaat uit kinderen van Papoeë vaders, terwijl de progenituurpyramide uit kinderen van Papoeë moeders is opgebouwd. Afgezien het aantal huwelijken tussen Papoeë's en niet-Papoeë's steeds van geringe betekenis is geweest, kan deze divergentie echter voorwaarloosd worden.

Besien wij nu de de jure gekweteerde vrouwen, dan zullen deze uiteraard in de bevolkingspyramide en al of niet ook in de progenituurpyramide - type (c) - voorkomen. Hun kinderen zullen steeds in de progenituurpyramiden zijn betrokken en wel naar gelang hun status in de typen (a), (b) of (c). Voorzover deze kinderen nog in leven zijn en een leeftijd hebben van 14 jaar of jonger zullen zij tevens vrijwel allen in de bevolkingspyramide zijn opgenomen, terwijl dit laatste voor de ouderen als gevolg van migratie in mindere mate het geval zal zijn.

Ook de niet-onderzochte de jure vrouwen zullen in de bevolkingspyramide en al of niet in de progenituurpyramiden - type (b) - voorkomen. Hun kinderen zijn, ongeacht het feit of zij overleden, nog in leven of gekweteerd zijn, echter niet betrokken in de progenituuropstellingen, doch kunnen, voorzover het nog levende kinderen betreft, wel in de bevolkingspyramiden parasseren.

Daarintogen alfa vrouwen, die het opnamegebied op datum van afsluiting rusteloos verlaten hadden of waren overleden, uiteraard niet in de bevolkingspyrami-

de opgenomen, terwijl er wel een neigingskromme bestaat - al indien de moer van deze vrouwen gekonserveerd zijn -, dat zij in een van de progenituuropstellingen (type (a) of (b)) voorkomen. De nakomelingen van bedoelde vrouwen kunnen echter nimmer in de progenituurpyramiden, doch wel - indien deze kinderen het geslacht niet hebben verlaten of daarnaar zijn teruggekeerd - in de bevolkingspyramiden worden aangetroffen. Dit laatste geldt in het bijzonder voor diegenen, die 15 jaar of ouder zijn. Voorts zij nog verwezen naar de opmerkingen vervat in de punten 2 tot en met 4 van hoofdstuk IV. C.

Daar tijdens het onderzoek de pyramiden alleen met de moeders werden gelieerd, is de situatie ten aanzien van de mannen minder complex. Al of niet onderverruugde de jure mannen maken deel uit van de bevolkingspyramide, maar parallelereën alleen dan in de progenituuropstellingen, indien hun moeders zijn geconserveerd. Omgekeerd zijn de progenituurpyramiden voor een deel opgebouwd uit mannen, die niet in de bevolkingspyramiden voorkomen; het betreft hier mannen, wier moeders waren onderverruugd, maar die zelf voor het onderzoek waren overleden, maar alders waren betrokken of mocht tot de de jure bevolking van het betreffende opnamegebied hebben behoord.

Uit het bovenstaande blijkt, dat het onderling verband tussen de vormen van de bevolkings- en de progenituurpyramiden voor een groot deel wordt bepaald door de leeftijdsstructuur van de volwassen vrouwen en het percentage gekonserveerden daaronder en tevens door de fertilitet, sterfte en migratie, die zich in de bevolking hebben voorgedaan. Verschillen in deze factoren in de opnamegebieden manifesteren zich dan ook in de pyramiden van figuur V. 4. Zo kan worden waargenomen, dat het aantal levendgeboren progenituurleden van de jongere geboorteklassen het aantal de jure inwoonders van dezelfde klassen overtreft, terwijl voor de oudere klassen het omgekeerde het geval is. Het punt, waar deze twee pyramiden elkaar snijden varieert echter sterk tussen de opnamegebieden; het ligt in Noemdoor (1920) en Nimboran (1926) hoger dan in Schouten-eilanden en Beneden-Waropen (1930), terwijl de omslag in de laatstgenoemde gebieden naar hoger ligt dan in Bloepoe en Fak-Fak (resp. 1936 en 1945).

De pyramiden van de gekonserveerde progenituurleden blijven in alle opnamegebieden steeds binnen de grenzen van de pyramiden van de de jure bevolking. Dit is met de pyramide van de nog levende progenituurleden, zoals blijkt uit een aantal geboorteaar-klassen van Noemdoor, Beneden-Waropen en Nimboran, niet steeds het geval. Waar relevant zal op deze punten worden teruggekomen bij de hierna volgende bespreking van de bevolkingspyramiden van elk der opnamegebieden.

2. Opnamegebieden

a. Schouten-eilanden

Als algemeen beeld (figuur V. 2) vertoont de bevolkingspyramide van de Schouten-eilanden een vrij smalle top, een buisvorming in het midden en een zeer brede voet. De gestichtsverhouding vertoont aan de voet een sterk overwicht aan mannen, terwijl deze ratio in de top, overeenkomstig de verwantelingen, verlaat in een vrouwenoverwicht.

Worcht de pyramide meer in detail beschouwd, dan blijken de geboorteaar-klassen van mannen en vrouwen geboren in 1906-1910 en 1916-1920 relatief groot te zijn ten opzichte van de voorgaande en volgende geboorteaar-klassen. Ongeveer vijfde speelt hierbij de reeds vermelde voorkeur van de veldassistenten voor geboorteaar-jaren met een omhoogcijfer nul (i. e. 1910 en 1920) ten nadele van de jaren met eindcijfer één (i. e. 1911 en 1921) een rol.

Toch is het de vraag of de onregelmatigheden in de top van de pyramide hiermede volledig zijn verklaard. Het gebrek aan gedetailleerde historische kennis maakt aan juiste beoordeling van deze materie echter bezwaarlijk.

Het aantal personen, dat tijdens de enquête in de top van de pyramide werd aangetroffen, vertoont de uitwendig nauwe samenhang met de aantallen geboorten, die

in de betreffende kalenderperiode plaatsvoeden. Op hun beurt waren de laatste aantallen afhankelijk van de geslachts- en leeftijdsstructuur en de fertiliteit van de bevolking in die tijd. Ten overvloede wordt er voorts de aandacht op gewezen, dat in verband met sterfte en emigratie slechts een deel van de in die tijd geboren nog tijdens het onderzoek worden aangetroffen.

Nu kan ten aanzien van de bevolkingsstructuur in de jaren 1900-1920 worden opgemerkt, dat zij aangelaet moet zijn geweest door een krachtige emigratie (o.a. naar Noerfoer) in het eind van de vorige en het begin van deze eeuw. De migratie geschiedde voornamelijk (sub-)koloniegewijze, maar het is niet uitgesloten, dat door dit vertrek van groepen personen bepaalde geboorteklassen van de achterblijvenden om toevallige redenen meer werden uitgedund dan andere. Bovendien kan worden aangenomen, dat de bedoelde structuur heeft geleden onder een eerste pokkenepidemieën, die zich in de vorige eeuw voordeden (de laatste in 1895), en een driedal epidemieën, die in de eerste twee decaden van deze eeuw optreden (pokken in 1909 en 1917; griep in 1918).

De beschreven invloeden op de aantallen en de samenstelling van de geboorteklassen van vóór 1920 zijn nog aangevuld door meer recentgebeurtenissen. De bedoelde cohorten hadden in de tijd van de Koröri en de tweede wereldoorlog de volwassen leeftijd bereikt. Ongetwijfeld hebben de toen heersende ongunstige omstandigheden deze bevolkingsgroep - speciaal de mannelijke leden daarvan - niet ongemoeid gelaten.

Uit het voorgaande is geregtvaardig gebleken, dat een complex van factoren op de top van de pyramide heeft ingewerkt. Gezien de gebroedige historische kennis over de hier besproken periode zal van een gedetailleerde verklaring van de samenstelling van deze bevolkingsgroep moeten worden afgezien. Doch - ook al is er, zoals reeds eerder gesteld, wellicht tot op zekere hoogte sprake geweest van een "te jong maken" van onderdelen van deze bevolkingsgroep tijdens de oorlog en ook al zou de gevonden leeftijdsamenstelling ervan niet geheel de realiteit benaderen - de conclusie lijkt gewettigd, dat de door het onderzoek vastgestelde geringe bezetting van de top van de pyramide en onregelmatigheden in de grootte van de onderscheidende geboorteklassen inderdaad verwacht hadden kunnen worden.

In de pyramide is ook het middendeel - waarin de werkbare mannen en vruchtbare vrouwen zijn opgenomen (1916-1946) - vrij smal en onregelmatig. Het lijkt aannemelijk, dat als gevolg van de aantasting van oudere geboorteklassen door de bovengenoemde migratie en epidemieën de cohorten van 1916 tot 1940 reeds bij de geboorte betrekkelijk gering van omvang zijn geweest. Dit verschijnsel is nog versterkt door de emigratie, die zich in de naoorlogse jaren onder de bedoelde cohorten heeft voorgedaan.

De onregelmatigheden in de omvang van de betreffende geboorteklassen van de de jure bevolking reflecteren zich tot op zekere hoogte ook in de progenituum-pyramide van de totaal levendgeborenen. Vooreen deel wordt dit veroorzaakt door voorkeuze voor de studietoets van geboorteklassen. Het jaar 1920 is een treffend voorbeeld. Het doet echter op zich niet vreemd aan, dat na de geboortecensus in de voorgaande decaden de klassen 1921-1925 relatief klein is, ook ten opzichte van de klassen 1926-1930. De laatste is deels ten koste van het geboorteklass 1931 en dus van de klassen 1931-1935 enigszins gelaatsd, doch is toch als geheel genomen beter bezet. Dat de groep 1931-1935 ondanks het kortstondiger etarite-risico, dat zij gelopen heeft, toch absoluut kleiner is dan die van 1926-1930 vindt zijn oorszaak echter grotendeels in de emigratie; zoals de tabel IV.3 aanschijnt, heeft de jongste van deze twee klassen aan genter onderdeel van zijn sterfte zien vertrekken, dan de oudere. Daarentegen lopen de aantallen "buiten de Schouten-rijanden geboren" in beide klassen slecht weinig uiteen. De geboorteklassengroep 1936-1940 toont onder de progenituumleden geslachtspecifiek ongeveer hetzelfde percentage vertrokken als de groep 1931-1935 en overtreft de laatste in omvang niet alleen vanwege een kortstondiger risico tot overlijden, maar ook door de toevoeging van een belangrijk groter aantal buiten het opnamagebied geboren per-

sonen. De arbeidsmigratie van een groot aantal mannen in deze periode naar de plantages van het Franskase heeft geen zichtbaar effect nagelaten op de omvang van deze geboorteklassen, mogelijk als gevolg van de korte duur, die elk individuum buiten de Sahontse-afstanden⁴⁵⁾ doorbracht. Het is opmerkelijkwaard, dat het jaar 1940, hoewel op een nul eindigend, vergeleken met de voorgaande jaren bij de enquête geen voorkeur heeft getoond.

De klassen 1941-1945, geboren in de periode van de Korzi en de tweede wereldoorlog, neemt een aparte positie in. Zoals in Deel 6 uitvoeriger zal worden uiteengezet, wettigen de omstandigheden van die tijd de door het onderzoek gevonden daling in de fertiliteit (vide figuur V. 4, totaal levendegeborene progentuurliden) en toename van de mortaliteit (vide figuur V. 4, nog levende progentuurliden) en daarmee de geringe herstelling van deze klassen.

In de oorlog werd, zoals in hoofdstuk VI zal worden toegelicht, een beduidend aantal eerste huwelijke gesloten. Dit leidde in de naoorlogse jaren 1945-1948 - mede ten gevolge van het feit, dat een belangrijk deel van de overlevende partners van in de oorlog beëindigde huwelijken spoedig tot hertrouwen overgingen - tot een herstel in het aantal geboorten. Op het sterke overtroef aan mannen daarvoor is reeds gewezen.

Deze omvindingen zetten zich in de periode 1951-1955 - aanzienlijk bevorderd door een verbetering van het sociaal-economisch klimaat in de allandengroep zelf en onderzichte getemperd door emigratie en een stijging in de huwelijksleeftijd - voort. Een drastische verandering trad echter op na 1955, toen naar alle waarschijnlijkheid vooral tengevolge van de malaria bestrijdingsacties de mortaliteit een zeer opvallende daling onderzocht. Deze acties hadden niet alleen tot effect, dat van de onhoort van 1956-1960 een veel groter deel de zuigeling- en kleuterjaren overleefden dan bij voorgaande cohorten het geval was, maar zij bevorderden tevens een verbetering van de gezondheid van degenen, die voor 1956 waren geboren. Het lijkt aannemelijk, dat dit laatste mede heeft bijgedragen tot een stijging van het aantal geboorten in de periode 1956-1960. Deze factoren, gevoegd bij het feit, dat deze groep nog niet volledig het risico tot sterfte op zuigeling- of kleuterleeftijd heeft doorlopen, bewerkstelligen, dat de geboorteklassen 1956-1960 vergeleken met de voorgaande een grote omvang bereikt.

De bovenschreven ontwikkelingen vinden voor een groot deel bevestiging in de bevolkingscijfers, die uit andere bron kunnen worden verkregen (vide tabel V. 22). De bevolking van de Sahontse-afstanden, die door Feuilleau de Bruyn⁴⁶⁾ rond 1916 op ca. 25.000 personen werd geschat, had volgens de volkstelling van Nederland-Indië in 1930 nog ongeveer eenzelfde aantal inwoners. De cijfers van de Bruyn voor 1947 en 1948 onderzochten echter de gedachte, dat zich in de oorlogjaren een roffel bevolkingsverlies voordoot.

Voor de periode vanaf 1950 staan jaarlijks bevolkingscijfers van het bestuur ter beschikking. Deze zijn evenals de voorgesemde cijfers zeker niet geheel betrouwbaar - in het bijzonder dienen de cijfers voor de volwassenen in 1951 en 1955 met enige achterdocht te worden beschouwd -, maar geven toch een duidelijke trend te zien. De bevolking neemt in de periode 1948 tot 1952 toe, vertoont een afname in de periode in de jaren 1953 tot 1956 en groeit vervolgens met ca. 3,4% per jaar sinds 1956. Bij nadere beschouwing blijkt er echter een duidelijk verschil tussen de groei van de beide onderscheiden leeftijdsgroepen. De groep van volwassenen en vooral van de mannelijke volwassenen is sinds 1953 in zodanige mate door emigratie aangetast, dat aanvankelijk een daling van de totale bevolking te weeg wordt gebracht. Eerst rond 1960 wordt weer het aantal volwassenen van 1952 bereikt; tot dit herstel hebben bijgedragen de hygiënische verbeteringen sinds 1955, de toevoeging van de grote geboorteklassen 1960-1964 aan de groep volwassenen, de migratie van niet-Blaokers naar het stedelijk centrum Blak en de terugkeer van Blaokers - onder andere een deel van de groep, die bij de Soerenge voor de zelfmaatschappij gewerkt had - naar hun oorspronggebied. De groep jongelingen daarentegen vertoont vanaf 1964 een treffende toename, die zodanig groot is (bijna 60%

Table V. 22

Figures of Papuan population of the Schouten-eilanden and Noerfoor.

Year	Total Papuan popula- tion	Increase of population, 1931 = 100 %					Sex ratio (AC p. 100 F)			% 17 and younger of total		
		total	10 years and older		11 years and younger		18 and older	17 and youthful	total	M	F	T
			M	F	M	F						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
G.A. Schouten-eilanden												
1930 ¹⁾	86096	81		88	51	52	95	100	101	45	89	42
1947 ²⁾	126286	96										
1948 ²⁾	140800	98										
1950 ²⁾	156973	96	100	102	78	58	102	108	111	44	93	43
1951 ²⁾	181120	101	110	108	58	51	107	120	114	48	93	43
1952 ²⁾	212115	100	100	104	102	104	103	109	111	47	93	43
1953 ²⁾	274493	98	98	91	52	51	108	123	118	48	94	45
1954 ²⁾	270324	97	94	89	52	52	107	123	118	48	94	45
1955 ²⁾	302283	98	118	111	100	105	97	122	124	50	97	45
1956 ²⁾	377660	100	117	108	110	111	98	121	127	50	97	45
1957 ²⁾	396440	102	119	108	113	118	99	117	129	52	98	47
1958 ²⁾	398628	106	110	97	114	120	95	115	123	54	99	47
1959 ²⁾	407223	114	104	108	123	131	94	118	125	55	100	49
1960 ²⁾	422770	112	105	102	124	143	103	115	128	54	101	49
1961 ²⁾	430974	122	97	108	134	150	97	115	131	57	102	50
G.A. Noerfoor												
1930 ¹⁾	4122	88										
1947 ²⁾	14394	94										
1948 ²⁾	17794	102										
1952 ²⁾	18444	100	102	104	103	100	99	103	103	61	47	46
1953 ²⁾	20598	106	104	103	103	93	91	114	103	63	48	46
1954 ²⁾	20444	95	87	86	59	59	94	113	97	58	46	46
1955 ²⁾	22222	94	87	88	57	43	97	113	99	51	44	47
1956 ²⁾	23778	112	93	93	59	60	97	112	99	54	47	46
1957 ²⁾	23311	118	84	79	67	63	79	108	93	60	47	46
1958 ²⁾	24222	119	83	74	66	66	81	109	95	58	47	46
1959 ²⁾	24321	118	85	76	65	65	98	99	91	59	48	46
1960 ²⁾	24824	118	83	76	72	57	82	100	92	59	48	46
1961 ²⁾	24928	123	81	74	65	69	69	112	99	60	48	46

1) Volksstelling 1930. Inclusive small numbers of Indonesians, age classification "adult" and "sub-adult" from de Bruch (1946 note 22).

2) de Bruch 1950, pag. 96.

3) Wapenaar 1961, 1962-1963.

tussen 1954 en 1961), dat de totaal bevolking vanaf 1958 weer boven die van 1951 uitsteekt. Hoewel deze toename mogelijk voor een deel kunstmatig is en veroorzaakt door een verandering bij de bepaling van de leeftijdsgrens tussen "ouder" en "jonger" 18 jaar, wijzen de cijfers van tabel V. 22 toch veel meer in de richting van een reële toename van het aantal jeugdigen door een gevoelige daling van de sterfte als gevolg van de ziektebestrijdingsmaatregelen na 1951, waarbij tevens ruime gelaten moet worden voor de geslachten, dat rond 1960 de kleine leeftijdsgroep geboren in de oorlogsperiode (1941-1945) langzamerhand bintg was van de groep jeugdigen naar de groep volwassenen over te gaan en dat de bovengenoemde immigranten niet-Biakkers en terugkerende Biakkers voor een deel verzameld waren van hun gezinnen met onvolwassen kinderen.

Opvallend is, dat volgens de bevolkingscijfers de toename onder de vrouwelijke personen jonger dan 18 jaar sterker is geweest dan onder de mannelijke personen

van dezelfde leeftijdsklassen. Daar de toeneming van deze jonge vrouwen in de achtereenvolgende jaren sinds 1965 niet gepaard ging met een afnemende onder de volwassen vrouwen en eveneens met een geringere aanwas bij de volwassen vrouwen dan bij de volwassen mannen, lijkt het niet waarschijnlijk dat een geslachtsspecifieke verschuiving in de bepaling van de grens tussen "onderen" "boven" 18 jaar een doorslaggevende rol gespeeld heeft in de bedoelde sex-differentiële groei. Voeler dient te worden bedacht, dat de sex-ratio van de jongste geboorteklassen (1965-1969), die door zijn grote omvang een aanzienlijke invloed op de groep van 17 jaar en jonger uitoefent, zoals uit de cijfers van het project blijkt, duidelijk minder masculien is dan de twee voorgaande vijfjaar klassen van geboorte.

Vorenstaande gegevens van het project en het bestuur overziende, kan worden gconcludeerd, dat deze niet met elkaar in tegenspraak zijn en dat er ondanks een zekere remming door emigratie sprake was van een bijzonder sterke bevolkingsgroei sinds 1965. In Deel 8 wordt nader op dit punt ingegaan.

h. Noemfoor

De bevolkingspyramide van het eiland Noemfoor vertoont een afwijkend beeld. De top is relatief goed bezet. Daarentegen zijn de jonge volwassenen zeer gering in aantal. De voet van de pyramide is weliswaar breed, maar de nadruk valt hier veel minder op de jongste vijfjaar klassen.

De bewoners van Noemfoor, die geboren zijn vóór 1919, zijn ongetwijfeld aan dezelfde epidemische blootgesteld geweest als de Blakkers van gelijke leeftijd. Het verschil is echter, dat in Blak in de decennia rond 1900 een emigratie, doch in Noemfoor daarentegen een forse immigratie optreed. De relatief goede bezetting van de bedoelde leeftijdsklassen wordt in de pyramide van Noemfoor bovendien optisch nog gescousterd door de uiterst geringe bezetting van de klassen van 15 tot 35 jarigen.

Dat de geringe omvang van de laatstgenoemde groepen werd veroorzaakt door een extreme emigratie, kan als vaststaand worden aangezien. De cijfers van de bevolkingsstellingen en de reeds vermelde grote groep personen (250), die eertijds in een van de Noemfoorse kampongs (Bawei) woonachtig waren en ter gelegenheid van de enquête door het project daarheen tijdelijk terugkeerden, wijzen reeds in die richting. Eenzelfde betekenis hebben de klachten geuit door de ondervraagde personen aan de zuidkust van het eiland over het feit, dat zoveel arbeidsproductieven het gebied hebben verlaten, dat de achterblijvenden - vol, ouden van dagen - noodgedwongen het onderhoud van de huizen moesten verwarmen en op de taak van minder arbeidsintensieve gewassen moesten overgaan. Een andere aanwijzing voor de relatieve omvang van de emigratie kan worden gevonden in de zeer hoge percentages niet op het eiland woonachtigen onder de progonitairleden van de de Jura opgetoeten Papoos-vrouwen (tabel IV.3).

Gezien deze gegevens doet het feit, dat de aantallende Jura Papoos's van de verschillende geboorteklassen van jonge volwassenen in de bevolkingspyramide verhoudingsgewijs klein zijn in vergelijking tot de aantallen ooit geboren progonitairleden en hier en daar zelfs kleiner dan de aantallen nog in leven zijnde progonitairleden van dezelfde geboorteklassen, niet vreemd aan, terwijl ook de daatlijke vrouwenoverrachten in de de Jura bevolking verklaarbaar worden.

Zoals uit figuur V. 4 kan worden afgeleid is de fertiliteit van de Papoos vrouwen in de door Kortéri en oorlog beïnvloede periode (1941-1945) vermoedelijk enigzins gedaald en de sterfte onder zuigelingen en kleuters gestegen. Ondanks het feit, dat deze geboorteklassen horendien is "uitgedund" door emigratie, springt de invloed van deze achterlappende gebeurtenissen in de bevolkingspyramide van Noemfoor minder in het oog dan in die van de Schouten-eilanden, aangezien in het eerstgenoemde gebied de ouden geboorteklassen veel sterker door vertrek zijn aangetast. Bij vergelijking van deze oorlogsgedurende klassen met de eerste natuurlijke klasse komt echter een extreem verschil tot uiting.

De leeftijdsopbouw van deze naoorlogse klassen vertoont geen normaal beeld. De in 1946-1950 geboren groep de jure jongens en meisjes overtreft al, die welke geboren is in 1951-1955. Dit verschilnel werd door alle in dit gebied werkzame verkiezers in min of meer sterke mate gerapporteerd en hangt vermoedelijk samen met een door Amerikaanse gemeenschamige troepen gedurende korte tijd na de verovering van dit eiland tweeweggebrachte gunstiger sterfte situatie. Bovendien moet worden overwogen, dat het in 1951-1955 uit Noamforse moeders geboren cohort is voortgebracht door moeders, die ten tijde van de opname in het geheel gepension jonger waren dan die van het gelijksoortige 1946-1950 cohort. Maar het vertrek onder jonge vrouwen groter was dan onder ouders, kan dan ook worden aangenomen, dat van het cohort 1951-1955 een groter deel het woongebied met hun moeder verlaten heeft dan voor het oudere cohort het geval was. Een gelijke gedachtegang verklaart het feit, dat - zodanig de sterke bestrijdingscampagne, die nu Noamfor in dezelfde tijd en met een zelfde succes worden uitgevoerd als in de Schouten-eilanden - het aantal de jure kinderen geboren na 1955 relatief klein is ten opzichte van de twee voorgaande vijfjaarclassen, indien vergeleken met de Schouten-eilanden. Bovendien leert nadere analyse, dat de Noamforse vrouwen in de jaren kort voor de opname een lichte daling in fertiliteit vertoonden.

Het vooringsveld vinkt in grote lijn bevestiging in de beschikbare bevoeringscijfers (tabel V. 22). In tegenstelling tot de situatie in de Schouten-eilanden vertoont de bevolking van Noamfor volgens deze bronnen een toename in de periode tussen 1940 en 1947-1948. Afgezien van onbekende gebeurtenissen kan deze groei mogelijk deels samenhangen met een - in vergelijking met de Schouten-eilanden - geringere invloed van de Koréal en de oorlog en met de relatief grote omvang van de geboorte cohorten van vlak na de oorlog. Na 1948 blijkt een afname van de bevolking op te treden, in het bijzonder na 1953. Omstreeks 1960 was het aantal volwassen mannen en vrouwen respectievelijk een derde en een kwart kleiner dan dat gerapporteerd voor 1952, terwijl ook het aantal jeugdigen van 1952 nadier met meer werd bereikt. Aannemend, dat het natuurlijk excess in deze periode aanzienlijk was (vide Deel 5, conclusies), kan deze bevolkingsafname slechts door emigratie worden verklaard.

Opmerkenwaard is het voorts, dat het sterke mannenoverschot onder de groep jeugdigen in de periode 1953-1958 in de periode 1957-1960 veel minder uitgesproken wordt. Hoewel uiteraard meerdere factoren tot dit verschilnel hebben bijgedragen, ligt het toch voor de hand in deze ook verband te zoeken met de door het onderzoek geconstateerde mannenoverschotten in de geboorteklassen 1946-1950 en 1951-1955 enerzijds en het waargenomen vrouwenoverschot in de geboorteklassen 1957-1960 anderzijds.

c. Beeden-Waropen

De relatief late openglogging van de Beeden-Waropen maakt een evaluatie van de door het onderzoek gevonden leeftijdsopbouw in de top van de bevolkingspyramide van dit gebied nog bezwaarlijker dan reeds bij de voorgaande opnamegebieden het geval was. Zo kunnen de oorzaken voor de enigszins extreme feminiteit van deze leeftijdsklassen niet meer worden nagegaan 47). Zoor duidelijk lijkt echter de conclusie, dat de omvang van de geboorteklassen 1916-1920, in het bijzonder ten aanzien van de vrouwen, is geflatteerd ten gevolge van een voorkeur voor het jaar 1920 (vide Figuur V. 1.a); het is aannemelijk, dat het excess van deze klasse is hetzij aan de twee aansluitende klassen - het een nadruk op de oudere klasse - dienst te worden toegevoegd.

Voor de jonge volwassenen van dit gebied (geboorteklassen 1921-1940) moet opmerking worden aangenomen, dat zij door vertrekoverschotten in de periode sinds roed 1950 zijn aangetast. Indicaties voor het feit, dat deze emigratie een forse, doch nog niet met Noamfor te vergelijken omvang bereikte, kunnen worden gevonden in de figuur V. 4 (door beschouwing van de bevolkingspyramide en die van de nog levende programmavolled) en in tabel IV. 9. De waargenomen relatief ge-

ringe bezetting van deze geboorteklassen is dan ook verwachtbaar en in overeenstemming met de zeer beperkte mogelijkheden voor het verkrijgen van een geldinkomen in het woongebied zelve. Opvallend is voorts, dat de alternatieve omvang van de geboorteklassen van de levendgeborenen en nog levende progenituurleden niet, zoals in de Schouten-eilanden, wordt teruggevonden in de geboorteklassen van de de jure bevolking en die van de geboorteklasse progenituurleden.

De oorlogsjaarklasse (1941-1945) is in de Beneden-Waropen niet duidelijk "uitgedrukt", zoals in de twee voorgaande ommetrogebieden, daar dit enquêtegebied in die periode niet door een halfsheweging en nauwelijks door oorlogsomstandigheden is beïnvloed.

Ten aanzien van de jongste drie geboorteklassen kan aan de hand van figuur V. 4 worden opgemerkt, dat evenals in Noemfoor, de geboorteklasse 1961-1965 in vergelijking met de voorgaande relatief klein is. Dit is voor een deel een gevolg van de grootte van de grensgeboorteklassen van deze klassen; zo blijft dit effect bij aanreiking in leeftijd (zie figuur V. 2) minder in het oog vallend. Daarnaast moet op de invloed van het vertrek van groepen jonge volwassen vrouwen worden gewezen. De allereerste vijfjaarlijkse klasse is daarentegen weer zeer goed bezet, aangezien ook in dit gebied in de laatste jaren voor het onderzoek een spectaculaire verbetering in de zuigelingen- en kindersterfte optrad.

Table V. 23

Figures of Papuan population of parts of Beneden-Waropen.

Year	Total Papuan popula- tion	Increase of population, 1957 and 1963 comp. = 100 %						Sex ratio (p. 100 f)			% 17 and younger of total		
		male	17 years and older		17 years and younger		18 and older	17 and younger	total	M	F	T	
			M	F	M	F							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
		Villages (1)											
1957 ¹⁾	6444	100	100	100	100	100	99	99	96	41	41	41	
1961 ²⁾	3276	51	151	150	81	78	84	117	98	48	50	48	
1963 ³⁾	7020	102	131	130	144	121	74	98	98	50	48	54	
		Dist. Sandae-Waropen (4)											
1957	4983	100	100	100	100	100	81	96	95	32	48	38	
1961	4820	96	88	104	108	88	74	108	98	32	42	38	
1963	4762	94	98	104	95	81	77	104	90	32	44	40	
1965	4624	70	97	100	104	84	77	100	98	34	48	34	
1969	3074	104	76	109	101	76	71	104	87	34	44	40	

1) De villages Nuan, Hual, Gajari, Nolasel, Moelmas, Meelboet, Porend, Sogget, Waerak and Wauak.

2) according to Kappeler (2); estimates of district office from those in 1961 and 1963.

3) Volksstelling Nederland (1963) side sheet 3, pag. 23, Age classification "adult" and "non-adult".

4) centre of district office; side sheet sheet 3.

5) supra; 2, 1961.

Anders dan in de Schouten-eilanden en Noemfoor is een vergelijking van bevolkingcijfers van het bestuur over een reeks van jaren door de veelvuldige grenswijzigingen van de administratieve eenheden weinig zinvol. Zo vertonen de cijfers van 1955 en 1960 in de Beneden-Waropen behoudende afwijkingen met voorgaande jaren als gevolg van wijzigingen in de administratieve indelingen.

De cijfers voor de periodes 1956 tot en met 1959 zijn onderling vergelijkbaar (zie tabel V. 23); in die tijd hebben zich weinig veranderingen in de totale bevolking voorgedaan, hoewel voor 1959 een lichte groei kan worden verondersteld. De aanwas onder de volwassen vrouwen en de afname onder de meisjes, die na 1956 tijd plaats te hebben is ongetwijfeld voor een groot deel het gevolg van een "verschuiving" in de leeftijdsbepaling; de berekende geslachtsverhoudingen, die tevens een emigratie onder de volwassen mannen aanduiden, en jeugdroentegens wijzen ook in die richting. De cijfers van 1961 wekken de indruk, dat sinds 1950 een niet onbetekenende groei heeft plaats gehad; uitgaands van de stelling, dat de cijfers van 1950 redelijk betrouwbaar waren - hetgeen gezien de toenmalige stand van openlegging niet zonder meer aanneemelijk is - dient toch bedacht, dat in dit geval niet alleen sprake is geweest van een natuurlijke aanwas, in sommige van de hier beschouwde kampeers, zoals Wontu⁴⁶⁾, heeft al. nog een immigratie van families uit het achterland van de Weropendak plaats gehad. Daartegenover staat, dat ook emigratie naar andere delen van Nieuw-Guinea is opgetreden. Hoewel met de mogelijkheid van verschuivingen in de vastgestelde leeftijdsgransen moet worden gerekend, lijkt de relatief geringe groei onder de volwassen mannen een aanwijzing, dat juist die groep door emigratie is aangetast.

2. Nimbora

De geslachtsverhouding in de top van de bevolgingspyramide van Nimbora vertoont een tegengesteld beeld met die van Benedan-Waropen. In het eerstgenoemde gebied doet zich onder de 40 tot 49 jarigen een opvallende masculiniteit voor, terwijl ook voor de leeftijdsclassen van 50 tot 65 jaar geen extreme femininiteit wordt waargenomen. Dit laatste bouwt in, dat ook, indien geslachts-specifieke fouten in de leeftijdsbepaling als oorzaak van de mannenoverschotten bij de 40-49 jarigen worden aangenomen (zie tabel V. 15), moet worden geconcludeerd, dat onder de leeftijdsclassen van 40 tot 65 jaar de mannen relatief goed vertegenwoordigd zijn⁴⁹⁾.

De redenen voor het ontstaan van het grote aandeel van de mannen onder deze, vrijwel alle wóór de openlegging geboren, personen kunnen niet bevestigend worden verklaard. Hoewel hiervoor geen enkel bericht of bewijs kan worden gevonden, is het niet uitgesloten, dat het bedoelde mannenoverschot is veroorzaakt door bepaalde gewoonten en gebruiken van de bevolking in de voorbestuurlijke periode, die na de vestiging van zeeving en bestuur in het gebied spontaan of onder dwang wegvielen. Interessant zijn in dit kader de opmerkingen van Gerritsen⁵⁰⁾, Gereguleerder van Kolledia in de periode 1936-1938, omtrent de situatie in het westelijk aan Nimbora aansluitende Sarmi-gebied en die van de antropoloog Coesterwal⁵²⁾, die in recentere tijd onderzoek deed in het nog niet of nauwelijks opengelegde Sarmi-achterland; beiden vermelden voor deze gebieden vrouwenkortens.

Anderzijds kan, bij het speuren naar bedoelde oorzaken, worden gedacht aan een vergelijkenderwijs hoge sterfte onder de vrouwen op een leeftijd ouder dan de kwarteearen - dus na het begin van de openlegging (1917-1926), die o.m. gepaard ging met de import van nieuwe ziekten - van degenen, die voor de bestuursvestiging waren geboren. De tabel E. 12.4 in Deel 4 geeft voor de geboorteaarclassen 1907-1921, zij het niet overtuigend, voedsel aan dit denkbeeld.

Na de tijdelijke arbeidsimmigratie naar de plantages van het Sarmise van voor de oorlog en na de al of niet vrijwillig voor Japanse en Amerikaanse troepen verrichte werkzaamheden nam, bij de latere ontwikkeling van de centra Hollandiabance en Hollandia-luven, het wegtrekken van Nimboraanse bevolkingselementen een meer permanent karakter aan. Dit geldt in het bijzonder voor emigranten uit het Demta kustgebied. In de "Lambtrek Nimbora" werd echter door de uitvoering van het Community Development Project (1952) en latere bestuursmaatregelen een zekere terugkeerzucht in het gebied zelf geschapen, zodat het vertrek van Nimboraanse werd geremd. Dit verklaart dan ook mede waarom de emigratie in het opeengebleed Nimbora een geringer invloed op de opbouw en

omvang van de leeftijdsklassen van 20 tot 40 jaar heeft gehad dan in de Beneden-Waropen (zie ook tabel IV, 3).

Desondanks zijn in de bevolkingspyramide van Nimboran de leeftijdsklassen 15-29 jaar slechts bezet dan in die van Beneden-Waropen. Dit houdt mede verband met het zeer hoge sterftheniveau, in het bijzonder het zuigelingensterftheniveau, dat volgens de gegevens van het onderzoek in het eerstgenoemde gebied in ieder geval alude de twintigjarige geboren moet hebben (zie Doel 6, hoofdstuk IV). Het bedoelde niveau lag zo hoog, dat moet worden aangenomen, dat de leeftijdsklassen, die tijdens het onderzoek 20-39 jaar waren, hierdoor ernstig zijn aangetast en dat er ondanks de grote fertiliteit van de vrouwen, welke die van de Waropense overtroef, waarschijnlijk sprake was van een tendens tot natuurlijk afname van de bevolking in de periode tot na de tweede wereldoorlog.

Tan menzie van de geboorteklassen 1942-1948 kan overigens nog worden opgemerkt, dat de progendatagegevens er op wijzen, dat de oorlogsomstandigheden hier minder duidelijk sporen hebben nagelaten dan in de andere door de Japanners bezette opnamergebieden.

Ook de leeftijdsopbouw van de jongste drie geboorteklassen wijkt af van die van de voorgaande opnamergebieden, doordat niet alleen de groep van 0-4 jarigen, maar ook die van 5-9 jarigen een belangrijke positie innemen' een verschijnsel, dat vooral samenhang vertoont met de daling van de zuigelingen- en kindsterfte, die in de Nimboran vroeger inzette dan in de andere gebieden als gevolg van de sociaal-economische verbeteringen samenhangend met het Community Development Project (1942), terwijl deze klassen bovendien sinds 1965 van de ziektebestrijdingscampagnes en andere gezondheidsbevorderende maatregelen heeft gaprofiteerd.

Table V. 24

Figures of Papuan population of parts of Nimboran.

Year	Total Papuan population	Increase of population, 1952 and 1966 (pop. = 100%)					Sex ratio (M p. 100 F)			% 15 and younger of total			
		1952		1959 and older		17 years and younger		15 and older	17 and younger	total	M	F	T
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Villages ¹⁾													
1952 ²⁾	2648	100	100	138	110	100	97	105	100	44	43	45	
1959 ²⁾	2808	114	99	127	149	124	99	109	94	43	40	43	
1961	2752	114	90	74	144	124	99	102	102	47	43	45	
Dist. Nimboran and Koroek-District ³⁾													
1952	5700	100	100	126	120	100	92	98	94	46	47	48	
1958	6074	97	101	96	125	99	93	121	106	49	43	43	
1961	6280	99	98	31	107	100	91	121	99	51	40	41	
1962	6460	100	97	21	114	100	90	102	100	48	43	42	
1963	6840	102	88	21	113	110	87	105	79	44	40	40	

1) the village Kamp, Warabari, Nanogung of District Papua and the village of District Nimboran East of the District.

2) Reported in 1) 1956 up to 1959 inclusive. The boundaries of these Districts differ here from 1963.

3) van Jaars 42.

4) van Volkskr. 21.

Daar ongetwijfeld ook de sterfte onder alle andere leeftijdsgeledingen van de bevolking van het opnamengebied gunstig door genoemde maatregelen werd beïnvloed en aangezien de fertiliteit van de vrouwen zich op een hoog niveau handhaafde,

kan geconcludeerd worden, dat de oorspronkelijke tendens tot afname van de bevolking in de loop van de vijftig jaar is omgezet in een natuurlijk groei 52).

Wijzigingen van de administratieve grenzen beperken ook hier de mogelijkheden jaarlijks bestuurders van de onderafdeling Nimbora te vergelijken. In de tabel V. 24 zijn de cijfers van 1955 tot en met 1959 opgesomd voor de districten Nimbora en Kartook-Groessa. De gegeven cijfers vertonen een afname onder de volwassenen (vooral de vrouwen) en een toename onder de jongeren (vooral de mannen). De sex-ratio's nemen geen extreme waarden aan en de jeugdperecentages worden hoger naarmate men recentere jaren beschouwt. Afgezien van een mogelijk foute opgave van de aantallen vrouwen in 1955, wordt de indruk gevestigd van een groei onder de onvolwassenen ten gevolge van de verbeteringen in de volgezondheid, gepaard gaande met een emigratie, vooral onder de volwassenen.

Werd de aandacht tot de in de landstreek Nimbora gelegen nedersettingen beperkt, dan is een vergelijking over een iets langere periode mogelijk. Deze rond de hoofdstad Geajem gelegen kampen hebben het eerst en het meest intemité van de sociaal-economische veranderingen, die na 1962 in het opnamegebied zijn ingevoerd, geprofiteerd. De in de vorige alinea vermelde tendensen worden in deze opstelling dan ook in versterkte vorm teruggevonden.

e. Fak-Fak

Het meest kenmerkend voor de bevolkingspyramide van Fak-Fak zijn de opvallende mannenoverschotten voor vrijwel alle leeftijdsklassen van 10 jaar of ouder en het feit, dat het door de onderoedingen in de andere opnamegebieden bijna stereotiep geworden beeld van door emigratie aangrijpde leeftijdsklassen van 20-40 jaar, hier volledig ontbreekt.

In hoofdstuk IV van dit Deel en in hoofdstuk III van Oeel 5 wordt er op gewezen, dat de geslachtverhoudingen binnen het opnamegebied Fak-Fak regionale verschillen vertonen, die samenhangen met de typische sociaal-economische situatie in dit schiereiland. Dit neemt niet weg, dat voor de Papoea bevolking als geheel aanzienlijke mannenoverschotten over een zeer breed veld van leeftijdsklassen worden aangestreefd. De bij het onderzoek geconstateerde geslachtverhoudingen onder de levendgeboren progenituurleden vertonen, hoewel deze vrijwel ooreens op 5% niveau statistische significantie bereiken, toch voor vrijwel iedere geboorteklasse, wellicht mede ten gevolge van de in dit gebied gebruikelijke adoptie, een duidelijk overvicht aan mannen. Voorts blijkt uit de opstellingen van de nog levende progenituurleden, dat met uitzondering van de jongste geboorteklassen op vrijwel alle andere klassen tussen de geboorte en de onjuiste een zodanige sterfte heeft ingewerkt, dat deze de vrouwen tekorten in elk der cohorten heeft versterkt. Nemen wij aan, dat dezelfde processen hebben gewerkt ten aanzien van de leeftijdsklassen van de de jure bevolking, dan worden hierdoor voor een deel de mannenoverschotten verklaard. Daarnaast moet worden gewezen op de immigratie naar het schiereiland. Zoals bleek uit de opstelling naar geboorteplaats van de de jure bevolking (Deel 3, tabel A. 7. S.) hebben zich overwegend mannen naar het Fak-Fakse verplaatst. Vergelijkenderwijze naar het mannelijke element van de bevolking daarvoor meer toe dan het vrouwelijke. Dit effect werd nl. niet te niet gedaan door emigratie, zoals tabel IV. 3 illustreert, kan worden aangenomen, dat ongeveer een even groot percentage van de vrouwen emigreerde als van de mannen.

Een afsluitings- en navraagtoernee moest bij het onderzoek achterwege worden gelaten. Ook is de verdeling naar stadijfer van geboorteklasse die moest onregelmatige van die van alle opnamegebieden. Ondanks een relatief gunstige vijfjaarsoverleving levert dit een bekkelrige leeftijdsopbouw in de top van de pyramide; de leeftijdsklasse van 40-44 jaar van de vrouwen lijkt wat te zwak bezet te knoete van de naastliggende oudere klasse, hetgeen zich ook vertoelt in de enigszins

uit de toen vallende sex-ratio's van de 40-44 jarigen. Overigens kan enige onregelmatigheid in dit deel van de pyramide wel verwacht worden in verband met de voor dit gebied uitdrukkelijk vermelde grippe van 1918.

De leeftijdsgroepen van 20-30 jaar zijn goed bezet en masculien, omdat juist zij hebben geprofiteerd van de reeds vermelde immigratie, hetgeen mede bijdraagt tot het afzonderlijk verband tussen de pyramiden van de totaal levendgeboren progenthuurtoeken en de de jure bevolking van het opnamegebied.

Hoewel ook masculien⁵³⁾, zijn de klassen van 10-19 jaar daarentegen van een relatief kleine omvang. Daarbij springt allereerst de oorloggeboorteaartklas- se in het oog; de progenthuurgegevens van het onderzoek wijzen in de richting van een daling van de fertiliteit en een stijging van het sterfteniveau in dit tijdvak. De geboorte van de leeftijdsgroepen van 10-14 jaar valt samen met een aantal aanpor- lende jaren, waarvoor door de opdevolgende bestuursambtenaren (van Milligen 1949, Vasseur 1950, Sollewijn Gelpke 1953) in hun elders in dit Deel geïllustreerde Memorieën van Overgave wordt gewezen op een "gestadig afnemende of hoogstens stationaire" bevolking. Een geringe omvang van de in die tijd ter wereld gekom- men cohorten lijkt dan ook waarschijnlijk, al is het moeilijk een bevredigende verklaring voor dit verschijnsel te vinden.

Evenals in de meeste andere opnamegebieden blijkt de allerjongste leeftijdsklas- se groot te zijn. Naar uit in Deel 6 nog volgende uiteenzettingen blijkt, is er in dit geval echter niet alleen sprake van een daling van de uitgaaligen- en kleurco- efficientie, maar eveneens van een redelijke stijging van de fertiliteit. Het lijkt daar- om vrij zeker, dat het geboortoverschot, dat Woeders⁵⁴⁾ in 1957 meende te constateren, in de daaropvolgende jaren is gecontinueerd en versterkt.

Voor de onderafdeling Fak-Fak staan voor de jaren 1954, 1957 en 1961 naar kam- ping uitgecijferde bestuursambtenaren ter beschikking. Aan de hand daarvan kan zo veel mogelijk voor het totaal van die kampings, die in 1952 door het project wor- den opgenomen, een vergelijking gemaakt worden (vide tabel V, 25). In die op- stelling zijn niet de opgaven van het aantal "inbesnoes" voor een tweetal vooroor- logse jaren opgenomen, die in de Volksstelling⁵⁵⁾ van Nederlands-Indië van 1930 en in de Memorie van Overgave van van Santwijk⁵⁶⁾ van 1937 kunnen worden ge- vonden, daar geen zekerheid bestaat of de administratieve grenzen van die tijd wel vergelijkbaar zijn met die van 1961 en anderszins onder de groep "inbesnoes" aan niet onaanziemelijke groep Indoneziërs was begrepen⁵⁷⁾. Uit deze cijfers laat zich dan ook geen bevestiging van de mening van verschillende bestuursambtena- ren, dat de bevolking van deze stroek zou afnemen of hoogstens stationair blijven, afleiden. Uit de opstelling V. 25 valt een dergelijk standpunt voor de periode na

Table V. 25

Figures of Papuan population of a group of villages¹⁾ of the subdivision Fak-Fak.

Yea.	Total Papuan popula- tion	Increase of population, 1954 = 100%						Sex ratio (M p. 100 F)			% 21 and younger of total		
		total	15 years and older		15 years and younger		15 and older	17 and younger	total	M	F	T	
			M	F	M	F							
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
1954 ²⁾	8300	100	100	100	138	322	121	165	158	40	42	47	
1957 ³⁾	8500	106	94	102	131	320	124	172	178	61	49	50	
1961 ⁴⁾	1618	121	106	109	128	311	116	125	192	34	52	53	

1) In far as possible the villages which were inhabited by the project in 1961; children in boarding schools are included.

2) Brijuni 25.

3) Woeders: 28.

4) Detailed Government Census.

1964 zeker niet af te lezen. Zelfs, indien men rekening houdt met het feit, dat in de betreffende cijfers ook de Internaatleerlingen - waaronder een behoudend aantal uit andere delen van Nieuw-Guinea afkomstig zijn - zijn opgenomen, dan nog blijkt een groot van de groepen van 17 jaar en jonger onmiskenbaar. Hiermede komt uiteraard de toedeling van het jeugdeverschotage samen 561.

4. Moejoe

De pyramide van Moejoe heeft een geheel ander uiterlijk dan alle voorgaande. De uitzonderlijk geringe bezetting van de oudere leeftijdsklassen, de enorme vrouwenoverschotten in de leeftijdsklassen van 35 jaar en ouder en het ontbreken van een brede voet zijn karakteristiek.

De late opzetting van dit gebied en het volledig ontbreken van een bevolking en onderzoekers bekende gebeurtenissen vóór die opzetting maakt een beoordeling van de juistheid van de zeer kleine aantallen personen in de top van de pyramide uiterst bezwaarlijk. Enerzijds kan worden gewezen op de mogelijkheid, dat de griep, die in 1918 naar alle vaststaand mag worden aangenomen een grote ravage onder de Marind-Anim aanrichtte, ook de Moejoe bereikte⁵⁹⁾, terwijl tevens moet worden aangenomen, dat door het - vergeleken met de andere opnamergebieden - achterblijven van de medische activiteiten in recente tijd ook de levenskansen van de oudere leeftijdsklassen nadelig zijn beïnvloed. Maar anderzijds kan, gezien de gebrekkige historische kennis, de mogelijkheid, dat de oudere leeftijdsklassen door de conquisteurs wel "te jong gemaakt zijn", niet worden uitgesloten. De grote vrouwenoverschotten in de top van de pyramide moeten reëel gesicht worden. Zelfs, indien men tegenwerpt, dat de leeftijdsklassen van 20-24 jaar voor een gebied met een emigratieverschil als Moejoe wel wat weinig vrouwenoverschotten vertonen en dat mogelijk enige naging heeft bestaan de mannen verhoudingsgewijs jonger te maken dan de vrouwen, dan zou na correctie de top van de pyramide nog een uitgesproken overschot aan vrouwen behouden.

In het verslag over de voorlopige resultaten van het onderzoek in de Moejoe⁶⁰⁾ is een aantal hypothesen aangegeven, die mogelijk deze vrouwenoverschotten kunnen verklaren. Kort gezegd luiden deze als volgt:

- 1) verlies van jongens in de periode voor de opzetting (1933) door rull met of roof door de zuidelijk woënde Marind-Anim.
- 2) analoog aan de situatie bij de Marind, in het bijzonder verlies aan volwassen mannen tengevolge van de griepepidemie van 1937-1938.
- 3) een verlies van overwegend mannen voortvloeiend uit migratie voor de oorlog naar Merauke, Tanahmerah en Moëting; in de oorlog naar Merauke, Sorong en Port Moresby.
- 4) een "winst" aan vrouwen, doordat, bij de bestaande huwelijksrelaties van de Papoea's in het opnamengebied met de groepen, die er buiten woënen, tengevolge van de relatief hoge huwelijkscijfers en frequentie van polygamie in het opnamengebied, de inkomende groep bruiden de uitgaande in aantal zou overtreffen. Tevens werd de veronderstelling gewild, dat een relatief groter deel van de vrouwen, die worden verhuisd na aan een buiten het opnamengebied woënde man te zijn uitgewaaid, naar de oorspronkelijke woonplaats terugkeerden dan het geval was met vrouwen, die afkomstig waren van buiten het opnamengebied.

Desken wij deze hypothesen in het licht van de inmiddels door de mechanische bewerking vertregen gegevens, dan kan opgemerkt, dat het onder 4 vermelde punt een waarschijnlijkheid heeft ingebood. De cijfers van tabel A, 7.6 van Deel 3 deden bepaald niet in de richting van een belangrijke toestrooming van vrouwen uit de oudere leeftijdsklassen afkomstig van buiten de onderscholing Moejoe; het bestaan van huwelijksrelaties van de bevolking van het opnamengebied met die van het niet-opnamengebied deel van het gebied blijft echter onomwonden⁶¹⁾. In het algemeen zal de verklaring van de vrouwenoverschotten sulter, behalve in de

vermelde overwegend masculiene migratie, meer in de oorzakelijke sterfte van mannen in de oudere leeftijdsklassen gezocht moeten worden. De tabel E. 12. 8 suggereert althans een dergelijke gedachtegang; geheel doorlatigverval zijn deze gegevens echter niet. Dit niet alleen vanwege de betrekkelijk kleine aantallen, doch ook vanwege de invloed van het eventueel verhoudingsgewijs te jong maken van de mannen van de betrokken leeftijdsklassen.

De leeftijdsgroep van 20-30 jaar bevat een aantal minder goed bezette klassen. De samenhang hiervan met de niet onaanzienlijke emigratie, die na de oorlog vanuit dit gebied heeft plaats gehad lijkt evident. Zelfs kan opgemerkt, dat dit migratie-effect minder in het oog loopt in de pyramide dan was verwacht. Voor een deel is dit een gevolg van het ontbreken van een brede voet, waardoor zoals in de andere opnamergebieden, de aantasting van de bedoelde klassen visueel wordt gecompeniseerd en voor een deel waarschijnlijk ook van een toevloeding van personen van het niet-geboorteland deel van de oederafdeling Moejoe naar het opnamengebied, dat vooral in de laatste jaren voor het onderzoek apart meer ontwikkeld was dan de rest van de oederafdeling. De enigzins opmerkelijke geboorteklasse 1932-1935 (van de mannen en van de progeniturfleden van de vrouwen), die zich tevens manifesteert in een masculiene geslachtsverhouding dient vermoedelijk in verband gebracht te worden met de begunstiging van de werkelijke openlegging (1933), die in vele gevallen als referentiekader bij het vaststellen van de geboorteklassen heeft gediend.

Oorlogshandelingen hebben in de Moejoe niet plaatsgevonden. Het verhaalt daarom niet, dat de leeftijdsklasse 1942-1946 geen fusioering vertoont.

De gegevens van het onderzoek inzake geboorten en sterfte over de laatste 13 jaar voorafgaande aan het onderzoek stemmen voor een groot deel op de gegevens van de missie registratie. Zij wijzen in de richting van een lage fertiliteit en een aanzienlijke sterfte op oudere dan kinderleeftijd, waarin ook in de meest recente tijd nog betrekkelijk weinig wijziging was gekomen. De relatief geringe bezetting van de jongste drie geboorteklassen en de lage kind-vrouw ratio's hierin de in overeenstemming. Een natuurlijke afwijking, die door Goorbals (1963)¹⁾ en Behner (1954)²⁾ op basis van onderzoek in enkele dorpen werd gerapporteerd, kan tegen 1962 in het opnamengebied als geheel niet door de cijfers van het project bevestigd worden. Op deze fertiliteits- en sterfte gegevens wordt, evenals dit voor de andere opnamergebieden het geval is, in Deel 6 nader ingegaan.

Aangezien het opnamengebied Moejoe slechts een klein deel uitmaakt van de oederafdeling van dezelfde naam heeft vergelijking van de bevolkingscijfers, zoals

Table V. 26

Figures of Papuan population of a group of villages¹⁾ of the subdistrikt Moejoe.

Year	Total Papuan popula- tion	Increase of population, 1954 = 100%						Sex ratio (M/F)		% M and percent of total		
		total	10 years and older		14 years and younger		10 and older	14 and younger	total	M	F	T
			M	F	M	F						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
1951 ²⁾	6126	100	100	100	100	100	52	107	99	19	88	67
1961 ³⁾	8484	96	86	102	97	109	16	100	91	11	44	47

1) vide Table A. 8. 1 under the numbers 1, 2, 5, 6, 12, 17, 18, 21, 22, 25, 26,

2) Section 25.

3) detailed Government returns.

deze in de loop der jaren in de zgn. UNO verslagen⁶⁴⁾ zijn gepubliceerd, niet veel zin. Cijferopstellingen naar geslachts- en leeftijdsindeling van de bevolking per kampoeng staan slechts ter beschikking voor januari 1954 en ultimo 1961. Daar in die periode nog kampoengplitsingen en -samenvoegingen hebben plaatsgevonden, dient een vergelijking tussen deze jaren tot een eenzijdig beeld dorpen beperkt te worden (vide tabel V. 26).

In deze groep nederzettingen is het aantal vrouwen en meisjes vrijwel gelijk gebleven, doch dat van de jongens en vooral van de volwassen mannen duidelijk gedaald. Dit wil nog niet zeggen, dat de geconstateerde afnemende ook als een tebel verlies voor het opnamergebied als geheel beschouwd moet worden. Er heeft nl. ondertoe een trek naar de administratieve hooftplaats Mindiptana plaats gehad. De totale Papoea bevolking van deze hooftplaats werd in januari 1954 door het bestuur op 234 personen gesteld; in 1958 werd dit aantal op 1018 en in 1961 op 1545 bepaald. Deze enorme groei markeert ten dele een mogelijk afstroomlijzen aanrds onder de bevolking van de boven onderzochte groep van dorpen.

KOREA

- 1) Het betreft hier een aantal van rond 200 in mei 1969 geboren Waponee kinderen, waarvan enige aantekeningen omtrent geboorte- en bewegingsomstandigheden werden gemaakt.
- 2) De absolute cijfers, waarop deze tabel is gebaseerd, komen hier exact overeen met de aangenomen opgaven van de de Jure opgenomen Papoea vrouwen, zoals vermeld in Tabel E. 14.2 en 4, in tabel V. 1 zijn nl. ook de Jure opgenomen Papua kinderen van opgenomen niet-Papoea (niet opgenomen niet de Jure moeders begrepen, zie bijl. in E. 14.2 en 3) ook opgenomen niet-Papoea of niet- de Jure personen (kinderen van de Jure opgenomen Papoea vrouwen zijn buiten). De vermindering naar de twee reeksen zijn echter gering; zij betreffen voor alle geboorteklassen van elk opnamengebied, behalve voor de reed 15 tot 46 jarigen (mannen en vrouwen van Moeriboe, gezamenl. van tot naar van kinderen de 6%).
- 3) V.2.V. de totale ook van de kinderen zelf.
- 4) Doopbaptiszen.
- 5) Vide ook Tabel V in deel 2.
- 6) Schoolplanning zal in tweeën in het algemeen zelfstandiger maken, waardoor daerde oudere geregelde huisklassen en leuclatibetellingen in gebruik kunnen worden gebracht.
- 7) Als gevolg van leerproefproeven of onregelmatig schoolbezoek studeert in vele gevallen schoolbezoek zich over een veel langere periode uit.
- 8) Schout 2) pag. 161.
- 9) De mate en sending (vrouwen niet zijden pijn of meer doorbewust tot een optimale leeftijdsbepaling van de leerlingen mogelijk kan op school te kunnen houden of te worden een andere methode oog op het belang van de betreffende kinderen of de school (tabel 2).
- 10) Voorschool, een driejarige cursus.
- 11) In Moeriboe, waar de kampoeng omvang groot zijn, is dit mogelijk het geval.
- 12) Het percentage personen zonder geprojecteerde geboortecertificaten op de totale mannelijke en vrouwelijke de Jure opgenomen Papoea's bedraagt voor de districten Soepora camp, 48 en 58%, N. Blak 62 en 57%. Zuid Blak 38 en 41% en Oost-Blak 41 en 50%. In Soerabaja-Moeriboe door alch huidige vermindering naar de drie daaropvolgende kampoeng voor Moeriboe camp, 41 en 47. Oost-Blak 47 en 60 en Moeriboe 51 en 54%. De lage waarde voor Moeriboe zijn vnl. het gevolg van een goede registratie in de kampoeng Wooni sinds 1957. In het district Demora (camp, 44 en 44) liggen de gegevens cijfers duidelijk beneden die van het gehele opnamengebied Nimboraui, tegeven voortvloei uit een goede registratie op de districtenmoed. Voor de districten Fak-Fak, Koba, Mindiptana en Waponee verduid camp, 66 en 64, 72 en 73, 63 en 63, 60 en 60% gevonden.
- 13) Vide ook onder C. van dit hoofdstuk.
- 14) Gemidd. 20) pag. 13 r/m 17.
- 15) Als criterium voor de vaststelling van de grenzen van de mauge-periode werd aangenomen, dat de geboorte van de betreffende personen volgens de indicaties van registratie, historische documenten, genealogieën e.d. niet buiten deze periode plaats gelooft zou kunnen hebben.

- 18) Voor vijf(jaar)klassen zijn resp. de factoren 0,61, 0,66, 0,71, 0,76, 0,81, 0,86; voor de Oudste gebroedersklassen daer open staat een vijfjarsdu, twee vijfjarsde etc.
- 19) Significante van de afwijking geldt niet voor de Demus klasweek.
- 18) Rekenwett: 11.
- 18) R.I. Nijss: 12 en 13. De methode van Dacht (14) konit hier als oorsig bewerkelijk te stude galaten.
- 20) vide de betreffende loofstakken van Deel 5 en 6.
- 21) Theoretisch kan een stelling, waarbij voor alle personen van de gelyke groep een fapen leeftijd is bepaald, toch een seyers inche opleveren.
- 22) United Nations: 15; pag. 40.
- 23) vide de betreffende broedstakken van Deel 6.
- 24) Beschiedingen van Mythe Index op basis van andere internijde lezagen en ook stogingstheoretische beslissen op vide Gebroeders en van de Staat 14.
- 25) als blyk. Ier gebroeders 1800 van de vrouwen in de Nederlanden (Fig. V. 1).
- 26) Hierbij speelt ook een rol, dat de bedoelde opvallingen vooral volgens stelsel kronnen verlopen.
- 27) De koming inkom, die pas na de laatste oerleg werd gebruikt door omzagenen uit andere delen van de Schouwv-elanden. Mannelike vijfjarsellen maakten een groot deel van de bevolking uit.
- 28) De verpellingen zijn theoretisch weinig zilver, omdat de verpellingen, die veel personen verpellingen uitbreid een groot inkom op de bevolkinggegewend hadden dat loggenen, die sterven een gering aantal personen ontsochten.
- 29) vide o. a. Demus: 16.
- 30) United Nations: 17; pag. 59-78.
- 31) In aantal mannen per 100 vrouwen.
- 32) Personen in elke leeftijdsklasse als percentage van het overeenwoordig gemiddelde van de twee betreffende leeftijdsklassen.
- 33) A.J. De Gues: 18.
- 34) Elke leeftijdsgroep ufgedrukt als percentage van het gemiddelde van een groep en degenen, die te overliden zijn aan voorspaar.
- 35) Deze toevoeging licht niet geheel oermet. Zij is niet een doel oermet, omdat eventueel vhar ken voor het eindejien nu reeds op de age nau Index loweki, en omkijn, inlandsvooreken val. op een ander elidjier dat de nul zou vallen.
- 36) Indus dergelyke bevolkinggegewend een een hoge stufen onderbreng zijn gewest en een reken een stalle tarven vercoen, zal de leeftijdsklasse van 65-69 jaar, waaraan de een betrekkelijk grote betekenis wordt toegelend, vooral een gering aantal personen omvatten; zodanige oelken overaligheden een grote inkom uit op de uitlag van de toeb.
- 37) Zo zou men uit tabel V. 11 afleeden, dat de mannen van de entpote in de Nederlanden 03 Muzje bevolking deen zouden zijn gewest dan in Nieuwfoet en Nieuwcom, hetgeen met inde voorgaande paragrafen gemelde zonder neder heledij als op zijn zinnat twijfelachtig oermetteken kan worden.
- 38) L₂ wasden met σ_{21} 25, vide O.N. I 11; pag. 78.
- 39) vide tabel V. 10.
- 40) Proprietoneel was de leeftijdsoepma van de de gelyk niet-opgevoeren personen over een be-reed geboorteklar.
- 41) vide ook de opmerkingen naar aanleiding van tabel V. 22.
- 42) Daar te, naar vermetd, proportioneel verhoudt met de leeftidingsbode van de de niet-opgevoeren met de overal gebroeders, een vijfjarsdu, dat uitwend te overalge gevallen een overalfechtige maatstapen zal betien.
- 43) vide voor bespeking van de sex-ratio's van progeniurkellen Deel 6, broedstak III.
- 44) Houry: 34; pag. 114.
- 45) Nieuwcom (20) vermetd, den veelal jien de mannen, naar vrouwen bevalten zijn, viden onderbreng, die een st., wat een de middelste zijn een de de de wat voorgespeeven overal onderbreng en een bevalten toe te paedo.
- 46) Feuilletau de Bruyn: 6; pag. 21.
- 47) De cijfers van Deel 4, tabel G 13, 4, omgemen een relatief hoge sterfte onder de mannen van de leeftijdsgroep 1908-1920.
- 48) van der Meer: 30; Table 1.

- 48) Een statistische verplaatsing van het aantal van 40-49 jarige mannen naar jongere leeftijdsklassen of de verplaatsing van vrouwen jonger dan 40 naar de klasse van 40-49 jaar zou een - gunsten de eeml-
grade virdin gebied - onnatuurlijke geslachtverhouding evalue de personen jonger dan 40 jaar ver-
oorzaken.
- 50) Gemeente 28: pag. 9.
- 51) Gemeente 27: pag. 17.
- 52) kale bijlage Deel B.
- 53) vide b van d: hoofdtekst.
- 54) Meester: 28.
- 55) Volkskracht, 28, Deel V, pag. 129 vermeldt voor de districten Male-Male en Kokas 1972 "Inlanders",
36) Van Sumbawa (28) vermeldt voor de districten Male-Male en Kokas 8142 "Inlanders".
- 57) Voor 1961 werd voor de Papua's en Idoesities tezamen een aantal van 1537 opgegeven.
- 58) De hoge sex-ratio's onder de personen van 17 jaar en jonger betreffen mislukte pogingen mannen aan-
luiden van de (over)masculine immigratiebeweging in reactie op 'boomgen' (voor 1956 en 1961 resp. 143
en 100).
- 59) Door de 'aangelegd huwelijksaalen' van de Moesoe is het trouwen waarschijnlijk dat het voorbeeld gra-
miloom enige invloed in dit gebied had.
- 60) Soesoesoes en van de Kas: I. 11, pag. 18.
- 61) Oentink, het idee, dat, zoals op andere plaatsen bij dit land, mannelijke vrouwen, die buiten de ge-
de:afdeling Moesoe woont, klein is, is een percentage volwassen vrouwelijke programma's en
Moesoe vrouwen, dat buiten het opoamegebied woont vrij groot (zie tabel IV. 2).
- 62) Gochula: 2.
- 63) Soesoes: 25; pag. 151.
- 64) Rapport: 2.

VI. ENIGE ASPECTEN VAN HET HUWELIJK

De niet-Maltesianische samenlevingen hebben in het algemeen een zodanige sociale organisatie, dat vrijwel iedere persoon in de loop van zijn leven tenminste eenmaal een of andere vorm van huwelijk of concubinagie sluit. Dit is ook bij de door het project onderzochte Papoea groepen het geval. De tabellen B.2.a en b (Deel 3) laten zien, dat onder de personen van rond 45 jaar en ouder het aantal nooit gehuwden vrijwel steeds minder dan 2 procent bedraagt. Het betreft hier over het algemeen mannen of vrouwen, die als geslechtig of lichamelijke niet-geheel volwaardig moeten worden beschouwd. De bevolkingsgroepen in elk der opnamergebieden kennen een min of meer uitgebreid stelsel van regelingen, waarin huwelijken tussen bepaalde verwanten voorkeur genieten en die tussen andere verboden zijn. Typisch voor de Papoeaculturen is echter, dat dergelijke regelingen oesepel worden toegepast. Het ontbreken van partners, waarmee gewoonte-rechtelijk een huwelijk gesloten mag worden, kan daarom onder bepaalde omstandigheden wel tot een vertraging van de huwelijksluiting, doch slechts bij uitzondering tot een op hoge leeftijd voortdurend celibaat leiden.

Bij de Bente van een partner kwam een huwelijk met een niet-Papoea slechts zelden in aanmerking, omdat de groep niet-afgehoorden in alle opnamergebieden behalve Fak-Fak relatief slechts gering was en gemengde huwelijken zowel door de Papoea's zelf als door de groep vreemdelingen met enige terugkoudendheid werden beschouwd. De tabel in Annex II geeft een overzicht van de burgerlijke staat van de niet-Papoea bevolking. Huwelijken tussen personen van Papoea en niet-Papoea landaard deden zich het meest voor in Fak-Fak, waar van de gehuwde Indonesiërs een op elke zes een verbintenis met een autochtone had aangegaan. 1) In de Schouten-eilanden en Noemfoer werden nog een aantal Indonesische vrouwen aangetroffen, die met Papoea mannen zijn gehuwd, toen deze zich gedurende de oorlog tijdelijk in Oost-Indonesië bevonden. Het aantal huwelijken tussen een Chinese man en een autochtone vrouw was, althans in de Schouten-eilanden, relatief hoog, doch absoluut gezien verwaarloosbaar. Europeanen, die voor de wet met een Papoea waren getrouwd, worden in de opnamergebieden niet gerepporteerd.

In de navolgende paragrafen zal nader worden ingegaan op de ooft-gesloten huwelijken en de burgerlijke staat van de de jure opgenomen autochtonen. Bij de beoordeling van de daar gegeven cijferopstellingen dient men te overwegen, dat zich ook onder de de jure niet-opgenomen Papoea's getrouwde personen bevinden. Tabel VI.1 geeft daarvan een beeld.

Het percentage gehuwden onder de de jure niet-opgenomen Papoea bevolking geboren voor 1948/1947 2) verschilt van dat van dezelfde klasse van opgenomenen. Indien wij de helft van de personen met onbekende burgerlijke staat als gehuwd beschouwen, dan blijkt het aandeel van de gehuwden onder de niet-geïmigreerde mannen half zo groot of minder verholken bij dat van de onder-reprijen, behalve in Fak-Fak, waar deze verhouding ca. zes tot tien bedraagt. Bij de vrouwen wordt een verhouding getagen tussen drie tot vieren één tot één aangetroffen, opnieuw met uitzondering van Fak-Fak, waar de bedoelde verhouding zich verhoudt als negen tot zeven. Daar de leeftijdsopbouw van de niet-opgenomen en de opgenomen bevolking duidelijk verschilt, kan niet worden gconcludeerd, dat de mate "van getrouwd zijn" tussen de niet-en de wel-geïmigreerden zowezolijk vergelijk als de voorestaande verhoudingscijfers doen vermoeden. De groep niet-opgenomenen bestaat immers voornamelijk uit jonge volwassenen, waaronder zich vooral bij de mannen weinig gehuwden bevinden. Indien wij daarom het aandeel van de gehuwde volwassen niet-opgenomenen personen vergelijkan met dat van de opgenomenen van rond 15 tot 20 jaar, dan treedt een minder extreme verhouding op. Desondanks blijven (zie tabel VI.2) voor de mannen de percentages gehuwden onder

Table VI. 1

The de jure non-censused Papuan population, by sex and marital status.

Marital status	C.A. Schouten-eil.		C.A. Noemfoor		C.A. Ben.-Waropen		C.A. Nimboran		C.A. Fak-Fak		C.A. Moepje	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
1	2		3		4		5		6		7	
married:												
censused Papuan	15	43	36	32	67	12	53	8	23	23	20	18
non-censused Papuan	28	26	1	1	25	28	17	17	47	48	21	23
non-Papuan	2	-	-	-	-	-	-	-	3	3 ¹⁾	-	-
unknown	474	154	108	33	172	120	304	81	433	98	225	113
status unknown	35	42	2	5	1	24	13	10	50	17	18	21
Total	595	274	142	37	263	132	308	114	365	134	264	123

1) Including 1 woman racial origin of parent unknown.

Table VI. 2

For the de jure non-censused Papuan population born before 1945/1947¹⁾ and the de jure censused Papuan population born in 1931-1945 or 1932-1948 respectively the percentages of married persons, by sex.

Classification	C.A. Schouten-eil.		C.A. Noemfoor		C.A. Ben.-Waropen		C.A. Nimboran		C.A. Fak-Fak		C.A. Moepje	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
1	2		3		4		5		6		7	
non-censused:												
number	406	128	122	21	222	118	231	37	258	80	258	116
% married, excl. unk. 2)	28	63	40	67	35	34	24	40	28	89	19	34
% married, incl. unk. 2)	37	94	51	78	38	56	31	55	47	100	26	52
censused	45	71	47	63	45	61	44	52	34	70	22	47

1) de jure non-censused population "year of birth unknown" distributed proportionally to de jure non-censused population "year of birth known".

2) marital status unknown.

de "censused" in alle gebieden behalve het door een negatief vertrekoverschot gekenmerkte Fak-Fak steeds hoger liggen dan die onder de "non-censused". Bij de vrouwen wordt op dit punt een meer gemiddelde verhouding aangetroffen. Hoewel als gevolg van de kleine betrokken aantallen en de ruwe benaderingswijze voorzichtigheid betracht moet worden, kan worden gesteld, dat bij de beoachting van de navolgende tabellen de cijfers voor de jonge mannen enigzins een schied beeld geven, doordat de niet-opgenomen niet zijn toegevoegd. Voor de vrouwen zou dit mogelijk ook het geval zijn voor Benoden-Waropen, Nimboran en - in tegengestelde zin - ook Fak-Fak, doch aangezien de niet opgenomen slechts een betrekkelijk gering deel uitmaken van elke geboorteaarsklasse van de totaal de jure vrouwen, lijkt de invloed ervan op de cijfers van de laatste genoemde groep echter beperkt te zijn.

A. DOET GESLOTEN HUWELIJKEN OF ZAMENLEVINGEN

1. Voorechtelijk verkeer

In de zee onderzochte gebieden werd voorechtelijk verkeer van jongelieden formeel als bestaand onafschikbaar beschouwd. Dit neemt niet weg, dat dergelijke contacten toch wel - en vooral in recente tijd, waarin de leeftijd bij eerste huwelijk een neiging tot stijgen toonde en het toezicht op de jeugd onder meer door de grotere mobiliteit van de bevolking moeilijker werd³⁾ - plaats vonden. Werden de gelieven echter bij hun heimelijke activiteiten geconspit, dan werd zulk een kwestie zeer hoog opgenomen. Van de familie van de jongeman werd in een dergelijk geval een heete gischt afwal aan huwelijkshetzeling, indien een huwelijk van het minste paar als oplossing van de pijnlijke situatie werd overweegen. Indien de escapades van twee personen een buitenschtelijk zwangerschap ten gevolge hadden, dan leidde dit veelal tot een huwelijk, tenzij de genitor als sociale vader niet aanvaardbaar was. Het beschuldigd gemaakt worden, de vrees, dat een geringere bruidschot bedongen kon worden, en de mogelijkheid, dat reeds gemaakte huwelijksvereenkomsten niet gebouwd konden worden, waren en zijn belangrijke overwegingen voor de familie van het meisje om voorechtelijk verkeer zo veel mogelijk te verhinderen.

Toch werd voorechtelijk verkeer niet in alle gebieden even streng afgekeurd. Met name voor de Beneden-Waropen rapporteerden de veldassistenten, dat de voorechtelijke oegang door de ouders officieel werd afgekeurd, doch in de praktijk toegelaten werd toegelaten. Dat dit geen recente ontwikkeling was, was worden opgemerkt uit de studie van Held⁴⁾, die opmerkt "Wanneer een meisje op de afdelingen van een (ruma⁵⁾ in te gaan, dan ontvangt zij een stilletoes in de nacht bij zich thuis", doch "De nachtelijke vrijgagen worden door de ouders, . . . niet officieel toegestaan en zij komen althans niet terecht verantwoord, indien hun dochter bedrogen is" (d. w. z. zwanger), "ook al waren zij in werkelijkheid zeer goed ingelicht".

In de andere opzamegebieden was het algemene standpunt echter zeer afwijzend ten opzichte van het voorechtelijke verkeer, ook al was er geen sprake van een zwangerschap.

2. Doet gesloten eerste huwelijk of samenleving

a. leeftijd

Evenals dit in de meeste ontwikkelingslanden het geval is, trouwen de Papoea bewoners van de enquêtegebieden in het algemeen reeds op jonge leeftijd. Deze gewoonte moet vooral in de traditionale culturele situatie, d. w. z. vóór en in de beginfase van de openlegging van deze gebieden door zending, missie en bestuur sterk verbreid zijn geweest. In enkele opzamegebieden werden huwelijken door de wederzijdse families niet zelden reeds geregeld en door het doen van de eerste aanbestedingen op de bruidschot vastgelegd, als de toekomstige partners nog kinderen waren. Deze werden dan door de ouders opgevoed tot het moment, dat zij lichamelijke rijp gesicht werden voor het huwelijk, waarna de voltrekking daarvan volgde. In een aantal gebieden, zoals Schouten-eilanden, Noemfoer en Beneden-Waropen, werd ook een aparte vorm van dergelijke op kinderalterij van de partners geregelde huwelijken aangetroffen. Het betreft hier de zgn. "kwaia para" huwelijken⁶⁾. Bij die vorm van huwelijken luttig wordt de bruidschot reeds geheel of grotendeels gepasseerd als het meisje nog een kind was en werd zij niet door de eigen, doch door de ouders van de toekomstige echtgenoot opgevoed. Daar het werkelijke samenleven van de partners en de vorming van een aparte huishouding normaaliter echter pas tot stand kwam als het meisje daarvoor lichamelijke

rijp was, kan men in dit verband niet van kinderkerwijzen in strikte zin spreken. Tijdens de enquête is niet de datum, dat het meisje het oudste kind van de partner kreeg, doch het begin van het samenleven als man en vrouw als begrip-datum van het huwelijk aangehouden¹⁾. Men kan al, zoals Feuilleux de Bruyn doet²⁾, het meisje, dat verorgd werd in het huis van de bruidsmenende groep, als onderwerp beschouwen voor een lezing, die deze groep aan de bruidsgenode groep meedeelt. Wilde nu het op de daarvoor gemiddelde leeftijd gekomen meisje althans geen werkelijk huwelijk met de haartoegewensen partner aangaan, hetgeen niet zelden voorkwam, dan kon de bruidsmenende groep het meisje aan een ander lid van de familie uithuwen ofwel de als bruidecht aan de bruidsgenode groep verwaarde leiding teruggeven ofwel op zijn beurt een bruidecht van een derde partij opnemen als het meisje met een man uit een andere familie wilde trouwen.

Tabel VI. 3

For the de jure unvisited Papuans¹⁾ ever in partnership the mean difference in years between year of birth and year of commencement of first partnership, by sex.

Mean year group	Males		Females		Males		Females		Males		Females	
	mean S.E.		mean S.E.		mean S.E.		mean S.E.		mean S.E.		mean S.E.	
1	2		3		4		5		6		7	
	C.A. Schouten-landes				C.A. Noemfoor				C.A. Beneden-Waropen			
1901-1916	22,2	0,10	18,4	1,08	22,7	0,28	16,3	0,13	22,1	0,25	11,2	0,10
1916-1930	21,0	0,07	18,8	1,34	21,5	0,18	16,5	0,13	21,5	0,13	11,1	0,09
	C.A. Nunobari				C.A. Fak-Fak				C.A. Moejoj			
1932-1938	21,9	0,17	17,7	0,08	24,6	0,34	19,0	0,25	24,4	0,25	11,4	0,12
1911-1921	22,4	0,14	17,7	0,08	24,1	0,23	16,8	0,15	24,2	0,14	11,1	0,10

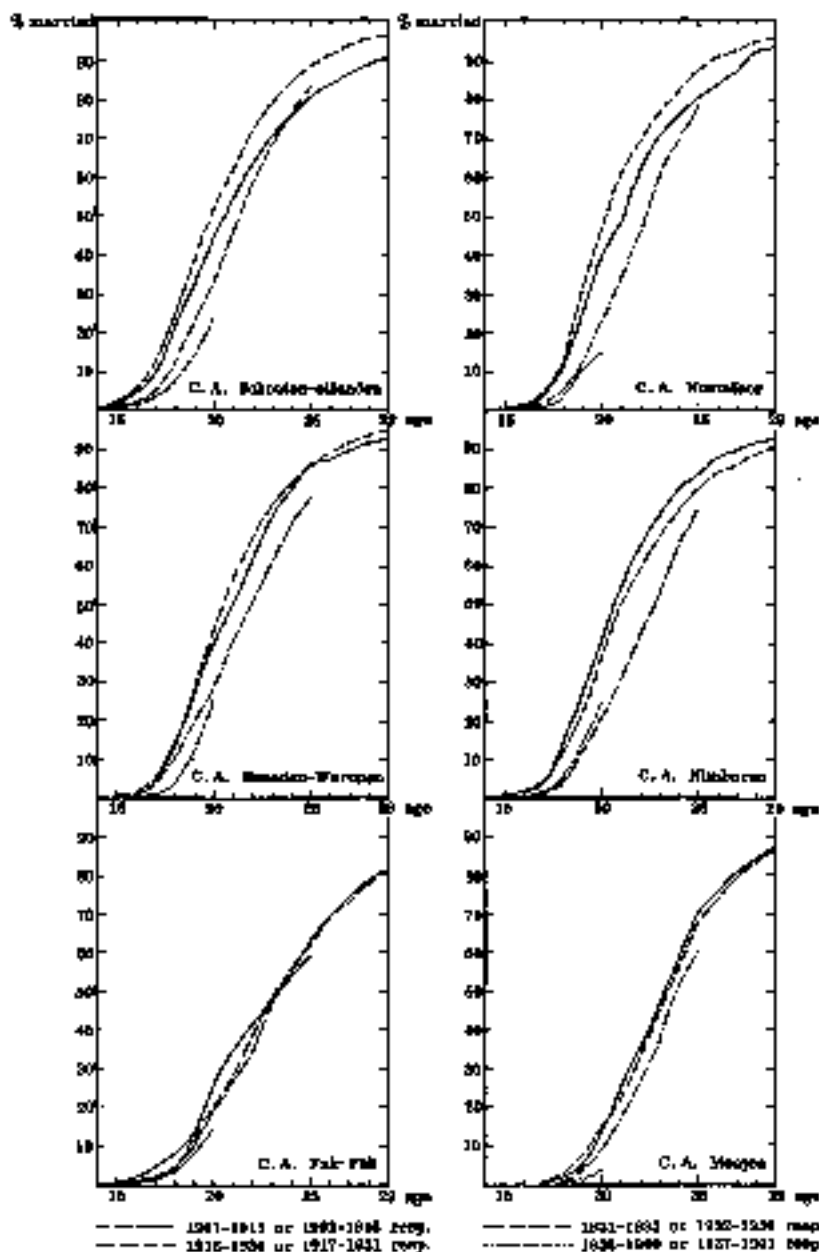
1) For absolute numbers vink Part 3, Tables C.1 a/b and C.8 a/b.

Uit tabel VI. 3 kan worden afgelezen, dat volgens de gegevens van het project de gemiddelde leeftijd bij eerste huwelijk voor personen van een tweetal grote geboorteklassen, die vrijwel allen ook gekend zijn geweest, betrekkelijk laag ligt. Tevens valt echter op, dat zich op deze algemene regel uitzonderingen voordoen. Zeer duidelijk is het verschil tussen de twee gebieden, terwijl ook per opnamegebied schommelingen optreden. Zo ligt de leeftijd bij eerste huwelijk voor mannen in de opnamegebieden Schouten-landes, Noemfoor, Beneden-Waropen en Nunobari ongeveer op gelijk niveau (tussen 21 en 22 jaar), doch stijgt deze leeftijd in Fak-Fak en Moejoj daar duidelijk bovenin (tussen 24 en 25 jaar). In de laatste twee gebieden liggen ook de cijfers van de vrouwen relatief hoog (tussen 19 en 20 jaar), terwijl in de eerste vier gebieden de laagste waarden worden gevonden voor Schouten-landes en Noemfoor.

De verschillen tussen de gemiddelde leeftijden bij eerste huwelijk van mannen en vrouwen belopen voor de opnamegebieden tussen de 4 en 6 jaar. Daarbij valt op, dat deze verschillen in de geboorteklassen 1901-1916 steeds gelijk of groter zijn dan die voor de klasse 1916-1930 als gevolg van het feit, dat de mannen van de eerste klasse in vier opnamegebieden gemiddeld op oudere leeftijden de vrouwen van die klasse in vijf opnamegebieden gemiddeld op jonger leeftijd getrouwd hebben te zijn dan die van de tweede klasse. Voor een deel kan de relatieve daling bij de mannen verklaard worden door het feit, dat personen in de jongste bevol-

Fig. VI. 1

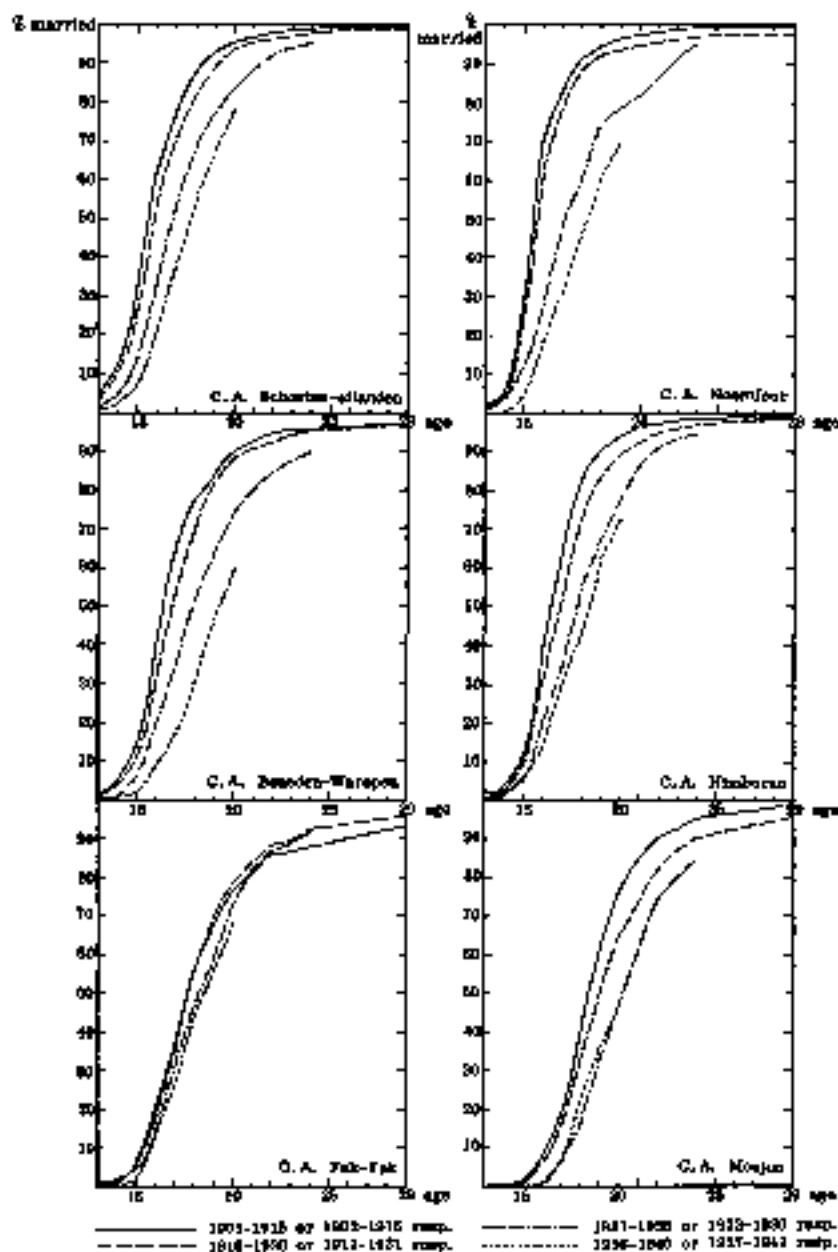
For some birth year groups of the Jews examined (Figures 1-6) the age x upon commencement of first partnership, in cumulative percentages.

2) difference in years between year of birth and year of commencement of first partnership.

Fig. VI. 2

For some birth year groups of the five married Papuan women the age to onset of commencement of first partnership, in cumulative percentages.

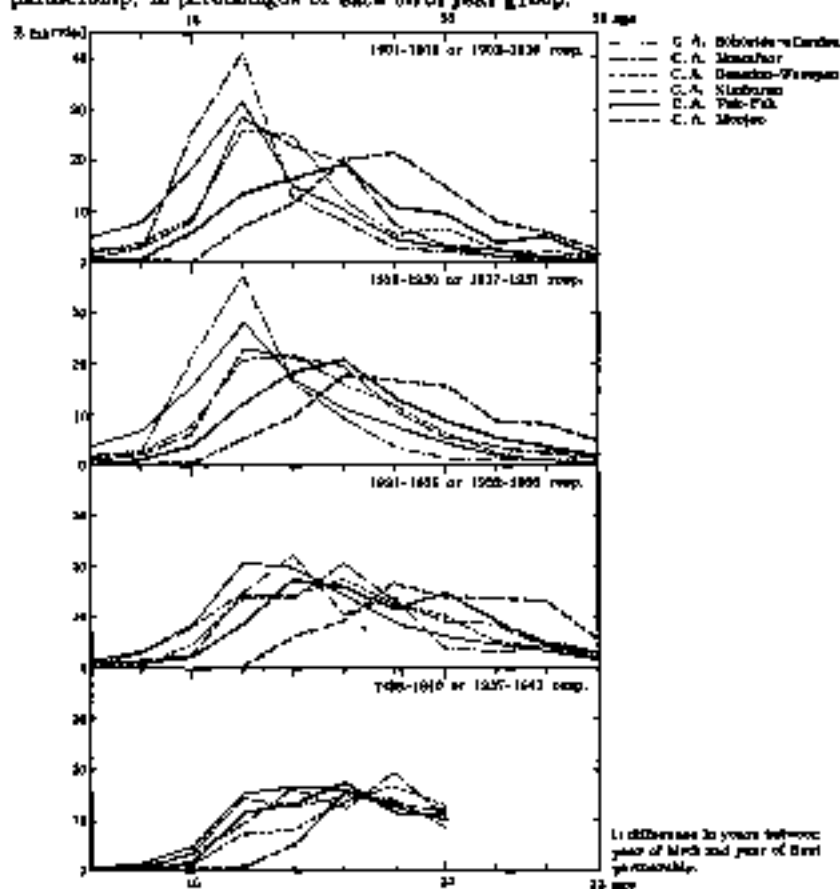
1) difference in years between year of birth and year of commencement of first partnership.

de klasse minder lang de tijd hebben gehad om een huwelijk of concubinaat aan te gaan dan de oudere groep, doch een dergelijke redenatie levert zeker geen verklaring voor de stijging, die bij de vrouwen werd gecomstateerd.

De vraag doet zich dus voor of de opeenvolgende geboorteklassen van mannen en vrouwen volgens de gegevens van het project (inddaad verschuivingen in de huwelijkleeftijd te zien geven en zo ja, wat hiervan de oorzaken kunnen zijn. Voor de beantwoording van die vraag zij verwezen naar de tabellen C. 3 a/b en C. 7 a/b van Deel 3 en naar de figuren VI. 1, 2 en 3, waarin al of niet in cumulatieve vorm is aangegeven, welke percentages van elke geboorteklasse in een bepaald leeftijds (klasse) voor het eerst een "partnership"²⁾ aangingen. Uit de figuren blijkt duidelijk, dat - enkele uitzonderingen daargelaten - de jongere ge-

Fig. VI. 3

The de jure averaged Papuan women, by age 1) upon commencement of first partnership, in percentages of each birth year group.

geboorteklassen zowel van de mannen als ook van de vrouwen steeds op latere leeftijd een partnership sloot dan de oudere klassen.

Deze tendens kan uiteraard tot op zekere hoogte kunstmatig zijn ontstaan uit systematische fouten tijdens het veldwerk. Immers was het aantal ondervraagden, voor wie met grote zekerheid een nauwkeurig geboortekjaar en aanvangsjaar van eerste partnership vastgesteld kon worden, vooral onder de oudste geboorteklassen beperkt. Het is dan ook niet uitgesloten, dat de verlatenstaten zich in twijfelgevallen bij de vaststelling van de geboorte- en huwelijksaanvangsjaren van de betreffende gesnusteerden hebben laten leiden door de leeftijden bij eerste huwelijk, die in het algemeen door hen werden gevonden voor personen, wier geboorte- en aanvangsjaren van het eerste partnership "exact" konden worden vastgesteld en zodoende door hen als meest waarschijnlijke waarden konden worden beschouwd. Deze gedragingsregel zou zich uitlen in een opeenhoping bij een bepaalde leeftijd, een effect, dat, zoals figuur VI. 3 toont, voor de oudste twee geboorteklassen van vrouwen van Schouten-afstanden en Noordoor - en in mindere mate ook van Benden-Warupen en Nimborst - voor leeftijd 16 inderdaad wordt aangetroffen. Hierwel van gezegd, die volgens de projectcijfers op 16 jaar voor het eerst een partnership aangingen, angetwijfeld een deel op iets jongere leeftijd is geboren, kan toch de mogelijkheid niet worden uitgesloten, dat een reëel groter deel, op wat oudere leeftijd een verbruikte aanging.

Ondanks de voorgaande opmerking moet de verschuiving van de huwelijksleeftijd in recente tijd vergeleken met vroeger jaren als reëel beschouwd worden. De omstandigheden in de tijd, waarin de jongste geboorteklassen de huwelijk leeftijd bereikten, verschilden immers duidelijk van die in de periode, waarin de oudere klassen dit deden. In de jaren voor en in de laatste wereldoorlog was het regime van de oude adst, die, zeker voor vrouwen, tot in sterke mate roedjonge leeftijden geconcentreerde leeftijden bij eerste huwelijk heeft geleid¹¹⁾, nog overheersend. Daarnaastver staat de doorbreking ervan, de opening tot "kernstroom"¹²⁾ en verwestering van het laatste tiendeel jaren, vooral gevoed door de jongere groepen, die de tijden van voor de kerstoring en vestiging van bestuur niet hadden meegemaakt en langzamerhand een leeftijd bereikten, waarop zij een groter medezeggingskracht kregen in de regeling van de sociale kwesties op dorpsniveau. Meer in het bijzonder staat tegenover de traditionele bruidschattbetaling in de vorm van oude waardgoederen de moderne ontwikkeling in de richting van de betaling in de vorm van een gulden of alleen met guld in verkerijgen westers goederen, zoals machineën of buitenboordmotoren. Daar "ten plattelands" veelal onvoldoende gelegenheid was de soms tot enige duizenden guldens oplopende bruidschatten te verdienen, droeg deze gang van zaken bij tot de trek van jonge mannen naar de centra van economische activiteit. De afwezigheid in de kampongs van de voor kortere of langere tijd in deze centra verblijvende mannen heeft ongetwijfeld mede tot een zekere verschuiving in de leeftijd bij eerste huwelijk geleid. Ook hebben verschillende activiteiten van bestuur, zending en misie, onder andere bestaande uit voortgezette schoolopleidingen en cursussen, de mogelijkheid voor jongens en meisjes om op jonge leeftijd een verblijf in een groot stad of meer beperkt.

Ook op basis van de door het onderzoek verkregen cijfers moet het trouwen op een hogere leeftijd in recente tijd samenvolijkt geacht worden. Worden de vrouwen van Schouten-afstanden als voorbeeld genomen, dan kan worden waargenomen, dat zelfs indien verondersteld zou worden, dat in de piekleeftijd van 16 jaar geen enkele vrouw van de oudste geboorteklassen gehuwd zou zijn, de curve van de klassen in figuur VI. 2 nog links van die van de klasse 1931-1935 zou blijven. Dit wil zeggen, dat ook nog bij een dergelijke extreme veronderstelling van een verschuiving van de leeftijd bij huwelijksaanvang kan worden gesproken.

Tevens kan worden opgemerkt, dat - in tegenstelling tot de situatie bij de vrouwen - evidente pieken bij bepaalde leeftijden bij de mannen niet worden aangetroffen. De leeftijd, waarop de mannen op zijn vroegst trouwen ligt hoger dan bij de vrouwen, maar bovendien is de leeftijd bij eerste huwelijk onder de mannen over

een langer levensperiode verspreid. Dit verschijnsel, dat zich in de figuren VI. 1 en 2 uit in het duidelijk minder steil verlopen van de curven van de mannen vergeleken met die van de vrouwen, is ook zeer plaatselijk. In de traditionele Papoea-sametalovingen trouwen de mannen bij voorkeur met jongere vrouwen, zingende weduwenaars tot op hoge leeftijd door - bij voorkeur met jonge vrouwen - nieuwe huwelijken te sluiten en waren polygame huwelijken van oudere mannen bepaald geen uitzondering. Daardoor werd een, mogelijk door de gemoetsaandoening¹²⁾ sterke masculiniteit bij geboorte reeds ontstane tekort aan jonge volwassen vrouwen gecompenseerd. Eventuele complicaties als gevolg van bijzondere huwelijksregelingen daargelaten, bracht dit met zich mee, dat vrouwen in het algemeen huwden, zodra zij daarvoor Islamitisch geschikt werden¹³⁾, terwijl mannen veelal een kortere of langere tijd moesten wachten tot een vrouw voor hen beschikbaar kwam¹⁴⁾.

Door de druk van de zijde van de overheid en de kerkelijke organisaties is in het merendeel van de opnamengebieden de polygamie en het trouwen van oudere mannen met jonge meisjes, die dergelijke huwelijken minder gemakkelijk gingen accepteren, ongetwijfeld in recente tijd in frequentie teruglopen. Theoretisch zouden er dan ook relatief meer meisjes voor jongemannen van ongeveer dezelfde leeftijd beschikbaar zijn gekomen, zodat een daling van de huwelijksleeftijd van de jonge mannen verwacht had kunnen worden. Door de reeds gerefereerde oorzaken, zoals de oplopende bedragen voor de bruidschap, de mobiliteit van de jonge mannen, de stijging van de huwelijksleeftijd van de vrouwen en voortsommige gebieden ook de geringe bezetting van de voorlogsgeboorteaarklassen, waarvan de vrouwen in de jaren vlak voor het onderzoek juist huwbaar werden, hadden echter een tegengesteld effect. In figuur VI. 1 zien we dan ook de curven van de geboorteaarklassen 1931-1935 o. g. 1932-1936 en 1938-1940 o. g. 1937-1941 steeds rechts van de aangegeven oudere geboorteaarklassen verlopen. Daarbij valt op, dat de eerst bedoelde curven, vooral op een wat ouder leeftijd beginnen dan de laatstgenoemde, doch daarna in grote lijn dezelfde richtingscoëfficiënt vertonen. Dit leidt de indruk, dat de duur van de levensperiode waarin de mannen huwen niet noemenswaardig gewijzigd is. Deze indruk is enigszins bevestigend, aangezien bij toevoeging van de niet-opgenomen de curven met uitzondering van die van Fak-Fak ongetwijfeld sterker zouden divergeren. Bij de vrouwen, voor wie de samenstelling naar burgerlijke staat van de getrouwden en niet-getrouwden minder afgesproken uitsloopt, is de bedoelde divergentie in de figuur VI. 2 zichtbaar.

De figuur VI. 1 vertoont een bijzonderheid ten aanzien van de geboorteaarklassen van de in 1901-1916 resp. 1916-1930 geboren mannen van Schouten- en Noemfoor. De tweede groep blijkt, in tegenstelling tot de bovengeschiedte tendens juist op jonger leeftijd te zijn getrouwd dan de oudere groep. De oorzaak kan voor een deel worden gezocht in het feit, dat in deze relatief vroeg opangezegde gebieden de geboorteaarklasse 1916-1930, die dus in de periode 1890-1905 te de top van de huwbare leeftijd verkeerde, heeft geprofiteerd van de in de vorige alinea genoemde huwelijksleeftijd verjongende factoren. Doch in mindere mate dan de geboren na 1930 bleef heeft bestaan aan de factor, die een stijging van de huwelijksleeftijd bevorderde. Een belangrijke overweging in dit verband is ook de huwelijksklasse in de oorlogsjaren, die is veroorzaakt door het exceptioneel jong (jonger dan 20 jaar, vide C. 2. a kol. 5) trouwen van de geboorteaarklasse 1921-1925 en, zij het minder oetsluitend, ook van de geboorteaarklasse 1916-1920 op 20-24 jarige leeftijd (vide C. 2. a kol. 4).

Met een wellicht gemiddeld zijn deze merkwaardige huwden, die zowel voor mannen als vrouwen in de jaren 1942 en 1943 wordt aangetroffen als een systematische fout bij de opname te zien, in die zin, dat de huwelijken, die constructie de nog goed in het getuigen van de bevolking liggende laatste wereldoorlog zijn gebleven, wat eenzijdig in de oorlogsjaren zouden zijn geplaatst. Deze gedachte moet echter verworpen worden. In de eerste plaats kan namelijk worden opgemerkt, dat er van elandijfvoorkoor voor de jaren na 1930 nog weinig sprake is; nemen

wij het uitgesproken voorkeurscijfer nul tot voorbeeld en stellen wij dit tegenover de afzwaaijers 1 en 9, die blijkt de verhouding van het aantal in 1940 en 1950 voor het eerst gehuwden tot die in 1938, 1940, 1942, 1948, 1950, 1951 voor de eerste maal gehuwden zich voor de mannen en de vrouwen van alle opnamengebieden (met uitzondering van de vrouwen in Fak-Fak en beide geelactien in Moesoe, in de nabijheid van de verwachte waarde van 0,33 te bewegen 15).

In de tweede plaats kan er op worden gewezen, dat de verhouding tussen de voor het eerst gehuwden in de jaren 1942 en 1943 enerzijds en in de jaren 1940 tot en met 1945 anderzijds in de opnamengebieden, die een Japanse bezetting in de oorlogstijd hebben gehad, duidelijk boven een verwachte waarde van een derde ligt, bereikt in de meeste gebieden, waar de Japanners zich wraagt of niet hebben laten zien, die verhouding zelfs niet wordt bereikt (vide tabel VI 4)¹⁶. Er bestaat hier dus een duidelijk verband met de door de veldassistenten uit de mond van de geïnterviewde opgetoekende verklaringen, dat de vrouwen van hunare leeftijd, die in de oorlogsjaren ongehuwd waren zoveel mogelijk werden uitgehuwelijkt ten einde hen te onttrekken aan het gevaar, dat, zoals het gerucht wilde¹⁷, zij als ongehuwden in de hordelen van de bezetter te werk zouden worden gesteld. Tegelijkertijd deed zich in de oorlogsjaren in het bijzonder onder de mannen van Schontae-vissers en in mindere mate ook doormiddel van een verhoogde sterfte voor

Table VI. 4

The de jure onvrouwen Papuans who commenced their first partnership in 1942 and 1943 (A) as a percentage of those who commenced in 1940 up to 1945 inclusive (B).

	C.A. Schouten-td.		C.A. Keerboer		C.A. Ben. Wampan		C.A. Hombuan		C.A. Fak-Fak		C.A. Moesoe	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
Number of B	3110	2210	264	148	574	272	31	202	123	214	209	203
A as a % of B	45	46	90	90	82	29	88	88	44	89	81	29

(vide Deel 6, IV). Daardoor kwamen op dat moment voor de rest van de mannen niet alleen de groep nieuw gehuwde vrouwen maar ook de weduwen van de overledenen op de huwelijksmarkt ter beschikking. Van manenzijde kon aan de in die tijd bestaande wens zo weinig mogelijk vrouwen ongehuwd te laten alleen worden voldaan door het jonger vrouwen van nieuw gehuwden dan wel door het enkel hertrouwen van weduwen of het aangaan van polygame huwelijken door reeds gehuwden. Dat dit laatste indertijd het geval was, kan blijken uit de verzoeking van de Bruijn¹⁸, die over dit onderwerp sprekend, opmerkt "De oorlogsjaren en de jongste mannen-opstand¹⁹ hebben m.i. veel kwaad gedaan op dit terrein".

Gezien deze ontwikkeling verstaat het niet, dat de mannen van de geboorteaarjdassen 1916-1920 en vooral 1921-1925, die in de jaren 1942 en 1943 reed 18 tot 27 jaar waren een daling van de leeftijd bij eerste huwelijk en daarmede een still oplopende curve van de klasse 1916-1930 in de figuur VI 1 te zien geven. Dit effect werd daarin visueel nog versterkt, doordat vooral uit de voorafgaande geboorteaarjdassen (1901-1915) de arbeiders werden gerecruteerd, die in de tweede helft der dertiger jaren in grote getale naar de plantages op het vasteland van Nieuw-Guinea trokken²⁰ en mede daardoor tot enig uitstel van de huwelijks sluiting kwamen. Aan de zijde van de vrouwen (zie figuur VI, 2) valt een daling van de huwelijksleeftijd in de oorlogsjaren inder op bij vergelijking van de klassen 1901-1915 en 1916-1930 omdat in beide gevallen de vrouwen trouwden, zodra zij huwbaar waren (vide de piket in figuur VI, 3).

De tabel VI. 2 en de figuur VI. 2 laten zien, dat de leeftijd bij eerste verhuwings van de vrouwen in Beneden-Waropen hoger lag en ligt dan in de Schouten-olanden en Noemfoor. Hoewel dit verschijnsel mogelijk tot op zekere hoogte veroorzaakt is door de bij de opnamavertoonde "huwping" bij leeftijd 15 jaar in de laatste genoemde gebieden, maken de reeds gereleveerde mededelingen, dat voorgetrouwde vrouwen in de Waropense jeugd vergelijkenderwijze frequent voorkwamen en door de ouderen toegelaten werd toegestaan, het aannemelijk, dat de Waropeners op een wat oudere leeftijd huwen.

De voor de Schouten-olanden en Noemfoor genoemde invloed van de oorlog op de leeftijd bij eerste huwelijk valt ook, doch slechts in geringe mate, in de anderen door de Japanners bezette gebieden, zoals Fak-Fak, te bespeuren. Dit laatste gebied vormt tot op zekere hoogte zowel voor de mannen als de vrouwen een uitzondering op de algemene regel, dat de jongere geboorteklassen op oudere leeftijd dan vroeger het geval was voor het eerst in het huwelijk treden. Deze leeftijd moet volgens de projectcijfers reeds in de vooroorlogse perioden hoog zijn geweest, heigens wordt bevestigd door de berichten, die daarover reeds ter beschikking staan. Zo melden Bout²¹⁾ en Blump²²⁾ reeds de jaren twintig reeds formidabele bruidschotten van 1500,- à 1000,-, terwijl zij ook van aanzienlijke vrouwenkorturen spreken.

Anderzijds zijn er elementen aan te wijzen, die ertoe bijgedragen hebben, dat de leeftijd bij eerste verhuwings sindsdien weinig veranderd is. In dit verband kunnen de relatief geringe invloed van misale en zending in dit overwegend Islamitische gebied, de geringe rechte van schoolbezoek, vooral van meisjes en - naar nu mag aannemen - de afnemende betekenis van de "korob" huwelijken²³⁾ met hun beperkingen in de partnersame woorden genoemd. Van importance is ook, dat Fak-Fak in beginstelling tot de andere opnamegebieden tijdens het onderzoek nog forse mannenoverschotten in de volwassen bevolking vertoonde.

Vorengenoemde overwegingen verschaffen een verklaaringsgrond voor de vrij constante huwelijksleeftijd in het Fak-Fakse gedurende de laatste decennia, doch niet voor het verschijnsel, dat deze leeftijd niet alleen voor mannen doch ook voor vrouwen tenminste sinds de twintiger jaren duidelijk hoger heeft gelegen dan in de van de noordkust van Nieuw-Guinea gelegen gebieden. Dit kenmerk werd ook en in versterkte mate geconstateerd voor de Meroe. Het is vermeldelijk het ouder trouwen van de vrouwen in deze gebieden in verband te brengen met de voorkeur voor mo by de huwelijks en de daaruit voortvloeiende beperkingen ten aanzien van de partnersame²⁴⁾, doch het tijdstip voltiger aan te nemen, dat om welke redenen dan ook in de opnamegebieden verschillende opvattingen over de huwbare leeftijd zijn ontstaan. Schoorl²⁵⁾ schrijft voor de Meroe met zoveel woorden: "Van jongens van 20 à 22 jaar werd opgemerkt, dat zij nog niet konden huwen in verband met hun leeftijd of beter gezegd hun lichamelijke ontwikkeling".

Daarnaast neemt hij de mogelijkheid, die de jonge mannen hebben om het schilpegeid en de waardegoederen voor een bruidschot bijeen te krijgen, als oorzak voor uitstel van een huwelijk. Dit geldt in het bijzonder voor de overwegend oegewende groep jonge mannen, die zich min of meer permanent in Meroe had gevestigd²⁶⁾. Ten aanzien van de huwelijksleeftijd van de vrouwen merkt hij op:

"De kinderhuwelijken zijn een niet veel voorkomend verschijnsel, over het algemeen wordt wel gelijk naar de huwbare leeftijd geloken"²⁷⁾. Welk beeld wij ons van deze huwbare leeftijd moeten vormen, kan worden afgeleid uit de samenstelling van de bevolking van de kampongs Kawangtoe en Jibi naar leeftijd, geslacht en burgerlijk staat, die door Schoorl²⁸⁾ voor medio 1954 wordt gegeven. Hieruit blijkt, dat zich in die dorpen resp. 40, 38 en 30 vrouwen van de leeftijdsklassen 15-20, 20-25, en 25-30 zouden hebben bevonden, waarvan resp. geen, 11 en 29 op dat moment gehuwd waren. Deze verhoudingen zijn in grote lijn vergelijkbaar met de waarden, die door het project voor deze geboorteklassen van de gehele Meroe bevolking zijn gevonden.

Deze, voor een ontwikkelingsgebied als Nieuw-Guinea, zeer hoge leeftijden bij eerste verhuwings werden geconstateerd voor een periode, dat arbeidsmigratie

van overwegend jonge mannelijke Moejoes naar andere delen van Nieuw Guinea, reeds vóór op plaats had. Onder de personen, die voor de laatste oorlog huwbaar werden, moet volgens de opnamegegevens deze leeftijd wat jonger zijn geweest, doch het opvallende samenkomt onder de oudere geboorteklassen van de Nieuw-Guineëbevolking tijdens het onderzoek maakt het waarschijnlijk, dat ook toen reeds door de vrouwen de eerste verbindings op in vergelijking met de andere opnamegebieden hoge leeftijden gesloten moet zijn.

Samenvattend kan dan ook gezegd worden, dat bij de bepaling van de leeftijd bij eerste huwelijk of eerste levning van oudere personen mogelijk slechts systematische fouten tijdens de enquête zijn gemaakt, maar dat de waarde van de gevonden cijfers daardoor niet wordt aangetast. De verschillen tussen de opnamegebieden, die zich vooral uiten in een relatief hoge leeftijd bij eerste verbintenis in Fak-Fak en Moejoe, en de geconstateerde stijging van die leeftijd in alle opnamegebieden behalve Fak-Fak in recente tijd moeten als in grote lijn juist worden beschouwd.

b. leeftijdsverschil met partner

Bij de beschouwing van de vraag hoe groot de leeftijdsverschillen tussen de partners, die ooit een eerste verbintenis aangingen, in de verschillende opnamegebieden waren en welke wijzigingen zich daarin in de loop der tijd voordeden, treedt de moeilijkheid op, dat voor een aanzienlijk aantal personen deze leeftijdsverschillen niet met enige zekerheid konden worden vastgesteld, ofwel omdat de partner geboren was voor 1896²⁰⁾ ofwel omdat de betreffende partner tijdens de enquête reeds overleden was of om andere redenen niet werd aangetroffen. De tabellen C. 8. a m b verweefften daarom ten aanzien van deze vraagstelling slechts een beperkte informatie. Het op basis van die tabellen berekende staatsje VI. 5 toont ten overvloede nog eens aan hoe groot het aandeel van de bedoelde groepen in enkele grote geboorteklassen van vrouwen is.

Dit staatsje laat zien, dat het percentage onbekenden alleen voor de geboren in de periode 1921-1945 resp. 1932-1948 zodanig beperkt blijft, dat een vergelijking mogelijk is. Van de jongste vijfjaarlijkse (1941-1946 resp. 1942-1948) daarvan is echter het overgrote deel nog minner gehuwd. Daar het zeker niet uitgesloten is, dat de verdeling naar leeftijdsverschillen met de partner van de reeds - ouder jong - gehuwde vrouwen stypisch is, lijkt het nuttig de aandacht te beperken tot de geboorteklassen 1931-1940 resp. 1932-1941.

Tab. VI. 6 laat zien, dat deze geboorteklassen van vrouwen, die dus na de oorlog voor het eerst een verbintenis aanging, overwegend trouwde met mannen, die een aantal jaren ouder waren dan zij zelf. Doch dit ligt niet in alle opnamegebieden hetzelfde. In de Schouten-eilanden, Nieuw-Guinea en Moejoe - gebieden, die overigens in detail gezien onderlinge afwijkingen vertonen - trouwde 7 tot 9 procent van de vrouwen met mannen die jonger of van gelijke leeftijd waren, rond 55 procent met 1 tot 5 jaar oudere mannen en 36 à 39 procent met nog oudere mannen. In Noemfoor en Fak-Fak valt de nadruk echter veel sterker op de verbintenschappen met grote leeftijdsverschillen tussen de partners. Voor het laatstegenoemde gebied werd deze constatering al eerder door andere schrijvers vermeld. Neefs Bouf²¹⁾ en Slump²²⁾ merken in de jaren 1920-1925 op, dat naar hun gevoelen door het bestaande vrouwen tekort de bruidechtersprijs zeer hoog waren en dat daarmee de grote leeftijdsverschillen van de echtgenoten zouden samenhangen. Vasseur³⁰⁾ constateerde in 1960: "Huwelijken tussen zeer oude mannen en heel jonge meisjes, alleen door de begeerte der ouders naar de bruidecht, die in dat geval hoog is, zijn geen zeldzaamheid." en "Trouwlijken tussen jonge mannen en oudere vrouwen, die geharta³¹⁾ verlengen, kunnen overal voor". Weliswaar ontkende Sollewijn Gulpe³²⁾, dat huwelijken met grote leeftijdsverschillen tussen de partners in Fak-Fak in sterkere mate zouden voorkomen dan in streken waar harta een geringere rol speelde, doch zijn mening werd weerproken door Wooldara³³⁾, die in 1887 vaststelde, dat in

Table VI. 5

For the de jure censused Papuan women¹⁾ who ever had a partnership (the percentages for whom the difference in years between year of birth and year of birth of first partner was not calculated or unknown.

Birth year group ²⁾	C.A., Sorong- Moluk.		C.A., Noemfoor		C.A., Bos- Wapen		C.A., Mintoban		C.A., Fak-Fak		C.A., Moejoe	
	% n.cal.	% unkn.	% n.cal.	% unkn.	% n.cal.	% unkn.	% n.cal.	% unkn.	% n.cal.	% unkn.	% n.cal.	% unkn.
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
before 1900	64	46	48	32	32	34	28	51	20	71	11	50
1901-1915	1	34	8	16	2	18	2	43	8	55	1	80
1916-1930	0	17	2	17	0	16	0	35	1	27	-	28
1931-1941	-	4	-	5	-	4	-	5	0	1	-	5

1) for absolute numbers vide Table C, E, a and b of Part 3.

2) for MIntoban, Fak-Fak and Moejoe read before 1900, 1902-1915, 1917-1931, 1932-1946.

Table VI. 6

For the de jure censused Papuan women¹⁾ born in 1931-1940²⁾ who ever had a partnership³⁾ the percentage distribution and the mean of the difference in years between year of birth and year of birth of first partner.

Census area	% of women with partner				total	Mean dif- ference of years of col. 3 up to 6.
	of same year of birth or younger	1-5 years older	6-10 years older	11 or more years older		
1	2	3	4	5	6	7
Sorong-Mol.	9.1	53.7	25.9	10.0	100	5.1
Noemfoor	10.7	42.2	28.3	18.0	100	7.4
Bos- Wapen	17.6	66.4	18.7	7.3	100	1.1
Mintoban	6.8	54.7	24.3	14.2	100	1.3
Fak-Fak	9.1	45.6	26.8	21.8	100	7.9
Moejoe	7.9	54.6	29.6	8.1	100	5.7

1) for absolute numbers vide Table C, B, a and b of Part 3.

2) for MIntoban, Fak-Fak, Moejoe read 1932-1941.

3) excluding women for whom the difference was not calculated or unknown.

De onderafdeling Fak-Fak bij 17 à 18% van het totaal aantal huwelijken het bedoelde leeftijdsverschil 10 jaar of meer was.

Gezien het feit, dat de bevolking van Noemfoor sterk overwegend uit personen van Blakce afkomst bestaat, zou men daar een Blakce patroon verwachten en welk de nadruk op de partnerships met grote leeftijdsverschillen in dit gebied enige verbaazing. Men moet hier echter met de selectieve invloed van de grote emigratie uit dit gebied rekening houden; het zijn vooral de jonge volwassen mannen, die, indien getrouwd, met hun echtgenoten van ongeveer dezelfde leeftijd zijn vertrokken, zodat een relatief groot deel van de jonge vrouwen, die in Noemfoor achterbleven, getrouwd blijfde te zijn met een veel oudere levenspartner.

In het tabelletje VL 6 springt verder in het oog, dat in de Beneden-Waropane maatschappij juist de nadruk valt op verbintenissen van vrouwen met partners, die van gelijke leeftijd of zelfs jonger zijn. Wat de oorzaak daarvan betreft kan worden gewezen op de voorechtelijke vrijheden, die de Waropane jeugd ooghulking worden toegestaan en die aan deze jongeren een relatief grote zeggingskracht bij de partnerkeuze geven. Dat, voorzover de bezetting van de betrokken leeftijdsklassen en bestaande nulrelaties dit toelaten, een voorkeur zal bestaan voor het aangaan van een verbintenis met een leeftijdsgenoot, lijkt evident.

Beobouwen wij nu in de tabellen C. 8. a en b de andere geboorteklassen van vrouwen (1901-1930 resp. 1902-1931), dan wordt de indruk gewekt, dat ten tijde dat deze vrouwen hun eerste bewijlijk of samenleving sloten - d.w.z. in hoofdzaak in de vooroorlogse periode - door hen minder vaak een veel oudere partner werd gekozen dan door de in de vorige afnede besproken klasse van vrouwen. In feite is eerder het omgekeerde het geval. Immers is voor deze geboorteklassen van vrouwen het aantal nog levende niet-ogegenomen partners gering, terwij daar-entegen naarmate de vrouwen zelf bij opname ouder waren en het leeftijdsverschil met de partner bij het sluiten van de eerste verbintenis groter, de kans, dat deze partner overleden was op een tijdstip voor het onderzoek, groter was. Daar het juist voor de overleden partners in vele gevallen onmogelijk was een geboorteklas - en daardoor een leeftijdsverschil met de echtgenote - vast te stellen, houdt dit in, dat de groep vrouwen met "leeftijdsverschil met eerste partner onbekend" is het bijzonder tot de vrouwen, die hun eerste partnerschap met een aanzienlijk oudere echtgenoot aangingen, moeten worden gerekend. Dit geldt eveneens voor het merendeel van de vrouwen voor wie het leeftijdsverschil niet berekend werd, aangezien het geboorteklas van de partner voor 1896 viel.

Stellen wij nu aan de hand van de tabellen C. 8. a en b vast, dat van de vrouwen geboren in 1901-1915 resp. 1902-1916 en 1916-1930 resp. 1917-1931, waarvoor een leeftijdsverschil met de eerste partner kan worden bepaald, in de gebruikelijke volgorde van opnamegebieden 36 en 36, 46 en 43, 27 en 27, 27 en 38, 37 en 48, 23 en 36 procent een eerste bewijlijk of samenleving sloot met een 6 of meer jaar oudere man, dan kan in het licht van de voorgaande opmerkingen worden aangenomen, dat het leeftijdsverschil met de partners van alle vrouwen van deze geboorteklassen bij het aangaan van de eerste verbintenis eerder groter dan kleiner was dan dat van de geboorteklasse 1931-1940 resp. 1932-1941. Het is in dit verband opmerkelijk, dat de in de voorgaande reeks genoemde percentages van de klasse 1916-1930 resp. 1917-1931 in grote lijn dezelfde waarden bezitten als die van de klasse 1931-1940 resp. 1932-1941 (vide tabel VI, 8). Voor de klassen 1901-1915 resp. 1902-1916 is dit in mindere mate het geval in Nimboran, Fak-Fak en Boeoe; het aandeel van de vrouwen met onbekend leeftijdsverschil is daar echter bijzonder hoog. In het algemeen kan men dan ook vermoedelijk stellen, dat de leeftijdsverschillen tussen de partners in Fak-Fak de laatste vier decennia voor het onderzoek relatief groot en in Beneden-Waropane relatief klein zijn geweest. Voor Fak-Fak kan voorts nog worden opgemerkt, dat de door de reeds geciteerde schrijvers vermelde huwelijken tussen oudere vrouwen en jonge mannen indertijd in het cijfermateriaal van het project worden teruggevonden; van de geboorteklasse van vrouwen 1902-1916, waarvan het geboorteklas berekend of bekend is, was 16% in een eerste partnerschap betrokken met een man, die een of meer jaren jonger was, in de andere opnamengebieden was dit percentage nog eens meer dan 6,5%. Tenslotte zij vermeld, dat de leeftijdsverschillen tussen de partners in Noemfoor eertijds mogelijk minder sterk van die van de Schouwen-eilandse vrouwen dan de gegevens, mede als gevolg van de mobiliteit van de bevolking, thans suggereren.

z. beëindiging

De tabel VI.7 laat zien, dat een zeer groot gedeelte van de corrige partnerships, die door de betreffende geboorteclassen van getrouwdworden ontginsloten werden, in de periode voorafgaand aan het onderzoek door scheiding of overlijden van een van de partners zijn beëindigd. Daar de kans, dat de partner van een persoon overleden is, in het algemeen groter is naarmate die persoon ouder is, kan verwacht worden, dat het percentage afgebroken eerste verbintenissen groter is bij de oudere van de twee onderscheiden geboorteclassissen. Voegt men bij de overwegend mannelijke sterfte onder de personen van 03. 45 jaar en ouder het in de voorgaande paragraaf reeds aangegeven verschijnsel, dat de vrouwen bij het aangaan van eerste verbintenissen in het algemeen een aantal jaren jonger zijn dan hun echtgenoot, dan kan daaruit de verwachting, dat onder de mannen van een bepaalde geboorteclassisse een geringere percentage beëindigde eerste huwelijken of samenlevingen zullen worden aangetroffen dan onder de vrouwen van dezelfde klasse, worden afgeluid. Beide effecten kunnen inderdaad in tabel VI.7 worden waargenomen. Daar polygamie - zij het in verschillende mate - voorkomt onder de mannen van alle opnamegroepen zijn de percentages beëindigde eerste en tweede verbintenissen in feite lager dan vermeld in de kolommen 4 en 8 van die tabel. Tevens moet worden opgemerkt, dat zich ten aanzien van het niveau van deze beëindigingspercentages tussen de gebieden onderling verschillen voordoen, die door verschillende oorzaken worden teweeg gebracht. Scheiding of verstoting heeft niet in alle gebieden dezelfde betekenis. Cijfers voor

Table VI.7

Comparison of the marital ¹⁾ history of the de jure overseas Papuan over 15 partnership ²⁾.

Country area	Birth year group	Males				Females			
		number over 15 partnership	percentage of column			number over 15 partnership	percentage of column		
			3 that ended 1st part.	4 that commenced 2nd part.	5 that ended 2nd part.		7 that ended 1st part.	8 that commenced 2nd part.	9 that ended 2nd part.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Südösten-N.H.	1907-1915	1300	29	53	41	1422	18	44	32
	1916-1920	2634	27	50	50	2630	19	57	23
Meesifoor	1901-1915	278	43	51	23	230	13	51	23
	1916-1920	335	25	55	15	390	13	55	25
Eco, -Wapen	1901-1915	680	39	77	31	480	13	32	31
	1916-1920	875	18	53	21	730	15	51	23
Wimboeng	1907-1915	540	51	57	50	444	12	35	32
	1917-1921	641	32	55	20	575	13	33	27
Fak-Fak	1908-1915	310	23	52	43	230	13	31	20
	1917-1921	540	32	54	21	515	11	33	24
Moaie	1902-1915	285	23	45	28	518	13	47	23
	1917-1921	711	31	53	27	522	13	33	21

1) Including concubinage.

2) Calculated from Tables C.4. a and b and C.10. a and b (Part I), (unrealistically) assuming that the rules are not polygynous.

Table VI. 8. a

The percentage of the last ended marriages of the jure uxoris Papuans that ended by divorce ¹⁾.

Birth year group ²⁾	C.A. Scheu- ou-edl.		C.A. Noemfoer		C.A. Den. - Waropen		C.A. Milneborn		C.A. Fak-Fak		C.A. Moejoe	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
1	2		3		4		5		6		7	
1901-1905	18	10	19	10	16	4	28	14	30	21	4	4
1916-1920	31	21	23	18	18	11	32	29	46	34	1	0

1) the absolute numbers vide columns 2, 3, 4 and 8 of Table B. 3.1 up to 6 inclusive of Part 3; especially for males the totals of these columns are lower than the absolute numbers of column 4 and 8 of Table VI. 7 for islands mentioned under 8 and 10 of the (groups of Part 3.

2) for Milneborn, Fak-Fak and Moejoe read 1902-1920 and 1927-1931.

Table VI. 8. b

For the de jure uxoris Papuans ever in partnership the percentage that ended the last ended marriage by divorce ¹⁾.

Birth year group	C.A. Scheu- ou-edl.		C.A. Noemfoer		C.A. Den. - Waropen		C.A. Milneborn		C.A. Fak-Fak		C.A. Moejoe	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
1	2		3		4		5		6		7	
1901-1905	0	0	8	7	6	2	11	10	18	17	7	4
1916-1920	0	3	7	8	3	3	8	10	23	14	1	4

1) vide notes of Table VI. 8. a; for absolute numbers of persons ever in partnership vide Table VI. 7.

de berekening van het percentage eerste partnerships, dat door deze oorzaak werd afgebroken, staan niet ter beschikking. Een indruk van de invloed van de scheiding op de beëindiging van huwelijken kan echter verkregen worden door beschouwing van tabel B. 1.1 i/m 8 van Deel 3. Uit de kolommen 3, 4, 5 en 8 daarvan kan worden afgeleid het percentage van de laatste door de gescheide vrouwen ³⁴⁾ afgebroken huwelijken, dat door uitgaan van de partners werd beëindigd. Het tabelletje VI. 8. a laat zien, dat scheiding als grond voor het afbreken van huwelijken onder de laatste beëindigde huwelijken van gescheide vrouwen een niet onaanmerkelijke rol speelt. Dit is in het bijzonder het geval in Fak-Fak en in mindere mate in Milneborn; daar tegenover blijft deze oorzaak van huwelijksverbreking in de Bessenden-Waropen ³⁵⁾ en vooral Moejoe ³⁶⁾ van beperkte betekenis. Betrekkende wij - kende de invloed van de verschillen in mortaliteit op een gezins te verrijden - het deel van de ooit gehuwde personen, dat het laatste beëindigde huwelijk door scheiding diagsluitende, dan blijven noch tussen de opzettegetijden onderling ongeveer dezelfde verhoudingen op dit punt te bestaan (vide tabel VI. 8. b) Gezien de hoge bruidschalbetalingen bevroemd de relatief hoge scheidingsfrequentie in Fak-Fak op het eerste oog; deze factor wordt echter meer (en gecompenseerd door scheiding bevorderende omstandigheden, zoals het relatief grote leeftijdsverschil tussen de partners, de invloed van de Islam en het verhoudingsgewijze grote aantal kinderloze gehuwde vrouwen, terwijl voor dit gebied ook ge-

meld wordt, dat bij scheiding, die de schuld is van de vrouw, slechts geringe terugbetaling van bruidschot plaats vindt.

Bedaal van de frequentie van scheiden zijn de verschillen tussen de opnamegebieden in de percentages van de eerste partnerships van de onderzochte Papoea bevolking, die zijn beëindigd, veroorzaakt door de afwijkende mortaliteitsniveaus³⁷⁾ en in het bijzonder door het specifieke verloop van de mortaliteit onder de betreffende cohorten bij het doorlopen van de opeenvolgende leeftijden³⁸⁾. Zoals reeds gesteld, hangen de verschillen tevens samen met het verschil in leeftijd van de partners, terwijl ook een speellijk karakter van de al of niet tijdelijke migratie van invloed kan zijn. Voorts is ook de leeftijdsopbouw binnen de onderscheiden vijftienjaarklassen van geboorte van de geëqualeerden, die ooit een partnership aangingen, niet in alle gebieden gelijk. Tenslotte speelde ook de frequentie, waarmee polygamie voorkwam een rol. Waar deze sterk ontwikkeld was, zijn, zoals gezegd, de beëindigingspercentages van de mannen in tabel VI.7 overduidelijk, terwijl ook die van de vrouwen betrekkelijk hoog zullen liggen. Het overlijden van een polygame man brengt immers huwelijksbeëindiging voor meerdere vrouwen met zich.

Bezien wij in dit licht de cijfers van tabel VI.7 dan weet het geen verbazing, dat in Hagoedon-Waropen, waar de mortaliteit matig en vrij constant is geweest³⁹⁾ echtscheidingen weinig gebruikelijk waren en de leeftijdsverschillen tussen de partners niet extreem, op het stuk van het percentage beëindigde eerste verbintenissen de laagste waarden worden bereikt. Een aanmerkelijk groter deel van zulke partnerships wordt afgebroken in de Schouten-eilanden, waar de leeftijdsverschillen tussen de partners groter zijn en in de laatste oorlogdebuurbeurken geboorteklassen op volwassen leeftijd, zoals vermeld, een verhoogde sterfte ondergingen. Op Noemloor wordt, vooral voor de oudere onderscheiden geboorteklassen, ondanks een wat oudere leeftijdsopbouw van de betreffende klassen en een wat groter leeftijdsverschil tussen de partners een gunstiger situatie aangetroffen. Het vermoeden, dat op dit eiland de sterfte onder de volwassenen tijdens de oorlog minder extreem was dan in de Schouten-eilanden en dat de migratie selectief heeft gewerkt, vindt hierin enige ondersteuning. Namboran met zijn relatief hoge sterfte en echtscheidingspercentages vertoont waarden, die in grote lijn vergelijkbaar zijn met die van Schouten-eilanden. Ondanks een geringer mortaliteitsniveau geldt dit laatste ook voor Fak-Fak; dit lijkt verband te houden met de oudere leeftijdsopbouw binnen de geboorteklassen, met de nauwelijks tot het huwelijk met partners, die extreem in leeftijd verschillen en met de verhoudingsgewijs hoge echtscheidingsfrequentie in dit gebied. Verbreking van verbintenissen door scheiding bleek in de Moejoe van zeer geringe betekenis; de excessieve sterfte onder de volwassenen in dit gebied, die reeds bij de beschouwing van de vrouwen en halfvrouwen tot uiting kwam (zie hoofdstuk III) en ook in Deel 6 nader zal worden besproken, doet desondanks de percentages beëindigde eerste huwelijken of samenlevingen tot de hoogste van alle opnamegebieden oplopen, waarbij tevens de invloed van de hoge frequentie van polygame huwelijken onderkend kan worden⁴⁰⁾.

3. Dit gebied was reeds huwelijk of samenleving

Nadit het eerste partnership beëindigd was, heeft het overgrote deel van de derdevraagde mannen, zoals tabel VI.7 toont, in de periode voorafgaand aan het onderzoek een tweede verbintenis aangegaan. Dit was ook het geval met de vrouwen, doch de mate, waarop dit gebeurde, is duidelijk afhankelijk van de leeftijd van de vrouw op het moment, dat zij opnieuw voor een huwelijk beschikbaar kwam. Vrouwen, die op oudere leeftijd tot een scheiding kwamen of waken werden, hadden in het algemeen weinig kans op het vinden van een nieuwe partner. Deze kans bleef overwegend beperkt tot een levendehuwelijk; de broer van de overleden echtge-

noot betroude in zulk geval geen of vrijwel geen bruidsschat voor de betreffende vrouw te betalen, aangezien deze reeds bij het huwelijk van de overledene aan de familie van de vrouw was overgedragen. Een verplichting voor de weduwe tot het aangaan van een levtratschuwelijk werd echter in geen van de opnamegebieden gerapporteerd.

De mogelijkheid voor een weduwe of geëchtede vrouw om een nieuw partnership te sluiten werd overigens niet alleen door haar leeftijd beperkt, maar ook door de aanwezige "voorzand" mannen, die als partner voor haar in samenwerking kwamen, en door zekere huwelijksregelingen, die de kans aan voor weduwen om te hertrouwen verder miniscerden. Zo stelt Held⁴⁰⁾ voor de Beneden-Waropen: "Huwelijken met een weduwe gelden als gevaarlijk voor de gezondheid, uitgezonderd het levtratschuwelijk, dat juist aanbevelenswaardig is".

Bovendien heeft Held mede 40), dat indien een andere man dan een broer van de overleden echtgenoot oedanka het gesoemde bezwaar met een weduwe wraak te trouwen, hij aan de familie van de overleden echtgenoot een boete moet betalen, "waarin alle reeds gedane betalingen worden verrekend". Ook voor de Moejoe meent Schoort 41), dat het grote aantal weduwen, dat niet hertrouwt, in verband gebracht kan worden met de vergoeding, die door de verwanten van de overledene wordt geëist van de nieuwe echtgenoot in geval van een huwelijk met een weduwe. De Moejoe zelf worden dergelijke huwelijken omschreven met het "links en rechts weggevoelen van waardeartikelen".

De reden, die blijkens de voorgaande opmerkingen op het hertrouwen van weduwen in deze gebieden ligt, beperkte uitsluitend de mogelijkheid voor de mannen, die op oudere leeftijd hun eerste huwelijk beëindigen, om een tweede huwelijk aan te gaan met vrouwen van ongeveer dezelfde leeftijdsklasse. In Moejoe, waar de situatie overigens wordt verdoezeld door de veelvuldige polygame vertoningen, zochten de mannen in deze voor een deel een uitweg door huwelijken met jongere vrouwen; in de Beneden-Waropen, waar de jonge volwassen vrouwen, zoals reeds werd gezegd, hun eerste verbintenis in sterker mate met jongelieden van ongeveer dezelfde leeftijdsklasse aangingen, gaf die methode minder mogelijkheden. Dit droeg er mede toe bij, dat het deel van de mannen, dat in de Beneden-Waropen een tweede huwelijk sloot na beëindiging van het eerste, relatief gering is.

In tegenstelling tot de voornoemde gebieden was het blijkens de cijfers van tabel VI.7 in Nimbora en Fak-Fak zeer gebruikelijk, dat vrouwen, die hun eerste verbintenis afgebroken hadden, alsnog een tweede huwelijk of samenleving slooten. Dit zal in verband gebracht moeten worden met het feit, dat juist deze gebieden slechts een gering tekort aan wel een overschot aan mannen in de geboorteklassen van rond 40 jaar en ouder hebben, terwijl tevens in herinnering gebracht zij, dat dezelfde equestergebieden een hoge scheidingsfrequentie vertoonden. Aannemend, dat het gecoupeerd zijn van de vrouw met een ander dan de echtgenoot en in het bijzonder in Fak-Fak het kinderloos blijven van de vrouw belangrijke scheidingsoorzaken vormen, kan worden verwacht, dat onder deze groep vrouwen zich een hoge mate van hertrouwen zal voordoen. De opnamegebieden Schouten-ellanden en Noenfoor nemen op het stuk van de masculiniteit van de oudere leeftijdsklassen en het scheidingpercentage een tussenpositie in tussen Beneden-Waropen en Moejoe enerzijds en Nimbora en Fak-Fak anderzijds; dit is ook het geval met de mate van hertrouwen van vrouwen, die hun eerste verbintenis beëindigden.

De gemiddelde leeftijd, die de opgenomen vrouwen hadden bij de aanvang van een tweede partnership, is weergegeven in tabel VI.8. Dat de geboorteklassen 1916-1930 resp. 1917-1931 lagere waarden aangeeft dan de oudere aangegeven klassen vindt logisch voort uit het feit, dat de laatste op het tijdstip van het onderzoek langer aan het risico tot het sluiten van een tweede huwelijk of samenleving had bloot gestaan. De opnamegebieden, waarvoor een relatief hoge leeftijd bij eerste huwelijk - Fak-Fak en Moejoe - werd geconstateerd, worden te-

vens gekenmerkt door een relatief hoge leeftijd bij tweede verbintenis. Dit laatste verschijnsel wordt ook aangetroffen in de Bovenem-Waropen, een gebied, waar het hertrouwen van vrouwen, die hun eerste partnership beëindigd zagen, bepaald meer uitzondering dan regel is.

Het verschil tussen de gemiddelde leeftijd bij eerste en bij tweede huwelijk of samenleving is voor beide onderscheiden geboorteklassen vooral groot in Bovenem-Waropen en Moejoe - de gebieden, waar de mogelijkheden voor het hertrouwen van vrouwen en het aantal echtscheidinggevallen beperkt bleven - en klein in Nimboran (vide de tabellen VI. 3 en VI. 9).

Tablo VI. 9

For the 18 jure divorced Papuan women the mean difference in years between year of birth and year of commencement of second partnership.

Birth year group ¹⁾	C.A. Schouten- heereff.	C.A. Neenfoor	C.A. Ben- Waropen	C.A. Nimboran	C.A. Fak Fak	C.A. Moejoe
	mean S.E.	mean S.E.	mean S.E.	mean S.E.	mean S.E.	mean S.E.
	2	3	4	5	6	7
1901-1915	33.9 0.3	30.8 0.8	31.2 0.8	29.0 0.6	31.2 1.7	32.1 0.8
1916-1930	35.4 0.2	35.1 0.5	37.4 0.8	35.5 0.4	37.3 0.3	39.8 0.1

1) For Nimboran, Fak-Fak and Moejoe read 1902-1914 and 1917-1931.

De spreiding van de leeftijd bij tweede huwelijk of samenleving is, zoals tabellen C. 7, a en b van Deel 3 laten zien, geheel volgens verwachting veel ruimer dan die bij eerste partnership. Uit dezelfde tabellen kan worden opgemaakt, dat in alle gebieden in min of meer sterke mate de tendens kan worden waargenomen, dat de jongste geboorteklassen hun tweede partnerships op oudere leeftijd sluiten dan de oudere klassen; dit vloeit onder meer voort uit de stijging van de leeftijd bij eerste huwelijk of samenleving en de daling van de mortaliteit in het laatste tiental jaren voorafgaand aan het onderzoek.

Ook valt in de bedoelde cijferopstelling de reeds gereleveerde huwelijkspek, die voor de tweede huwelijken van vrouwen overwegend kort na de oorlogsjaren valt, in de Schouten-afstanden en Neenfoor waar te nemen.

Ten aanzien van het verschil in leeftijd met de partner, waarmee de vrouwen een tweede verbintenis sluiten, kan opgemerkt, dat een veel groter deel van deze vrouwen met mannen, die jonger waren dan zij zelf, een partnership aangingen dan dit bij de eerste huwelijken of samenlevingen het geval was²⁾. Dit ligt ook in de rede; de vrouwen, die in het algemeen hun eerste partnerships relatief jong aanvingen, vinden onder de mannen, die jonger zijn dan zijzelf geen bewaarde partners. Daarvutagen kunnen vrouwen, omdat de tweede verbintenis op oudere leeftijd valt, onder mannen van jongere geboorteklassen wel een levensgezel vinden.

De leviraatsbuhuwelijken, die immers vooral met jongere broers van de overledene worden gesloten, zullen hiertoe bijdragen.

4. Frequentie van huwelijken of samenlevingen

Door na te gaan wat het rangnummer was van het al of niet beëindigde laatste huwelijk van de onderzochten (vide tabel C. 4, a en b en C. 10, a en b) kan een indruk worden verkregen van het aantal huwelijken, dat door de onderscheiden geboorte-

Table VI. 10

For the de jure unvasssed Papuan population over its partnership the percentage distribution according to rank number of last partnership. Also the mean number of partnerships per de jure unvasssed Papua.

Census area	Birth year group	Males					Females				
		number ever in partn. (=100%)	percentage				number ever in partn. (=100%)	percentage			
			rank number 1	rank number 2	rank number 3 and over	mean number		rank number 1	rank number 2	rank number 3 and over	mean number
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Schauwan-ell.	1901-1915	2100	45	21	17	1,8	1422	50	46	10	1,8
	1916-1931	1824	70	23	3	1,8	2384	15	33	5	1,4
Koeleleel	1921-1931	510	66	33	13	1,8	369	16	37	16	1,8
	1918-1931	334	73	19	3	1,8	325	12	24	5	1,3
Nou-Waupuan	1921-1931	240	70	33	5	1,3	461	19	14	2	1,2
	1916-1931	475	35	11	2	1,3	736	68	14	1	1,1
Niriposs	1932-1931	840	47	34	12	1,7	545	46	46	14	1,7
	1917-1931	843	73	31	7	1,8	383	70	24	5	1,4
Fak-Fak	1931-1931	370	66	44	16	1,7	232	45	43	15	1,7
	1917-1931	310	78	28	4	1,3	213	18	27	7	1,4
Moejoe	1932-1931	295	23	14	15	1,8	173	16	35	4	1,4
	1917-1931	171	72	21	6	1,8	262	11	23	2	1,3

Jaarklassen van mannen en vrouwen in de periode voorafgaand aan het onderzoek is gesloten. Deze partnerschapsfrequentie is, gezien het verhuudingsgewijze geringe beëindigingspercentages van eerste huwelijken en de geringe klassen voor hertrouwen, waarop in de voorgaande paragrafen reeds gewezen werd, in de Waropen gering (43). Dit is ook het geval voor de Moejoe vrouwen, die weliswaar een hoog beëindigingspercentage van eerste huwelijken vertonen, doch in beperkte mate hertrouwen en bovendien op relatief oude leeftijd met hun eerste verbintenis begonnen. Daarentegen blijkt de bedoelde frequentie van de Moejoe mannen tot de hoogste van alle opzamegebieden te behoren; de oorzaak daarvan is mede gelegen in het grote aantal polygyme huwelijken in dit gebied. In de overige opzamegebieden zijn de onderlinge afwijkingen van de frequenties minder extreem; de verhuudingsgewijs hoge waarden van Nimbora en Fak-Fak werden reeds bij de bespreking van de tweede oost gesloten verbintenis toegevoegd.

5. In huwelijk of samenleving doorgebracht jaren

De leeftijd bij eerste partnerschap, de leeftijd bij beëindiging daarvan, de frequentie van de huwelijken of samenlevingen, de duur van elk daarvan en de duur tussen de opeenvolgende verbintenissen bepalen het aantal jaren, dat een vrouw in huwelijk of samenleving met een partner doorbrengt en daarmee het aantal jaren, dat een vrouw kans loopt om in huwelijk zwanger te worden. Tenzode nu na te gaan of de verschillen, die op het stuk van de fertiliteit op basis van de projectcijfers konden worden geconstateerd, samenhang vertonen met dit aantal jaren risico per vrouw, werd voor de getrouwde vrouwen per geboorteaardecategorie berekend hoeveel jaren zij - in de periode voorafgaand aan het onderzoek - tussen de geachte eerste leeftijd 15 en 45 of wel, indien deze datum eerder viel, de afsluitingsdatum in huwelijk of samenleving doorbrachten. Daaruit kon de gemiddelde duur (A) en de gemiddelde duur per partnerschap (B) van de ver-

Table VI. 11. a

For the de jure canvassed Papuan women ever in partnership¹⁾ the mean number of years actually lived in partnership between estimated exact age 15 and datum point date²⁾ or estimated exact age 45 (A) and the mean number of years actually lived per partnership in the same age range (B).

Birth year group ³⁾	C.A. Schouten-eil.		C.A. Noemfoor		C.A. Ten-Waiope		C.A. Numboran		C.A. Fak-Fak		C.A. Soejoj	
	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B	A	B
1	2		3		4		5		6		7	
1911-1915	24.4	4)	25.7	4)	25.5	4)	24.8	4)	23.2	4)	19.9	4)
1916-1920	22.7	14.7	24.5	17.5	22.1	16.4	23.9	14.8	21.2	19.2	19.4	12.0
1921-1925	19.0	18.3	20.1	14.5	18.7	15.7	19.1	14.1	17.6	12.9	15.4	12.2
1926-1930	14.5	11.4	16.5	12.6	14.1	12.7	13.8	11.0	12.1	10.2	11.7	10.1
1931-1935	9.4	8.3	9.5	8.8	9.2	8.7	8.7	7.4	8.2	8.1	7.4	7.1
1936-1940	4.6	4.5	4.4	4.6	4.3	4.0	4.3	4.3	4.4	4.2	3.9	3.9
1941-1945	1.6	1.5	1.6	1.5	1.5	1.5	1.7	1.7	1.6	1.4	1.4	1.4

1) for absolute numbers vide Table C, B, a and b of Part 3.

2) for Fak-Fak estimated at March 31, 1950.

3) for Numboran, Fak-Fak and Soejoj read 1912-1916, 1917-1921, etc.

4) no figures available.

Table VI. 11. b

For the de jure canvassed Papuan women ever in partnership the number of years actually lived in partnership between estimated exact age 15 and datum point date or estimated exact age 45 as a percentage of the maximum possible number of years lived in partnership in this age range by the women ever in partnership (C) and by all women (D)¹⁾.

Birth year group	C.A. Schouten-eil.		C.A. Noemfoor		C.A. Ten-Waiope		C.A. Numboran		C.A. Fak-Fak		C.A. Soejoj	
	C	D	C	D	C	D	C	D	C	D	C	D
1	2		3		4		5		6		7	
1911-1915	81.5	81.0	85.4	85.4	74.8	74.1	82.7	82.0	77.2	76.4	66.9	66.9
1916-1920	82.2	82.8	87.0	87.2	79.7	78.0	84.9	84.8	76.9	74.8	66.4	85.4
1921-1925	84.8	84.5	87.7	86.9	80.5	79.5	85.0	83.8	77.6	77.0	69.4	66.2
1926-1930	83.1	82.1	87.2	85.0	78.5	75.2	78.4	77.4	74.3	70.5	65.0	61.9
1931-1935	76.3	78.2	72.9	71.1	70.2	66.5	69.4	67.3	64.3	63.2	45.5	49.3
1936-1940	61.0	62.0	59.9	48.4	60.6	58.4	58.9	43.4	54.7	44.7	42.1	31.0
1941-1945	41.5	38.0	42.7	39.1	37.0	33.0	37.7	38.7	47.9	36.2	30.2	6.0

1) vide notes of Table VI, 11. a; for absolute numbers of all women vide Table 3.1.1 up to 6 inclusive of Part 3.

bintenlassen van de opgenomen vrouwen gedurende hun vruchtbare leeftijd worden afgeleid, terwijl tevens kan worden bepaald welk deel van de vruchtbare periode van de geïmigreerde, ook gehuwde of samenwonende hebbende vrouwen (C) of van alle vrouwen (D) in partnership is geïmfectueerd. Een overzicht van deze gegevens wordt verschaft in de tabellen VI. 11, a en b.

Beschouwen wij - de voorgaande paragrafen recapitulerend - deze cijfers nader dan komt naar voren, dat in Nieuwfoor de geborenen vóór 1931 ten aanzien van de punten A, C en D de hoogste waarden bereiken. Uit tabel VI. 3 blijkt, dat deze vrouwen gemiddeld zeer jong een verbintenis aangingen; uit tabel VI. 7, dat zij, zodanig een over het algemeen vrij groot leeftijdsverschil met hun partners (C, S, a en b van Deel 3), slechts voor een relatief klein deel deze huwelijken of samenlevingen beëindigden; uit de tabellen VI. 8 en VI. 10, dat de leeftijd bij tweede partnership en de huwelijksfrequentie in dit gebied vergeleken met de andere enquête terreinen een middenwaarde bereiken. Een reeks van factoren, waarvan de gevonden waarden gelijkelijk vertonen met die van de Schouten-eilanden, maar die in hun totaliteit het deel van de vruchtbare periode van de opgenomen vrouwen, dat in huwelijk of samenleving werd doorgebracht, juist wat gunstiger deed uitvallen dan in het laatstgenoemde gebied, althans voor de geborenen voor 1931. Voor de andere omgerekten geboorteaarstassen worden ook in de Nimboran A, C en D waarden bereikt, die op het niveau van de Schouten-eilanden liggen, ondanks het feit, dat deze klassen van vrouwen hun eerste partnership op wat oudere leeftijd begonnen. Daartegenover stond eenenigzins geringere beëindigingspercentage daarvan en een, onder meer met een hoger scheidingpercentage samenhangende, grotere huwelijksfrequentie, waardoor ook het kenmerk B voor deze klassen in beide gebieden ongeveer hetzelfde niveau bereikte.

In de Bovenland-Waropen lag de aanvang van de eerste verbintenis van de oudere vrouwenklassen bij dezelfde leeftijd als die in Nimboran. Ondanks het geringere beëindigingspercentage ligt de waarde van de gegevens C en D van deze vrouwen bevestigd die van Nimboran. De oorzaak hiervan is gelegen in de belomsneringen voor hertrouwen van weduwen, die zich onder meer uit in een geringe huwelijksfrequentie. Door de, vergeleken met de andere gebieden, gunstige verhouding van de leeftijden van de partners beboort de duur, die per partnership wordt doorgebracht tot de hoogste van de zes enquêtegebieden; met als gevolg, dat het deel van de vruchtbare periode, waarin deze vrouwen zich in een huwelijk of samenleving bevonden nog die van Fak-Fak en Moejoe overtreft. De laatste gebieden werden gekenmerkt door een verboudingswijze hoge leeftijd bij eerste huwelijk of samenleving. In Fak-Fak werd dit vóórrijmsel en het aanzienlijke beëindigingspercentage, dat voor een belangrijk deel door schouddingen werd veroorzaakt, niet goedgemaakt door een hoge huwelijksfrequentie. In Moejoe werkten alle genoemde factoren in ongunstige richting; de eerste verbintennes werden op een hoge leeftijd gesloten, het deel ervan, dat werd beëindigd, was - ondanks de geringe importantie van de echtscheidingen - het hoogste van alle opnamegebieden en de belomsneringen voor het hertrouwen van weduwen beperkten de huwelijksfrequentie.

Ten aanzien van de C en D gegevens ontstond de jongere klassen van vrouwen kan worden opgemerkt, dat deze in veel groter mate dan die van de oudere klassen door de leeftijd bij eerste huwelijk of samenleving en door de leeftijdsopbouw klassen de jaarklassen zijn beïnvloed. De cijfers wijzen in dezelfde richting als aangegeven in figuur VI. 3; namelijk, dat van een stijging van de leeftijd bij eerste partnership in recente tijd in Fak-Fak weinig sprake is en dat ondanks een dalende stijging, die vooral voor Nieuwfoor met zijn overvloedige emigratie gedurende de laatste tiental jaren groot is geweest, de beoelde leeftijd nog steeds verhoudingsgewijs laag ligt in de Schouten-eilanden, Nieuwfoor en Nimboran. In Bovenland-Waropen is het uitslag van de eerste verbintenis vooral bij de geboorteaarstassen 1938-1940 van belang geweest, terwijl in Moejoe, waar de leeftijd cortijde reeds hoog lag, van een verdere verschuiving in recente tijd sprake was.

B. BURGERLIJKE STAAT

In het voorgaande is de nadruk gelegd op de huwelijksgeschiedenis, die de verschillende geboorteklassen van opgenomen vrouwen in de periode voorafgaand aan het onderzoek hebben doorgemaakt. De burgerlijke staat van de bevolking ten tijde van de afsluiting kon nu als een doorsnede van deze huwelijksgeschiedenis op één moment worden beschouwd. Een toelichting op dit onderwerp kan daarom kort gehouden worden.

Onder de in jure opgenomen Papeet bevolking worden, zoals de tabellen B. 2. a en b tonen, nooit gehuwden in hoofdzak in de groepen jonge volwassenen aangetroffen. De percepties, die daarvoor in de verscheidende opnamagebieden worden aangetroffen vertoont aanzienlijk met de reeds besproken leeftijd eerste partnerschap. Onder de mannen geboren vóór 1931 resp. 1932 en onder de vrouwen geboren voor 1935 resp. 1937 is het aandeel van de nooit gehuwden nog slechts gering, met uitzondering van de gebieden Fak-Pak en Moefoa. Gezien het aperte mannenoverschot is deze situatie voor de mannen in het eerste gebied niet verrassend, doch, gelet op het enorme vrouwenoverschot in Moefoa, zou in dit laatste gebied juist een uitzet gering percentage nooit gehuwden onder de ouderen verwacht worden. Het relatief hoge aantal oude vrijgezellen was reeds aan de in deze strek werkzaam missionarissen opgevallen, die meenden, dat het ontbreken van schiedkundig voor de bruidechtbetsaling als oorzaak aangewezen moest worden. Schoord (4) ging dit punt na in de loop van Nihl voor een vijftal nooit gehuwde mannen van 30 jaar en ouder en stelt: "De persoon van + 59 jaar had voldoende gesoudeerd voor de bruidecht maar had de vrouw zijner keuze niet kunnen krijgen en was toen vrijgezel gebleven. Van de persoon van 52 jaar werd gezegd, dat hij niet stovig genoeg was gebouwd en men hem daarom niet wilde. De persoon van 34 jaar had reeds een meisje gevraagd, maar het meisje wilde niet, daar zij hem te oud vond. Tenslotte werd van de 35 jarige gezegd, dat hij geen ota⁴⁵⁾ had en dat hij nu waarschijnlijk wel te oud was". Deze enkele voorbeelden laten zien, dat een reeks van factoren het langdurig of definitief ongehuwd blijven van mannen kan bewerkstelligen; motieven, die zich weliswaar in de andere opnamagebieden in enkele gevallen ook wel doen gelden, doch blijkbaar met een enigszins geringere frequentie of intensiteit.

Oude vrijgezellen of vrijsters blijven echter in alle gebieden een uitzondering; het overgrote deel van de opgenomen bevolking, die de huwelijk leeftijd heeft bereikt, is inderdaad gehuwd of gehuwd geweest. Van de laatste groep zijn de geschieden en geschieden geweest zijnde personen reeds besproken (zie tabel VI. 3. a en b), terwijl er tevens op werd gewezen, dat waar, zoals in Bonodun-Waropou en Moefoa de kanssen op horizontaal gering zijn en - in het laatste gebied - het percentage beëindigde eerste partnerschaps groot is, ook veel weduwen en weduwnaren zullen worden aangetroffen. Zo ontstaat de bizarre situatie, dat juist de opnamagebieden met het grootste vrouwenoverschot in de oudere geboorteklassen; ook het grootste aandeel weduwnaren hebben. Dit gaat in de Moefoa zelfs gepaard met een hoge huwelijksfrequentie voor deze mannen; in dit gebied blijkt onder deze groep een schrilte tegenstelling te bestaan tussen de "have-nots" - d.w.z. de mannen, die een welke reden dan ook nooit getrouwd zijn of niet kunnen of willen hertrouwen - and "haves" - d.w.z. de personen, die meerdere vrouwen tegelijk bezitten. Deze situatie lijkt samen te hangen met de door Schoord (6) vermelde afkeer van jonge vrouwen om met oude mannen te trouwen. Mannen konden in de tijd, dat zij in de kracht van hun leven verkeerden, zich eenvoudig een of meerdere vrouwen verwerven, doch alhier gehuwde mannen of weduwnaren waren op oudere leeftijd minder gewild bij de jonge vrouwen (47).

Van degenen, die tijdens het onderzoek in een partnerschapsleefden, vormde slechts een verwaarloosbaar deel een zgt. Samenleving (48), alle overige waren volgens eent., blijkbaar of civiel recht of een combinatie daarvan (zie tabel B. 3. a en b van Deel 8) gehuwd. Neemt wij aan, dat samenlevingen eertijds niet aanzienlijk

Table VI. 12

For the de jure canvassed Papuan population whose last partnership has not been ended the percentage distribution according to rank number of that partnership.

Census area	Birth year group	Males						Females				
		Numbers (%1998)	perc. to rank number				Members (%100%)	perc. to rank number				Total over
			1	2	3	4 and over		1	2	3	4 and over	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Schouten-eil.	1901-1911	2148	44.3	36.1	12.6	4.8	770	41.6	49.3	10.8	1.4	
	1912-1921	1777	11.6	21.8	3.9	0.4	2842	64.8	28.2	4.4	0.6	
	1922-1944	1494	61.0	3.1	0.3	-	2174	25.4	1.3	0.3	-	
Nauruan	1901-1911	226	31.3	22.4	2.4	2.0	173	27.3	31.1	11.1	4.7	
	1912-1921	280	17.2	14.1	0.1	-	843	17.8	28.0	3.1	1.1	
	1922-1944	749	17.2	2.1	-	-	1164	14.6	1.2	0.4	-	
Tan. -Macassar	1901-1911	803	15.3	22.9	4.4	1.0	1109	11.2	23.2	4.9	-	
	1912-1921	647	22.5	17.4	1.1	0.5	1447	14.4	14.8	1.2	0.2	
	1922-1944	241	17.3	2.9	-	-	428	16.3	3.5	3.3	-	
Nimboran	1902-1911	459	42.7	32.0	12.4	4.9	344	42.4	41.2	17.1	2.9	
	1912-1921	787	15.3	24.1	5.2	0.2	772	16.8	22.7	4.3	1.4	
	1922-1944	288	16.4	4.4	-	-	1166	12.2	1.6	1.3	0.2	
Fak-Fak	1899-1911	255	44.2	42.6	12.7	2.3	374	34.6	42.0	12.8	2.5	
	1912-1921	503	14.4	21.3	3.1	0.6	1469	11.2	22.6	3.8	0.4	
	1922-1944	272	16.7	2.9	0.4	-	460	12.4	2.8	1.7	0.2	
Meybe	1902-1911	212	36.2	21.3	17.3	2.0	322	47.0	44.6	1.4	-	
	1912-1921	626	14.0	14.3	0.2	0.3	1199	11.6	21.3	1.8	0.2	
	1922-1944	313	16.7	4.6	0.3	-	611	12.0	2.0	-	-	

meer voorkwamen dan in recente tijd, dan kunnen wij de verdeling van de gezinsoverleden, die ooit een partnership sloten, naar het rangnummer van de laatste niet-beëindigde verbintenissen hameren als indicator voor de verdeling van de geboden naar rangnummer van het huwelijk, waarin zij verbleefden op het moment van afsluiting. Vergelijkt men een dergelijke cijferopstelling (tabel VI. 12) met die van tabel VI. 10, waarin de verdeling van de opgesomde naar al of niet beëindigde laatste rangnummer van partnership is gegeven, dan blijkt in de laatste-gevoemde tabel de waarden voor de rangnummers 1 steeds vrijwel gelijk of hoger te liggen. Betrekkelijk grote verschillen worden in het bijzonder aangetroffen voor de oudste vrouwengroep; dit is het gevolg van de grote groep weduwen in die klasse.

Speciale aandacht verdient het feit, dat, indien een man zich in een partnership met een rangnummer van hoger dan 1 bevindt op het moment van afsluiting, dit niet wil zeggen, dat hij alle verbintenissen met een lager rangnummer heeft verbroken. Polygamie deed zich namelijk nog steeds in de opnamegebieden voor. Over de omvang van deze huwelijksvorm in de tijd voorspand aan het onderzoek een special in de periode voor de opheffing zijn geen cijfermatige gegevens beschikbaar. Wel wordt dit verschijnsel door een aantal schrijvers gerepporteerd. Zo merkt Feulletau de Bruyn⁴⁹⁾ voor de Schouten-eilanden over de situatie vóór 1920 op, dat de Blakker over het algemeen slechts één vrouw heeft, doch dat polygamie is toegestaan als de man over voldoende middelen kan beschikken, terwijl de Bruyn, zoals gemeld, constateerde, dat in de laatste wereldoorlog de polygamie in dit gebied toenam. Heild⁵⁰⁾ vermeldt: "Polygynie-huwelijken zijn in de Waropenstrook niet ongewoon, hoewel monogamie regel is". Ook voor de Nimboran en Fak-

-Fak werd reeds in oudere bronnen op het bestaan van polygamie gewezen, terwijl Schoorl⁵¹⁾ positief stelt: "Het polygyme huwelijk is in de Moesjoe-kultuur een algemeen voorkomende instelling".

Voor deze huwelijksvorm worden verschillende motieven vermeld. Een polygaam huwelijk heeft ongetwijfeld de functie van een statussymbool. Heid zegt in dit verband: "Alleen aanzienlijke mannen sluiten deze huwelijken, zodat omgekeerd ook aanzienlijken zich soms aan hun stand verplicht achtten meer dan één vrouw te nemen". Daarnaast heeft deze huwelijksvorm, zoals Feuilletau reeds aangeeft, ook economische betekenissen. Het is de vrouw, die de landangruis bewerkt; het bezit van meerdere vrouwen verschafft de echtgenoot dan ook groter zekerheid wat betreft zijn voedselvoorziening en een soort risicobekking voor de tijd, dat hij op leeftijd komt. Een van zijn vrouwen zal hem dan in ieder geval overleven. Hoewel het trouwen van een man met een tweede vrouw veelvuldig tot ruzie met zijn eerste vrouw aanleiding geeft, gaat toch ook niet zelden een tweede huwelijk van de man van de eerste vrouw uit, omdat dit werkverlichting voor haar met zich meebrengt. Feuilletau meent dan ook, dat polygamie in de Soebanden-eilanden zich het sterkst zou voordoen, waar de bewerking van de landangruis vrijwel de enige bron van voedselvoorziening zou zijn, d. w. z. in het bismesseland van Batak. Dit werd voor dit gebied tijdens het onderzoek niet bevestigd; wel valt het op (vide tabel VI 13), dat het opnamengebied, dat vrijwel volledig van onge-nihankelijk is, i. o. Benden-Waropen, ook een geringe frequentie van polygamie blijkt te vertonen. Doch van meer belang is dit verband tussen de demografische structuur en de lokale huwelijksgewoonten, in combinatie hierronde kan onder worden gewezen op niakien- of vrouwenfokorten, op geacoupleerde leeftijdsverschillen tussen de partners, op levirats-huwelijken of andere huwelijken, die de bedoeling hebben om onverzorgde weduwen in bescherming te nemen (men denke b. v. aan de oorlogshuwelijken in de Schouten-eilanden). Voor Moesjoe noemt Schoorl⁵²⁾ voorts nog de zgn. opdik-huwelijken⁵³⁾ als oorzaak voor polygamie.

Tabel VI. 13

The number of spouses per 100 married de jure canvassed Papuan men¹⁾.

Jaren groep ²⁾	C. A. Schouten- eilanden	C. A. Moesjoe	C. A. Benden- Waropen	C. A. Nihobas	C. A. Fak-Fak	C. A. Moesjoe
1901-1916	130	108	105	107	110	132
1916-1930	102	108	109	106	103	135

1) In absolute numbers vide: Table 3. 4. 1 up to 0 inclusive.

2) For Nihobas, Fak-Fak, Moesjoe read 1902-1916 and 1917-1931.

Hoewel dit niet met cijfers valt aan te tonen, bestaat het vermoeden, dat de polygamie in de periode voor de oppeulging sterker in de opnamengebieden was verbreid dan ten tijde van het onderzoek en in het bijzonder door de activiteiten van misde en zending in omvang is teruggelopen. Uitondering hierop vormde de Moesjoe. De Moesjoe man gaf behalve de reeds genoemde traditionele motieven volgens Schoorl⁵³⁾ ook aan de recente toetanden aangepaste redenen voor polygamie aan; in de onder dring van het bestuur gevormde nieuwe kampongs was de voor de Moesjoes zo belangrijke verkenatiteit niet toegestaan. Daarom was het voor de Moesjoe man zeer convenient om twee vrouwen te bezitten: één kan voor de man en de kinderen in het dorp en de ander voor de varkens in het bos zorgen. Ook is het gemakkelijk over twee vrouwen te beschikken, indien de man buiten de woonkampong, bijv. in de bestuurshoofdplaats Mindiptana, werk heeft; een vrouw kan hem

dan vergezellen of hem voeding brengen, terwijl de ander de huishouding in het dorp blijft verzorgen. De invloed van de misnie was op dit stuk nog gering, zoals bevestigd wordt door de uitspraak van een missionaris (53), dat de Moejoe man zeer gemakkelijk zijn geloof afschafte, indien hij een tweede vrouw wil huwen. Bovendien zal een Moejoe, indien hij voor de huus van of het katholicisme of een tweede vrouw wordt gesteld, veelal tot het laatste besluiten (54).

Een hoog percentage polygyne huwelijken in de Moejoe is dan ook niet verwonderlijk. Ook in Fak-Fak met zijn grote aandeel Islamieten in de bevolking had men het op ruime schaal voorkomen van polygyne huwelijken verwacht. Dat dit niet in extreme mate het geval is, zal in verband gebracht moeten worden met het aanzienlijke vrouwenoverschot en mogelijk ook met de hoogte van de bruidschatten in dit gebied. Het wekt de indruk, dat de Fak-Fakkers een succesloze polygyne hebbemgezelschap zijn. Eenzelfde versohijnsel kan voor de Nimboren worden opgemerkt, hoewel daar door de hogere mortaliteit de aanzienlijke huwelijksfrequentie in sterke mate door het overlijden van de echtgenooten wordt veroorzaakt.

De belangrijkste conclusies van dit en van de voorgaande hoofdstukken zullen in de hier volgende summary kort worden samengevat. Op deze plaats wordt daarom volstaan met op te merken, dat het door het project verzamelde materiaal aangeeft, dat de gebruiksoorden van de onderscheiden openzamegebieden ten aanzien van de huwelijksgebruiken, die zij hebben doorgeemaakt, onderling afwijkende vertonen, die mede samenhangen met de verschillen in huwelijksregelingen en geslachtenleefwijzenaanzetelling van de diverse bevolkingsgroepen en met de ontwikkelingen, die daarin gedurende de laatste decennia plaatsvonden. Welke invloed deze afwijkingen hebben gehad op de fertiliteit van de anderzame vrouwen, zal in deel 6 nader worden besproken.

Noten

- 1) Overgens is daarbij het aantal met een vrouw gehuwde (polygyne) rijkelijkelijk aan het aantal Indonesische vrouwen, dat met een Papoea-man is gehuwd.
- 2) De aangenomen personen met bekend geboortjaar (peperdoel) verdelde naar de geboortjaaropbouw van de aangenomen personen met bekend geboortjaar.
- 3) Deel 6, hoofdstuk III C.
- 4) Hald: 3, pag. 31 en 58.
- 5) Perennialis betagroot.
- 6) Vids Deel 7, pag. 76.
- 7) In het aangegeven gebied, N.31a). Is dit uitgangspunt niet juist gehanteerd.
- 8) Foulleau de lauzie 6, pag. 53.
- 9) Huwelijk of samenleving: vide ook Deel 3, pag. 41 en 65, en Deel 3, foreword, punt 14. In de tekst wordt "vechbappa" als synoniem voor "perennialis" gebruikt.
- 10) In de periode voor de kersting werden bv. de huwelijksacties, die de geboortet bereikt of geprovoed hadden, de groepen van een individuele onderzochte daarna afzonderlijk behandeld.
- 11) Vooruitgang.
- 12) Deel 8, hoofdstuk III.
- 13) Foulleau de lauzie 6, pag. 107.
- 14) De jonge mannen dienden bovendien vaak (door het gebruik van een zaairoepje, het maken van een groot zels of het openen van een intrinsplex) aan te komen, dat zij een subvancig lid van de manenmanrotappij waren.
- 15) Zornoff's kersting van oprichte van de jaren 1900, 1920 en 1910 laat voor die periode wel een zekere oml voortzet zien.
- 16) Dat het hier niet in de eerste plaats om een voor- of afkeer van de einderlijen 2 en 3 gaat, wordt aannemelijk gemaakt, door het feit, dat een geïllustreerde berichtgeving ten opzichte van de in 1920 en 1930 voor het eerst geïllustreerde - een periode, waarin einderlijen voorkeur een rol begint te spelen - sterke geringe afwijkingen van een verhouding 1 op 3 laat zien. Uitzondering vormaenderen de manen van Naezboe en Fak-Fak.

- 17) *Mergus* is gebieden, dat dit geslacht waarschijnlijk bevaamt,
18) de *Bruilje*: 21, pag. 11.
19) *Heilbeweging*.
20) *Fliet*: 17, l, pag. 488.
21) *Roos*: 23.
22) *Slurp*: 24.
23) *Deel 7*, pag. 37.
24) *Gezinsverband* is, dat ook in de *Beelden-Waapen*, waar een huwelijk niet zo te de voorkeur ge-
noet, en in *Niederland*, waar van Locheen sprake van consubium heiligen zwaarte waart de men, de
leeflijk bij eenen parochie bij de mogelijk wat hoger lag dan in de *Stads-Nieuwdomen* men-
derlingen, waar het een contin turelijk onmelkbaar geslacht werd.
25) *Schoon*: 24, pag. 134.
26) *Wat met het oogmerk de groep ugebruikt te bepalen werd de trek van Meester naar Wierde*
door het bevaamt van handen geteld.
27) *Schoon*: 24, pag. 17.
28) *Schoon*: 25, pag. 143.
29) De *geboorten* van 1800 zijn in de mechanische bewerking met naar *geboortecijfer* uitgegaten,
30) *Vaant*: 26, pag. 2-13.
31) oude *Wierde* gebieden.
32) *Suldevin Gelepen*: 27.
33) *Wierden*: 28, pag. 13.
34) *Keuzende bevestiging* voor de *Wierden* geeft een minder compleet beeld als gevolg van de in het
voorend van *Deel 3* onder punt B en 10 aangegeven wijze van opstelling van de *Wierden*.
35) *Held* (3, pag. 113) merkt op: "Echtheid vormt betekenis, weinig voor, omdat een huwelijk
het geheel getuigen is, als alle betalingen en tegenbetalingen gemiddeld zijn. En aan-
zien de voorwerpen intussen reeds lang niet in circulatie zijn gezakt, en de ergo verbouwen, toen
vervallen van *Wierden* den afname om een echtheid te voorkomen". Hetzelfde oorspel van
de *Wierden* of de *Wierden*, of de *Wierden* van de *Wierden* naar de *Wierden* moet hij als belangrijkste
oorzaken voor echtheid.
36) *Schoon* (8, pag. 46) stelt, dat de *Wierden*, indien de bevestiging voor haar bevestiging is, gezamenlijk heeft
om een echtheid te bewerkstelligen, een *Wierden* is echter bevestigd wordt. De *Wierden*
heeft dit echter niet, waarbij een van de *Wierden* met de andere *Wierden* van de echtheid of het
de echtheid zelf dan wel *Wierden* van de *Wierden* afkomstig voor echtheid genoemd worden. *Schoon*
merkt, dat "Het geringe aantal echtheid" wellicht reeds aan de invulling van de *Wierden*
is danken is.
37) *vide Deel 2*, hoofdstuk IV.
38) Zo zal een *Wierden* worden in een *Wierden* geslacht de *Wierden* 11 *Wierden* geen *Wierden*, doch
gevoerd de *Wierden* *Wierden* wel *Wierden* hebben op het *Wierden* *Wierden* *Wierden*.
39) *vide n. e.*, tabel VI, 13.
40) *Held*: 6, pag. 123.
41) *Schoon*: 8, pag. 48.
42) *vide* de tabel C, 11.2 en B en VI, 4.
43) *vide* tabel VI, 10.
44) *Schoon*: 20, pag. 80.
45) *Schelpegeel*.
46) *Schoon*: 3, pag. 44.
47) *vide* ook tabel VI, 6. 10, 11.
48) *vide* tabelen B, 1, 1, 1, 1.
49) *Familie van de Wierden*: 6, pag. 55 en 58.
50) *Wierden*: 1, pag. 120.
51) *Schoon*: 4, pag. 49.
52) *vide* *Deel 2*, pag. 87.
53) *Schoon*: 8, pag. 120.
54) *vide* het relatief grote aantal *Wierden* onder *Wierden* (*Deel 3*, tabel A, 9).

VII. SUMMARY

Parts 5 and 6 are descriptive in nature and are meant to explain the series of tables included in Parts 3 and 4. Particular attention is paid to the characteristics of the populations of each canvass area emerging from the figures; an attempt is made to indicate on which points systematic errors - unavoidable in a territory such as New Guinea - have occurred in the survey and to what extent the characteristics of these populations, having regard to the socio-economic developments in each of the areas, may be considered plausible. Smoothing and adjusting of the figures have been deliberately avoided, nor have any forecasts been made, for since the political changes in October 1962 major changes have probably occurred in the composition and vital statistics of the populations of the canvass areas, the time and direction of which cannot even be approximately estimated.

1. The accuracy of the established total number of *de jure* Papuans¹⁾ in the areas surveyed may be assessed as fairly high. This finding is based on the following considerations:

- (i) nomadic groups barely occurred in the canvass areas. The population lived concentrated in villages, the location and approximate size of which were known to the administration. The great majority of members of the population were clearly prepared to take part in the survey. Moreover, the work of the field assistants was checked by an administrative revision and, in the field, by three tours (for repeat enquiries, updating and handing out birth certificates);
- (ii) a comparison of the population figures of the administration and of the project (Tables II. 2, 3 and 4) reveals practically no significant differences for the canvass areas Noemfoor up to and including Moejoe. Where such differences do occur (Sakuten-afanden) they can be traced back to differences in census dates and in the length of time used for the concept of "de jure" inhabitant;
- (iii) in an internal comparison of the canvass material certain components of the *de jure* and the *de facto* population should be alike. In cases where, as in Nimboran, a serious effort has been made to establish correctly not only the *de jure* but also the *de facto* population, the agreement between these components was found to be very close (Table II. 5 and 6). This indicates that an accurate figure for the total *de jure* population was also found for the other canvass areas, where correct establishment of the *de jure* population was in all cases vigorously pursued, but where the *de facto* population could not, or not completely, be established. The possible margins of error vary per canvass area, but without a doubt are within narrow limits.

2. If the way of living of the populations surveyed is considered, the average size of the villages and the average occupancy per house is found to vary from area to area (Tables III. 1 to 4 inclusive). The reason for this is not only the original social and economic organization of the inhabitants, but also pressure from the administration and new developments. In the areas in the interior, especially Moejoe, village concentration occurred; in the coastal settlements, which in general were larger by origin (Sakuten-afanden, Benedon-Wiropan), the stress lay more strongly on division of the large (sub) clan houses.

Tables III. 5 to 15 inclusive give an insight into the interrelationships of those sharing houses, based on the relation of the canvassed persons to the head of the family and to the head of the dwelling. With regard to the family structure it may be remarked that besides single persons, consisting mainly of young unmarried men and older widowed and divorced women, families were observed which were composed of mainly male heads, their wives and children

(chiefly younger than 20 years). These families also include foster-children, and step-children. Adoption proves to be particularly strong in Fak-Fak, while in Moejoe the percentage of orphans among adopted children is a considerable one. Differences in fertility, mortality, marriage customs, adoption and other practices from canvass area to canvass area also cause differences in average family size, which proves to be the largest in Noemfoor and the Schouten-eilanden and the smallest in Moejoe.

Where it was formerly the custom for a large number of families to live together in one house, i. e. in Goelwinkhant, the average number of families per dwelling was still the largest during the survey. Living with the family of the head of the dwelling are not only single persons but also the families of brothers and sisters, the families of sons and daughters and the families of more distant relatives. In the Schouten-eilanden subdivision in particular it is customary for the woman, upon marriage, to move into the house of her husband's family; this pattern is less pronounced in Fak-Fak and Moejoe. In every canvass area a not inconsiderable number of persons are encountered with no or no traceable relationship to the head of the dwelling.

3. In the survey it was attempted not only to investigate where and how the population live together, but also to find out to what extent the population have moved in the time before the survey. For this purpose a connection has been established for every person between place of birth and place of residence (Tables IV. 1 and 2 and Tables A. 7 and 8 of Part 3). As, however, six isolated areas have been canvassed, this datum only yields an insight into the resultant of movements within each of the canvass areas, between the canvass areas and from the non-canvassed areas to the canvass areas. Migration from the canvass areas to the non-canvassed areas is not shown.

A high percentage of the de jure canvassed persons prove still to be living in the village where they were born. This is particularly the case with children below 15 years, since these usually move only with their families. Among the adults it is striking that relatively fewer women than men live in the settlement of birth. This is largely connected with the mainly patrilineal form of marriage; however, where the villages are large and more intermarrying groups of relatives are encountered, as in Beseden-Waropen, this form of marriage does not lead as much to leaving the village of birth. The small percentage still living in the village of birth in Moejoe is a consequence of the high village concentration carried out there. Internal migration by men is based more on economic motives, such as the drift of men from Blak to Blak-Kota and vicinity, or village concentration (Moejoe).

As regards migration between the canvass areas, only that between the Schouten-eilanden and Noemfoor is worthy of note. A very high percentage of the oldest age groups of the Noemfoor population prove to have been born in the Schouten-eilanden, especially on the west coast of the latter. On the other hand there is a migration of persons born in Noemfoor to the Schouten-eilanden; these are mainly younger people, who moved to Blak-Kota and vicinity for economic reasons.

Among the immigrants, i. e. among those who were living in the canvass areas but had been born outside them, the percentage of persons younger than 15 years is generally high. These are principally children born outside the canvass areas of parents who, after a temporary stay elsewhere, returned to the area in which they were born. This 'immigration' is therefore rather a reflection of the temporary emigration having taken place. The chief exception to this rule, which differs in degree for each canvass area, is Fak-Fak, where the relatively large number of young adults among those born outside the canvass area indicates limited emigration and real immigration of outside elements.

As stated, a comparison of place of birth and place of residence of the *de jure* canvassed persons does not yield any useful information on emigration from the canvass areas; however, a certain insight into this point can be obtained by classification according to place of residence of the still alive progeny of *de jure* canvassed women (Table IV. 3).

These figures must be handled with care²). Nevertheless, the table clearly indicates the various levels of emigration from the canvass areas. The migration, in which men in particular participated, is directed mainly towards the urban centres outside the canvass areas, though movement from the north coast to the south coast of New Guinea or vice versa is very limited. Migration to countries outside New Guinea was also very slight.

4. Establishing the sex and age composition of the population formed the essence of the survey work. Errors in the sex determination of the canvassed persons may be ignored. However, as was to be expected under New Guinea conditions, systematic errors have been made in the age determination.

Before going into these, the text discusses a number of secondary data which may give an impression of the possibilities available for obtaining accurate results with regard to age determination. In this connection reference is made to the following points (see Tables V. 1 to 4 inclusive):

(i) the extent to which it was possible to place persons canvassed in their family relationship and the percentage of those surveyed whose parents were canvassed; these figures give an impression of the possibility of finding a relative age for each person (see the description of the canvassing technique in Part 2);

(ii) the baptismal information; this gives something of an impression of the extent to which the inhabitants of the canvass areas had become familiar with the Christian era and religious holidays. In addition, the baptism was entered - however incompletely and inaccurately - in registers and on baptismal certificates and so could assist in establishing years of birth and death;

(iii) educational data; education was a help in the establishment of years of birth, on the one hand because it made the population more 'date-minded' and on the other hand because the periods of service of the teachers were known in many cases and could serve as points of reference with which years of birth, death and marriage of the villagers could be compared.

These points are discussed in detail in the text. In general they indicate that the possibilities of an accurate establishment of the years of birth clearly lessened accordingly as older persons were concerned and that they varied from canvass area to canvass area - even with respect to parts of areas. These conclusions can be confirmed by investigating per birth year class which percentages of the population canvassed were given not only a year of birth but also a date of birth (Table V. 5).

A well-founded appraisal of the accuracy of ages of those canvassed obtained in the survey is rendered difficult by the limited numbers involved in the survey, the mobility³) of the population and the lack of reliable knowledge on the composition and vital events of the population in the past. Moreover, a repeat survey on the basis of sampling - a check technique often used in censuses - could not be aimed at for practical reasons.

In order, nevertheless, to obtain some insight into the order of magnitude of the possible errors in the age distribution obtained, the field assistants noted in a number of canvass areas not only the year of birth established, but also the oldest and the youngest year of birth still adjudged possible for each person (Tables V. 8a and b). In the older age groups in particular the margins considered possible prove to be great, and at the same time regional and sex-specific variations occur. But Table V. 8c shows that even if it is assumed that in all cases the oldest possible or the youngest possible year

of birth should be regarded as correct - which is certainly not probable - the five year age structure of the individual areas would not in general differ significantly from that determined. Owing to their subjective and approximate nature, not too great a value can be attached to these data.

The relation between the numbers appearing in the successive years of birth is often regarded as an indication of the accuracy of an age structure found. As Fig. V. 1. a and b show, fairly considerable fluctuations occur in the survey material on this point, especially with regard to the canvass areas with a small population. Through chance causes which have had their effect on the numbers of births, death and movements and which usually do not compensate for one another in small populations, such fluctuations were to be expected to a certain extent. A more important point is consequently whether a certain trend can be observed in these fluctuations. This proves to be the case; Table V. 10 shows that the field assistants in all canvass areas have displayed a more or less marked preference for years of birth ending in a 0 and an aversion to those ending in a 1 or a 9, a phenomenon which increases with the age of those canvassed (Table V. 12). Having regard to the circumstances in which the survey was performed, the indices calculated for digit preference are not, however, unsatisfactory, particularly when it is borne in mind that when five-year birth classes are used, preference for and aversion to digits more or less cancel each other out (Table V. 11).

With regard to the age structure and sex composition obtained by each of the field assistants for the individual canvass areas (Tables V. 13 and 15), it may be stated with the necessary caution that the variations found between the results of the field assistants generally remained within probable limits and that, where this was not the case, largely plausible reasons (percentages not canvassed; specific character of the canvass districts) can be assumed for the discrepancies.

It finally emerges that two well-known but in this case not entirely suitable sex-age accuracy tests (Tables V. 17 and 18) give contradictory results and at most permit of the conclusion that the accuracy of the project results can probably be placed in the vicinity of the boundary between the categories 'reliable' and 'moderately unreliable'.

If the pyramids found for the canvass areas (Fig. V. 2 and 4) are regarded against this background, the following general remarks may be made.

The groups examined are all young to very young (Table V. 18). The tops of the pyramids are low and narrow, while the bases, apart from the odd exception, are wide. The oldest age groups may possibly have been somewhat underestimated. In the age groups of 30 to 35 years the influence of the preference for certain digits of years of birth makes itself felt in the form of an alternating size of birth year classes. In the groups of 10 to 30 years the digit preference is slight; variations in the size of these groups consequently have other causes (mobility of the population, cargo cults, war). The two youngest age groups profited in particular from the socio-economic improvements of the ten years preceding the survey, but this was not so to the same extent in every canvass area.

The sex ratios (Fig. V. 3) among the age groups of 20 years and older, display a sawtooth effect in the five smallest survey areas, but not a general tendency (horizontal S shape in Noemfoor and Mimboran, large male surpluses in Fak-Fak, large female surpluses in Manjoes). For the persons under the age of 20 the sex ratios present a more uniform picture; for the children of the youngest birth year class there are in all cases less masculines than those of the following classes.

After a number of general remarks on the connection between the pyramids of the de jure population and those of the live-born, still alive and canvassed progeny, a discussion follows in the text of the sex age structure of each

of the canvass area (Fig. V. 4), the population records of the Government being included.

As regards the Schouten-eilanden, reference is made to the influence of the epidemics and emigration in the years before 1920, to the preference for certain digits of years of birth, to the decline in fertility and the rise in mortality in the war period and to the striking improvement in the death rate since 1955.

For Noemfoor immigration among the oldest birth year classes, the influence of the enormous emigration since the beginning of the fifties on the classes of young adults, the effect of the war period, the demographically more favourable period just after the war and the drop in both fertility and mortality levels in recent times are mentioned.

Striking features of the pyramid of Bensdesor-Waropen are the feminine age groups at the top, the heaping by the birth year 1920, the influence of emigration on young adults, the absence of a wartime contraction and the effect of a change for the better in the mortality level in recent years.

For the canvass area Nimborañ the surplus of males among the older adults cannot be properly explained with the existing data. The small numbers in the age groups born in and before the war are connected not only with the emigration in postwar years but also with the high (infant) mortality suffered by these classes. The drop in the mortality level occurred at an earlier stage (1952) in this area than in the other canvass areas.

As regards Fak-Fak, reference is made to the shortage of females in practically all adult age classes, the migration pattern opposite to that in all other areas, the effect of the war and the relatively low fertility in this area, which took a turn for the better in recent years, when at the same time a drop in the mortality level was achieved.

Finally, for Moejoe attention is drawn to the low top of the pyramid and to the great surpluses of females among the oldest age groups, whilst at the same time the emigration of young adults, the absence of a war effect, the low fertility level and the still only slight improvement in the mortality level in recent years are mentioned.

6. When considering the data on marriage collected by the project, it should be borne in mind that to a certain extent there are systematic errors in the dating of marriages, divorces, etc., just as in the determination of years of birth. Moreover, the figures, at least for men, are somewhat distorted: for of the non-canvassed men who, like the non-canvassed women, are not included in the tables, a relatively large number compared with those who were canvassed have never been married (Table VI. 2). Furthermore, the marital data of the non-Papuan have not been added to the tables; in general this is not a drawback, since marriages between Papuans and non-Papuans in all areas except Fak-Fak have been negligible in relative numbers (Annex II). Practically every Papuan marries in the course of his life, usually at an early age. And yet variations occur with regard to the latter. The average age at first partnership was obviously higher in Fak-Fak and Moejoe than in the other canvass areas, while the men, as expected, married on average later in life than the women (Table VI. 3). Figs. VI. 1, 2 and 3 further show that the younger birth year classes of women and men always entered into a partnership at a greater age than the older classes. This is partly caused by the fact that the field assistants clustered the age at first partnership for women in the older classes fairly strongly around values considered normal (Schouten-eilanden and Noemfoor). Nevertheless, the shift in age at first partnership must be considered to be a real one; modern development has certainly led in that direction (schooling, changes in the bride price system, increasing mobility and independence of young people). Only in Fak-Fak - the sole area with a large surplus of males among young adults - is there hardly any question

of such a shift. The fact that in the canvass areas Soeboden-eilanden and Noemfoor the men of the 1918-1930 class married at a younger age than those of 1901-1918 is partly connected with the marriage peak that occurred during the Japanese occupation.

The 1931-1940 birth year class is the only one for which the difference in age between women and their first partners can be assessed with any certainty (Table VI 6). In Fak-Fak, where according to older sources this was already the case several decades ago, and in Noemfoor, where emigration also played a selective part, the stress falls on great differences in age, whilst in Beneden-Waropen, on the other hand, the women are married more to contemporaries. Although the large number of women with a first partner with a year of birth not calculated or unknown make an assessment difficult, there is no reason to assume that this situation has been essentially different for older birth year classes of women.

Entirely in accordance with expectations, the percentage of persons who had terminated the first partnership before the time of the survey was greater among the older birth year classes than among the younger ones, and greater among women than men (Table VI 7). The differences between the canvass areas on this point are connected with a whole group of factors: the frequency of divorce (relatively great in Fak-Fak and, to a lesser extent, in Nitboron, practically negligible in Moejoes; see Table VI. 8 a and b), the differences in age between the partners, the age structure of the canvassed populations and the sex-specific and age-specific character of mortality and migration.

The majority of the men concluded a second partnership again after termination of the first; for most of the canvass areas this was also the case with those women who saw their partnership terminated at an early age. For older women the chance of a second partnership was much less (Table VI. 7). The influence of marital customs stated in the anthropological literature for Beneden-Waropen and Moejoes, which lessen the possibility of widows remarrying, is clearly confirmed in the figures of the project. In these areas the difference between the average age upon conclusion of the first and second partnership is consequently the greatest (Table VI. 9). A much larger proportion of the second partners of the women than the first partners were younger than those women. The partnership frequency of men and women likewise varies per canvass area (Table VI 10).

The preceding data largely determine the number of years which the women canvassed spent in a partnership during their fertile period and thus the number of years during which they had a possibility of becoming pregnant (Table VI. 11 a and b). These numbers are proportionately small in Moejoes (relatively advanced age at first partnership, high percentage of terminations of these partnerships, small chance of remarrying) and Fak-Fak (likewise advanced age at first partnership and high percentage of terminations). Although the chances of widows remarrying were small in Beneden-Waropen, the situation there was still more favourable than it was in Fak-Fak and Moejoes owing to lower age at first partnership and - connected with a small difference in age between partners - a low percentage of terminations. In the other canvass areas the number of years spent in marriage by the women is proportionately large. The above is clearly manifested in the fertility levels of the various canvass areas (Part 6).

The marital status of the population at the time of the survey may be regarded as a cross section at a given moment of the marital history of the individual birth year classes described above. It is worthy of note that practically in Moejoes and Beneden-Waropen, the areas with a considerable surplus of women in the older age groups, a proportionately high percentage of widows occurs. Restrictions on the remarrying of widows and the reluctance of younger women to marry old men play a part in this.

Polygamy - which was probably more customary formerly in all areas than at the time of the survey - was still widespread in Moejoe (Table VI. 13).

6. In conclusion it may be stated that the populations of the canvass areas were young and, with the exception of that of Fals-Fak, more or less strongly affected by emigration. At the same time - with the exception of the Moejoes - they displayed a vigorous natural growth in recent times in connection with a marked decline in the death rate. The influence on the fertility level of the shift in time of first marriage to a later age has been cancelled out in most areas by the effect of the medical campaigns and changes in the economic and cultural patterns. Leaving migration out of consideration, and assuming an unchanging level of fertility and mortality, it was consequently to be expected that, especially as soon as the youngest birth year classes, with their large numbers, would reach a fertile age the population of the canvass areas would grow to relatively very large numbers. Part 6 goes into further detail on the vital characteristics of the canvass areas on the basis of progeny data.

It may further be stated that the survey method followed has yielded results which, having regard to the nature of the territory examined, contain proportionately small systematic errors. In general the data obtained by the project display a close interrelation, and they are in accordance with what could have been expected on a basis of what was known from other sources about the original economic and cultural situation and the developments in this respect during the last decades. The different natures of the canvass areas are reflected in the figures of the project.

Notes

- 1) The non-Papuan components, who in any case form a noticeably section of the population in the Schreinerwalden and Fak-Fak only, are being considered in Part 6 and 8.
- 2) It should be borne in mind that for instance Progeny living outside the canvass areas need not have emigrated; they may have acquired this name through their mother settling in the canvass area. The small percentages among those younger than 15 years are connected with the fact that these children normally live with their mothers and only move if their mother does.
- 3) Part of the de jure population could not be interviewed; no age could be established for some members of this group (Tables VI 8 and 9).
- 4) Marriage or cohabitation.

LIST OF TABLES

TABLE	TITLE	Page
II. 1	The de jure non-censused Papuan population as a percentage of the total de jure Papuan population.	4
II. 2	Comparison of the numbers and the sex ratios of the de jure Papuan population according to the returns of the Government and the Demographic Research Project.	6
II. 3	Differences between the returns of the Government and the Demographic Research Project. C.A. Schouten-Gilissen (end of 1960).	8
II. 4	Comparison of the percentage of persons 17 years and younger of the de jure Papuan population according to the returns of the Government and the Demographic Research Project.	8
II. 5	The de jure population of the canvass areas absent from their village of de jure residence on datum point dates, distributed according to place of temporary residence.	10
II. 6	Population temporarily staying in the villages of the canvass areas on datum point dates, distributed according to place of de jure residence.	11
III. 1	The number of settlements in each size class of settlements.	15
III. 2	The number of de jure Papuans, the mean number of inhabitants per settlement and for each size class of settlements the number of de jure Papuans as a percentage of total de jure Papuans.	15
III. 3	The dwellings with a Papuan head of the dwelling, by number of de jure inhabitants per dwelling (in percentages).	17
III. 4	The de jure inhabitants of the dwellings with a Papuan head of the dwelling, by number of de jure inhabitants per dwelling (in percentages).	17
III. 5	The de jure censused Papuan population of the canvass areas, by sex and relationship to the head of family (age) in percentages.	19
III. 6	The number of de jure censused Papuans aged 14 years and younger and classified as sons and daughters of the head of family as a percentage of the total number of de jure censused Papuans of the relationship indicated.	21
III. 7	The number of de jure censused Papuans aged 14 years and younger with a relationship to the head of family as indicated, as a percentage of the total number of de jure censused Papuans in that age group, by sex.	21

III. 8	The de jure canvassed Papuans with a relationship to the head of family as indicated, by sex and age, in cumulative percentages.	22
III. 9	For the de jure canvassed Papuans aged 14 years and younger with a relationship to the head of family as indicated, the percentage of orphans, by sex.	23
III. 10	Different calculations of the mean family size based on the relationship of the de jure canvassed Papuans to the head of family.	23
III. 11	The de jure canvassed Papuan heads of dwelling as percentages of the de jure canvassed Papuan heads of family, by sex.	24
III. 12	The de jure canvassed Papuan population of the canvass areas, by sex and relationship to the head of dwelling (ego), in percentages.	24
III. 13	Median estimated age of the de jure canvassed Papuan heads of dwelling, heads of family and their spouses.	26
III. 14	Comparison of the number of persons with the indicated relationship to the head of dwelling.	27
III. 15	Relationship of the inhabitants of a large dwelling of Sa-wek (Distr. Noord-Blak) to head of dwelling and head of family.	28
IV. 1	The de jure canvassed male Papuan heads of family and spouses of heads of family born in village of residence as percentage of the total number of de jure canvassed male Papuan heads of family and spouses of heads of family respectively.	31
IV. 2	Sex and age composition of the "migrants" between the canvass areas Schouten-eilanden and Noenfoor.	33
IV. 3	For all de jure canvassed Papuan women the percentages of children living outside the canvassed area, by birth year group and sex.	37
V. 1	The de jure canvassed Papuans whose father or mother has been canvassed as a percentage of the total de jure canvassed Papuans, per birth year group and sex.	41
V. 2	The de jure canvassed Papuans whose date of baptism was known as percentage of the total number of de jure canvassed Papuans, per birth year group.	43
V. 3	Number of villages of which village specific historical data were known before the beginning of the field work, according to the oldest of these data.	49
V. 4	Number of villages of which village specific historical data were known before the beginning of the field work, according to the total number of these data.	49

V. 5	The <i>de jure</i> canvassed Papuans with date of birth unknown as percentages of the total <i>de jure</i> canvassed Papuan population, per birth year group and sex.	50
V. 6	The <i>de jure</i> non-canvassed Papuans as percentage of the total <i>de jure</i> Papuans, per broad age group and sex.	51
V. 7	The <i>de jure</i> non-canvassed Papuans age unknown distributed proportionally to non-canvassed Papuans age known as percentage of the total <i>de jure</i> Papuans, per broad age group and sex.	52
V. 8. a	Estimated margins of established years of birth of the population of two groups of villages in C. A. Bebeden-Waropen as reported by field assistant 2.	54
V. 8. b	Estimated margins of established years of birth of the population of two parts of the C. A. Kimboran as reported by the field assistants.	55
V. 8. c	Estimates of the composition of the population by birth-year group, on the basis of Tables V. 8. a and b.	58
V. 9	Distribution of the <i>de jure</i> canvassed Papuan population according to digit of year of birth, in percentages.	60
V. 10	Preference for unit digits in the years of birth of the <i>de jure</i> canvassed Papuans, by sex.	61
V. 11	Grouped figures of Table V. 10.	64
V. 12	Table showing preference for digit 0 compared with digits 1 and 9.	64
V. 13	The <i>de jure</i> canvassed Papuan population canvassed by each field assistant, by broad birth year group, in percentages.	65
V. 14	For each field assistant the number of <i>de jure</i> non-canvassed Papuans as a percentage of the <i>de jure</i> canvassed Papuans.	66
V. 15	The sex ratio of the <i>de jure</i> canvassed Papuan population canvassed by each field assistant (males per 1000 population).	67
V. 16	The <i>de jure</i> Papuan population of the canvas areas, by age group.	70
V. 17	Joint scores resulting from age-accuracy tests for the <i>de jure</i> Papuan population.	71
V. 18	The accuracy tests of Ajit Das-Gupta applied to the age distribution of the <i>de jure</i> Papuan population.	71
V. 19	The percentages distribution according to broad age groups, the median age and the child-woman ratio of the <i>de jure</i> Papuan population.	73

V. 20	Each age group of <i>de jure</i> Papuans as a percentage of one half of the sum of the adjoining age groups, by sex.	74
V. 21	Number of persons 0 years of age as a percentage of the mean number of persons 1, 2 and 3 years of age.	75
V. 22	Figures of Papuan population of the Schoutee-islands and Noomfoor.	83
V. 23	Figures of Papuan population of parts of Beneden-Warogea.	86
V. 24	Figures of Papuan population of parts of Nimboran.	88
V. 25	Figures of Papuan population of a group of villages of the subdivision Fak-Fak.	90
V. 26	Figures of Papuan population of a group of villages of the subdivision Moajoë.	92
VI. 1	The <i>de jure</i> non-canvassed Papuan population, by sex and marital status.	97
VI. 2	For the <i>de jure</i> non-canvassed Papuan population born before 1946/1947 and the <i>de jure</i> canvassed Papuan population born in 1931-1946 or 1922-1946 respectively the percentages of married persons, by sex.	97
VI. 3	For the <i>de jure</i> canvassed Papuans ever in partnership the mean difference in years between year of birth and year of commencement of first partnership, by sex.	99
VI. 4	The <i>de jure</i> canvassed Papuans who commenced their first partnership in 1943 and 1948 (A) as a percentage of those who commenced in 1940 up to 1946 inclusive (B).	105
VI. 5	For the <i>de jure</i> canvassed Papuan women who ever had a partnership the percentages for whom the difference in years between year of birth and year of birth of first partner was not calculated or unknown.	108
VI. 6	For the <i>de jure</i> canvassed Papuan women born in 1931-1946 who ever had a partnership the percentage distribution and the mean of the difference in years between year of birth and year of birth of first partner.	108
VI. 7	Comparison of the marital history of the <i>de jure</i> canvassed Papuans ever in partnership.	110
VI. 8. a	The percentage of the last ended marriages of <i>de jure</i> canvassed Papuans that ended by divorce.	111
VI. 8. b	For the <i>de jure</i> canvassed Papuans ever in partnership the percentage that ended the last ended marriage by divorce.	111

V1.9	For the de jure canvassed Papuan women the mean difference in years between year of birth and year of commencement of second partnership.	114
V1.10	For the de jure canvassed Papuan population ever in partnership the percentage distribution according to rank number of last partnership. Also the mean number of partnerships per de jure canvassed Papuan.	115
V1.11. a	For the de jure canvassed Papuan women ever in partnership the mean number of years actually lived in partnership between estimated exact age 15 and datum point date or estimated exact age 45 (A) and the mean number of years actually lived per partnership in the same age range (B).	116
V1.11. b	For the de jure canvassed Papuan women ever in partnership the number of years actually lived in partnership between estimated exact age 15 and datum point date or estimated exact age 45 as a percentage of the maximum possible number of years lived in partnership in this age range by the women ever in partnership (C) and by all women (D).	116
V1.12	For the de jure canvassed Papuan population whose last partnership has not been coded the percentage distribution according to rank number of that partnership.	118
V1.13	The number of spouses per 100 married de jure canvassed Papuan men.	120

LIST OF FIGURES

FIGURE	TITLE	Page
V. 1. a and b	Pyramids of the de jure canvassed Papuan population of the canvass areas, by year of birth.	56-57
V. 2	Pyramids of the total de jure Papuan population of the canvass areas, by age group, in percentages per year of each sex.	59
V. 3	Sex ratios ^a of the de jure Papuan population (M. per 1000 pop.), by age groups.	77
V. 4	The de jure Papuan population and the total live-born, still alive and still alive canvassed progeny of de jure canvassed Papuan women, by sex.	79
V1.1	For some birth year groups of de jure canvassed Papuan men the age upon commencement of first partnership, in cumulative percentages.	100
V1.2	For some birth year groups of de jure canvassed Papuan women the age upon commencement of first partnership, in cumulative percentages.	101
V1.3	The de jure canvassed Papuan women, by age upon commencement of first partnership, in percentages of each birth year group.	102

ANNEX I. B

Construction and building materials of dwellings with **Parapa** head of the dwelling, in percentages of the total number of these dwellings.

Construction	TOTAL		Windows				Building materials of											
	number	%	wood	iron	aluminum	no special provision	Floor			Walls				Roof				
							carpet, tile, cement, asphalt, concrete	other	no wall	clay, mud, brick, concrete, other	metal	wood and other	vegetable material	metal	straw and other			
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
Iron, Supply																		
on poles, above water	289	52	19	36	1	-	-	-	87	-	-	-	-	-	1	15	8	-
on poles, on above water	841	42	21	27	1	1	1	1	42	0	0	0	0	0	0	0	0	0
directly on the ground	54	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
total and other	12	2	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
TOTAL	1194	100	42	36	4	1	1	1	130	0	0	0	0	0	1	15	8	0
Dist. Wood Bark																		
on poles, above water	89	4	1	3	8	-	-	-	0	-	-	-	-	-	-	-	-	-
on poles, on above water	490	25	27	32	1	-	-	-	48	0	-	-	-	-	-	-	-	-
directly on the ground	9	0	1	1	-	0	0	0	0	0	-	-	-	-	-	-	-	-
total and other	17	0	0	-	2	-	-	-	5	-	-	-	-	-	0	0	0	0
TOTAL	605	100	41	33	3	0	0	0	55	0	-	-	-	-	0	0	0	0
Dist. Field Brick																		
on poles, above water	323	41	50	31	3	-	0	0	41	1	-	-	-	-	0	21	18	1
on poles, on above water	308	31	12	4	0	0	0	0	19	0	-	0	10	4	0	0	0	0
directly on the ground	968	37	36	3	0	0	0	0	32	0	-	10	8	15	0	0	0	0
total and other	11	1	1	0	0	-	0	0	2	0	-	0	0	0	0	0	0	0
TOTAL	1615	100	39	31	0	0	0	0	95	1	-	10	18	15	0	21	18	1
Dist. Concrete																		
on poles, above water	92	33	20	28	1	-	-	-	69	1	-	-	-	-	0	0	0	0
on poles, on above water	911	33	14	14	0	-	-	-	26	1	-	-	-	-	0	0	0	0
directly on the ground	52	1	3	1	-	0	0	0	2	0	-	0	0	0	0	0	0	0
total and other	13	0	0	0	-	-	-	-	1	0	-	-	-	-	0	0	0	0
TOTAL	1018	100	30	25	1	0	0	0	98	2	-	0	0	0	0	0	0	0
Dist. Fiberglass Insulation																		
on poles, above water	1624	41	18	22	0	-	0	0	43	0	-	-	-	-	0	0	0	0
on poles, on above water	1374	34	27	18	0	0	0	0	26	1	0	0	0	0	0	0	0	0
directly on the ground	823	17	11	1	0	0	0	0	17	0	-	0	0	0	0	0	0	0
total and other	88	2	0	0	0	0	0	0	2	0	-	0	0	0	0	0	0	0
TOTAL	3979	100	33	24	0	0	0	0	88	1	-	0	0	0	0	0	0	0
C. A. Insulation																		
on poles, above water	483	34	31	30	1	-	-	-	25	1	-	-	-	-	0	0	0	0
on poles, on above water	45	4	4	0	-	-	-	-	8	0	-	-	-	-	0	0	0	0
directly on the ground	35	1	0	0	-	0	0	0	2	0	-	0	0	0	0	0	0	0
total and other	1	0	-	-	0	-	-	-	0	0	-	-	-	0	0	0	0	0
TOTAL	564	100	40	30	1	0	0	0	35	1	-	0	0	0	0	0	0	0
C. A. Bamboo Slates																		
on poles, above water	681	36	22	22	0	-	-	-	46	0	-	-	-	-	0	0	0	0
on poles, on above water	57	1	0	0	-	-	-	-	1	0	-	-	-	-	0	0	0	0
directly on the ground	23	0	0	0	-	0	0	0	3	0	-	0	0	0	0	0	0	0
total and other	19	0	1	0	-	-	-	-	0	0	-	0	0	0	0	0	0	0
TOTAL	767	100	35	22	0	0	0	0	50	0	-	0	0	0	0	0	0	0
C. A. Bamboo																		
on poles, above water	15	1	1	0	-	-	-	-	1	-	-	-	-	-	1	1	1	1
on poles, on above water	135	36	13	23	0	-	-	-	22	0	-	-	-	-	0	0	0	0
directly on the ground	75	8	1	0	0	0	0	0	1	1	-	0	0	0	0	0	0	0
total and other	16	2	0	0	0	0	0	0	1	1	-	0	0	0	0	0	0	0
TOTAL	149	100	15	26	0	0	0	0	25	2	-	0	0	0	1	1	1	1

(Annex I. a, continued)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
	C.A. Pal-Pak																	
no pipes, above water	166	17	19	2	-	-	-	1	10	0	-	8	25	3	1	22	8	8
no pipes, above water	250	45	34	0	0	0	0	0	0	0	-	0	27	1	4	21	10	2
directly on ground	200	29	24	0	-	-	0	13	6	0	-	22	9	1	2	7	14	1
road and other	166	17	11	2	0	0	0	0	0	0	-	8	27	3	6	1	8	8
TOTAL	772	108	88	2	0	0	0	13	16	0	-	38	71	5	10	44	20	8
	C.A. Meehan																	
no pipes, above water	4	1	0	0	-	-	-	0	0	-	-	-	0	-	-	0	-	-
no pipes, above water	1201	88	84	0	0	0	0	28	0	-	-	0	84	-	0	98	0	8
directly on ground	1	0	-	-	-	-	-	0	-	-	-	-	0	-	0	-	0	-
road and other	28	2	-	0	0	-	-	0	2	-	-	-	0	-	1	0	-	2
TOTAL	1234	104	84	0	0	-	0	28	2	-	-	0	84	-	1	98	0	10

112 dwellings not occupied.

103 dwellings not occupied.

ANNEX I. b

Sanitary provisions of dwellings with Papuan head of the dwelling, in percentages of the total number of those dwellings.

Coverage	Total %	Discharge of local sewage							Total %	Discharge of local sewage				Abolition of latrines				
		sewerage				other				sewerage		other		sewerage		other		
		no pipes	no pipes, above water	directly on ground	road and other	no pipes	no pipes, above water	directly on ground		road and other	no pipes	no pipes, above water	directly on ground	road and other	no pipes	no pipes, above water	directly on ground	road and other
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
	Juni-Sepuar																	
no pipes, above water	58	42	13	0	0	30	2	0	0	4	3	8	4	-	-	-	-	0
no pipes, above water	48	33	2	0	0	38	-	0	0	18	18	1	1	-	0	1	0	0
directly on ground	8	8	0	0	0	0	-	0	0	1	1	0	0	-	0	0	0	0
road and other	2	-	-	-	-	0	-	0	0	0	0	0	0	-	0	0	0	0
TOTAL	104	31	14	0	0	67	2	0	0	20	22	9	5	0	0	1	0	0
	Daru-End-IMP																	
no pipes, above water	41	13	18	0	0	38	2	1	0	85	17	0	0	0	0	1	0	1
no pipes, above water	51	29	0	0	0	30	0	0	0	20	27	1	1	0	0	0	0	0
directly on ground	37	24	0	0	0	28	0	0	0	1	4	1	0	0	0	0	0	0
road and other	1	1	-	-	-	1	-	0	0	0	2	-	1	-	0	-	0	0
TOTAL	104	41	38	0	0	78	2	1	0	20	48	2	2	0	0	1	0	1
	C.A. Roparua-Mapia																	
no pipes, above water	41	32	0	0	0	34	1	2	1	89	20	0	0	1	0	0	0	0
no pipes, above water	53	29	0	0	0	28	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0
directly on ground	28	0	-	-	-	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
road and other	0	0	-	-	-	0	-	0	0	0	-	-	-	-	-	-	-	0
TOTAL	100	70	0	0	0	68	1	2	1	100	41	0	0	1	0	0	0	0
	C.A. Meehan-Mapia																	
no pipes, above water	87	13	5	0	0	41	0	1	0	2	2	0	0	0	0	0	0	0
no pipes, above water	7	0	1	0	0	0	0	1	0	98	96	0	0	1	0	0	0	0
directly on ground	0	1	1	-	-	1	-	-	-	0	4	-	1	2	4	0	0	0
road and other	0	0	-	-	-	0	-	0	0	0	2	-	0	1	1	-	0	0
TOTAL	100	86	7	0	0	88	0	2	0	100	96	0	2	2	4	0	0	0
	C.A. Pal-Pak																	
no pipes, above water	17	14	0	0	0	10	0	1	0	0	0	-	-	-	-	-	-	-
no pipes, above water	40	34	0	0	0	40	-	0	0	98	97	-	-	0	0	0	0	0
directly on ground	0	16	0	0	0	10	1	1	0	0	-	-	0	-	-	0	0	0
road and other	12	12	0	0	0	10	0	1	0	0	0	-	-	-	-	0	0	0
TOTAL	100	74	0	0	0	68	1	2	0	100	97	-	-	0	0	0	0	0

ANNEX D

The de jure non-Papuan population, by sex and marital status.

Marital status	Lidoseum		Chinese		Europeans		Others		Total	
	M	F	M	F	M	F	M	F	M	F
1	2		3		4		5		6	
C. A. Scheuer-Islands										
married to Papuan partner	14	40	18	4	-	-	-	-	32	44
married to non-Papuan partner	44	30	34	83	415	309	-	-	518	612
unmarried	134	120	138	125	504	498	-	-	327	345
Total	192	210	281	192	1019	817	-	-	1477	1301
C. A. Newforce										
married to Papuan partner	-	15	-	1	-	-	-	-	-	16
married to non-Papuan partner	1	1	1	1	-	-	-	-	2	2
unmarried	4	1	4	4	1	-	-	-	9	5
Total	5	17	5	6	1	-	-	-	11	23
C. A. Bendeis-Warapes										
married to Papuan partner	1	-	3	-	-	-	-	-	4	-
married to non-Papuan partner	1	-	1	3	3	2	-	-	5	5
unmarried	4	1	11	11	2	1	-	-	22	13
Total	6	1	15	14	5	3	-	-	31	18
C. A. Kumboka										
married to Papuan partner	2	2	-	-	-	-	-	-	4	2
married to non-Papuan partner	5	3	2	2	3	3	-	-	11	11
unmarried	16	17	1	1	5	4	-	-	21	22
status unknown	1	-	1	-	-	-	-	-	2	-
Total	24	22	4	3	11	7	-	-	38	35
C. A. Kaituma										
married to Papuan partner	50	45	2	-	-	-	3	5	55	50
married to non-Papuan partner	257	221	19	33	47	41	14	17	377	372
unmarried	369	339	215	197	15	60	61	68	1266	1144
status unknown	5	1	1	1	-	-	-	2	6	4
Total	681	616	437	431	127	111	88	92	1764	1670
C. A. Mameya										
married to Papuan partner	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
married to non-Papuan partner	20	23	1	1	3	-	-	-	24	24
unmarried	21	43	2	1	12	4	-	-	46	61
Total	41	66	3	2	15	4	-	-	70	85

ANNEX III

Number of de jure Papuans canvassed by each field assistant 1).

Field-assistant	C. A. Schouteden-James	C. A. Nimmifoo	C. A. Ben-Warepen	C. A. Nimmoboc	C. A. Pak-Pak	C. A. Koror
1	2	3	4	5	6	7
1	9003	-	-	1375	734	857
2	1752	-	-	-	-	-
3	3834	1020	-	-	-	846
4	4728	337	-	1383	723	-
5	3535	1073	1485	771	-	1020
6	3853	989	1473	-	-	-
7	836	-	-	-	-	-
8	4420	650	1100	573	-	-
9	1347	-	-	-	-	-
10	1920	-	-	-	-	-
11	-	-	-	1541	947	866
12	-	-	-	-	882	876
13	-	-	-	1783	-	-
14	-	-	588	-	-	-
15	-	-	-	-	113	870
16	-	-	-	-	-	737
17	-	-	-	1979	1520	865
mixed	5525	-	2887	-	-	1112
Total	29181	4026	3314	8824	5826	3072

1) those as they have canvassed more than 500 persons in the area concerned.

LITERATUUROPGAVE

- 1.* Grochewegca, K. en van de Kaa, D.J., *Enige voorlopige resultaten van het Demografisch Onderzoek Westelijk Nieuw-Guinea* (E.F.G. Project II. 31. 002), Deel 1 t/m VI, 1963 t/m 1964.
- 2.* *Rapporten inzake Nederlands Nieuw-Guinea*, uitgebracht aan de Verenigde Naties ingevolge artikel 78 E van het handvest, 1951 t/m 1961.
3. Wichmans, A., *Erfscheppingsgeschiedenis van Nieuw-Guinea*, Nieuw Guinea, 3 dln. Leiden, 1000-1217.
4. *Verslag van de Milieu- en Exploratie van Nederlands-Nieuw-Guinea 1907-1915*, Weltevreden, 1926.
5. Held, G.J., *Faposa's van Waropen*, Leiden, 1947.
6. *Mecacellingon Enayelapamach Dimaui*, Schryft- en Fadoyde-Sjibonden, Afl. XXI, Jayuya, 1920.
7. de Clercq, F. E. A., *Het Althet Wink of Bunk inasceven de Geschiedenis*, (zelfde Gids, 1881, pag. 249-272).
- 8.* van Grode, G.J., *Memorie van Overgave onderafdeling Seboenen-eilanden, 1851-1865*.
9. Schork, J. W., *Kultuur en Kultuurveranderingen in het Moezelgebied*, Den Haag, 1957.
- 10.* de Bruijn, J. V., *Jaarverslag van de onderafdeling Bisk over het jaar 1948*.
11. *United Nations, Central Office of Statistics, Recensement general de la population du 21 octobre 1945*, Public. 285, Vol. no. 56, Ankara, 1950.
12. Myers, R. J., *Errors and bias in the reporting of ages in census data*, Handbook of practical methods for demographers, Bureau of Census, Washington, 1961.
13. *Accuracy of age reporting in the 1959 United States census*, Journal of the American Statistical Association, Dec. 1954.
14. Bach, F., *Measurement of the tendency to round off age returns*, Proc. International Statistical Congress, Zurich, 1953.
15. *United Nations, Methods of appraisal of quality of basic data for population estimates*, Population Studies, no. 23, New York, 1955.
16. *Accuracy of census statistics for basic demographic work*, Population Studies, vol. IV, Part 2, sept. 1950, pag. 171-200.
17. *United Nations, Accuracy tests for census age distributions tabulated in five-year and ten-year groups*, Population Bulletin, no. 2, Oct. 1952, pag. 63-78.
18. *United Nations, Methods for population projections by age and sex*, Manual III, Population Studies, no. 25, 1950.
19. *Afri Dae-Gupea, Accuracy index of census age distributions*, Proc. World Population Conference, Vol. IV, 1954.
- 20.* *Denmark, J., Advies inzake het statistische onderzoek in Nederlands Nieuw-Guinea*, Bijlage I, stuk 2.
- 21.* *de Bruijn, J. V., Jaarverslag 1947 van de onderafdeling Bisk*.
22. *Klein, W. C., (ed.), Nieuw-Guinea, 2e dln., Den Haag, 1951*.
23. *Bour, D. C. A., Proefsamenbild in het gebied van de Oost-Kedja's op West Nieuw-Guinea, 1920*.
24. *Stamp, F., De landing op West Nieuw-Guinea*, Mededeelingen, Tijdschrift voor Etno-demografische wetenschap, 1921.
- 25.* *Schoof, J. W., Rapport van het Bevolkingsonderzoek in het Moezel-gebied, 1950*.
- 26.* *Vaupey, A., Verslag onderafdeling Fak-Fak, 1950*.
- 27.* *Sollowicz-Gulpa, J. B. P., Memorie van Overgave, Fak-Fak, 1953*.
- 28.* *Woelders, M. O., Nieuw-Guinea Memorie van Overgave, Fak-Fak, 1947*.
- 29.* *Kroemer, C. E., Memorie van Overgave, Fak-Fak, 1946*.
- 30.* *Gardins, J. A., Verslag van een bevolkingsonderzoek te Minaci, 1853*.
- 31.* *Van Venkuyzen, F., Memorie van Overgave van de onderafdeling Nizhoran, 1957*.
32. *van Benth, J., The Nizhoran Community Development Project, S.E.C. Technical Paper, no. 46, 1958*.
33. *Vervolg van 1600 Nedertalige INON, Jayuya, 1893-1896*.

34. Henry, L., De maatschappij voorheen en nu (then and now).
Population, 1961, pag. 98-114.
35. Malcolm, S., A "spot" syndrome of dietary drabness and depression in hill villages of New
Irian island, Netherlands New Guinea, 1964, *Blad van Geneeskundige Vereniging in
Nederlands Nieuw-Guinea*, 1963, pag. 22-37.
36. Grooten, W.J., *Meerjaren van Overgang van de onderafdeling (Netherlands, 1961-1968).*
37. Oosterveld, G., People of the Tor, A (cultural-antropological) study of the tribes of
the Tor Territory (Netherlands New Guinea), 1961.
38. van Sennwijk, E.W., *Meerjaren van Overgang, Fak-Fak, 1961.*
39. van der Hoeven, J.A., Factors that might influence the unfavorable demographic situation in
Netherlands New Guinea. *Doc. medicina geographica et tropica*, Vol.
VIII, no. 4, 1965.
- * typed or mimeographed.